Hainele, oricît le-am dispreţui, au o însemnătate adîncă. De la mantia regească în jos, ele sînt emblematice nu numai pentru nevoie, dar şi pentru biruinţa vicleană asupra nevoii. Pe de altă parte, toate lucrurile emblematice sînt Haine, ţesute de cugetare sau de mînă: nu trebuie oare ca Închipuirea să ţeasă Veşminte, Corpuri vizibile în care să se reveleze creaţiunile şi inspiraţiunile, altfel invizibile, ale Raţiunii noastre? Ce este Omul însuşi dacă nu un Veşmînt sau o haină vizibilă pentru acel divin Eu al lui, căzut aici ca o scînteie de lumină, din înălţimea Cerului?

Numai punctul de plecare e parodic şi devastator-comic. Profesorul de „lucruri în general" la Universitatea Weissnichtwo (Nu-ştiu-unde) dizertează cu multă gravitate în jurul cîtorva dintre marile dileme filosofice ale omenirii: problema existenţei şi a Divinităţii, misterele Universului, morala şi locul fiinţei umane în lume. Dar, printr-un substitut ironic, el coboară înaltele discuţii în zona prozaică a volănaşelor, a şorţurilor, a mătăsurilor şi a postavurilor, ba chiar şi în aceea a zdrenţelor. E o întreagă metafizică textilă în care, pe un ton de maximă seriozitate, sînt discutate futilităţile lumii, pentru ca, în secvenţa imediat următoare, doctorul Teufelsdröckh să ne vorbească despre Absolut şi Divinitate, despre Natură şi despre Lucrul-în-sine.

Mircea Mihăieş

INSTITUTUL EUROPEAN

SBN 973-586-116-X
copertă: Sandro Botticelli, *Naşterea Afroditei (detaliu)*

Thomas Carlyle • Filosofia vestimentaţiei

EIR

38

Thomas Carlyle

Filosofia vestimentaţ

ESEURI DE IERI ŞI DE AZ

INSTITUTUL EUROPEAN

Sartor Resartus, „Fraser's Magazine", 1833-1834

ISBN: 973-586-116-x
PRINTED IN ROMANIA

THOMAS CARLYLE

FILOSOFIA VESTIMENTAŢIEI
SARTOR RESARTUS

Ediţia a doua

Traducere şi note de Mihai AVĂDANEI
Studiu introductiv de Mircea MIHĂIEŞ

INSTITUTUL EUROPEAN
1998

Carlyle, croitoraşul cel viteaz
sau
Arta de a-ţi da în petic

Necruţătorul, cinicul, ironicul Oscar Wilde nu şi-a făcut nici un scrupul din minimalizarea plină de dispreţ a uneia din marile cărţi ale veacului al nouăsprezecelea. Pentru el, Sartor Resartus, *capodopera lui Thomas Carlyle, nu e decît un deşeu enciclopedic, un dezmăţ lingvistic ordonat de ambiţiile constructive ale unui maniac. „Filozofia vestimentaţiei" păcătuieşte, pentru Oscar Wilde, prin revărsarea necontrolată a unei materii stufoase şi prin absenţa adîncimii presupusă de ambiţia scrierii unui tratat atît de pretenţios despre îmbrăcăminte: „... ar merita să aduci aminte oamenilor că* Filozofia straielor, *în întregime, poate fi regăsită în scena lui Lear cu Edgar – un pasaj care are avantajul de a fi scurt şi de a avea stil, în raport cu înţelepciunea grotescă şi metafizică, oarecum declamatorie din* Sartor Resartus*"*[1].

Să fim atenţi o clipă la calificative: absenţa concentrării şi a stilului, „înţelepciunea grotescă", „declamativismul". Dar şi „metafizica". Sînt acestea lucruri care merită a-i fi reproşate unui autor precum Carlyle? Şi unei cărţi care trăieşte tocmai din citat, din aluzie, din parodie, din d'après, *din rescriere, din proliferarea grotescului şi din intenţionata preţiozitate – e adevărat – „declamatorie"? Fără îndoială că nu. Wilde însuşi n-a mers cu negarea pînă la ultimele consecinţe. Severul său rechizitoriu e îmblînzit în ultima clipă, îndulcit şi scăpat de condamnarea la execuţie capitală. În fond, insertul aparent neglijent al relativizantului „oarecum" şi etichetarea voios-admirativă a grotescului drept „înţelepciune metafizică" scapă lucrarea de la execuţia capitală.*

Injuria uşor infantilă a lui Wilde nu e, nici pe departe, tratamentul cel mai dur la care a fost supus Carlyle. Contestaţiile au mers atît de departe încît au transcens limita operei, adresîndu-se direct omului şi biografiei sale. Figură iritantă, aparent lipsită de flexibilitate – în orice caz, fără atît de comuna aplecare spre „compromisul nobil" –, amestec de pustnic recalcitrant şi de tribun vulcanic, Carlyle a dominat cu autoritate cultura britanică aproape o jumătate de veac. De la publicarea în foileton, între 1833 şi 1834, în Fraser's Magazine *(pentru a fi reluat în volum abia în 1836) a lui Sartor Resartus, pînă la tîrziile, postumele* Reminiscences *(1883) şi* Letters and Memorials of Jane Welsh

---

[1]Oscar Wilde, *Intenţiuni*, în româneşte de Mihai Rădulescu, Ed. Univers, Bucureşti, 1972, p. 214.

Carlyle *(volum pregătit pentru tipar de către Carlyle însuşi, ca pentru a-şi răscumpăra vina de a fi fost călăul moral al persoanei care l-a divinizat cu fanatism), el a fost, poate, omul cel mai aclamat şi mai detestat al puritanei epoci victoriene.*

Lucrare în care ambiguitatea relaţiei dintre autor şi scrisul său atinge aproape extremul, Sartor Resartus *e opera unui enciclopedist rătăcit între pozitiviştii fundamentalişti ai veacului trecut. În deceniul al patrulea, moda parodierii biografiilor şi autobiografiilor devenise deja o banală tehnică. Naraţiunea autoreflectantă nu mai reprezenta demult o noutate în domeniul strategiilor literare, iar pentru Carlyle parodierea acestei modalităţi era cît se poate de la îndemînă. De fapt, el parodiază un anumit fel de autobiografie, cea mai pretenţioasă şi cea mai lipsită de spectaculozitate exterioară dintre toate: autobiografia intelectuală.*

N-a surprins pe nimeni constatarea că Sartor Resartus *reprezintă pentru literatura biografică şi autobiografică (ajunsă la o culme a expresivităţii, dar şi la suprasaturaţie, în secolul al optsprezecelea) cam ceea ce fusese* Don Quijote *pentru romanul medieval: o* summă, *o parodie şi o transcendere a formulei consacrate. Capitolul al doilea, de pildă, poate fi citit ca o desăvîrşită rescriere în cheie ironică a autobiografiei narative care a proliferat enorm în secolul anterior. Parodia e, însă, explicită, uzînd şi abuzînd de atît de englezescul* tongue-in-cheek. *„Ca în orice fenomen, Începutul rămîne întotdeauna momentul cel mai notabil", scrie Carlyle chiar în deschiderea capitolului intitulat, ca într-o nouă Biblie a veşmintelor,* Geneza. *„Prin urmare, nu ne vom afla odihna pînă ce nu vom desluşi în legătură cu fiecare dintre marii oameni, (...) toate împrejurările ivirii sale dintîi pe această Planetă şi, prezentată cu cea mai mare risipă de amănunte, felul în care Ieşirea sa Publică s-a înfăptuit".*

Cum personajul central al cărţii, Herr Diogenes Teufelsdröckh, nu se poate mîndri cu o origine ilustră, „Geneza" lui nu e „nimic altceva decît o Ieşire". Coborîtă în zona derizoriului, materia cărţii va fi un imens bazar cu pretenţii de exhaustivitate, în care îmbrăcămintea devine un operator filozofic, iar lunga, întortocheata, stufoasa istorie a ascunderii nudităţii umane un minunat prilej de a sonda în adîncurile fiinţei.

Carlyle invită la „istoricizarea conştientă"[2] *a unui model de abordare a autobiografiei, şi anume, ca posibil vehicul filozofic. E, fără îndoială, un demers ironic, o ironie care – ca la Robert Burton, faimosul autor al* Anatomiei melancoliei *– şterge graniţa dintre ceea ce scriitorul comunică intenţionat şi pura expresivitate involuntară. Cu tot acest bagaj supraponderal, Carlyle nimereşte la întretăierea focurilor ideologice în care se confruntau – a cîta oară? – tendinţele noului şi încremenitele forţe ale vechiului.*

---

[2]Paul Jay, *Being in the Text. Self-representation from Wordsworth to Roland Barthes,* Cornell University Press, Ithaca and London, 1984, p. 94.

Fără îndoială, o lectură a lui Sartor Resartus *din acest unghi e cît se poate de plauzibilă. Într-o lucrare consacrată identităţii artistice a veacului trecut, Morse Peckham e cît se poate de explicit: „În secolul al nouăsprezecelea, cele mai uzate unelte erau cele religioase şi cele raţionalist-empirice ale Iluminismului. Acum vom pătrunde şi misterul titlului (*Sartor Resartus *– „Croitorul răscroit"). Hainele omului sînt simboluri. Creînd aceste haine, el e un croitor. Dar hainele lui se învechesc. El va trebui, prin urmare, să le croiască din nou, făurindu-şi noi haine. În anumite perioade ale istoriei, hainele lui cele mai importante, cele pe care le-a cusut pentru a simboliza sinele, sînt zdrenţuite. O astfel de perioadă a fost veacul al nouăsprezecelea"*[3].

Prezentarea oarecum metaforică a lui Peckham invită, însă, la o discuţie mai amplă despre semnificaţiile istorice ale cărţii lui Carlyle. Prin „îmbrăcăminte" trebuie să înţelegem, fireşte, un complex de atitudini şi acţiuni prin care cîteva spirite radicale ale secolului al nouăsprezecelea înţelegeau să se raporteze la o realitate în care nu-şi mai regăseau nici identitatea, nici idealurile.

Asimilat, adeseori, categoriei dubioase şi guralive a profeţilor, *Carlyle n-a fost, în fond, decît un idealist rătăcit într-un veac al certitudinilor trufaşe. Proiecţiile sale mentale în marile figuri ale istoriei (monumentala sa* The History of Frederick II of Prusia, *scrisă între 1858 şi 1865,* The French Revolution, *1837 şi, mai ales* On Heroes, Hero-Worship and the Heroic in History, *1840) nu îndeplinesc nici pe departe rolul unor scrieri profetice. Altfel spus, proiectarea în viitor e înlocuită de o mai realistă încercare de sincronizare cu marea cultură germană, al cărei ambasador în Anglia Carlyle a ambiţionat să fie pînă în ultima clipă a vieţii.*

În 1830, cînd începe să scrie o istorie a literaturii germane (după ce tradusese, în 1824, o primă parte a lui Wilhelm Meister*), premersă de o analiză surprinzător de avizată a literaturii germane a timpului său,* The Present State of German Literature, *1827, după ce publicase în* The Foreign Review *studiile „Goethe's Elena" şi „Goethe", precum şi un al doilea studiu despre Jean Paul Richter), el face un detur în masa informă de informaţii de care se folosea şi compune o mică „piesă bizară", al cărei titlu provizoriu este „Despre veşminte". În octombrie 1830, notează referitor la ceea ce tocmai îi ieşise de sub pană: „Nu ştiu ce se va alege de ea". Curînd, după ce zilele şi nopţile îi sînt ocupate de scrierea magnificelor* Characteristics, *el reîncepe să contureze cu mai multă claritate structura lui* Sartor Resartus. *Foarte repede, e clar pentru toată lumea că ne aflăm în faţa unui experiment pe cît de uimitor, pe atît de derutant.* Characteristics *pregătise, într-un fel, apariţia bizarei cărţi, prin o aceeaşi vivacitate deconcertantă a stilului şi prin stranietatea şocantă a gîndirii. Dar performanţele din* Sartor *reuşesc să-i şocheze pînă şi pe partizanii înnoirilor estetice.*

---

[3]Horse Peckham, *Beyond the Tragic Vision: The Quest for Identity in the Nineteenth Century,* Braziller, New York, 1962, pp. 184–185.

Carlyle. Temperamentul, intensitatea gîndirii, spectaculozitatea afirmaţiilor îl făceau să pară un personaj cu totul nepotrivit cu peisajul puritanismului victorian. El a vrut să regîndească totul pe cont propriu. Alura profetică – despre care s-a scris intens – nu micşorează însă impactul unei gîndiri perfect placată pe valorile contemporaneităţii şi, în egală măsură, pe exagerările şi excentricităţile acesteia. Radical prin temperament şi angajat prin opţiunile existenţiale imediate, Carlyle are toate trăsăturile activistului social. Naiv şi fundamental încolţit de insolvabilele chestiuni ale vieţii imediate, el a ştiut să vadă salvarea societăţii de ciuma lăcomiei, a materialismului, a iresponsabilităţii şi a unei competiţii bezmetice (care îşi uită adeseori nu numai punctele de plecare, dar şi pe cele de sosire) prin apelul constant la valorile istoriei. Didactic în chip programatic, el propune o doctrină a veşnicei confruntări dintre trecut şi prezent. Contemporanii săi sînt obligaţi să înveţe lecţia trecutului pentru a trage învăţăturile cuvenite. E o sarcină pe care o poate îndeplini, susţine Carlyle, doar individul în care coexistă tripla personalitate a istoricului, a gînditorului politic şi a metafizicianului.

În această ordine a ideilor, „transcendenţa metafizică"[9] *propusă de aproape fiecare din cărţile lui e reacţia conştientă şi clar direcţionată împotriva utilitarismului dominant al vremii şi împotriva doctrinarului acestuia, Jeremy Bentham. Hedonismul naiv al utilitariştilor se revendica formulei magice* The greatest happiness of the greatest number *(„Fericirea cea mai mare pentru cei mai mulţi") în care scopul vieţii era desemnat ca acţiune* utilă *depusă în vederea obţinerii fericirii. În acelaşi timp, Bentham propunea un fel de comunism* avant-la lettre, *statuînd că individul e în mod obligatoriu fericit dacă stratul social din care provine e fericit! Cuantificată, fericirea, ca şi morala, sînt lucruri uşor de obţinut, dacă individul îşi urmează în mod stăruitor traseul dinainte stabilit.*

Nesistemică, nepropunîndu-şi un război coerent cu viciile timpului său, Carlyle optează pentru o devălmăşie a furiei, pentru spulberarea violentă a dogmelor atît de comode în care veacul său părea să se complacă. E o atitudine mai degrabă romantică, reacţionînd aparent subiectiv la viermuiala doctrinară propusă de diverşii activişti iluminaţi ai zilei. Rînd pe rînd, el pune sub semnul întrebării şi experimentalismul ştiinţific al lui Newton, şi epistemologia atît de găunoasă a lui Locke şi scepticismul de serviciu al lui Hume şi etica adînc strîmbă a „aritmeticienilor" utilitarişti, proclamînd dreptul de a gîndi cu propria minte şi de a oferi o viziune personală asupra lumii.

Fireşte, dilemele lui Carlyle îmbracă adeseori forme ce se revendică filozoficului – deşi nu filozofia e terenul său de predilecţie. Ucenic al gînditorilor romantici germani, el a preluat de la Kant distincţia dintre Raţiune şi Înţelegere şi „conceptul de idealitate a Spaţiului şi a Timpului"[10]*. Deşi, pe o latură, el a arborat vulgaritatea experienţelor ştiinţifice ale lui Newton, de la Fichte a învăţat că legile ştiinţei sînt întrupări conceptuale ale voinţei Divine. De origine romantică şi fichteană e şi doctrina eroilor şi a cultului eroilor. Pe urmele filozofului german, Carlyle distinge între un Eu şi un Non-eu, din lupta cărora individul, alegînd forţele pozitive, va reuşi să construiască o lume mai bună, în care eroii se manifestă ca forţe de echilibru şi de progres istoric şi social.*

Despre eroi, cultul eroilor şi eroicul în istorie *(1840) e exemplificarea – oarecum conjuncturală, ca geneză – ideilor despre istorie ale lui Carlyle. Fundată pe teoria „oamenilor mari", a „Istoriei Universale" înţeleasă ca poveste a ceea ce a reuşit omul să facă în decursul timpului, seria de conferinţe reunite sub acest titlu e o dovadă clară a înrîuririi lui Goethe. Printr-un straniu proces de atribuire, Carlyle dă impresia că preia de la marele său maestru o seamă de idei care, deşi sînt în spiritul gîndirii acestuia, n-au fost niciodată exprimate* tale-quale. *Teoria Omului Mare, cel care creează istoria (dar nu e creat de ea) se situează tocmai la antipodul concepţiei lui Goethe. Acesta propovăduia mai degrabă o filozofie a renunţării la sine prin subordonarea elementelor „joase" din fiinţa umană forţei triumfătoare a armoniei întregului. Carlyle radicalizează nuanţările (adeseori atît de fine încît nici nu pot fi decelate) ale lui Goethe, propunînd un ascetism încrîncenat, în maniera temperamentală – prin exces şi radicalitate – a lui Rousseau.*

Eroii şi cultul eroilor *propune o doctrină în care pot fi discernute mai multe surse de inspiraţie, aparent contradictorii. De la profeţii Israelului provine mesianismul devastator al unor forţe ivite, parcă, pentru unicul scop de a mîntui lumea. Articulată prin intersectarea concepţiei platonice a regelui-filozof şi a celei plutarhiene a făcătorului de legi, ele se întîlnesc în teribilul tumult romantic: de la rebelul byronian, la discursul suprasaturat de revelaţii al lui Keats şi la viziunile abundente ale lui Wordsworth şi Celeridge. Pe cine şi ce angajează Carlyle în astfel de demersuri? Fireşte, nimic altceva decît propria fiinţă gînditoare, aşezată la întretăierea celor mai inflamate direcţii ale unei istorii confuze.*

Nevoia de ordine, de confirmare şi de motivare a unei intuiţii adînci îl conduce pe Carlyle la o strictă etichetare a personajelor demne de a purta emblema unui timp. Deşi perceput ca unic şi irepetabil, Eroul e multipersonal şi pluriform, la fel de cuprinzător ca şi Istoria Universală (Carlyle are o adevărată predilecţie pentru majuscularea termenilor cu care operează!) Pentru el, Eroii sînt „modelatorii, matricele şi, într-un sens mai larg, creatorii", iar „sufletul întregii istorii a lumii poate fi considerat pe bună dreptate chiar istoria acestora". Cum cele şase conferinţe care alcătuiesc volumul On Heroes, Hero-Worship, and the Heroic in History *propun fiecare cîte un tip uman demn de acest nume, putem considera că avem de-a face doar cu un proteism de circumstanţă: acest număr ar fi putut oricînd fi amplificat.*

Primul model propus de Carlyle este cel al eroului ca divinitate. *Exemplul adus în discuţie este cel al lui Odin, zeul nordic, reprezentant al păgînismului scandinav. Eroul ca profet: o istorie a lui Mahomed şi a Islamului.* Eroul ca poet: *Dante şi Shakespeare.* Eroul ca preot: *Luther; Reforma; Knox; Puritanismul.* Eroul ca om de litere: *Johnson, Rousseau, Burns.* Eroul ca rege: *Cromwell, Napoleon şi Revoluţionarismul modern. Toate aceste şase feţe ale uneia şi aceleiaşi personalităţi generice alcătuiesc formule de asalt ale idealei cetăţi a spiritului. Din păcate (şi acesta e un lucru adeseori reproşat lui Carlyle),*

[9] Samuel C. Chew and Richard D. Altwick, *The Nineteenth Century and After (1789–1939)*, Routledge and Kegan Paul, Ltd., London, 1967, p. 1315.
[10] Idem.

existența acestor modele presupune și un protocol al recunoașterii lor. De ce, de pildă, eroii-regi sînt Cromwell și Napoleon, ambii ajunși pe cele mai înalte trepte ale conducerii statului pornind ca out-sider-*i, nebeneficiind de „originea divină" a regalității? Din păcate, din dizertațiile patetice și emoționale ale lui Carlyle nu rezultă cu exactitate modalitatea identificării eroului. Conștient de acest neajuns, Carlyle propune o metodă pe care o sugerase, cîndva, Goethe:* doctrina reverenței. *Adică facultatea omului de a-l recunoaște pe cel superior lui și de a i se supune. Fără îndoială, astfel ieșim din cadrele tradiționale ale democrației și optăm pentru un fel de sclavagism intelectual de origine divină, în care despoții luminați promit să aducă raiul pe pămînt.*

Perspectiva lui Carlyle se revendică nu perspectivei modernității, ci uneia a nostalgiei. Oricum am privi-o, aici zac și germenii acelui Führerprinzip *care a făcut și încă mai face atîtea ravagii. Un feudalism întîrziat, un radicalism social anti-democratic nu aveau cum să nu se infiltreze în viziunile mecanic-aurorale ale lui Carlyle, în care* Ideea *filozofilor germani e echivalentul insular al Omului Providențial (precum Cromwell, de pildă).*

Există în aceste considerații o anumită mistică și un refuz al evidenței. Trăind într-o lume a aparențelor, departe de certitudinile vremurilor trecute, cînd viața era o realitate magică, atîrnînd între cerul izbăvitor și iadul punitiv, omul se vede constrîns să suporte povara, imprecisă dar chinuitoare, a unei epoci de tranziție: dinspre o lume a valorilor pierdute spre una a valorilor nerelevate.

Chiar și în Sartor Resartus, *scriere, în fond, ideologică, idei precum cele de mai sus sînt pure întîmplări. Calvinist și scoțian, Carlyle va fi marcat pe viață de accesele insurecționale ale celor două determinări: biologică și religioasă, în care a trăit. Examinarea nemiloasă a societății contemporane îl duce la concluzia că lumea are nevoie nu de artiști, ci de profeți. Or, biografia sa sugerează tocmai imaginea unui profet* malgré soi *– cel puțin văzută prin filtrele așezate de Carlyle însuși. Singurătatea desăvîrșită de la Craingenputteck, întreruptă doar de scrierile lui Goethe și de vizita (de o zi!) a americanului Emerson, poate fi considerată echivalentul retragerii în deșert a profeților asiatici. Construit interior, blindat împotriva măruntelor diversiuni ale cotidianului, Carlyle se va proiecta mereu pe fundalul unor acțiuni ample. Cruciade ale spiritului, scrierile sale atacă marile teme ale omenirii: Universul, Moartea, Viața, Dreptatea, într-o îndrăzneață identificare a autorității divine și a conștiinței umane.*

Există în toate încercările lui Carlyle un efort disperat de a demonstra că la originea lucrurilor, în inima conștiinței umane, sînt sădite semințele Binelui și ale Dreptății, chiar dacă formulele în care le percepe omul pot fi deconcertante. Rousseauismul lui, ignorat cu bună știință, substituie raționalismului genevezului o mistică a autocunoașterii, un îndemn de a opune experienței comune experiența divină a revelației.

Cu toate acestea, Carlyle n-a fost un moralist – în sensul stabilit de marii eticieni continentali ai veacului al șaptesprezecelea. Morala a reprezentat doar materia primă a unui spectacol artistic în care scriitorul se lasă pervertit de propria expresivitate. Acuzat cînd de trădare a înaltei cauze etice, cînd de fals profetism, el a fost perceput de mulți contemporani drept un „Ieremia cu castaniete"[11]*, mai interesat de spectacolul profeților decît de substanța acestora. În realitate, tehnica lui Carlyle a fost mai degrabă una a pictorului, decît a filozofului. Forțele antagoniste ale universului, Binele și Răul, Dreptatea și Injustiția, Credința și Trădarea sînt folosite în funcție de capacitatea lor expresivă, de ceea ce poate face artistul cu ele. Ceea ce contemporanii ar fi putut numi – cu o sintagmă de mai tîrziu, a lui Julien Benda – „trădarea cărturarilor", n-a fost decît firescul „imoralism" al creatorului, care își selectează materia primă a scrierilor urmînd o logică străină percepției comune a realității.*

Construcția simfonică a lui Sartor Resartus *nu provine neapărat din intențiile didactice ale lui Carlyle, ci dintr-o poeticitate involuntară pe care o dobîndește textul său. Tema centrală a cărții – o replică, între altele, la* Spiritul legilor *a lui Montesqieu, care, pe urmele magistrului, s-ar fi putut la fel de bine intitula* Spiritul hainelor *– e încercarea de a desluși complicatele aventuri spirituale care l-au transformat pe om dintr-o ființă primitivă într-o creatură evoluată. Forța care a produs această metamorfoză extraordinară este instinctul pe care îl are doar omul, și pe care Carlyle îl numește* instinctul de a se împodobi. *Această temă, schelet întortocheat al unui fabulos construct psihologic, e parazitată, la rîndul ei, de o mulțime de secvențe paralele, apărute din voința de cuprindere universală a autorului, dar și de tentațiile unui coroziv umor zeflemitor.*

Însă numai punctul de plecare e parodic și devastator-comic. Diogenes Teufelsdröckh, profesor de „lucruri în general" la Universitatea Weissnichtwo (Nu-știu-unde) dizertează cu multă gravitate în jurul cîtorva dintre marile dileme filozofice ale omenirii: problema existenței și a Divinității, misterele Universului, morala și locul ființei umane în lume. Dar, printr-un substitut ironic, printr-un anti-climax permanent, doctorul Teufelsdröckh coboară înaltele discuții în zona prozaică a volănașelor, a șorțurilor, a mătăsurilor și a postavurilor, ba chiar și în aceea a zdrențelor. E o întreagă metafizică textilă în care, pe un ton de maximă seriozitate, sînt discutate futilitățile lumii, pentru ca, în secvența imediat următoare, Teufelsdröckh să ne vorbească despre Absolut și Divinitate, despre Natură și despre Lucrul-în-sine.

Cum e posibil, se întreabă autorul pe un fals ton de indignare, cum e posibil ca Știința să rămînă indiferentă – după ce a rezolvat toate problemele lumii, de la aceea a sistemului planetar și a gravitației, pînă la misterele migrării heringilor și a falsificării băuturilor – tocmai la ciudățenia Țesăturilor, materia în care se află învelit însuși Sufletul Omului? (În gustul romantic pentru unicități, Carlyle e un fervent al majusculărilor: concepte și imagini, definiții și acțiuni, toate aspiră la funcția de modele ordonatoare ale lumii.) Și tot el răspunde: norocul lumii vine, și de această dată, de la germani, care s-au gîndit să sistematizeze ignorata filozofie a îmbrăcămintei, cu o meticulozitate de care doar ei erau în stare.

[11]Logan Pearsall Smith, "Thomas Carlyle: The Rembrandt of English Prose", in *Victorian Literature. Modern Essays in Criticism*, Oxford University Press, London, Oxford, New York, 1970, p. 117.

În fapt, Sartor Resartus *e marele omagiu pe care Carlyle îl aduce culturii şi filozofiei germane. Nu numai personajul central, Herr Teufelsdröckh e german, dar şi majoritatea exemplelor, precum şi dublarea conceptelor cu varianta lor germană, ca pentru a le da un spor de credibilitate, ticurile verbale sînt preluate din germană. Faptul că un astfel de subiect n-a putut fi dezvoltat pe sol britanic e dovada, pentru narator, a decăderii ştiinţei şi a felului în care „grandoarea noastră mercantilă şi nepreţuita Constituţie, imprimînd o tendinţă politică sau una imediat-practică asupra întregii culturi engleze, împiedică liberul zbor al gîndului. (...) Ce intelect englezesc ar fi putut alege un astfel de subiect, sau măcar să dea din întîmplare peste el?"*

Convenţia manuscrisului găsit şi a transformării autorului în simplu editor al acestuia trădează şi ea obsesia scenariilor misterioase, exercitată cu atîta fascinaţie asupra romanticilor. În realitate, nu e greu de descoperit identitatea aproape perfectă dintre autor şi personajul său. Detaliile biografice trec aproape neschimbate în viaţă şi în pagină, iar admiraţia nemărginită a lui Carlyle pentru Germania, cultura şi spiritul germanic conferă scrierii un pronunţat caracter omagial.

Iată cum descrie autorul împrejurările apariţiei straniei cărţi pe care se grăbeşte să o prezinte publicului englez: „Apariţia acestei unice Lucrări despre veşminte trebuie să fi produs o surpriză mai mică cercului de apropiaţi ai Autorului decît restului lumii. Pentru noi înşine, puţine lucruri s-au dovedit mai neaşteptate. Profesorul Teufelsdröckh părea să ducă, în perioada în care l-am cunoscut, o viaţă cît se poate de liniştită şi de retrasă: un om dedicat întru totul înaltelor Filozofii: ar fi fost mai firesc, dacă ar fi publicat ceva, să publice o refutare a lui Hegel şi Bardili, pe care-i pusese, în chip destul de straniu, sub o comună interdicţie; şi abia apoi să coboare, aşa cum a făcut aici, în furiosul şi zgomotosul For, cu o argumentare care nu poate decît să exaspereze şi să dezbine. N-a fost vorba nicicînd între noi despre o Filozofie a veşmintelor, după cîte îmi pot aduce aminte. Dacă în înaltul, tăcutul, meditativul Transcendentalism al Prietenului nostru detectăm vreo tendinţă practică oarecare, aceasta era cel mult Politică şi, într-o anumită perspectivă, şi pe moment mai ales speculativă, Radicală".

De ce s-a impus, totuşi, Sartor Resartus, *dintre toate tratatele ştiinţifice şi pseudo-ştiinţifice care au proliferat atît de pătimaş în întregul veac al nouăsprezecelea? Răspunsul nu e complicat: pentru că avem de-a face cu una din cele mai complexe scrieri în care filonul autobiografic se îmbină cu o uluitoare deschidere culturală. Primită cu scepticism şi confuzie de către primii săi cititori, în* Fraser's Magazine, *cartea a trebuit să aştepte apariţia celorlalte scrieri ale lui Carlyle pentru a-şi dobîndi notorietatea. Calităţile şi defectele scriitorului coexistă în egală măsură în aceste pagini, într-o scriitură turbionară ce amestecă accentele aproape isterice cu lirismul metafizic, monotonia explicaţiilor savante cu pregnanţa viziunilor de sfîrşit de lume, într-un stil stigmatizat de avînturi poetice şi căderi resentimentare, acoperind întreaga gamă* du sublim le plus azuré à la plus basse vulgarité[12].

Demonstraţia lui Carlyle oscilează între o reproducere quasi-ştiinţifică a probelor şi una simbolică, stabilind filiaţii şi paralelisme de multe ori surprinzătoare. Atacurile necontenite îndreptate împotriva societăţii contemporane, deriziunea fără sfîrşit şi spiritul de frondă guvernează întreaga strategie dezvoltată în Sartor Resartus. *Spre marea oroare a spiritelor înguste, el vede Vîrsta de aur a omenirii proiectată în viitor, şi nu în trecut, aşa cum susţineau apărătorii tradiţiei. Inanalizabil, discursul lui Carlyle e un amestec de fulguraţii poetice şi de vorbe de spirit, de greoaie desfăşurări demonstrative şi de ludice, vaporoase maxime.*

*În oricare dintre aceste situaţii, amprenta germanismului e mereu vizibilă: în ardoare, în ambiţia construcţiei şi în „entuziasmul transcendental" de sorginte kantiană. Parcursul doctorului Teufelsdröckh reface drumul sufletului uman, de la frămîntarea fără obiect, pînă la obsesionala scrutare a sinelui. Trecînd prin faza Eternului Nu (*The Everlasting No*) sufletul va sfîrşi prin a admite existenţa lui* The Everlasting Yea, *afirmaţia solară pe care, sub forma întreitului Yes avea s-o nemurească Joyce: „Cu Sufletul omului se întîmplă ca şi cu Natura", scrie Carlyle: „începutul Creaţiei e Lumină".*

Acest panteism de circumstanţă e, în fond, substanţa din care îşi construieşte Carlyle discursul despre magia hainelor, despre transferul de identitate dintre haină şi om, precum şi despre extraordinara putere de a-i induce individului o personalitate distinctă. Într-o dizertaţie în care personajele sînt regi, Carlyle transformă demonstraţia într-o pildă cu iz oriental: „Taie-i cu scalpelul; vei găsi acolo aceleaşi viscere, ţesuturi, ficat şi alte organe vitale; examinează mecanismul lor spiritual: aceleaşi mari trebuinţe, aceeaşi mare lăcomie şi puţine mijloace: aş pune rămăşag unu contra zece că un căruţaş... ar fi cel mai bine înzestrat dintre ei. Ce-i deosebeşte atît de mult? Hainele."

*Kantianismul în răspăr al lui Carlyle, asemeni kantianismului romanticilor, refuză ideea de sistem şi de dogmă, interpretîndu-l în sensul primordialităţii intuiţiei poetice. „Filozofiei prime" i se contrapune, în chip natural, un discurs al fragmentului şi un expozeu care trăieşte în supraabundenţa rabelaisiană a informaţiei şi a exemplelor, dar, mai ales, în plăcerea imaginării unui discurs umoristic atoatecuprinzător. Nu e nici un secret că tratatul de filozofie a hainelor imaginat de Herr Teufelsdröckh (*Die Kleider, Ihr Werden und Wirken*) şi „răscroit" pe englezeşte de către viitorul rector al Universităţii din Edinburgh e echivalentul ironic al teoriei transcendentale expusă de Kant în* Critica raţiunii pure. *Numai că rigorii extreme a kantianismului i se substituie un discurs în care băşcălia a înlocuit pedanteria, iar beţia de cuvinte a surclasat maniacala obsesie a preciziei termenilor. Şi totuşi, chiar din această orgie semantică, ţîşneşte sîmburele cunoaşterii, încolţind pe neaşteptate şi cîştigînd un pariu în care nu avea nici o şansă. Iată cum rezumă Carlyle-autorul teoria lui Diogenes Teufelsdröckh, omul-ficţiune în ale cărui straie pare să se fi simţit atît*

[12] Victor Basch, *Carlyle, l'homme et l'oeuvre*, Gallimard, Paris, 1938, p. 124.

de bine: „Toate lucrurile vizibile – scrie minunatul doctor – sînt embleme; ceea ce vezi nu este acolo pe propria lui socoteală; strict luat, nu este acolo deloc: Materia există numai spiritual, pentru a reprezenta vreo Idee şi a o întrupa. De aceea, Hainele, oricît de dispreţuit le-am socoti, au o însemnătate atît de adîncă. Hainele, de la mantia regească în jos, sînt emblematice nu numai pentru nevoie, dar şi pentru biruinţa vicleană asupra nevoii. Pe de altă parte, toate lucrurile emblematice sînt Haine, ţesute de cugetare sau de mînă: nu trebuie oare ca Închipuirea să ţeasă Vestminte, Corpuri vizibile în care să se reveleze creaţiunile şi inspiraţiunile, altfel invizibile, ale Raţiunii noastre?...

Se zice că oamenii sînt îmbrăcaţi cu Autoritate, îmbrăcaţi cu Frumuseţe, cu Blesteme, şi altele. Mai mult, ce este Omul însuşi şi toată Viaţa lui pămîntească dacă nu o Emblemă; un Vestmînt sau o haină vizibilă pentru acel divin Eu al lui, căzut aici ca o scînteie de lumină, din înălţimea Cerului? Se mai zice de asemenea că este îmbrăcat cu un Corp. Se mai zice că Limbajul este vestmîntul Cugetării; mult mai bine s-ar zice că Limbajul este Vestmîntul de carne, Corpul Cugetării.

De ce să mai înmulţim exemplele? Stă scris: Cerurile şi Pămîntul vor trece ca un Vestmînt, ceea ce sînt într-adevăr: Vestmîntul vremelnic al celui Veşnic. Tot ceea ce există sensibil, tot ceea ce reprezintă spiritul pentru Spirit este o Haină, o Îmbrăcăminte întreagă, pusă trecător şi care trebuie să fie lepădată. Astfel, în acest subiect plin al Hainelor *bine priceput, se cuprinde tot ceea ce oamenii au gîndit, au visat, au făcut şi au fost: întregul Univers exterior, cu tot ceea ce conţine într-însul, nu este decît Învestmîntare; şi esenţa oricărei ştiinţe stă în Filozofia Hainelor". (trad. C. Antoniade)*

Ciudatul titlu îşi relevă, astfel, întreaga semnificaţie parodică. Croitorul iniţial, cel care a luat măsurile şi a stabilit culoare şi grosimea materialului, profesorul german, e „răscroit", la rîndul său, supunîndu-se, împreună cu întreaga lui enciclopedie textilă, aceloraşi suplicii la care supusese el, asemeni unui ironic Pico della Mirandola, tot ceea ce poate fi cunoscut din lumea foşnitoare a vestmintelor... şi încă ceva pe deasupra.

Mircea MIHĂIEŞ

CARTEA I

I. PRELIMINARII

Luînd în consideraţie prezenta noastră stare culturală avansată şi cum Torţa ştiinţei este fluturată şi purtată, cu mai mult sau mai puţin efect, de cinci mii de ani şi mai mult; cum, în timpurile acestea mai ales, nu numai că Torţa arde încă, şi poate că arde mai viu ca oricînd, dar că totodată nenumărate Lumînări şi Chibrituri cu sulf, aprinse în acelaşi scop, luminează şi ele în toate părţile, astfel încît nici cel mai mic ungher sau cuşcă pentru cîini din Natură sau din Artă să nu rămînă neluminate -, s-ar putea ca o minte reflexivă să fie frapată şi uşor surprinsă de faptul că pînă acum s-a scris puţin sau deloc, fie din punct de vedere filosofic, fie din punct de vedere istoric - mă refer la lucrări fundamentale -, despre problema Hainelor.

Teoria noastră a Gravitaţiei este pe cît de folositoare, pe atît de desăvîrşită: Lagrange, după cum bine se ştie, a dovedit că Sistemul Planetar, în alcătuirea actuală, va dăinui veşnic; Laplace, şi mai rafinat, crede chiar că el n-ar fi putut să fie conceput după nici un alt

model. Într-adevăr, graţie acestei teorii, cel puţin, Jurnalele noastre de Bord nautice pot fi ţinute mai bine; iar transportul pe apă de toate felurile a devenit mai comod, în condiţiile progresului remarcabil înregistrat de construcţiile navale. Avem destule cunoştinţe despre Geologie şi Geognosie: prin truda Werner-ilor şi Hutton-ilor noştri şi prin geniul înflăcărat al discipolilor lor, pentru multe Societăţi Regale, Crearea unei lumi a ajuns să fie acum ceva doar un pic mai misterios decît făcutul unei găluşte; în legătură cu aceasta din urmă, au existat, într-adevăr, minţi pentru care întrebarea *Cum au fost vîrîte merele înăuntru?* prezenta dificultăţi. De ce să menţionăm cercetările noastre temeinice asupra Contractului Social, asupra Standardului Gusturilor sau Migraţiei Heringilor? În fond, nu avem noi oare o Doctrină a Chiriilor şi o Teorie a Valorii; Filosofii ale Limbilor, Istoriei, Olăritului, Apariţiilor sau Băuturilor Toxice? Întreaga viaţă şi mediul în care trăieşte omul au fost disecate şi elucidate; rar mai găseşti un fragment sau o fibră a Sufletului, Trupului şi Bogăţiilor sale care să nu fi fost examinată, disecată, distilată, deshidratată şi descompusă în mod ştiinţific: Facultăţile noastre spirituale, care se pare că nu sînt puţine, îşi au Stewarţii, Cousinii şi Royer-Collarzii lor; orice ţesut celular, vascular sau muscular îşi are gloria într-un Lawrence, un Majendie sau un Bichât.

Cum se poate atunci, ar putea repeta mintea reflexivă, ca marele ţesut al tuturor ţesuturilor, unicul ţesut adevărat, să fi fost practic ignorat de ştiinţă - adică ţesutul vestimentar din lînă sau din altă stofă; cu care Sufletul Omului se înveşmîntează şi pe care îl consideră drept învelişul şi salopeta cele mai îndepărtate de esenţa sa; în interiorul căruia toate celelalte ţesuturi ale sale sînt incluse şi camuflate, toate facultăţile sale acţionează, tot Eul său trăieşte, se mişcă şi se manifestă ca atare? Pentru că, dacă vreun gînditor izolat şi cu aripile frînte şi-ar arunca ochii lui de bufniţă asupra acestei zone obscure, cea mai mare parte a privirii lui ar zbura deasupra acesteia cu o totală nepăsare, privind Hainele ca o proprietate, nu ca un accident, drept ceva foarte natural si spontan, cum sînt frunzele copacilor şi penele păsărilor. În toate speculaţiile, omul a fost în mod tacit considerat drept un Animal Îmbrăcat, în timp ce, prin natura sa, el este un Animal Gol; şi numai în anumite împrejurări, premeditat şi

ingenios, îşi pune masca Hainelor. Shakespeare spune că sîntem creaturi care privim în trecut şi în viitor: cu atît mai surprinzător este faptul că nu ne uităm de loc în jur, ca să vedem ce se petrece chiar sub ochii noştri.

Dar aici, ca şi în atîtea alte cazuri, Germania, învăţata, neobosita, profund-gînditoarea Germanie, ne vine în ajutor. Este, la urma urmei, o binecuvîntare că, în aceste vremuri revoluţionare, există o ţară unde Gîndirea abstractă îşi poate încă găsi un adăpost; că, în vreme ce tumultul şi frenezia Emancipărilor Catolice, Burgurile Putrede[1] şi Revoltele Parisului asurzesc orice ureche franţuzească ori englezească, Neamţul poate sta liniştit în turnul lui de fildeş; iar în faţa mulţimii turbate şi turbulente de aici şi din alte părţi, solemn, din oră-n oră, suflînd în prealabil într-un corn de vacă, este capabil să-şi trîmbiţeze *Höret ihr Herren und lasset's Euch sagen* -ul; cu alte cuvinte, spuneţi universului, care atît de adesea uită acest fapt, cît este ceasul cu adevărat. Nu de puţine ori au fost Nemţii blamaţi pentru hărnicia lor neprofitabilă; ca şi cum s-ar repezi pe nişte căi întortocheate, din care nu te alegi decît cu truda unei călătorii epuizante; ca şi cum, abandonînd minele de aur ale finanţelor şi sacrificarea politică a boilor graşi de pe urma cărora omul însuşi se îngraşă, ar putea vîna gişte în zona unde cresc afinele şi vuietoarele şi să fie înghiţit în cele din urmă de vreuna din turbăriile pierdute în depărtări. Despre ştiinţa aceasta lipsită de înţelepciune, care, aşa cum se exprimă Umoristul nostru,

Foloseşte scara geometrică
Pentru a măsura capacitatea oalelor cu bere;

mai mult, în apărarea acelei sîrguinţe care este orientată cu desăvîrşire în mod greşit, pe care o putem vedea treierînd de zor paie şi nimic altceva, nu se poate spune nimic. În măsura în care Nemţii pot fi acuzaţi de aşa ceva, să-i lăsăm să tragă ponoasele. Cu toate acestea, să remarcăm că pînă şi o stepă rusească are *tumuli şi podoabe de aur*; de asemenea, că multe peisaje care par pustii şi doar stîncă de la distanţă, atunci cînd sînt vizitate, scot la iveală, dincolo

[1]) Orăşele care, practic, nu mai există, dar din partea cărora continuă să fie trimişi deputaţi în Parlament.

de aparențele ostile, cîte o vale paradisiacă. Mai mult, ar ridica oare Critica nu numai stîlpi indicatori și oprelişti, ci porți din sîrmă ghimpată și bariere de netrecut pentru mintea omului? Căci stă scris, „Mulți vor alerga în stînga și-n dreapta, iar cunoștințele vor trebui îmbogățite." Desigur, regula directă este: „Lăsați orice persoană chibzuită să-și vadă de drum și vedeți unde se va duce. Căci nu omul acesta sau acela, ci toți oamenii alcătuiesc omenirea, iar obligațiile lor comune sînt obligațiile omenirii. Cît de des n-am văzut noi un asemenea drumeț îndrăzneț și poate mult cenzurat luminînd un domeniu periferic, neglijat și, totuși, de o importanță vitală; ale cărui comori ascunse el le-a descoperit primul și a tot vociferat pînă cînd atenția și efortul general s-au îndreptat într-acolo, iar cucerirea a fost dusă la bun sfîrșit; - prin aceasta, în aceste hoinăreli aparent atît de lipsite de țel ale lui, el înfigînd noi stindarde, găsind noi colonii locuibile în vastul tărîm care ne înconjoară din toate părțile, tărîm al Nimicniciei și Nopții! Înțelept a fost acela care a formulat sfatul că Speculația trebuie să aibă cale deschisă și să privească fără teamă spre toate cele treizeci și două de puncte ale busolei, ori încotro și oricît de multe direcții ar indica aceasta.

Poate că este dovada condițiilor mărginite în care știința morală pură, în special știința pură, se ofilește printre noi, Englezii; și a modului în care măreția noastră mercantilă și neprețuita noastră Constituție, imprimînd o tendință politică sau alta - de un interes practic imediat - întregii culturi engleze și tuturor eforturilor noastre, frînează zborul liber al Gîndirii; încît aceasta, nu Filosofia Hainelor, ci recunoașterea însăși a faptului că nu avem o asemenea Filosofie se află aici, publicată pentru prima oară în limba noastră. Ce intelect englezesc ar fi putut alege un asemenea subiect sau să dea din întîmplare peste el? Dacă n-ar exista aceleași condiții libere și chiar izolate ale Neamțului Învățat, care îi permit și îl îndeamnă să pescuiască în tot soiul de ape, cu tot felul de plase, pare destul de probabil ca această Investigație profundă, în ciuda rezultatelor la care duce, să fi rămas în stare somnolentă în continuare timp de o perioadă nedefinită. Editorul acestor pagini, deși se laudă, de altfel, că este un om cu obiceiuri speculative confirmate, și poate suficient de competent, poate mărturisi liber că niciodată pînă acum cîteva luni

nu i-au trecut prin minte considerațiile foarte simple de mai sus asupra nevoii imperioase de Filosofie a Vestimentației; iar cînd s-a întîmplat, aceasta s-a datorat unor sugestii cu totul străine. Adică primirii unei Cărți noi de la Profesorul Teufelsdröckh din Weissnichtwo[2] ; care trata în mod expres acest subiect și era scrisă într-un stil care, fie că era înțeles sau nu, nu putea fi trecut cu vederea nici chiar de cel mai orb dintre orbi. Acest Tratat remarcabil, cu Doctrinele sale, indiferent dacă ele sînt la fel de fără părtinire îmbrățișate sau respinse, nu a rămas fără efect asupra modului actual de a gîndi al Editorului.

Die Kleider, ihr Werden und Wirken (Hainele, originea și influența lor): *von Diog. Teufelsdröckh, J.U.D. etc. Stillschweigen und Cie. Weissnichtwo, 1831.*

„Iată", declară ziarul *Weissnichtwo'sche Anzeiger*, „un volum din categoria celor extensive, tipărit în condiții excelente și rezultat al unei meditații de calitate, volume care, s-o spunem cu mîndrie, pot fi văzute numai în Germania, probabil că numai la Weissnichtwo. Scos de Firma Stillschweigen & Co., căreia nu i s-a adus nici un reproș pînă astăzi, și beneficiind de tot sprijinul extern, el este de o calitate internă atît de elevată, încît rămîne indiferent la orice sfidare." * * * * „O operă", conchide aproape entuziastul Recenzor, „interesantă atît pentru anticar, cît și pentru istoric și pentru gînditorul filosofic; o capodoperă de îndrăzneală, de finețe de ochi de linx și de Germanism și Filantropie independente, robuste *(derber Kerndeutschheit und Menschenliebe)*; care sigur nu va rămîne fără opoziție în sferele înalte; dar care este menit să înalțe și care, fără îndoială, va înălța numele aproape nou de Teufelsdröckh în primele rînduri ale Filosofiei, în Templul nostru German al Onoarei."

Ținînd seama de vechea prietenie, distinsul Profesor, în această primă strălucire a gloriei sale, care, totuși, nu-l zăpăcește, ne trimite un exemplar de Protocol al Cărții sale; cu complimente și cu elogii pe care modestia actualului Editor îl împiedică să le repete; totuși, fără nici o dorință sau speranță de vreun fel anume, cu excepția a ceea ce poate fi implicat în fraza de încheiere: *Möchte es* (acest Tratat remarcabil) *auch im Britischen Boden gedeihen!*

---

[2]) Nu știu unde (germ).

II. DIFICULTĂŢI EDITORIALE

Dacă pentru un om speculativ, „al cărui ogor", în vorbele sublime ale Poetului, „este Timpul", nici o cucerire nu este importantă în afară de aceea de idei noi, fie atunci ca sosirea Cărţii Profesorului Teufelsdröckh să fie însemnată cu cretă în calendarul Editorului. Este, într-adevăr, un „Volum extensiv", cu un conţinut nelimitat, aproape inform, o adevărată Mare a Gîndirii; nici calmă şi nici limpede, dacă vreţi; dar în care, totuşi, cel mai dur pescuitor de perle se poate cufunda pînă la cea mai mare adîncime şi să se întoarcă nu numai cu gunoaie, dar şi cu adevărate comori.

Chiar de la prima lectură, aproape la prima cercetare deliberată, devine clar că este revelată aici o cu totul nouă Ramură a Filosofiei, în măsură să ducă la rezultate ulterioare încă neobservate; de asemenea, lucru care nu mi s-a părut deloc, de la bun început, mai puţin demn de interes, o Individualitate umană cu totul nouă, un caracter personal aproape unic, adică acela al Profesorului Teufelsdröckh, Revelatorul. Semnificaţia ambelor elemente de noutate ale acestei individualităţi, în măsura în care ar putea fi posibil, ne-am decis să o pătrundem. Dar cum omul este în mod evident o creatură convertitoare, abia fusese încercată cum trebuie o asemenea pătrundere, că s-a ridicat o nouă întrebare: Cum ar putea acest bun dobîndit să fie împărţit cu alţii, care au poate o nevoie la fel de mare de el; cum s-ar putea ca Filosofia Vestimentaţiei şi autorul unei asemenea Filosofii să se integreze în preocupările şi inimile propriei noastre naţiuni Engleze? Căci, dacă se spune că aurul abia achiziţionat îţi arde buzunarul pînă nu-l pui în circulaţie mai departe, cu atît mai mult se poate spune aceasta despre un adevăr nou.

Cu toate acestea, aici au apărut dificultăţile. Fireşte, primul gînd a fost să publicăm Articol cu Articol acest remarcabil Volum în toate Jurnalele Critice cu care avea Editorul legături sau la care putea să obţină acces prin dragoste sau bani. Dar, pe de altă parte, nu era oare limpede că un subiect ca acesta - mă refer la cel care este revelat

şi tratat în paginile cărţii de faţă - ar putea pune în pericol circulaţia oricărui Jurnal actual? Dacă toate formaţiunile politice din Stat ar fi putut să fie la modul real desfiinţate, Liberalii, Conservatorii şi Radicalii pactizînd într-o uniune contradictorie; şi dacă toate Jurnalele Naţiunii ar fi putut să fie contopite într-un singur Jurnal, iar Filosofia Hainelor să fie turnată de aici în torente continue, încercarea ar fi părut posibilă. Dar, vai, ce vehicul de soiul ăsta avem noi, cu excepţia lui *Fraser's Magazine*? Un vehicul stropit în întregime cu cele mai pline de noroi Poenitori de la Waterloo, explodînd înnebunitor şi distrugător absolut oriunde s-ar opri sau s-ar aşeza pasagerul înşelat; mai mult, ca să fim înţeleşi, în ultimii ani este, oricum, un vehicul supraîncărcat şi închis etanş! Pe lîngă aceasta, a expune Filosofia Hainelor fără Filosof, ideile lui Teufelsdröckh fără ceva din personalitatea lui, n-ar însemna să le asigurăm amîndurora o totală înţelegere greşită? În privinţa Biografiei, chiar să fi fost vorba de o biografie ca într-un fel admisibilă, nu există nici un document corespunzător, nici speranţe de a obţine un astfel de act, ci mai curînd, datorită împrejurărilor, o disperare aparte. Astfel încît Editorul s-a văzut cu adevărat, o vreme, în imposibilitatea de a face publice aceste Doctrine extraordinare şi constrîns să le analizeze, nu fără nelinişte, în adîncurile întunecate ale propriei sale minţi.

Aşa a fost timp de cîteva luni; iar acum, Volumul despre Haine, citit şi răscitit, devenea în anumite puncte lucid şi translucid; personalitatea Autorului său, din ce în ce mai surprinzătoare, dar, totodată, în ciuda a ceea ce puteau face memoria şi conjunctura, din ce în ce mai enigmatică; în care condiţii, vechea nelinişte părea să se transforme repede într-o permanentă nemulţumire, - cînd, cu totul pe neaşteptate, soseşte o Scrisoare de la Herr Hofrath[3] Heuschrecke[4], prietenul şi asociatul principal al Profesorului nostru din Weissnichtwo, cu care nu corespondasem pînă atunci. Acest Hofrath, după ce se referea pe larg la chestiuni cu totul în afara problemei, începea să se extindă foarte mult asupra „agitaţiei şi atenţiei" pe care Filosofia Veşmintelor o stîrnea chiar în Republica Germană a

---

[3]) Consilier aulic.

[4]) Lăcustă.

Literelor; asupra semnificaţiei şi tendinţelor profunde ale Volumului Prietenului său; iar apoi, cu multe ocolişuri, se întindea asupra practicabilităţii transmiterii „cîtorva cunoştinţe despre Volum şi Autorul lui în Anglia şi, prin ea, Vestului îndepărtat": o lucrare despre Profesorul Teufelsdröckh „ar fi fără îndoială bine primită de *Family*, de *National* sau de oricare din acele *Libraries* patriotice, care constituie în prezent gloria Literaturii Britanice"; ar putea stîrni revoluţii în Gîndire; şi aşa mai departe; - în concluzie, sugerînd deloc pe ocolite că, dacă Editorul s-ar simţi dispus să redacteze o Biografie a lui Teufelsdröckh, el, Hofrath Heuschrecke, este în măsură să-i furnizeze documentele necesare.

Ca şi cu o mixtură chimică, care, deşi aflată într-un îndelungat proces de evaporare, refuză să se cristalizeze, dar atunci cînd o sîrmă sau altă substanţă stabilă este introdusă în ea, cristalizarea se declanşează instantaneu şi se desfăşoară în ritm rapid pînă ce totul se termină, cam aşa s-a întîmplat şi cu mintea editorului în faţa ofertei lui Heuschrecke. Forma a ţîşnit din soluţia golită şi din discontinuitate, ca şi cum s-ar fi constituit de la sine într-un aranjament clar: şi, curînd, fie în viziunea şi proprietatea actuală, fie ca speranţă rezonabilă întemeiată, imaginea întregii Întreprinderi se formase singură, ca să zicem aşa, într-o masă solidă. Cu precauţie şi, totuşi, cu curaj, prin puterea unui timbru de două parale, s-a găsit acum modul de a face astfel încît să fim primiţi în audienţă la faimosul şi redutabilul OLIVER YORKE: a avut loc o convorbire, au fost mai multe convorbiri cu omul acela unic; cu mai multă siguranţă din partea noastră, cu mai puţină satiră (cel puţin făţişă) din partea lui decît ne aşteptasem; - în rest, cu rezultatul palpabil acum. În privinţa acelora şi *„Biblioteci* patriotice", sfatul lui Hofrath putea fi luat în consideraţie doar cu o uluire tăcută; dar pe dată şi cu bucurie i-am pus capăt, odată cu oferta sa privind Documentele. Astfel, aşteptîndu-le cu un sentiment de siguranţă, vedem începută şi sarcina noastră; şi vedem totodată, avansînd oră cu oră, *Sartor Resartus* ăsta al nostru, care este, de fapt, „Viaţa şi Opiniile lui Herr Teufelsdröckh".

Ar fi probabil lipsit de interes să spunem mai mult despre competenţa noastră în Întreprinderea aceasta, pentru care avem şi

diplome şi vocaţie. Să-l lăsăm pe cititorul britanic să studieze şi să se bucure în simplitatea inimii sale de ceea ce-i punem în faţă şi să apeleze la toată perspicacitatea şi talentul cu care este înzestrat. Să-l lăsăm să se căznească să-şi menţină raţiunea liberă şi deschisă; curăţată de pîclele prejudecăţilor şi, mai presus de orice, de paralizia ipocriziei, atras fiind mai mult spre Cartea însăşi decît spre Editorul Ei. Editor care, oricine şi orice ar fi el, trebuie să rămînă conjunctural şi chiar insignifiant[5] : el este un oarecare care publică întîmplările Filosofiei Hainelor; un Spirit adresîndu-se Spiritelor, fără îndoială; cel care are urechi de auzit, să asculte.

Editorul crede necesar să dea un avertisment şi într-o altă chestiune: adică referitor la faptul că el este animat de un ataşament sincer, deşi poate nu îndeajuns, faţă de Instituţiile Strămoşilor noştri; şi că este decis să le apere, folosindu-şi toată abilitatea, de orice pericol; mai mult, în parte cu gîndul la o asemenea apărare s-a angajat el în această afacere. Să stăvilească sau, dacă acest lucru este imposibil, să devieze cu profit curentul Inovaţiei, asemenea acestui Volum al lui Teufelsdröckh care, odată bine înfipt, ar costitui un stîlp de susţinere sau un stăvilar vrednice de tot respectul.

În rest, să nu se înţeleagă cumva că vreo relaţie personală cu Teufelsdröckh, Heuschrecke sau Filosofia Veşmintelor poate influenţa judecata noastră sau că ar putea să ne împingă la subestimări ori exagerări. Cutezăm să promitem că înseşi acele Complimente personale sînt neputincioase. S-ar putea prea bine ca ele să se nască din recunoştinţă; nişte iluzii generoase ale prieteniei; memento-uri frumoase ori consensuri apuse din acele nopţi şi supeuri ale zeilor, cînd, legănat de simfoniile şi armoniile Elocvenţei Filosofice, deşi cu acompaniamente mai joase, Editorul actual s-a desfătat la acel destin al raţiunii de care niciodată nu s-a mai bucurat de atunci în aşa de mare măsură! Ei şi? *Amicus Plato, magis amica veritas*; Teufelsdröckh este prietenul nostru, Adevărul este divinitatea noastră. Prin capacitatea noastră istorică şi critică, sperăm că sîntem străini întregii lumi; nu ne certăm cu nimeni şi nu facem favoruri

[5]) Cu noi, chiar şi el comunică şi acum purtînd un fel de mască ori fular; şi avem motive să credem că sub un nume fals! - O.Y.

nimănui, - cu excepția Diavolului, firește, cu care, ca și cu Prințul Minciunilor și al Întunericului, ducem permanent un război de exterminare. Credem că este bine să pornim la drum cu această asigurare, într-o epocă în care laudele mincinoase și înșelăciunea au atins culmi neatinse încă în analele omenirii, și chiar Editori Englezi cum sînt Chinese Shopkeepers[6] sînt nevoiți să scrie pe pragul de sus al ușii lor *Aici nu se înșeală*.

[6]) În românește, Negustorii chinezi.

III REMINISCENȚE

În anturajul intim al Autorului, apariția acestei unice Opere asupra Veșmintelor nu a produs o surpriză întru nimic mai mică decît cea produsă asupra restului lumii. Cît despre noi, cel puțin, puține dintre lucrurile pe care le-am trăit mai înainte au fost mai neașteptate. Profesorul Teufelsdröckh, în perioada cînd am făcut cunoștință cu el, părea să ducă o viață foarte liniștită și izolată: un om devotat cu adevărat Filosofiilor celor mai înalte: cu toate acestea, mai înclinat să publice, de exemplu, dacă a publicat ceva vreodată, o respingere a lui Hegel și a lui Bardili, pe care, destul de ciudat lucru, i-a pus alături, pe aceeași bancă a acuzaților; decît să coboare, așa cum a făcut aici, în Forum-ul agitat și zgomotos, cu un Argument care nu poate decît exaspera și crea disensiuni. Dar nu, după cîte ne putem aminti, Filosofia Hainelor, niciodată abordată, nu a constituit subiectul dialogului dintre noi. Dacă pe toată cuprinderea înaltului, tăcutului și meditativului Transcendentalism al Prietenului nostru, am detectat vreo tendință practică oarecare, aceasta a fost cel mult Politică și îndreptată spre o anume perspectivă, iar în prezent, spre un destul de speculativ Radicalism; pentru că, într-adevăr, o oarecare corespondență din partea lui cu Herr Oken din Jena a fost suspectată din cînd în cînd că ar fi fost purtată; deși contribuția lui specială la *Isis* n-a putut fi niciodată mai mult decît bănuită. Dar, în orice caz, nimic Moral și cu atît mai puțin Didactico-Religios nu s-a așteptat din partea lui.

Ei, dar ne amintim perfect ultimele lui cuvinte care au lovit auzul nostru; care, grație Nopții în care au fost pronunțate, sînt, fără îndoială, menite să fie rememorate veșnic. Ridicîndu-și uriașul pocal de Gukguk[7] și coborîndu-și o clipă pipa umplută cu tutun, s-a ridicat

[7]) Gukguk este, din nefericire, nimic altceva decît bere academică.

în toată măreţia lui în Cafeneaua plină (era la *Zur Grünen Gans*, cea mai mare din Weissnichtwo, unde toată Virtuozitatea şi aproape tot Intelectul din partea locului se aduna seara); şi acolo, pe un ton jos, răscolitor de suflete, şi cu înfăţişarea unui adevărat înger, deşi există dubii dacă a unuia alb sau a unuia negru, a propus un toast: *Die Sache der Armen in Gottes und Teufels Namen* (Cauza Săracilor în numele Cerului şi al ....lui)! Un strigăt atotcuprinzător care a spart tăcerea de plumb; apoi un gîlgîit de nenumărate căni pline ochi, apoi golite, urmat iar de urale universale şi de aclamaţii sonore adresate lui. Era sfîrşitul nopţii: luîndu-şi iar pipele în mîini; la cotele cele mai înalte ale entuziasmului, în mijlocul norilor de fum de tutun; triumfătoare şi înălţată pînă la nori, atît pe din afară, cît şi pe dinăuntru, adunarea se sparse, fiecare ducîndu-se la perna sa de meditaţie. *Bleibt doch ein echter Spass - und Galgen-vogel*, spuseră mai mulţi dintre ei; înţelegînd prin asta că, *într-o zi, va fi probabil spînzurat pentru sentimentele lui democrate*. *Wo steckt doch der Schalk?*, adăugară ei, privind în jur: dar Teufelsdröckh se retrăsese pe căi private, iar Compilatorul acestor pagini nu l-a mai văzut.

Acesta este decorul în care ne-a fost hărăzit să trăim cu acest Filosof, atît de potrivit ca să ne formăm o părere asupra ţelurilor şi forţelor sale. Şi, totuşi, viteaz Teufelsdröckh, cine ar putea spune ce stă la pîndă în Domnia-Ta? Sub lacătele acelea grele ale Domnici-Tale, atît de deşirat şi costeliv, dominînd ca un acoperiş cea mai gravă faţă pe care am văzut-o vreodată în lumea aceasta, sălăşluieşte un creier deosebit de activ. Şi în ochii Domniei-Tale, adînci sub sprîncenele lor zbîrlite şi privind în afară atît de liniştiţi şi de visători, n-am observat oare pîlpîirile unui foc nepămîntesc sau chiar diabolic şi nu ne-am închipuit pe jumătate că nemişcarea lor nu era decît odihna unei mişcări neostenite, somnul unui titirez? Figura ta gingaşă, îmbrăcată în veşminte murdare, învechite, uzate şi atît de triste, zilele la rînd în care nu faci altceva decît „gîndeşti şi să fumezi tutun” conţin în ele o inimă vitează. Secretele Vieţii omului erau cu totul desluşite pentru Domnia-Ta; Domnia-Ta pătrundeai mai mult ca oricare altul misterele Universului; aveai *in petto* remarcabilul Domniei-Tale Volum despre Haine. Mai mult, nu se afla oare totul în acel Transcendentalism clar, clădit pe baze logice al Domniei-Tale; şi mai mult, în Sans-culòtte-ismul Domniei-Tale, slab, tăcut şi bine înrădăcinat, combinat cu o curtoazie cu adevărat princiară, de natură internă - rudimentele unei asemenea speculaţii? Dar oamenii mari sînt prea adesea necunoscuţi, sau, ceea ce e şi mai rău, prost cunoscuţi. Cînd nici nu visam la asta, urzeala remarcabilului Volum al Domniei-Tale era deja în războiul de ţesut; şi, pe tăcute, misterioasele suveici se înfăşurau în fire de bătătură!

Cum urmează Hofrath Heuschrecke acesta să ne furnizeze datele biografice, poate fi o întrebare curioasă; al cărei răspuns, totuşi, este din fericire treaba lui, nu a noastră. Nouă ni s-a părut, după repetate încercări, că nu se putea încropi o biografie a lui Teufelsdröckh din arhivele sau din memoria celor mai bine informate clase din Weissnichtwo; nimic mai mult decît una falsă. El era străin acolo, dus într-acolo de ceea ce numim cursul împrejurărilor; în legătură cu ai cărui strămoşi, loc de naştere, perspective sau aspiraţii curiozitatea făcuse, într-adevăr, investigaţii, dar se mulţumise cu cele mai neclare răspunsuri. Cît despre el însuşi, era un om atît de liniştit şi cu totul rezervat, încît a-l chestiona, chiar pe departe, despre astfel de lucruri intime era ceva mai mult decît delicateţea obişnuită ar fi putut îngădui; pe lîngă asta, graţie vicleniei sale, avea mereu un fel ciudat, nu fără o tentă satirică, prin care înlătura asemenea intruziuni şi te împiedica să te apropii de astfel de lucruri. Inteligenţele vorbeau despre el în taină, ca şi cum ar fi fost un fel de Melchisedec, fără nici un fel de tată ori mamă; uneori, în ce priveşte marile lui cunoştinţe istorice sau statistice şi felul viu în care se exprima ca martor ocular al unor tranzacţii şi scene îndepărtate, îl numeau *Ewige Jude*, Nemuritorul sau, cum spunem noi, Jidovul Rătăcitor.

În mare măsură, este adevărat, el devenise, practic, nu atît un Om, cît un Lucru; Lucru pe care ei se obişnuiseră, fără îndoială, să-l vadă, şi încă cu satisfacţie; dar fără a-i acorda mai multă consideraţie decît fabricării cotidianului lor - *Allgemeine Zeitung*, sau obiceiurilor domestice ale Soarelui. Atît Soarele, cît şi Gazeta erau acolo binevenite; lumea se bucura de ceea ce era bun în ele şi nu se mai gîndea la chestiunea asta. Omul Teufelsdröckh trecea şi re-trecea în micul său anturaj drept unul din acei originali de nedescris, mai frecvenţi în Universităţile Germane decît oriunde aiurea; în legătură

cu care, deşi îi vezi în viaţă şi ai siguranţa că trebuie să aibă o Istorie, nici o Istorie nu pare a fi descoperibilă; sau poate doar una similară celei pe care oamenii o atribuie stîncilor din munţi şi ruinelor antediluviene: care vor fi fost create prin acţiuni necunoscute, sînt într-o stare de decădere treptată şi reflectă actualmente lumina, rezistînd presiunii; adică sînt obiecte vizibile şi tangibile în lumea aceasta de fantasme, unde există atîtea alte multe mistere.

Trebuie să fie remarcat faptul că, deşi, conform titulaturii şi diplomei, era *Professor der Allerley-Wissenschaft* sau, aşa cum ar trebui s-o spunem în limba noastră, de Lucruri în General, n-a ţinut nici un Curs, niciodată; probabil că n-a fost niciodată incitat să facă aşa ceva de vreo iniţiativă sau cerere publică. După toate aparenţele, iluminatul Guvernămînt din Weissnichtwo, atunci cînd şi-a fondat Noua Universitate, şi-a închipuit că a făcut destul dacă, „în timpuri ca acestea ale noastre", aşa cum se specifica în Programul semi-oficial, „atunci cînd toate lucrurile sînt, repede sau lent, în stare să se rezolve de la sine, transformîndu-se în Haos, s-a ajuns la soluţia unui Profesorat de acest fel; la care, aşa cum se prezintă situaţia, sarcina reîntruchipării din Haos ar putea fi oarecum, chiar dacă în mică măsură, facilitată". Au considerat, fără îndoială, drept prematur ca actualele Conferinţe să fie ţinute, ca şi Orele Publice de „ştiinţă a Lucrurilor în General"; în care privinţă, ei nu făcuseră decît să stabilească Profesoratul, nicidecum să-l înzestreze; astfel că Teufelsdröckh, „recomandat de cele mai înalte Nume", fusese pur şi simplu promovat deci la rangul de Nume.

Măreaţă a fost admiraţia pentru acest nou Profesorat în rîndurile claselor mai luminate: pentru felul în care un Guvern luminat sesizase Necesitatea Epocii (*Zeitbedürfniss*); pentru felul în care, cu timpul, în locul Negării şi Distrugerii, urma să avem o ştiinţă a Afirmării şi Reconstrucţiei; iar Germania şi Weissnichtwo se aflau acolo unde le era locul, în avangarda lumii. Destul de considerabilă a fost şi mirarea faţă de noul Profesor, apărut destul de oportun în Universitatea născîndă; atît de capabil să ţină cursuri, la o adică; atît de pregătit să-şi menţină liniştea pe o perioadă nedefinită; dar un Guvern luminat a considerat că nu era cazul să-i ofere pretextul de a-şi pune în valoare acest din urmă talent. Dar o asemenea admiraţie şi o

asemenea uluire, neurmate de nici un act menit să le menţină în viaţă, nu puteau dura mai mult de nouă zile; şi, mult înainte de vizita noastră la locurile respective, ele dispăruseră cu totul. Capetele mai subtile au considerat că totul nu era decît o încercare de a se crampona de popularitatea care-i scăpa printre degete din partea unui Ministru ale cărui necazuri casnice, intrigi de curte, bătrîneţe şi hidropizie l-au îndepărtat, în cele din urmă, curînd după aceea, de la postul lui de conducere.

În ce-l priveşte pe Teufelsdröckh, cu excepţia apariţiilor sale nocturne la *Grüne Gans*, Weissnichtwo nu prea s-a bucurat de vederea lui şi nici n-a simţit mare lucru pentru el. Aici, în faţa cănii lui de Gukguk, el şedea citind Ziarele; privind uneori contemplativ la norii tutunului din pipa sa, fără altă preocupare vizibilă: întotdeauna graţie manierelor lui blînde, se producea un fenomen plăcut: mai ales cînd deschidea gura ca să vorbească; cu care ocazii, toată Cafeneaua se cufunda în tăcere, ca şi cum ar fi fost sigură că va auzi ceva valoros. Mai mult, să audă, poate, o întreagă serie, torente de propoziţii dintre cele mai memorabile; ca atunci cînd, devenit mai prietenos, şi-ar îngădui acest lucru timp de ore-n şir, cu o audienţă pe măsură: şi cu atît mai memorabile, cu cît ţîşneau dintr-un cap evident nu mai interesat de aceasta, nu mai conştient de ceea ce se întîmplă decît capul sculptat în piatră al vreunei fîntîni publice, care, prin muştiucul ei de alamă, aruncă apă şi spre ceea ce e valoros, şi spre ceea ce e lipsit de valoare; indiferentă la faptul dacă e vorba despre alimente pentru gătit sau despre conflagraţii de stins; care are, într-adevăr, aceeaşi înfăţişare fixă şi sinceră, şi cînd curge apa şi cînd nu.

Editorului acestor pagini, ca şi oricărui tînăr englez entuziast, chiar lipsit de valoare, Teufelsdröckh i s-a deschis poate mai mult decît majorităţii. Păcat doar că n-am fost în stare atunci să bănuim pe jumătate importanţa lui şi să-l scrutăm cu forţa viziunii! Ne-am bucurat, lucru cu care nu mai mult de trei oameni din Weissnichtwo se pot lăuda, de un anumit grad de acces la domiciliul privat al Profesorului. Era mansarda celei mai înalte case din Wahngasse; şi putea fi pe drept cuvînt numit foişorul Weissnichtwo-ului, căci se înălţa drept spre cer deasupra acoperişurilor din jur, acestea

din urmă înălţîndu-se şi ele dintr-un teren elevat. Pe lîngă aceasta, ferestrele lui dădeau spre cele patru *Orte*, sau, cum ar spune scoţienii, şi se cuvine să spunem şi noi, *Puncte Cardinale*: camera de zi însumează trei dintre ele; un altul priveşte spre *Schlafgemach* (dormitor), în partea opusă; ca să nu mai pomenim bucătăria, care oferă două *duplicate*, ca să zicem aşa, şi nu arată nimic nou. Astfel că era de fapt telescopul sau turnul de paza al lui Teufelsdröckh; de unde, stînd comod, putea să vadă întreaga circulaţie vie a acelui Oraş deosebit; străzile şi cărările, cu tot ce se întîmpla sau trecea (*Thun und Treiben*) pe ele, erau în cea mai mare parte vizibile de acolo.

„Mă uit în jos la tot viesparul sau stupul acela", l-am auzit spunînd, „şi sînt martor la punerea straturilor de ceară, la 7făcutul mierii, la fabricarea otrăvii şi la asfixierea din cauza sulfului. Văd totul, de la esplanada Palatului, unde cîntă muzica, în vreme ce Înălţimea Sa senină îşi mănîncă cu plăcere alimentele, pînă la poteca de jos, unde bătrîna văduvă, împletind ca să cîştige cîţiva bănuţi cu care să-şi ducă traiul, stă în prag ca să simtă soarele după-amiezii; căci, cu excepţia cocoşului giruetă de pe Schlosskirche, nici un biped nu stă aşa de sus. Curierii, încinşi în curele şi încizmuiţi, vin şi aduc Bucurii şi Necazuri vîrîte în săculeţi de piele; acolo, încărcat de bagaj şi îmbelşugat şi cu patru cai iuţi, se duce de-a rostogolul la Ţară Baronul şi familia lui; ici, cu un picior de lemn, Soldatul schilod şchioapătă cu greu, cerşind pomană; o mie de trăsuri, care şi căruţe sosesc huruind cu Hrană, tînără Rusticitate şi alte Produse Brute, inanimate sau animate, şi ies tot huruind cu Produse manufacturizate. Ştii tu oare de unde vine şi încotro se-ndreaptă acest torent viu care umple străzile cu oameni de toate condiţiile şi vîrstele? *Aus der Ewigkeit, zu der Ewigkeit hin:* Dinspre Eternitate spre Eternitate! Ce altceva sînt toate acestea decît Apariţii? Nu sînt ele oare Suflete făcute vizibile: în Trupuri, care capătă formă şi o vor pierde, topindu-se în aer? Temeiul lor solid este o imagine a simţului; ele păşesc pe abisul Nimicului. Timpul gol se află în spatele şi în faţa lor. Îţi închipui, oare, paravanul acela de Haine roşu cu galben, cu pinteni la călcîie şi pene în vîrf, e doar un Astăzi, fără un Ieri sau un Mîine; şi că Strămoşul lui nu vieţuia deja atunci cînd Hengst şi Horsa[8] ţi-au

[8]) Hengst, şeful Iuţilor, a condus, împreună cu fratele său, Horsa, triburile germanice care au invadat Anglia; el a fondat regatul Kent.

invadat Insula? Prietene, vezi aici o legătura vie în Ţesutul acela al Istoriei care întreţese toată Fiinţa: uită-te bine, altfel va trece pe lîngă tine şi n-ai să-l mai vezi."

„Ach, mein Lieber", spuse el odată, la miezul nopţii, după ce ne întorseserăm de la Cafenea şi discutam destul de sincer, „este cu adevărat sublim să trăieşti aici. Franjurile acestea de la lumina lămpii, care luptă să străbată fumul şi miile de răsuflări, înaintînd cu cîţiva paşi numai, mai departe, în străvechiul regat al Nopţii; ce crezi că gîndeşte Boötes[9] despre ei, în timp ce-şi conduce Cîinii de Vînatoare peste Zenit, în hamurile lor de foc sideral? Zumzăitul acela înăbuşit al Miezului de Noapte, cînd Traficul s-a dedat odihnei; şi roţile carului Vanităţii, rostogolindu-se încă pe ici şi colo pe străzile îndepărtate, o duc în Săli acoperite şi luminate cu bezna de smoală cuvenită ei; şi doar Viciul şi Mizeria se află acolo, ca să dea tîrcoale şi să geamă ca nişte păsări de noapte: zumzăitul acela, cum spuneam, ca somnul neliniştit şi tulburat de sforăituri al Vieţii bolnave, este auzit în Ceruri! Ah, sub pătura aceea de vapori şi putrefacţii, sub gazele acelea inimaginabile, ce hîrdău de Fermentare zace bolborosind într-ascuns! Tot ce este veselie şi întristare se află acolo; unii mor, alţii se nasc acolo; unii se roagă, alţii, de cealaltă parte a unui gard din cărămidă, blestemă; iar de jur împrejurul lor, Noaptea vastă şi goală. Mîndrul Nobil hoinăreşte încă prin saloanele lui parfumate, sau se odihneşte în spatele perdelelor de damasc; Sărăcia se ghemuişte în paturi pe rotile sau tremură de foame în culcuşurile ei de paie; în pivniţe întunecoase, *Rouge-et-Noir* îşi face slab auzită a lui voce-a-destinului pentru Nemernicii flămînzi şi prăpădiţi; în timp ce Consilierii de Stat stau şi ţes intrigi şi joacă partide de şah la nivel înalt, ai căror pioni sînt Oameni. Îndrăgostitul îi şopteşte iubitei sale că trăsura e gata; iar ea, plină de speranţă şi teamă, coboară lin ca să zboare cu el peste graniţă; Hoţul, în şi mai mare tăcere, îşi pregăteşte şperaclele şi rîngile sau stă la pîndă, aşteptînd primul sforăit al paznicilor în gheretele lor. Conacele vesele, cu camere pentru dineuri şi camere pentru dansat, sînt pline de lumină, de muzică şi de inimi în culmea fericirii; în Celulele Condamnaţilor, însă, pulsul vieţii bate

[9]) Constelaţie în care se află steaua Arcturus.

tremurat şi slab, iar ochii injectaţi privesc afară în întunericul care e şi în jurul şi înăuntrul lor în căutarea luminii unei neînduplecate şi ultime dimineţi. Şase oameni urmează să fie spînzuraţi în zori: nu se aude nici un răpăit dinspre *Rabenstein*? - spînzurătorile lor trebuie să fie chiar atunci în curs de ridicare. Peste cinci-sute-de-mii de animale cu-două-picioare, fără pene, zac în jurul nostru, în poziţie orizontală: capetele lor sînt toate în scufii de noapte şi pline de visurile cele mai nebuneşti. Dezordinea strigă tare şi se împleticeşte şi se plimbă cu aere măreţe prin respingătoarele ei vizuini ale ruşinii; iar Mama, cu părul despletit, îngenunchează asupra palidului ei prunc pe moarte, ale cărui buze crăpate sînt umezite acum doar de lacrimile ei. - Toate acestea, puse una peste alta şi aruncate claie peste grămadă, cu nimic altceva care să le despartă decît ceva lemnărie şi zidărie ridicată între ele; - înghesuite ca peştii săraţi în butoaiele lor; - ori viermuind, aş zice eu, ca un chiup egiptean cu vipere îmblînzite, fiecare din ele luptînd să-şi scoată capul deasupra celorlalte: *asta* este ceea ce se petrece sub învelişul acela de fum! Dar eu, *mein Werther*, eu stau deasupra tuturor acestora; doar eu şi Stelele."

Ne-am uitat în ochii lui ca să vedem dacă, în exprimarea unor gînduri-de-Noapte atît de extraordinare, putea fi sesizată urma vreunui simţămînt; dar, din cauza luminii, care era cu adevărat un opaiţ cu seu şi destul de departe de geam, nu se putea vedea nimic altceva decît vechea lui fixitate şi vechiul său calm.

Acestea erau accesele de locvacitate ale Profesorului: cel mai adesea vorbea în simple monosilabe sau şedea absolut tăcut şi fuma; în vreme ce vizitatorul avea libertatea fie să spună ce avea pe suflet, primind drept răspuns cîte un mormăit din cînd în cînd; fie să se uite în jur în căutarea unui loc şi apoi să-şi ia tălpăşiţa. Era un apartament straniu; plin de cărţi şi hîrtii împrăştiate şi de resturi amestecate de tot felul de substanţe imaginabile, „unite prin elementul comun care era praful". Cărţi zăceau pe mese şi sub mese; ici flutura o coală de manuscris, colo o batistă sfîşiată sau o scufie de noapte lepădată în grabă; călimări de cerneală alternau cu coji de pîine, ceşti de cafea, cutii de tutun, Periodice Literare şi Botine cu şireturi. Bătrîna Lieschen (Lisekin, Liza), care era cea care-i făcea patul şi-i aprindea focul în sobă, spălătoreasa şi storcătoarea lui, bucătăreasa şi

comisionara şi furnizoarea generală a celebrului om, iar în rest o creatură foarte metodică, nu avea nici o autoritate suverană asupra acestei ultime citadele a lui Teufelsdröckh; doar cam o dată pe lună îşi făcea cu forţa drum într-acolo, cu mătura şi cîrpa de şters praful, şi (în timp ce Teufelsdröckh îşi punea manuscrisele la adăpost) efectua o curăţenie parţială, o eliberare din închisoare a cîtorva resturi de natură neliterară. Acestea erau *Erdbeben*-urile ei (cutremure de pămînt), de care Teufelsdröckh se temea mai mult decît de o ciumă; cu toate acestea, fusese forţat să se supună pînă la un anumit punct. Bucuros ar fi fost el să stea aici şi să filosofeze veşnic, sau pînă ce gunoaiele, tot adunîndu-se, l-ar fi scos pe uşă-afară; dar Lieschen era braţul lui drept, lingura lui şi necesarul vieţii şi n-ar fi putut să fie contrazisă în mod absolut. Ne-o amintim încă pe străvechea femeie; atît de tăcută, încît unii o credeau mută; puteai adesea s-o iei şi drept surdă; pentru că pe Teufelsdröckh şi numai pe Teufelsdröckh îl servea şi numai lui îi acorda atenţie; şi părea să comunice cu el doar prin semne; dacă nu cumva mai curînd graţie unei pătrunderi secrete, prin care ea ghicea tot ce dorea el şi-i furniza totul. Bătrîna doamnă perseverentă!: freca, sorta şi mătura în bucătăria ei cu cea mai mică violenţă posibilă pentru ureche; şi, totuşi, totul era rînduit şi în regulă acolo: fierbinte şi neagră sosea cafeaua şi întotdeauna la momentul potrivit; şi tăcuta Lieschen însăşi se uita la tine pe sub boneta ei albă şi curată, cu faldurile ei, care-i încadra chipul curat şi veştejit, acoperit de riduri, cu o privire de o inteligenţă solicitantă, apropiată, de bunăvoinţă.

Puţini străini, aşa cum am menţionat mai sus, aveau acces aici: singurul pe care l-am văzut acolo, cu excepţia noastră, a fost Hofrath Heuschrecke, cunoscut deja după nume şi aşteptări cititorilor acestori pagini. Nouă, la vremea aceea, Herr Heuschrecke ni se părea unul din indivizii aceia paşnici, cu gura strînsă, cu gît de cocostîrc şi proaspăt periat, probabil destul de distins în societate datorită acestui fapt, adică din aceia care, pe secetă sau pe vreme umedă „nu ieşeau niciodată fără umbrelă". Dacă n-am fi ştiut care-i „mica înţelepciune" care guvernează lumea; şi cum, în Germania, ca şi aiurea, cei nouăzeci-şi-nouă de Oameni Publici pot cel mult să fie pajii muţi ai celui de al o sutălea, poate nimic altceva decît măşti şi fraieri de voie

sau fără de voie, - putea părea minunat felul în care Herr Heuschrecke trebuia să fie numit Rath, sau Sfetnic și Consilier, chiar în Weissnichtwo. Ce sfat putea oare acest Hofrath să dea unui bărbat sau unei femei; în a cărui figură dezlînată și în zig-zag; în a cărui față uscățivă, în vreme ce se strîmba în fel și chip, într-o permanentă fluctuație detaliată, nu puteai sesiza decît o confuzie mai rea decît confuzia însăși; cel mult Timiditate și Rezervă fizică? Unii spuneau în cor că el era „însăși întruchiparea Spiritului Dragostei": cei mai sinceri ochi albaștri, plini de tristețe și blîndețe; punga permanent deschisă și așa mai departe; toate acestea, trebuie să sperăm acum, din mai multe motive, nu erau lipsite de fond. În orice caz, schița prietenului Teufelsdröckh, care mînuia, într-adevăr, acul de gravat ca puțini alții, era probabil cea mai bună: *Er hat Gemüth und Geist, hat wenigstens gehabt, doch ohne Organ, ohne Schicksals-Gunst; ist gegenwärtig aber halb-zerrüttet, halb-erstarrt* -"Are inimă și talent, cel puțin a avut așa ceva, dar fără capacitatea necesară de exprimare sau favoruri din partea Soartei; așa că acum e pe jumătate ruinat și pe jumătate înghețat." - Cititorii se pot întreba ce-o să gîndească numitul Hofrath despre toate astea, atunci cînd le va vedea: nouă, la adăpost în îmbrățișarea Fidelității Istorice, nu ne pasă.

Punctul principal pentru noi toți este, fără îndoială, dragostea lui pentru Teufelsdröckh, care era într-adevăr, de departe, și cea mai cristalizată trăsătură a lui Heuschrecke însuși. Putem afirma că s-a cramponat de Profesor cu afecțiunea unui Boswell[10] pentru Johnson-ul său[11]. Și poate cu aceeași reacție: pentru că Teufelsdröckh îl trata pe sfrijitul său admirator cu prea puțin respect vădit, ca pe un prieten pe jumătate rațional sau total lipsit de rațiune, și îl iubea cel mult din recunoștință și obișnuință. Pe de altă parte, era curios să observi cu ce blîndețe respectuoasă și cu ce soi de protecție paternă îl privea și îl dirija Hofrath al nostru, fiind mai în vîrstă, mai bogat și, așa cum își închipuia el cu drag, mult mai influent din punct de vedere practic, în nucleul alcătuit numai din ei doi, pe micul său Înțelept, pe care părea să-l considere un oracol în viață. Abia apuca

[10]) Avocat și scriitor scoțian, biograful lui Samuel Johnson.

[11]) Celebru autor de dicționare, scriitor și critic din secolul al XVIII-lea.

Teufelsdröckh să deschidă gura, că Heuschrecke se și înființa într-un prag de ușă liber, stînd lîngă ea numai ochi și urechi, ca să nu piardă nimic: și pe urmă, la orice întrerupere a discursului, își clipocea chicotitul fudul al rîsului său tușit (căci mașinăria rîsului avea nevoie de ceva timp ca să se pună în mișcare și părea defectă și dereglată), sau scotea un fornăit zgomotos, nazalizînd în mod strident- *Bravo! Das glaub' ich*; în ambele cazuri fiind vorba de o aprobare din tot sufletul. Pe scurt, dacă Teufelsdröckh ar fi fost Dalai-Lama, statut pentru care, cu excepția poate a auto-izolării sale și a indiferenței de zeu, nu prezenta nici un simptom, atunci Heuschrecke putea trece drept Talapoin-ul[12] lui șef, pentru care nici o pilulă dospită pe care o putea frămînta și destina apoi publicului credincios, nu era nimic altceva decît ceva medicinal și sacru.

Într-un astfel de mediu social, domestic și fizic, trăia și medita Teufelsdröckh, atunci cînd am făcut cunoștință cu el, și este foarte probabil că o face și acum. Aici, cocoțat în înaltul său turn de pază din Wahngasse, învăluit adesea în solitudine, veghind asupra Ursei, își purta neîmblînzitul Investigator toate bătăliile cu prostia și cu întunericul; după toate probabilitățile, aici a scris el acest surprinzător Volum despre *Veșminte*. Date particulare suplimentare: despre vîrsta sa, care era de soiul acela mijlociu reprezentativ, pe care poți doar s-o ghicești; despre pardesiul lui larg; despre culoarea pantalonilor săi, despre înfățișarea pălăriei sale cu boruri largi și în formă de clopotniță și așa mai departe, am putea vorbi despre toate acestea, dar n-o facem. În vremurile astea, Cel mai Înțelept este cu adevărat Cel mai Măreț; astfel că o curiozitate luminată, lăsînd Regii și alte lucruri de felul acesta să stea pe soclurile lor, se înclină din ce în ce mai mult spre Clasa Filosofică și cu toate acestea, care este cititorul care nu așteaptă din partea noastră ca, după tot ce-am scris și am comunicat o descriere exactă a lui Teufelsdröckh să nu reiasă cu pregnanță, înainte de sosirea Documentelor? Viața, Vicisitudinile și

[12]) Preot budist.

prezența sa Trupească ne sînt încă ascunse, sau contează doar într-o mică măsură. Dar, pe de altă parte, nu se află Sufletul lui inclus în acest Volum remarcabil mult mai mult decît cel al lui Pedro Garcia în Punga cu Dubloni îngropată? La sufletul lui Diogenes Teufelsdröckh, la opiniile lui, adică la „Originea și Influența Hainelor", cu bucurie ne întoarcem acum.

IV CARACTERISTICI

Ar fi curată lingușeală vană să pretindem că această Lucrare despre haine ne mulțumește în întregime; nu este așa, ca și în cazul tuturor operelor de geniu, chiar în cel al Soarelui însuși, care, deși este cea mai înaltă creație sau operă de geniu publicată, are, totuși, pete negre și nebulozități turbulente în splendoarea sa, - un amalgam de introspecție, inspirație, dar și de obtuzitate, viziune dublă, ba chiar orbire curată.

Fără a ne implica în laudele și profețiile acelea entuziaste din *Weissnichtwo'sche Anzeiger*, am recunoscut că Volumul ne-a suscitat într-o foarte mare măsură pornirea spre acțiune, care este cel mai bun efect al oricărei cărți; că a dus chiar la schimbări în felul nostru de a gîndi; mai mult, că el promitea să dovedească, să zicem, deschiderea unei noi galerii de mină, în care întreaga lume a Speculației ar putea apoi săpa pînă la adîncimi necunoscute. Mai exact, se poate declara acum că realizările, perseverența în cercetare, vigoarea sa poetică și chiar filosofică se manifestă acum indiscutabil; și, din nefericire, nu mai puțin prolixitatea, divagațiile și absurditatea sa multiplă; că, în ansamblu, așa cum deschiderea de noi galerii de mină este ceva nerezonabil, există multe fleacuri în Cartea lui, deși și specimene similare de o inestimabilă valoare. Nu-i putem promite o popularitate absolută în Anglia. Pe lîngă alegerea unui asemenea subiect cum sînt Hainele, maniera de tratare simbolizează la Autor prea des o rusticitate și o izolare academică, cu adevărat de necondamnat la un German, dar fatală în privința succesului său în fața publicului nostru.

Teufelsdröckh pare să nu fi văzut prea mult din societatea bună, sau a uitat cea mai mare parte din ceea ce a văzut. Vorbește ceea ce gîndește cu o sinceritate stranie; numește multe lucruri chiar cu definițiile lor din dicționar. Pentru el, Tapițerul nu-i nicidecum un Pontif, și nici Salonul un Templu, chiar de nu-i niciodată atît de

înşelător şi ameninţător: „o imensitate fără margini de covoare de Bruxelles, oglinzi montate între ferestre şi mobile poleite cu bronz aurit", cum se exprimă el, „nu poate să-mi ascundă faptul că un asemenea Salon nu este decît o părticică a Spaţiului infinit, unde atît de multe Suflete zămislite de Dumnezeu se adună, în timp, la un loc". Pentru Teufelsdröckh, Ducesa cu cel mai înalt grad de nobilitate este respectabilă şi venerabilă; dar în nici un caz pentru brăţările ei cu perle sau pentru colierele ei de Malines; în ochii lui, steaua unui Lord este puţin mai mică şi puţin mai mare decît un nasture, decît o farfurioară din zinc de Birmingham de la costumul unui Clovn; „fiecare este o unealtă în felul său", spune el; un pai de care *să ne agăţăm cu toţii*; în rest, totul e scos din pămînt şi bătut pe nicovală în faţa degetelor fierarului". Astfel priveşte profesorul în ochii oamenilor - cu o stranie imparţialitate şi cu o stranie libertate ştiinţifică; ca un om neobişnuit cu cercurile înalte, căzut acolo din Lună. La drept vorbind, toate aceste lacune, ratări şi perversităţi multiforme apar din această specificitate care străbate întregul sistem al gîndirii: dacă ele nu au în realitate o a doua cauză, destul de firească şi ea, în Filosofiile sale Transcendentale, şi umorul de a considera Materia şi Materialele ca aparţinînd Spiritului; prin care cauza sa ar fi cu cît mai lipsită de speranţe, cu atît mai de plîns.

Putem, totuşi, recomanda în deplină siguranţă Opera despre Veşminte atenţiei Gînditorilor naţiei noastre, în rîndurile cărora se crede ferm că există indivizi încă în viaţă: mai mult, cine decît cei din cercurile mondene ştiu dacă acest lucru, aşa cum susţine Teufelsdröckh, este adevărat, anume că „prin cea mai scrobită cravată trece o trahee şi un gîtlej şi că sub vesta cu cea mai densă broderie bate o inimă", - că forţa acestui patetism sincer se poate face simţită şi că o săgeată a sufletului poate străpunge ici şi colo Universul artificial al modei? În Vizionarul nostru pur, aspru şi zbîrlit ca un Baptist care se hrăneşte cu lăcuste şi miere sălbatică, există o energie curată, o tărie tăcută şi oarecum inconştientă care, exceptînd sferele înalte ale Literaturii, trebuie să fie rară. Multe priviri adînci, adesea o precizie inexprimabilă, a aruncat el către Firea misterioasă şi spre şi mai misterioasa Viaţă a Omului. Este minunat cum, din cînd în cînd, folosind cuvinte tăioase, împarte în două confuzia; retează, acolo

unde ea este profund împărţită în opt, în centrul real al problemei; şi nu numai că loveşte cuiul în floare, dar îl şi bate acolo unde trebuie, cu o forţă distrugătoare, îngropîndu-l. Pe de altă parte, să admitem în mod liber că el este întruchiparea celei mai inegale aspiraţii scriitoriceşti. Adesea, după o asemenea ispravă, va trage chiulul pe parcursul a nesfîrşite pagini, vagabondînd şi visînd, emiţînd, mormăite în barbă, cele mai banale lucruri, ca şi cum ar dormi cu ochii deschişi, ceea ce şi face, de altfel.

Fără să mai spunem nimic despre erudiţia sa fără margini, despre toate lecturile şi literaturile care, scrise în cea mai mare parte a limbilor cunoscute îi sînt familiare, de la *Sanchoniathon*[13] la Dr. Lingard[14], de la *Avestele (Shasters)*, *Talmudurile* şi *Coranele* Orientului, cu *Tabelele Siameze (Cataloagele)* Cassini[15] şi *Mecanica Celestă* a lui Laplace pînă la *Robinson Crusoe* şi *Almanahul pentru orăşeni şi săteni de la Belfast*, toate intim cunoscute de el - să lăsăm toate acestea la o parte; oricît de lipsită de exemple ar fi la noi o asemenea universalitate de studii, ea nu uimeşte pe nimeni la Nemţi, unde este cu siguranţă un fapt onorabil, perfect natural şi indispensabil, un fapt care se înţelege de la sine. Un om care îşi dedică viaţa studiului poate fi altceva decît un erudit?

În ceea ce priveşte stilul, Autorul nostru manifestă aceleaşi capacităţi geniale, subminate de aceleaşi prea dese bădărănii, inegalităţi şi lipsă evidentă de relaţii cu clasele superioare. Uneori, aşa cum am afirmat anterior, avem de-a face cu o plenitudine absolută, cu o adevărată inspiraţie; gîndurile sale arzînde, ca tot atîtea Minerve, ţîşnind, înconjurate de flăcări şi splendoare, din capul lui Jupiter; un vocabular bogat şi idiomatic, presărat cu comparaţii din domeniul picturii, o forţă poetică clocotitoare sau chiar întorsături ingenioase şi subtile; toate graţiile şi solemnităţile unei Imaginaţii dezlănţuite, alături de o Inteligenţă extrem de evidentă, alternînd în jocuri prestigioase. Dacă n-ar exista pasajele acestea adormite şi

---

[13]) Fragment dintr-o lucrare de cosmogonie atribuită lui Philon din Byblos, autor fenician.

[14]) John Lingard (1771-1851), autor al *Antichităţilor bisericii anglo-saxone* şi al *Istoriei Angliei*.

[15]) Se cunosc trei autori cu numele de Cassini.

adormitoare; dacă circumlocuțiunile, repetițiile și chiar tentele de pur jargon extravagant n-ar fi întîlnite atît de des! Pe scurt, Profesorul Teufelsdröckh nu este un scriitor elegant. Poate că nu mai mult de nouă zecimi din propozițiile lui stau pe picioarele lor; celelalte sînt doar atitudini ambigue, ținute în picioare de o armată de paranteze și liniuțe și complicate mereu de o serie de expresii parazite, care atîrnă ca niște resturi; unele din ele sînt chiar lăsate la voia întîmplării, complet distruse și dezmembrate. Cu toate acestea, chiar și în laturile cele mai rele, persistă la el o atracție aparte. Un ton sălbatic domină întreaga sa exprimare, ca un fel de tonalitate de bază care reglează totul; cînd forțîndu-se ca într-un Cînt al Spiritelor, cînd izbucnind într-un hohot strident ca al Demonilor; cînd cufundîndu-se în cadențe, nu fără o cordialitate melodioasă, deși destul de bruscă uneori, pînă la un ton obișnuit, pe care îl percepem ca pe un murmur monoton; un murmur al cărui caracter veritabil este foarte greu de precizat. Pînă acum nu am reușit deloc să ne asigurăm deplin dacă este vorba despre accentele unui Umor adevărat, ceea ce considerăm a fi una dintre cele mai înalte calități ale geniului, sau pur și simplu despre un ecou al Insanității și Deșertăciunii, ceea ce se află cu siguranță mai jos decît cel mai de jos nivel.

Aflați într-o asemenea dificultate, în ciuda relațiilor noastre personale, stăm încă în expectativă în privința sentimentelor morale ale Profesorului. Raze de dragoste celestă țîșnesc din el, dulci tînguieli de o nesfîrșită milă; ar putea strînge tot Universul la pieptul său, pentru ca să-i dăruiască toată căldura sa; se pare că un adevărat serafim se ascunde sub aparența aceasta dură. După care devine din nou atît de interiorizat și tăcut, atît de imperturbabil de saturnian; manifestă o asemenea indiferență, o răceală atît de răuvoitoare față de strădaniile oamenilor; schițînd mereu o grimasă sardonică de amărăciune, dacă, la drept vorbind, asta nu este decît o simplă insensibilitate prostească, - pe care o privești aproape cu un frison drept o încarnare Mefistofelică, pentru care această mare horă terestră și celestă n-ar fi, în fond, decît un fel de Piruetă gigantică nebunească, în care regi și cerșetori, îngeri și demoni, stele și gunoaie s-ar amesteca haotic, ceea ce i-ar putea interesa cel mult pe copii. Perspectiva sa, așa cum am menționat, este probabil cea mai gravă din cîte au existat vreodată; cu toate acestea, nu este vorba de acea

gravitate rigidă, destul de întîlnită la avocații noștri pledanți; ci mai curînd despre gravitatea lacurilor înconjurate de munți înalți - poate cea a craterului unui vulcan stins; în ale cărui profunzimi întunecate te temi să privești; ochii aceștia, licăririle care lucesc, pot foarte bine să fie reflexele Stelelor cerești, dar poate că și sclipiri ale Focului din Adîncuri!

Cu siguranță că firea acestui Teufelsdröckh este cea mai implicată, cea mai concentrată și cea mai enigmatică dintre toate! Sîntem, totuși, fericiți să ne amintim că l-am văzut o dată *rîzînd*; doar o singură dată - fără îndoială că prima și ultima dată în viața lui; dar a fost un hohot de rîs în stare să-i trezească și pe Cei Șapte Adormiți! Și nimeni altul nu-i de vină pentru asta decît Jean-Paul; printr-un simplu val al acestui vast Maelström Mondial de Umor, cu sclipiri celeste care, din păcate, s-a congelat acum în răceala morții! Cei doi Poeți, unul corpolent, celălalt slab, dar amîndoi posedînd suflete mari, discutau împreună diverse subiecte, Editorul acestor pagini beneficiind de privilegiul de a-i asculta; iar Paul, în maniera sa serioasă, pronunța acum una dintre acele inimitabile „Extra-harangues"[16] ; și s-a întîmplat să fie „Asupra unei propuneri pentru *Un Rege cu Mînă de Fier*"; treptat, în ochii și pe fața profesorului nostru apărea o limpezime, o limpezime strălucitoare, copleșitoare și binevenită; prin aceste trăsături sumbre se străvedea un Apollo radios și veșnic tînăr; și izbucni într-un hohot de rîs asemănător nechezăturilor tuturor Tattersell-urilor[17] . - cu lacrimi șiroindu-i pe obraji, cu pipa ținută la lungimea brațului întins și cu un picior ridicat în aer, - un rîs sonor, fără sfîrșit și irezistibil; un rîs pornit nu numai din diafragmă și întins pe chip, ci din toată ființa sa, din cap pînă-n picioare. Editorul acestor pagini, care, desigur, rîdea și el, dar cu măsură, începea să se teamă că nu era vorba de ceva firesc; cu toate acestea, Teufelsdröckh își reveni și se cufundă din nou în taciturnitatea sa obișnuită; dar, orice s-ar spune, în atitudinea sa impenetrabilă se simțea o ușoară urmă de rușine; și nici măcar Richter nu l-ar fi putut readuce la vechea stare. Cititorii care au cît de cît habar de Psihologie, știu ce concluzii pot fi trase din asta; și că

---

[16]) Discurs în afara subiectului.

[17]) Piață de cai și loc de intîlnire al pariorilor din Londra, fondată de Richard Tattersall în 1766.

nici un om care a rîs o dată din toată inima şi ființa sa nu poate fi rău fără întoarcere. Există atît de multe lucruri în Rîs: cheia cifrului cu care descifrăm omul în întregime! Unii au permanent un surîs nerod; alții au un surîs rece ca gheața. Foarte puțini sînt cei cu adevărat capabili să rîdă cu adevărat, să emită un rîs sănătos, în toată puterea cuvîntului, majoritatea nu fac decît să ricaneze, să rîdă din colțul buzelor sau pe sub mustață, de la gîtlej în sus; sau cel mult produc un fel de rîs exagerat, convulsiv şi întretăiat, ca şi cum ar rîde printr-un şomoiog de lînă: de la toți aceştia nu te poți aştepta la nimic bun. Omul care nu poate să rîdă, nu numai că este capabil de toate trădările, stratagemele şi mîrşăviile, dar întreaga sa viață este deja trădare şi stratageme.

Ca Autor, Herr Teufelsdröckh are un defect aproape deloc pardonabil şi care este, fără îndoială, cel mai mare defect al său: o lipsă aproape totală de ordine. Este adevărat că în acest Volum remarcabil, grija pe care o manifestă față de cursul simplu al Timpului duce, în părțile Narative, la o anumită aparență de metodă exterioară; dar este vorba de prea puțină metodă autentică şi succesiune logică. Cu excepția multiplelor sale împărțiri şi subîmpărțiri, Lucrarea este esențialmente divizată în două Părți: una Istorico-Descriptivă şi una Filosofico-Speculativă, dar, din nefericire, fără o linie netă de demarcație între ele: în combinația aceasta labirintică, fiecare parte se suprapune, penetrează şi chiar le străbate pe celelalte. O mulțime de secțiuni conțin rubrici contestabile sau chiar heteroclite şi inclasabile; aceasta face nu numai ca Volumul să-şi piardă din accesibilitate, dar ne şi incomodează prea des, ca un fel de banchet trăsnit, la care la toate felurile au fost amestecate, peştele şi carnea, supa şi mîncarea solidă, stridiile în sos, salata, vinul de Rin şi muştarul franțuzesc - toate fiind aruncate într-un castron uriaş sau într-o covată, iar Publicul flămînd - invitat să se servească singur. O parte din strădania noastră va consta în a face cît de cît ordine în acest Haos.

V. LUMEA ÎN HAINE

„Aşa cum Montesquieu a scris *Spiritul Legilor*", observă Profesorul nostru, „şi eu aş putea scrie un *Spirit al Hainelor*; astfel, alături de un *Spirit al Legilor*, practic un *Spirit al Cutumelor*, am avea şi un *Spirit al Costumelor*. Deoarece omul nu se lasă în voia purului Hazard nici în croitorie, nici în legislație, mîna fiind permanent condusă de operațiile misterioase ale minții. În toate Modele şi strădaniile sale vestimentare veți găsi licărind o Idee Arhitectonică; Trupul şi Stofa ei sînt materialele pe care şi cu care urmează să fie construit acest edificiu înfrumusețat al său - Personajul în care se va întrupa. Fie că se unduieşte grațios în mantile cu falduri, încălțat cu sandale uşoare; fie că se înalță ca un turn, printr-o coafură înaltă, din mijlocul unor zorzoane făcute toate din ținte, paiete şi centuri cu clopoței; sau că se umflă în pliuri scrobite, în deşeuri de vatir[18] şi tuberozități monstruoase; sau că îşi subțiază talia cu riscul de a se frînge în două şi de a nu mai fi decît o Aglomerație de patru membre înfruntînd lumea, - el, Personajul, acționează întotdeauna conform acestei Idei Arhitectonice; fie că ea este de natură grecească, gotică, renascentistă sau pur şi simplu modernă şi mondenă, de la Londra pînă la Paris. Pe de altă parte, există atîtea sensuri în Culoare! De la cel mai sobru gri american, pînă la cel mai aprins stacojiu, idiosincraziile spirituale se relevă în alegerea Culorii: dacă Croiala reflectă Intelectul şi Tendințele, Culoarea dezvăluie Caracterul şi Inima. În toate acestea, atît la națiuni cît şi la indivizi, există o acțiune neîntreruptă, indubitabilă, deşi infinit de complexă, a

[18]) Pînză foarte tare din in sau cînepă folosită la întărirea umerilor şi pieptilor hainelor bărbăteşti, paltoanelor şi pardesielor.

Cauzei şi a Efectului: fiecare tăietură de Foarfeci a fost dirijată şi prescrisă de influenţele mereu active şi care nu sînt, fireşte, nici pierdute, nici indescifrabile pentru Inteligenţele superioare.

Pentru aceste Inteligenţe superioare, o Filosofie a Efectelor şi Cauzelor aplicată Veşmintelor, aşa cum se aplică şi Legilor, ar constitui probabil un divertisment confortabil în serile de iarnă: dar astfel de Filosofii ni s-au părut întotdeauna prea puţin instructive pentru bietele inteligenţe pe care le au, în general, Oamenii. Mai mult, ce este însuşi acest Montesquieu al vostru decît un băieţel isteţ care buchiseşte Literele unei Cărţi profetice şi ieroglifice, al cărei lexic se află în Veşnicie şi în Ceruri? - Să-mi explice un Filosof de Cauză-şi-Efect nu de ce port cutare sau cutare Haină - accept să mă supun unei asemenea Legi; ci numai de ce *sînt eu aici*, purtînd orice şi supunîndu-mă la orice! - Trebuie deci să elimin multe din acest *Spirit al Hainelor*, dacă nu chiar totul, deoarece sînt lucruri ipotetice, lipsite de perspectivă şi chiar deplasate: Faptele goale şi Deducţiile derivate din ele într-un cu totul alt stil decît cel profetic - iată domeniul meu umil şi natural."

Plecat de la această restricţie prudentă, Teufelsdröckh face totuşi astfel încît să-şi lărgească perspectiva atît cît se poate vedea cu ochii; marginile ei se află cel puţin adesea dincolo de orizontul nostru. Fiind necesară o selecţie, nu vom examina aici Prima Parte a cărţii lui decît pe atît de superficial pe cît ne va sta în putinţă. Această Primă Parte se remarcă, fără îndoială, printr-o erudiţie omnivoră, printr-o răbdare şi o conştiinţă extremă: în acelaşi timp, prin rezultatele sale şi în linii mari, ea este făcută mai curînd ca să-i intereseze pe compilatorii vreunei *Biblioteci* de Cunoştinţe Generale, distractivă, Folositoare sau chiar Inutilă decît pe cititorii diverşi ai acestor pagini. Oare Partea aceasta a Cărţii o avea Heuschrecke în vedere atunci cînd ne-a recomandat aceste culegeri anonime care sînt „în prezent gloria Literaturii Britanice"? Dacă da, Editorii Bibliotecii îşi pot găsi aici profitul.

În ce priveşte Primul Capitol, în care este vorba despre Paradis şi despre Frunzele de Smochin şi care ne conduce pe parcursul unor nesfîrşite disertaţii de natură mitologică, metaforică, cabalistico-croitoriceşti şi absolut antediluviene, ne vom mulţumi să-i

acordăm o aprobare indiferentă. Şi mai puţin ne vom ocupa de „Lilith, prima soţie a lui Adam, pe care, după Talmudişti, a avut-o înaintea Evei şi din unirea cu care s-au născut toată liota de Demoni ai aerului, apelor şi pămîntului" - considerînd-o fără importanţă. Tot ce se poate spune despre această parte a Lucrării, cu profundele ei aprecieri asupra lui *Adam-Kadmon*, întruchiparea Elementului Primordial, într-un mod care se apropie în mod straniu aici de *Nifl* şi *Muspel* (Întunericul şi Lumina) şi de anticul nord, este că puterea sa de deducţie şi profunzimea sa de erudiţie Talmudică şi Rabbinică l-au umplut poate cu un sentiment învecinat cu uluirea pe cel mai nepriceput Ebraistolog din Britania.

Dar, părăsind această zonă crepusculară, Teufelsdröckh, după Turnul Babel, se grăbeşte să urmărească dispersia Genului Uman pe toată suprafaţa locuită şi locuibilă a globului pămîntesc. Înaintînd în lumina cercetărilor antice şi moderne de tot felul - Orientale, Pelasgice, Scandinave, Egiptene, Tahitiene -, el se străduieşte să ne dea într-o formă comprimată (aşa cum nürnberghezilor le datorăm un *Orbis Pictus*) un *Orbis Vestitus*; adică un tablou al costumelor din toate ţările, ale întregii umanităţi din toate timpurile. Aici putem noi spune triumfător Anticarului şi Istoricului: Predaţi-vă! Iată erudiţia: o Comoară dezordonată, dacă vreţi; dar inepuizabilă precum Tezaurul Regelui Nibelungilor, pe care douăsprezece care, timp de douăsprezece zile, în ritmul de trei transporturi pe zi, n-ar putea-o căra. Mantale din blană de oaie şi şiraguri de brîie; talismane, etole, stihare; hlamide, toge, mătăsuri chinezeşti, şaluri afgane, pantaloni scurţi bufanţi, pantaloni scurţi din piele, jupoane celtice (deşi pantalonii scurţi sau nădragii, aşa cum indică numele lor, *Gallia Braccata*, sînt mai vechi), mantile de Husar, garnituri de blană pentru umeri gen Van Dyck, prapuri, turnuri de rochii, toate acestea sînt etalate cu forţă sub ochii noştri - nici măcar scufiile de noapte din Kilmarnock[19] nu sînt uitate. Trebuie să admitem în cea mai mare parte şi faptul că Erudiţia, eterogenă cum este ea, şi chiar dacă dezordinea pe care o etalează e

[19]) Oraş din comitatul scoţian Ayr, cunoscut pe vremuri pentru scufiile de noapte confecţionate acolo.

destul de mare, este o Erudiție concentrată și purificată, părțile ei îndoielnice fiind cizelate și lăsate la o parte.

Apar reflecții filosofice, iar uneori imagini mișcătoare ale vieții umane. Din categoria aceasta ne-a surprins în mod deosebit cea care urmează. Cea dintîi menire a Hainelor, după cum își închipuie Profesorul nostru, nu a fost să ofere căldură sau decență, ci să împodobească. „Era într-adevăr mizerabilă"- spune el - „condiția Sălbaticului Aborigen, uitîndu-se fioros pe sub claia lui de păr care, împreună cu barba lui, îi ajungea pînă la șale și-l învăluia ca o manta împletită; restul trupului său fiind acoperit doar de pielea lui groasă din născare. El rătăcea prin poienile însorite ale pădurii, hrănindu-se cu fructe sălbatice; sau, precum vechiul Caledonian, stătea la pîndă prin mlaștini în așteptarea prăzii sale animale sau umane; fără unelte, fără arme, cu excepția bolovanului de Cremene grea, căruia, pentru ca unica lui avere și apărare să nu se piardă, îi atașase o frînghie lungă din curele împletite; astfel ca să-l recupereze la fel de sigur ca și atunci cînd îl lansa - cu o dexteritate mortală infailibilă. Cu toate acestea, odată satisfăcute nevoile Foamei și ale Urii, următoarea sa grijă nu era Confortul, ci Podoaba (*Putz*). Găsea căldura în truda vînătorii; sau sub frunzele uscate, în scorburile copacilor, în vizuina lui căptușită cu scoarță sau în peșteri: dar ca să se împodobească avea nevoie de Haine. Mai mult, la popoarele sălbatice tatuajul și vopsitul trupului au apărut chiar înaintea Hainelor. Prima nevoie spirituală a barbarului este Podoaba, așa cum vedem și azi la clasele barbare din țările civilizate.

Cititorule, Cîntăreț melodios, inspirat de ceruri; prea-nobilă Alteță Serenissimă; chiar propria ta fiică, Fecioară cu părul ca ambra, înflorire de zăpadă și trandafiri, semănînd cu o silfidă gata să se înalțe în aer, pe care tu o iubești și o preamărești ca pe o Prezență divină, ceea ce ea, vorbind la modul simbolic, și este, - a coborît, ca și tine, din același Antropofag Aborigen cu manta de păr și aruncător de cremene! Datorită acestui mîncău avem noi carne; datorită forței lui sîntem noi delicați. Ce schimbări au fost făcute, nu de timp, ci în Timp! Căci nu numai Omenirea, ci tot ce face sau contemplă Omenirea se află în continuă creștere, regenerare și vitalitate ce se perfecționează singură. Azvîrle-ți Actul și Vorba în Universul veșnic

și în permanentă lucrare: este o sămînță ce nu poate pieri; neobservată astăzi (se spune), va fi regăsită peste o mie de ani înflorind ca un Smochin indian (poate chiar, vai, ca o pădure de cucută!).

Cel care a simplificat primul truda Copiștilor prin intermediul *Timpurilor Mobile* concedia Armatele mercenare, destituia cea mai mare parte a Regilor și Senatelor și creea o lume Democratică și cu totul nouă: El inventase Arta tipografică. Primul pumn de Azot, Sulf și Cărbune a făcut să treacă prin tavan pisălogul Călugărului Schwartz: ce va face oare ultimul pumn? Va realiza supunerea irevocabilă a Forței în fața Gîndirii, a curajului Animal în fața celui Spiritual. Văcarul din lumea veche a făcut o descoperire elementară cînd - sătul să-și tîrîie Boul leneș prin ținut pînă ce reușea să-l schimbe în grîu sau ulei - a luat o bucată de Piele și a zgîriat sau a încrustat pe ea Figura unui Bou (sau *Pecus*)[30] ; a pus-o în buzunar și i-a spus *Pecunia*, adică Bani. Și totuși Trocul s-a tranformat în Vînzare, Banii de Piele sînt acum din Aur și Hîrtie, iar toate miracolele au fost surclasate: căci există neamul Rotschild și Datoriile Naționale ale Angliei; și oricine are șase penny este stăpîn (atît cît îi are) peste toți oamenii; comandă bucătarilor să-l hrănească, filosofilor să-l învețe, regilor să pună să-l păzească, - cît timp are șase penny. - Și Hainele, care au apărut din dragostea prostească de Podoabe, ce n-au devenit ele! Mai multă Siguranță, urmată curînd de plăcuta Căldură; și ce dacă? Pudoarea, divina Pudoare (*Schaam*, Modestie), încă străină inimii Antropofagului, s-a născut misterios sub Haine; un refugiu mistic și umbrit pentru Sfințenia din om. Hainele ne conferă individualitate, distincții, organizare socială; Hainele au făcut Oameni din noi; și amenință să facă Manechine din noi."

„Dar în general", continuă elocventul nostru Profesor, „omul e un Animal făcut să folosească Unelte (*Handthierendes Thier*). Slab în sinea sa și mic de statură, poziția sa verticală trădează un echilibru destul de nesigur, atît timp cît depinde de o bază care, chiar și pentru

[30]) Prima monedă romană avea imprimat pe ea capul unui bou.

cel care are cele mai mari tălpi, nu depăşeşte o jumătate de picior pătrat[21]; trebuie să-şi îndepărteze picioarele, ca nu cumva chiar vîntul să-l ia cu el. Cel mai slab dintre bipede! Trei chintale sînt o sarcină zdrobitoare pentru el; juncanul de pe pajişte îl aruncă în aer ca pe o zdreanţă. Cu toate acestea, poate folosi Unelte, poate inventa Unelte: cu ele, muntele de granit se preface în pulbere în faţa lui; îndoaie fierul înroşit ca şi cum ar fi o pastă moale; mările sînt şoselele lui netede, vînturile şi focul - armăsarii lui neobosiţi. Nu-l vezi nicăieri fără Unelte; fără Unelte nu este nimic, cu Unelte este totul."

Să ne fie permis să întrerupem aici, o clipă, şuvoiul Oratoric cu o remarcă, aceea că Definiţia aceasta de Animal făcut să folosească Unelte ni se pare de departe cea mai precisă şi mai bună pentru categoria aceasta de Animale. Omul este numit Animal care Rîde: dar nu rîd oare şi maimuţele, sau încearcă măcar s-o facă; şi nu este oare considerat drept cel mai de seamă bărbat dintre oameni acela care rîde cel mai mult şi mai des? Însuşi Teufelsdröckh, aşa cum am spus, a rîs o singură dată. Cu atît mai puţin ne vom pierde vremea cu Definiţia franţuzească de Animal care Găteşte; care, într-adevăr, în scopuri riguros ştiinţifice, este pe cît de bună, pe atît de inutilă. Se poate spune despre un tătar că găteşte, cînd el nu face decît să-şi prepare antricotul călărind pe el? Sau ce artificii Culinare foloseşte groenlandezul, în afară că-şi depozitează grăsimea de balenă, aşa cum ar putea face şi marmota într-un caz similar? Cum ar putea să se îngraşe Domnul Ubu printre indienii aceia din Orinoco care, după spusele lui Humboldt, locuiesc în cuiburi de ciori pe crengile copacilor; şi, timp de jumătate de an, nu mănîncă decît argilă albă, întreaga lor ţară fiind inundată? Dar, pe de altă parte, să ni se arate fiinţa umană aşa din orice perioadă şi din orice climă, care poate vieţui fără uneltele sale: chiar şi Caledonienii aceia aveau, cum

[21]) Aproximativ 465 de centimetri pătraţi.

am văzut, bolovanii lor de Cremene şi Curelele legate de ei, aşa cum nici o brută nu are şi nici nu poate avea.

„Omul este un Animal făcut să folosească Uneltele", conchide Teufelsdröckh în maniera lui bruscă; „Hainele sînt doar un exemplu al acestui adevăr: şi, desigur, dacă luăm în consideraţie intervalul dintre primul ţăruş de lemn cioplit de om şi vagoanele Trenului cu Aburi din Liverpool sau Clădirea Camerei Comunelor din Anglia, vom observa cît de mult a progresat el. El scoate anumite pietre negre din sînul pămîntului şi le spune: *Trasportaţi-ne, pe mine şi bagajele astea, cu o viteză de treizeci şi cinci de mile pe oră;* iar ele o fac. Adună, aparent prin voinţa sorţii, şase sute cincizeci şi opt[22] de diverşi indivizi şi le spune: *Faceţi ca naţiunea aceasta să trudească pentru noi, să-şi verse sîngele pentru noi, să flămînzească, să se chinuiască şi să păcătuiască pentru noi*; şi ei o fac."

[22]) Este vorba de numărul membrilor Parlamentului britanic.

VI. ŞORŢURI

Una dintre cele mai puţin satisfăcătoare Secţiuni din întregul Volum este cea despre *Şorţuri*. Ce dacă viteazul bătrîn Gao, Potcovarul persan, „al cărui Şorţ acoperit acum cu adevărat de bijuterii, deoarece s-a revoltat- revoltă care s-a dovedit a fi o reuşită - este încă stindardul regal al acestei ţări?"; ce dacă fiica lui John Knox „a ameninţat-o pe Majestatea Sa Suverană că preferă să prindă capul soţului ei în Şorţ decît ca acesta să mintă şi să devină episcop?"[23] ; ce dacă Landgravine Elizabeth şi multe alte exemple de Şorţuri figurează aici? Este prea evident impregnată de un spirit alambicat, trîndav, de o lejeritate a tonului care aminteşte de convenienţele satirei. De exemplu, ce avem noi de-a face cu propoziţii cum sînt cele care urmează?

„Şorţurile sînt Scuturi; împotriva ofenselor aduse curăţeniei, siguranţei, modestiei, uneori maliţiei. De la fişia de mătase decupată (cum s-ar zice - Emblema şi Spiritul beatificat al unui Şorţ -) pe care vreo nobilă casnică, aşezată între Cutiile cu lucrul de mînă şi cu jucării de Nürnberg, şi-a legat-o cu graţie; la bucata de piele grosolan prelucrată, legată în jurul trupului cu curele, cu care lucrează Zidarul şi cu care-şi şterge scara mortarul de pe mistrie; sau la acele Şorţuri de tablă în care Vulcanii voştri, pe jumătate goi de altfel, mînuiesc barosul şi toarnă în forme în topitoriile lor, - nu este aceasta oare o gamă destul de vastă a modei şi utilizărilor acestui Veşmînt? Cîte lucruri n-au fost ascunse, cîte nu au fost păstrate sub Şorţuri! Mai mult, judecînd drept, ce este întreaga voastră Instituţie a Armatei şi Poliţiei, în care se aruncă nenumărate milioane, decît un uriaş Şorţ stacojiu şi legat cu fier, în care lucrează Societatea (destul de

[23]) Incident autentic petrecut în 1622; John Knox (1505-1572), cleric şi reformator protestant scoţian.

strîmtorată); ferindu-se astfel de murdării şi de scîntei, în această forjare a Diavolului (*Teufelsschmiede*) care e lumea? Dar cel care m-a intrigat cel mai mult din toate Şorţurile a fost cel Episcopal sau Sutana. În ce constă utilitatea acestui Şorţ? Observ că Supraveghetorul (*Episcopus*) Sufletelor i-a suflecat colţul, ca şi cum ziua lui de muncă s-a terminat: ce vrea să spună prin asta, oare?"etc. etc.

Şi asta nu este totul. Mai mult, ne punem întrebarea dacă urechilor cititorilor noştri le-a mai fost vreodată dat să audă lucruri de felul celor pe care le vom cita acum?

„Consider Şorţurile acelea de Hîrtie, cu imprimeuri, purtate de Bucătarii parizieni, drept un debuşeu nou, deşi cam slăbuţ, pentru Tipografie; drept o încurajare pentru Literatura modernă, deci, care merită laude: nu fără satisfacţie am auzit că şi o celebră Firmă londoneză are de gînd să introducă aceeaşi modă, cu extensii importante, în Anglia." - Noi, care ne aflăm aici, n-am auzit de aşa ceva; şi avem cu adevărat motive să fim recunoscători pentru că există deocamdată alte debuşee pentru Literatura noastră, aşa exuberantă cum e ea. - Teufelsdröckh continuă: „Dacă o cantitate de Hîrtie imprimată ar fi atît de mare încît să inunde şoselele şi căile publice, ar trebui neapărat să se recurgă la mijloace noi. Într-o lume care există prin Industrie, nu ne place deloc să folosim focul ca element destructiv şi nu ca element creativ. Totuşi, cerul este omnipotent şi va găsi o ieşire. Între timp, nu-i frumos oare să vezi cinci milioane de chintale de Cîrpe culese anual de la Gunoiernită; şi, tot anual, după ce au fost macerate, călcate, imprimate şi vîndute, să se întoarcă iar acolo, săturînd atît de multe guri flămînde în felul acesta? Astfel, Gunoierniţa, mai ales cu Cîrpele şi Hainele ei vechi, este marea Baterie Electrică şi Sursa-de-mişcare de unde şi spre care circulă Activităţile Sociale (ca nişte Electricităţi vitroase şi răşinoase) în cercuri mai cuprinzătoare sau mai restrînse, graţie puternicului, agitatului şi furtunosului Haos al Vieţii, pe care îl întreţin!" - Pe noi, cei care iubim omul şi parţial îl stimăm, asemenea pasaje ne umplu de un sentiment ambiguu.

Ceva mai jos dăm peste fragmentul următor: „Ziariştii sînt acum adevăraţii Regi şi Clerici: de-acum înainte Istoricii, dacă nu

sînt nebuni, trebuie să scrie nu despre Dinastiile Bourbon, Tudor şi Habsburg; ci despre Dinastiile Colilor Tipărite şi despre o nouă serie de Nume noi, conform cutărui ori cutărui Editor Abil, sau despre Asociaţia Editorilor Abili, care cuceresc urechile lumii. Despre Presa Britanică, poate cea mai importantă dintre toate şi destul de minunată prin alcătuirea şi procedeele ei secrete, există deja o valoroasă Istorie descriptivă, scrisă în limba aceasta sub titlul *Lumea invizibilă a lui Satan Fără Mască*[24] ; pe care, cu toate că am căutat-o în toate Bibliotecile din Weissnichtwo, n-am reuşit să mi-o procur încă (*vermöchte nicht aufzutreiben*)."

Bunul Homer nu se mulţumeşte deci să doarmă doar, mai şi sforăie. Ca şi Teufelsdröckh care, hoinărind prin zone unde nu prea are ce face, îl confundă pe bătrînul şi autenticul Presbiterian Witchfinder[25] cu un nou şi imaginar Istoric apocrif, autor al lucrării *Brittische Journalistik*; şi comite astfel poate cea mai remarcabilă confuzie din Literatura Modernă!

[24]) Titlul unei vechi cărţi puritane scrisă de profesorul J.Sinclair şi publicată în 1685.

[25]) Căutător de Vrăjitoare (aluzie la J.Sinclair, autorul lucrării menţionate anterior).

VII. ISTORIC DIVERS

Mai fericit se simte Profesorul nostru şi mai pur din punct de vedere ştiinţific şi istoric, atunci cînd se ocupă de Evul Mediu în Europa, de la începuturi şi pînă la sfîrşitul Secolului al Şaptesprezecelea - adevărată eră a extravaganţei în lumea Costumelor. Aici dă Anticarul şi Studentul în Mode peste cea mai bogată recoltă a sa. Veşminte fantastice, deconcertînd întreaga fantezie a unui Teniers sau a unui Callot, se succed ca un şir de monştri devorînd alţi monştri într-un Vis. Totul în trăsături sobre şi viguroase şi adesea atins de magia şi de verva aceasta de geniu, care dă viaţă chiar şi celor mai vechi boarfe. Considerăm într-adevăr aceste Capitole ca fiind atît de erudite, precise,remarcabile din punct de vedere grafic şi interesante în toate privinţele, încît s-ar putea pune întrebarea pertinentă pentru cei interesaţi: Oare poate o bună Traducere Englezească a acestei lucrări să fie încorporată în mod util în valoroasa Operă a Domnului Merrick[26] *Despre vechile armuri*? Luaţi ca exemplu schiţa următoare, pentru care lucrarea *Zeitkurzende Lust* (II, 678) a lui Paulinus[27] a fost, nu fără o încredere aparentă, luată drept sursă:

„Am putea zîmbi văzînd moda germană din Secolul al Cincisprezecelea; aşa cum şi aceşti nemţi de altădată, dacă ar învia şi ar vedea zorzoanele noastre, s-ar cruci şi ar invoca numele Fecioarei. Din fericire, nici un neamţ sau orice alt om dus pe tărîmul celălalt nu poate învia; astfel că Trecutul nu stă inutil în calea Prezentului: Prezentul doar creşte din Trecut, ca un Copac ale cărui rădăcini nu se împletesc cu crengile, ci zac paşnic sub pămînt. Este chiar dureros, dar nu zadarnic, să vezi şi să ştii că după puţină vreme Cei Mai Mari

[26]) Autor al lucrării *Painted Illustration of Ancient Arms and Armours*, publicată în 1824; numele corect al autorului este S.J.Meyrick.

[27]) Enciclopedist şi călător (1643-1712). A călătorit mult în Olanda, Anglia şi Danemarca. Traducerea titlului cărţii este *Distracţii edificatoare*.

şi Cei Mai Iubiţi îşi vor găsi locul complet ocupat aici şi nu vor mai avea nici un colţişor pentru ei; chiar Napoleon şi Byron, cam într-un răstimp de şapte ani, au îmbătrînit şi ar fi străini acum în Europa lor. Legea Progresului este astfel în siguranţă; şi nici pentru Haine, ca şi pentru oricare alte lucruri exterioare, moda nu durează mult.

N-am să spun aici nimic despre clasele militare ale acelor vremuri vechi, ale căror centiroane, zale şi grumăjere complicate, cizme uriaşe şi alte zorzoane pentru călărit şi luptă au fost descrise în Romanele moderne, pînă ce totul a ajuns să capete un oarecare caracter de afiş banal: clasele civile şi paşnice, mai puţin aduse în discuţie, sînt suficient de minunate pentru noi.

Cred că bogaţii au *Teusinke* (probabil un cuvînt intraductibil); pe urmă o centură de argint de care atîrnă clopoţei; astfel încît atunci cînd un om merge, se aude un clinchet continuu. Cîţiva din ei, melomani, au o adevărată colecţie de clopote (*Glockenspiel*) legate acolo; care, mai ales cînd se răsucesc brusc sau în cazul altor accidente de mers, produc un efect agreabil. Să observăm de asemenea cît de pasionaţi sînt ei de lucruri cu vîrf ascuţit şi de decupaje în formă de arc gotic. Bărbaţii pooartă glugi ascuţite şi lungi de-un cot[28], care cad şi atîrnă într-o parte (*schief*); pantofii lor au vîrfuri ascuţite, sînt lungi tot de-un cot şi legaţi într-o parte cu eghileţi; chiar şi saboţii au nasuri lungi de-un cot; unii au chiar şi clopoţei prinşi în vîrf. Pe lîngă asta, după cunoştinţele mele, bărbaţii au pantaloni scurţi fără fund (*ohne Gesöss*): îi leagă în ascuţiş de cămăşi; iar vesta lungă şi rotundă trebuie să treacă peste ei.

Tinerele bogate, pe de altă parte, se plimbă în rochii decoltate în spate şi în faţă, aşa că spinarea şi pieptul sînt aproape goale. Femeile de familie bună au însă rochii cu trene lungi de patru-cinci coţi; trene care sînt duse de băieţi. Brave Cleopatre, navigînd în Galerele lor de mătase cu un Cupidon drept timonier! Priviţi bordurile rochiilor lor, groase cît un lat de palmă, care flutură în tivuri în jurul lor; şirul lung de nasturi de argint, semănînd mai mult cu nişte scoici de argint, de la gît pînă-n vîrful picioarelor, care încheie aceleaşi rochii cu borduri. Tinerele şi-au legat părul cu panglici de argint, cu fluturaşi de aur şi flăcărui (*Flammen*) care

[28]) Ell, în original: veche unitate de măsură, egală cu 1,188 m

atîrnă din păr, adică ciucuri scînteietori: ce să mai vorbim de coafura mamelor? Confortul nu este uitat nici de dragul cochetăriei. Pe vreme de iarnă vedeţi reprezentantele sexului frumos (cele care-şi pot permite) în mantile lungi, cu fuste evazate şi nu cu una, ci cu două brodări late cît palma la poale; totul sfîrşindu-se în partea de sus cu un Guler gros bine scrobit, lat de vreo douăzeci de inci[29] ; acestea sînt mantilele lor cu Guler (*Kragenmöntel*).

Femeile nu poartă încă jupoane bufante; dar bărbaţii au veste de barchet, sub care se află o mulţime de pliuri de pînză, lipite cu pap (*mit Teig zusammengekleistert*), care formează o protuberanţă respectabilă. Astfel rivalizează cele două sexe în arta Podoabelor; şi, ca de obicei, cel mai puternic învinge."

Profesorul nostru, fie că are umor sau nu, manifestă un anumit sentiment al Comicului, o respectare vicleană a acestuia, pe care, dacă am putea afirma că un om atît de calm este în stare să încerce vreo emoţie, am putea-o numi adevărată slăbiciune. Nimic din acele centuri cu clopoţei, acei pantaloni scurţi fără fund, pantofi cornuţi sau alte fenomene asemănătoare, din care Istoria Îmbrăcăminţii ne oferă atît de multe, nu-i scapă; mai cu seamă nefericirile, întîmplările frapante sau incidentele în care sînt implicaţi purtătorii acestora sînt examinate cu atenţia cuvenită. Minunata manta a lui Sir Walter Raleigh, pe care a întins-o în noroi sub picioarele Reginei Elisabeta, pare să-i provoace prea puţin entuziasm; se întreabă doar dacă la vremea aceea Regina prea-celibatară „era dată cu roşu pe nas şi cu pudră albă pe obraji, aşa cum cameristele ei, atunci cînd din plictiseală şi datorită ridurilor nu se mai uita în nici o oglindă, se pricepeau să ascundă o evidenţă supărătoare?" Putem răspunde că Sir Walter Raleigh ştia foarte bine ce face şi, chiar dacă Regina celibatară ar fi fost tapisată cu pergament vopsit în gris-vert, ar fi făcut acelaşi lucru.

Astfel, vorbind şi despre acele veşminte enorme, care nu erau numai croite la întîmplare şi galonate, dar şi umflate artificial în porţiunile mai late ale trupului, prin împănarea lor cu Tăriţă, - Profesorul nostru nu uită să facă unele comentarii asupra ghinionistului Curtezan care, aşezîndu-se pe un scaun care avea un

[29]) Circa 50 de centimetri

cui ieşit în afară şi apoi ridicîndu-se ca să-şi facă *datoria* la intrarea Majestăţii Sale, a emis instantaneu cîţiva norişori de făină uscată: şi a rămas acolo, redus la dimensiunile unui fus, cu galoanele şi panglicile atîrnînd trist şi flasc în jurul lui. La care Profesorul dă glas acestei cugetări:

„Prin ce întîmplări stranii am ajuns noi să trăim în Istorie? Erostratus printr-o torţă; Milo printr-un bou; Henry Darnley, o dropie golaşă şi toantă, prin membrele lui; marea majoritate a Regilor şi Reginelor pentru că s-au născut sub cutare sau cutare baldachin; Boileau Despréaux (după spusele lui Helvetius) prin ciocul unui curcan; iar acest individ născut într-o zodie proastă, printr-o ruptură la pantaloni. - căci nici un Memorialist de la Curtea Kaiserului nu-l omite. În zadar s-a rugat Themistocles să-i fie hărăzit darul Uitării; Prieteni, supuneţi-vă cu veselie Destinului şi citiţi-l, dacă tot a fost scris." - Trebuie oare să-i amintim lui Teufelsdröckh că foarte aproape de acest imposibil har al Uitării se află harul Tăcerii, pe care Englezii îl manifestă chiar şi atunci cînd călătoresc?

„Cel mai simplu costum", remarcă Profesorul nostru, „pe care-l găsesc menţionat în Istorie este cel al regimentului de Cavalerie al lui Bolivar [30] de la sfîrşitul războaielor columbiene. O pătură pătrată de douăsprezece picioare în diagonală (unii obişnuiesc să-i taie colţurile, făcînd-o să fie circulară); în centru, o tăietură lungă de optsprezece inci; prin ea, Cavalerul, gol-puşcă, îşi introduce capul şi gîtul; şi călăreşte aşa ferit de intemperii, iar în bătălii îşi protejează trupul, cu ajutorul ei, de multe lovituri (pentru că şi-o înfăşoară în jurul braţului stîng); aşa că are atît haine, cît şi harnaşament şi manta.

Cu această imagine a Stării Naturii de un caracter atît de emoţionant şi de un dispreţ faţă de ceea ce este superfluu care aminteşte de antichitatea romană, vom părăsi partea de faţă a subiectului nostru.

[30]) Este vorba de *poncho*.

VIII. LUMEA IEŞITĂ DIN HAINE

Dacă în partea Istorico-Descriptivă a acestui Volum, Teufelsdröckh, discutînd doar despre *Werden* (Originea şi Perfecţionarea succesivă) în privinţa Hainelor, i-a uluit pe mulţi cititori, aceştia vor fi de-a dreptul extaziaţi de partea Filosofico-Speculativă, care tratează despre *Wirken*, adică despre Influenţele lor. Aici simte prezentul Editor pentru prima dată dificultatea sarcinii sale; pentru că tocmai aici începe noua Filosofie a Veşmintelor: o zonă virgină, aproape de neconceput, un haos; în exploatarea căreia este atît de greu şi, totuşi, atît de nespus de important să se ştie care manieră de abordare şi de ajungere la un rezultat este cea bună; unde păşim pe teren ferm care să ne ţină şi unde sînt hăuri sau pur şi simplu nori care ne-ar putea înghiţi! Teufelsdröckh se aventurează nici mai mult nici mai puţin decît să expună influenţele morale, politice şi chiar religioase ale Hainelor; să facă evidente în miile ei de aspecte complexe această Propoziţie mărcaţă: că interesele Omului pe pămînt „sînt legate toate, înnăsturuite împreună şi menţinute la un loc de către Haine." El spune de atîtea ori: „Societatea este bazată pe Stofe "; apoi: „Societatea navighează printr-o Infinitate de Stofe, ca pe o Manta a lui Faust sau mai curînd ca pe Cearşaful animalelor curate şi spurcate din Visul Apostolului; iar fără un asemenea Cearşaf sau o asemene Manta s-ar cufunda în abisuri fără fund sau ar urca pe praguri vane, dar în ambele cazuri ar înceta să mai existe."

Ar fi o ambiţie nebunească să încercăm să expunem prin ce înlănţuire, prin ce ţesătură de Meditaţii infinit de complexe este demonstrată aici Teorema aceasta mare din care sînt deduse nenumărate Corolare practice. Metoda Profesorului nostru nu este, în nici un caz, aceea a şcolii vulgare de Logică, în care toate adevărurile stau în rînd, fiecare ţinîndu-se de fusta celuilalt; ci aceea a Raţiunii practice, apelînd la marea Intuiţie, dincolo de toate grupările şi

regatele sistematice; de aici, am putea spune,o nobilă complexitate, aproape ca aceea a Naturii, domnește în filosofia sau în Tabloul spiritual pe care-l face Naturii: un labirint vast, dar, totuși, așa cum îți șoptește credința, nu fără plan. Cu toate acestea, așa cum ne-am plîns mai sus, se poate discerne și o anumită complexitate infamă, pe care trebuie să o numim simplă confuzie. Trebuie, de asemenea, să exclamăm adesea: Oare Cerului îi place că aceleași Documente Biografice au ajuns la noi? Căci este ca și cum demonstrația s-ar baza mult pe individualitatea Autorului; ca și cum nu Argumentul, ci Experiența i-ar fi fost mentor. În prezent putem spera să ne împărtășim din vreun contur sau din vreo imagine neclară a acestei Doctrine doar prin licăriri fugare și prin fragmente semnificative, desprinse adesea la intervale destul de mari din Volumul original. Cititorii care posedă o oarecare inteligență sînt încă o dată invitați să ne acorde o atenție cît mai încordată: să se pronunțe, nu însă înainte de un examen amănunțit. Dacă pe marginea extremă a orizontului nostru actual nu se întrevede mirajul unui Pămînt; promisiunea unor noi Insule Prospere, poate Americi complet virgine; pentru toate acestea cine are pînze ca să navigheze pînă acolo? - Drept început, iată următorul lung citat:

„La oameni înclinați spre speculație", scrie Teufelsdröckh, „există uneori momente meditative, blînde și, totuși, groaznice, cînd, mirat sau temător, îți pui această întrebare fără răspuns: Cine sînt *eu*; care este lucrul căruia să-i pot spune „eu" *(das Wesen das sich* ICH *nennt)*? Lumea și traficul ei zgomotos se îndepărtează; iar prin tapetul de hîrtie, prin zidurile de piatră și prin țesăturile groase și împăturite ale Comerțului și Politicii, precum și prin toate tegumentele însuflețite sau neînsuflețite (ale Societății și Trupului), de care existența ta este înconjurată, - vederea penetrează Abisul gol și ești singur cu Universul, în comuniune tăcută cu el, ca două prezențe misterioase puse față-n față.

Cine sînt eu; ce-nseamnă asta - EU? O Voce, o Mișcare, o Apariție; - vreo întrupare, Idee vizualizată în Mintea Eternă? *Cogito, ergo sum*[31]. Vai, sărman Cugetător, asta nu ne duce prea departe. Firește, exist; și mai înainte de asta nu existam. De ce? Cum?

[31]) Celebră teză expusă de Descartes în *Principia Philosophiae*, IV.

Încotro? Răspunsul se află în jur, scris în toate culorile și mișcările, rostit pe toate tonurile de bucurie și jale, în mii de figuri, în mii de voci, în Natura armonioasă: dar unde sînt ochiul și urechea ascuțite, cărora Apocalipsul scris-de-Dumnezeu le va dezvălui sensul clar? Ne aflăm într-o Fantasmagorie nesfîrșită și într-o Peșteră-a-Viselor fără margini; nesfîrșite, pentru că steaua cea mai puțin luminoasă, secolul cel mai îndepărtat nu se află nici măcar întrucîtva mai aproape de limită; sunete și viziuni multicolore plutesc în jurul simțurilor noastre; dar pe El, Veghetorul a cărui operă sînt atît Visul cît și Visătorul, nu-l vedem nicăieri; decît în rare momente de semi-trezie; în rest, nici nu-i bănuim prezența. Creația, se spune, se află sub ochii noștri, ca un glorios Curcubeu; dar Soarele care l-a creat se află în spatele nostru, ferit de ochii noștri. Ascuns atît de bine, încît în acest Vis straniu ne agățăm de umbre luîndu-le drept realitate; și dormim adînc, în timp ce ne închipuim că sîntem cu ochii larg deschiși! Care din Sistemele voastre Filosofice este altceva decît o teoremă-a-visului; un rezultat net, acordat pe încredere, atît timp cît deîmpărțitul și împărțitorul sînt necunoscute? Ce altceva sînt toate războaiele voastre naționale, cu Retragerile lor de la Moscova și cu Revoluții sîngeroase și pline de ură decît Somnambulismul neliniștii Celor Care Dorm? Această Visare, somnambulismul acesta îl numim noi pe Pămînt Viață; în care cea mai mare parte pășesc cu siguranță, ca și cum ar ști să-și deosebească dreapta de stînga; dar înțelepți sînt doar cei care sînt conștienți de faptul că nu știu nimic.

Păcat că toate Metafizicile s-au dovedit pînă acum atît de inexpresiv neproductive! Secretul Existenței Omului este încă asemenea enigmei Sfinxului: o ghicitoare pe care el nu o poate dezlega; și din această ignoranță i se trage moartea, cea mai rea dintre morți - cea spirituală. Ce sînt Axiomele, Categoriile, Sistemele și Aforismele voastre? Vorbe, simple vorbe. Frumoase castele sînt viclenește construite din Văzduh, cu ajutorul Cuvintelor, cuvinte bine implantate în mortarul bunei Logici, unde, totuși, Cunoașterea nu-și va găsi niciodată locul. *Întregul este mai mare decît partea*: cît exces de adevăr! *Natura are oroare de vid*: cît exces de falsitate și minciună! Mai departe: *Nimic nu poate acționa decît acolo unde se află*; o cred din toată inima; numai că UNDE se află nimicul acesta?

Să nu fim sclavii Cuvintelor: acest lucru Îndepărtat și Mort nu se află oare Aici, în sens material, la fel de concret ca și podeaua pe care stau, în timp ce eu îl iubesc, tînjesc după el și-l jelesc? Dar același UNDE, împreună cu fratele lui, CÎND, sînt de la bun început maeștrii-coloriști ai peșterii în care Visăm noi; sau, mai curînd, Canavaua (adică urzeala și bătătura) pe care sînt zugrăvite toate Visele și viziunile noastre asupra Vieții. Cu toate acestea, o meditație mai profundă nu i-a învățat oare pe unii dintr-un climat și dintr-o vîrstă oarecare că UNDE-le și CÎND-ul, atît de misterios inseparabile de toate gîndurile noastre, nu sînt decît aderențe terestre superficiale ale gîndului? că Văzătorul îi poate vedea înălțîndu-se din cereștii PRETUTINDENI și PE VECIE: oare nu și-au conceput toate națiunile Dumnezeul lor ca fiind Omniprezent și Etern; ca existînd într-un Universal AICI, într-un veșnic Acum? Gîndiți-vă bine, și voi veți afla că Spațiul nu este decît un mod al Simțului nostru uman, ca și Timpul; nu există nici Spațiu, nici Timp: SÎNTEM - nu știm ce; - ca niște scînteieri de lumină plutind în eterul Dumnezeirii!

Astfel încît Lumea aceasta atît de solidă în aparență n-ar fi, la urma urmei, decît o himeră, iar EUL nostru - singura realitate: iar Natura, cu miile ei de realizări și distrugeri, nimic altceva decît reflectarea propriei noastre Forțe interioare, „fantezia Visului nostru"; sau așa cum îl numește Spiritul-Pămîntului, în *Faust, veșmîntul viu și vizibil al lui Dumnezeu:*

Pe valurile Existenței, în furtuna Acțiunii,
Pășesc și muncesc, în sus și în jos,
Muncesc și țes într-o mișcare fără sfîrșit!
Naștere și Moarte,
Un ocean nesfîrșit;
Luînd și dînd
Flacăra Vieții:
Astfel trudesc în asurzitoarea țesătorie a Timpului,
Și-i țes lui Dumnezeu Veșmîntul pe care i-L vezi.

Din cele douăzeci de milioane care au citit și au declamat acest discurs, precum tunetul rostit de *Erdgeist*, mai sînt oare douăzeci care să-i fi sesizat înțelesul?

Cam aceasta era dispoziția mea sufletească, excedat și copleșit fiind de aceste speculații elevate, atunci cînd am abordat pentru prima dată problema Hainelor. Cît de curios este, mi-am spus eu imediat, faptul că există Croitori și Croitoriți. Calul pe care-l încalec are și el veșmîntul lui; scoate-i chingile, atîrnătorile și panglicile inutile pe care le-am legat în jurul lui și nobila creatură va deveni propriul lui croitor, țesător și torcător; ba chiar și cizmar, bijutier și modist; zburdă liber prin văi, cu un costum de curte impermeabil și pururea nou pe trup; în care căldura și croiala pe măsură au atins perfecțiunea; unde n-are nici o grijă în ce privește grația; volanele și franjurile nelipsind, într-o varietate veselă de culori, ajustate cu îndemînare și mereu la locul potrivit. În timp ce eu - Dumnezeule! -, ca să mă îmbrac a trebuit să iau lînă de la oi, scoarță de la plante, fire de la viermii de mătase, piei de la boi și foci și blănuri de la animale; și să plimb peste hotare un Manechin de cîrpă ambulant, supraîncărcat cu petece și zdrențe culese din Gropnițele Naturii, unde ar fi putrezit, ca să putrezească mai încet pe mine! De la o zi la alta trebuie să mă îmbrac din nou; de la o zi la alta, această țesătură jalnică trebuie să piardă o cîtime din grosimea ei; cîtime uzată de frecare și de purtare, care trebuie să fie periată și apoi aruncată în Cenușar și la Gunoi; pînă cînd, încetul cu încetul, totul e periat, iar eu, făcătorul de praf, rozător patentat de Zdrențe, capăt un material nou de ros. Oh, animal inferior! ticălos! ticălosul ticăloșilor! Nu am și eu o Piele compactă, mai albă sau mai brună, care mă învăluie în întregime? Înseamnă că sînt o grămadă de zdrențe cîrpăcite de croitori și ciubotari; sau o Figurină omogenă cu articulații rigide, automată și, totuși, vie?

E destul de ciudat cum reprezentanții speciei umane își închid ochii în fața celor mai evidente fapte; și din simpla inerție a Uitării și Prostiei trăiesc la largul lor, înconjurați de Mirări și Terori. E adevărat că omul este și a fost întotdeauna un mare nătărău și un încurcă-lume; mult mai predispus să simtă și să digere decît să gîndească și să contemple. Prejudecățile, pe care susține că le urăște, constituie legea lui absolută; principiul lui Folosește! și Obișnuiește-te!

îl duce pur şi simplu de nas în toate situaţiile; aşa că ajunge să laşi ca un Răsărit de Soare, ca o Creare a Lumii să se întîmple *de două ori* pentru ca acestea să înceteze să mai fie minunăţii, să mai merite să li se acorde atenţie sau chiar să mai fie observate. Poate că numai o dată în decursul unei vieţi să-i fi trecut prin minte bipedului vostru obişnuit, din orice ţară sau generaţie, că este un Prinţ cu mantie de aur sau un ţăran cu pieptar de postav, că Veşmintele lui şi Eul său nu sînt un tot indivizibil; că el este gol, fără haine, pînă cînd va cumpăra sau va fura aşa ceva şi le va coase şi le va încheia în mod premeditat.

După părerea mea, consideraţiile acestea asupra ţesăturii din care sînt făcute Hainele noastre şi asupra felului în care ea, pătrunzînd pînă chiar în inima inimilor noastre, ne croieşte şi ne demoralizează, mă umple de o anumită oroare faţă de mine însumi şi faţă de specia umană; aproape acelaşi lucru pe care-l simţi faţă de Vacile acelea olandeze pe care, în timpul sezonului umed, le vezi păscînd deliberat, îmbrăcate cu jachete şi cu jupoane (din pînză groasă reiată) pe pajiştile de la Gouda. Totuşi, există ceva măreţ în momentul în care un om îşi scoate pentru prima oară învelişurile întîmplătoare; şi vede că e cu adevărat gol şi, cum spune Swift, „animal încălecător bifurcat, cu picioare strîmbe"; dar şi Spirit, Mister al Misterelor imposibil de redat în cuvinte."

IX. ADAMISM

Fie ca stimabilul cititor să nu se simtă ofensat de opiniile emise în ultima parte a Capitolului precedent. Însuşi Editorul, cînd şi-a aruncat pentru prima dată ochii asupra acelui pasaj aparte, a fost tentat să exclame: Hei, nu avem de-a face numai cu un Sans-culotte[32], ci şi cu un duşman al Hainelor la modul abstract? Un nou Adamist în secolul acesta, care se mîndreşte că este al Nouăsprezecelea şi că a desfiinţat atît Superstiţia, cît şi Entuziasmul?

Gîndeşte-te, Teufelsdröckh, nebun ce eşti, la nespusele beneficii pe care le obţin de la Haine toate vîrstele şi sexele. De exemplu, cînd tu însuţi, un boboc flasc, plin de bale şi umed, nou venit pe Planeta aceasta, scîncind şi vomitînd în braţele doicii tale; sugîndu-ţi jucărioara de coral şlefuit şi privind lumea în cea mai inconştientă manieră, ce-ai fi devenit în timp ce făceai toate acestea fără scutecele, bobeţicile şi alte învelişuri fără nume pe care le vei fi folosit? O teroare pentru tine însuţi şi pentru omenire! Ai uitat oare ziua cînd ai primit prima ta pereche de pantaloni scurţi, cînd hainele tale lungi au fost înlocuite de altele, scurte? Toţi oamenii din satul în care locuieşti au aflat acest lucru; şi vecinii au venit, unul după altul, să-ţi sărute obrazul puhav şi ţi-au dăruit bani de argint sau aramă în prima zi de sărbătoare a existenţei tale. Şi-apoi, n-ai fost tu, în unul sau altul din momentele vieţii tale, Bărbătuş, Pasionat, Filfizon, Sceptic, Dandy sau mai ştiu eu cum, în conformitate cu anul sau locul care caracterizează asemenea fenomene? În fiecare din aceste cuvinte încap nenumărate volume misterioase. Mai mult, acum, cînd vîrsta nebuniilor a trecut sau s-a schimbat, iar hainele tale nu mai au menirea să te împopoţoneze, ci să te apere, le-ai purtat întotdeauna pentru că erai obligat s-o faci sau ca o consecinţă a Păcatului

[32]) Revoluţionar francez din Revoluţia de la 1789; în mod paradoxal numiţi astfel pentru că nu purtau pantaloni scurţi bufanţi, ci pantaloni lungi.

Originar al Omului? Nu te-ai simțit oare niciodată la largul tău în ele, ca într-un Cămin ambulant și cald, ca într-un Trup înfășurîndu-ți Trupul, în care straniul tău TU ÎNSUȚI era închis, sfidînd orice schimbări ale Climei? Înfășurat de două ori în țesătură groasă la carîmbi; pe jumătate îngropat sub șaluri și pălării cu boruri largi, în salopete și cizme grele, pînă și degetele tale fiind apărate de mănuși subțiri de lînă, ai încălecat acel „Cal pe care-l călăresc"; și, deși era iarnă grea, ai străbătut lumea în goană, mîndrindu-te de ea ca și cum ai fi fost stăpînul ei. Zadarnic îți biciuia lapovița tîmplele; oprindu-se în fața impenetrabilului tău cocon de lînă acoperită cu pîslă ori, pur și simplu, împletită. Zadarnic vuiau vînturile,- răsunau și trosneau pădurile, abisul invocînd abisul, - iar furtunile se năpusteau una peste alta într-un uriaș vîrtej Arctic: tu zburai printre ele, făcînd șoseaua să scapere scîntei; muzica lor sălbatică hăuia în urechile tale, erai și tu ca un „navigator al aerului"; ruina materiei și trosnetul lumilor erau elementul tău, mareea promptă ce te purta. Fără Haine, fără zăbale sau șa - ce s-ar fi ales din tine; ce s-ar fi întîmplat cu patrupedul tău vijelios? - Natura e bună, dar nu-i cea mai bună: aici a fost cu adevărat vorba de victoria Artei asupra Naturii. S-ar fi putut ca un trăsnet să te lovească; pe toate celelalte le puteai sfida.

Poate că, exclamă stimabilul cititor, Teufelsdröckh ăsta al dumneavoastră a uitat ce-a spus recent despre „Sălbaticii Aborigeni" și despre „condiția lor cu adevărat mizerabilă"?! Poate că nu ar fi trebuit s-o spună; oare vrea acum să apelăm din nou la „haine din rogojină" și să ne învelim cu „nuditatea naturală brută"?

În nici un caz, mult stimabile cititor! Profesorul știe foarte bine ceea ce afirmă; și atît tu cît și noi, în graba noastră, îl nedreptățim. Dacă Hainele, în zilele noastre, „ne croiesc și ne demoralizează atît de mult", nu au ele și o valoare compensatorie?; nu pot fi ele modificate, ca să ne slujească mai bine?; trebuie neapărat să le aruncăm la cîini? Adevărul este că Teufelsdröckh, cu toate că e un Sans-culotte, nu este un Adamist; și oricît de mult ar dori, poate să pășească „precum un Semn" în fața acestei epoci degenerate; în nici un caz n-ar dori s-o facă așa cum făceau Adamiștii, adică în stare de Goliciune. Utilitatea Hainelor este perfect evidentă pentru el; mai

mult, el posedă poate o pătrundere a calităților lor cele mai tainice și aproape mistice, a ceea ce am putea numi virtutea omnipotentă a Hainelor, a ceea ce nici unui om nu i-a fost hărăzit pînă acum. De exemplu:

„Vezi doi indivizi", scrie el, „unul înveșmîntat într-un Roșu frumos, celălalt într-un Albastru grosolan și tocit: Roșul îi spune Albastrului: „Fii blestemat și autopsiat!"; Albastrul se cutremură auzind acestea și (Oh, minune a minunilor!) o ia plin de tristețe către eșafod; acolo i se pune ștreangul, este lăsat să atîrne timp de o oră, iar apoi chirurgii îl disecă și-i potrivesc oasele într-un schelet destinat scopurilor medicale. Cum vine asta?; sau ce vă faceți cu al vostru *Nimic nu poate acționa decît acolo unde se află?* Roșul nu are nici un ascendent fizic asupra Albastrului, nici un *dinte* împotriva lui și nu este nicidecum în *contact* cu el; așa cum nici vreunul din ajutorii de Șerif, din Judecătorii comitatelor, din Călăi și din Portărei nu sînt la cheremul Roșului în așa măsură încît acesta să-i poarte de colo-colo; fiecare dintre ei stă pitit în pielea lui. Cu toate acestea, zis și făcut: Cuvîntul articulat pune toate mîinile în mișcare; iar Frînghia și Furca perfecționată își fac treaba.

Cititor înclinat spre meditație, motivul mi se pare a fi dublu: Primul, faptul că *Omul este Spirit* și legat prin fire nevăzute de *Toți Oamenii*; al doilea, faptul că *el poartă Haine*, care sînt embleme vizibile ale acestui fapt. Nu poartă oare Roșul vostru spînzurător-de-indivizi o perucă din păr de cal, blană de veveriță și robă de pluș?; astfel încît orice muritor să știe că el este JUDECĂTOR? - Societatea, care, cu cît mă gîndesc mai mult la ea , cu atît mă surprinde mai mult, se întemeiază pe Stofă.

Adeseori, cînd sînt țîfnos și citesc despre ceremonii pompoase, Încoronări la Frankfurt, Saloane Regale, Recepții și Alaiuri de Culcare; cum ușierii, purtătorii de sceptre și cei din suite stau cu toții în așteptare; cum Ducele cutare este prezentat de Arhiducele cutare, iar Colonelul A de Generalul B și cum nenumărați Episcopi, Amirali și diverși Funcționari înaintează conform etichetei către Unsa Sa Prezență; iar eu, în izolarea mea îndepărtată, mă căznesc să zugrăvesc o imagine clară a acestei solemnități, - dintr-o

dată, ca prin vraja baghetei unui magician, - să-i spun pe nume? - în care Hainele îşi iau zborul de pe aceste persoane simandicoase; şi toţi Ducii, Granzii, Episcopii, Generalii, chiar Unsa Sa Prezenţă, pînă la ultimul născut dintr-o mamă, stau acolo crăcănaţi, fără să aibă măcar o cămaşă pe ei; şi nu ştiu dacă să rîd sau să plîng. Infirmitatea asta fizică sau psihică - pe care nu o am numai eu - am considerat că am dreptul, după o scurtă ezitare, să o fac publică, pentru ca să-i consolez pe cei care suferă de pe urma ei."

Fie ca Înaltul Cer, cum spunem noi, să fie de acord cu faptul că preferi s-o ţii ascunsă! Cine poate citi acum cele cinci coloane ale Cronicii Mondene în Ziarul lui de Dimineaţă fără să se înfioare? Ipohondricii - şi toţi oamenii sînt într-o măsură oarecare ipohondrici - ar trebui trataţi cu mai multă blîndeţe. Cu acea promptitudine cu care imaginaţia noastră, în starea ei nervoasă jalnică, urmăreşte consecinţele pe care, cu o detaşare drăcească, Teufelsdröckh le zugrăveşte mai departe:

„Ce-ar face Majestatea Sa dacă aşa ceva s-ar întîmpla cu adevărat; dacă nasturii ar sări cu toţii în acelaşi timp, iar lina-lină ar dispărea în Fapt, aşa cum se întîmplă în Vis? *Ach Gott!*[33] S-ar repezi fiecare spre cea mai apropiată ascunzătoare; nobila lor Tragedie Politică *(Haupt-und Staats-Action)* devine o Farsă-de-Doi-Bani de să te-apuce plînsul, care e cel mai rău soi de Farsă; *tăbliţele* (după cum spune Horatius)[34] şi, odată cu ele, întregul eşafodaj al Guvernului, Legislaţiei, Proprietăţii, Poliţiei şi al Societăţii Civilizate *se dizolvă* în vaiete şi urlete.

Care om îşi poate închipui pe Ducele de Windlestraw[35] *gol*, adresîndu-se unei Camere a Lorzilor despuiaţi? Însăşi imaginaţia, sufocată de aerul pestilenţial, se retrage în ea însăşi, nemaisuportînd o asemenea imagine. Lordul Cancelar, Miniştrii, Băncile Opoziţiei - infandum! infandum![36] Şi totuşi, cum poate fi posibil aşa ceva? Şi, totuşi, cum de nu poate fi aşa ceva posibil? Nu era oare orice suflet

[33]) Doamne, Dumnezeule!

[34]) Ultimul vers din *Satira II*: „Solventur risu tabulae; tu missus abibis"

[35]) Slab ca un băţ.

[36]) Groaznic! Groaznic!

sau, mai curînd, orice trup al acestor Paznici ai Libertăţilor noastre gol sau aproape gol aseară?; „o Ridiche bifurcată cu un cap perfect fasonat"?[37] Şi de ce n-ar putea ei, dacă e să ne supunem necondiţionat acestor nemiloase predestinări, să se ducă la biserica Sfîntul Ştefan ca şi cum s-ar duce la culcare, sfidînd orice modă; iar odată ajunşi acolo, împreună cu alte Ridichi de aceeaşi teapă, să-şi asume autoritatea unui Tribunal Regal?[38] „Consolarea celor loviţi de o asemena soartă!" Nefericit Teufelsdröckh, a mai existat vreodată, înainte de tine, un om cu o asemenea „infirmitate fizică sau psihică"? Iar acum cîţi se vor găsi contaminaţi - poate iremediabil - de confesiunea ta fără precedent (pe care ne repugnă să o re-împărtăşim chiar robustei lumi britanice, imboldiţi fiind de datoria noastră de Critic şi Biograf)! Eşti tu, oare, cel mai răutăcios dintre amintiţii Sans-culottes sau doar cel mai nebun?

„Nu ne mai rămîne decît să stabilim în ce măsură nu este această SPERIETOARE DE CIORI, în calitate de Personaj Îmbrăcat, îndreptăţit să beneficieze de protecţia Bisericii şi de verdictul englezesc echitabil al unui juriu; şi poate chiar, avînd în vedere înalta sa funcţie (nu este şi el, oare, un Apărător al Proprietăţii, un Suveran înarmat cu *terorile* Legii?), de o anumită Imunitate şi Inviolabilitate regală; pe care, cu toate acestea, mizerabilii şi clasele inferiare nu sînt dispuse întotdeauna să i le garanteze * * *

* * * O, Prieteni, prea adevărat este că noi nu sîntem (cum spunea şi Yorick Sterne) decît „nişte curcani mînaţi la piaţă de un băţ şi o cîrpă roşie"; ori, dacă unul dintre cei care ne mînă, aşa cum fac cei din Norfolk, ia o băşică uscată şi pune boabe de mazăre în ea, zgomotul făcut de ele îi îngrozeşte pînă şi pe cei mai viteji reprezentanţi ai neamului acestor prea-vrednice zburătoare!"

[37]) Citat din monologul lui Falstaff (W. Shakespeare, *Henry IV*, partea a II-a, actul III, scena 2).

[38]) Scaunul pe care stătea regele în timpul şedinţelor solemne ale Parlamentului şi, prin extensie, aceste şedinţe.

X. RAŢIUNE PURĂ

Ar trebui să fie destul de evident acum că Profesorul nostru, aşa cum am lăsat să se înţeleagă deja, este un Radical speculativ de nuanţa cea mai întunecată; care, de cele mai multe ori, nu sesizează, în solemnităţile şi în accesoriile Vieţii civilizate, de care facem atîta caz, nimic altceva decît o mulţime de Zdrenţe, beţe de mînat curcanii şi „băşici umplute cu boabe uscate de mazăre". Cei înzestraţi cu putere de discernămînt nu pot dori să-şi piardă vremea cu asemenea speculaţii - în orice caz, nu mai multă vreme decît solicită exigenţele Ştiinţei pure. În ceea ce ne priveşte, simplul fapt că o asemenea *Lume Despuiată* ar putea exista, ba, mai mult, că există cu adevărat (sub cea Îmbrăcată) este suficient. Vom omite ca atare o mare parte din ceea ce se spune despre „Regii care se luptă goi pe pajişte cu Harabagiii", după ce au fost aruncaţi din şa: „Disecaţi-i cu scalpelul!", îndeamnă Teufelsdrockh; „aceleaşi viscere, ţesuturi, ficaţi, şi alte organe vitale veţi găsi în ei: examinaţi-le mecanismul spiritual!; aceeaşi nemăsurată Nevoie şi Lăcomie şi aceleaşi Mijloace neîndestulătoare; se poate chiar paria pe zece contra unu că Harabagiul, care se pricepe la animalele de tracţiune, ştie cum trebuie bandată o roată, cîte ceva din legile staticii şi din alte domenii ale ştiinţei căruşiei; el, care a pus mîna şi a acţionat asupra Naturii, este în mod indiscutabil cel mai dotat dintre cei doi. De unde provine atunci atît de inexprimabila diferenţă dintre ei? De la Haine." Vom trece cu vederea, de asemenea, ceea ce spune el despre Desfiinţarea Rangurilor, precum şi consideraţiile despre Ioana şi Milady, de îndată ce oamenii s-ar trata pretutindeni drept „Prieteni la Cataramă", s-ar reîntrona Haosul: toate acestea sînt evocate spontan, de la sine, oricărui spirit care şi-a închipuit corect marea idee originară - *Societatea într-un stat al goliciunii*. Dacă vreun individ sceptic ar mai avea totuşi îndoieli, dacă vreo fărîmă de Politeţe, de Politică sau chiar de Poliţie mai poate exista într-o lume fără Haine, el n-are decît

să deschidă Volumul original şi să contemple acolo nemărginita Mocirlă Fără Ieşire a Sans-culotte-ismului, etalîndu-se acră şi pestilenţială: peste ea, noi am planat uşor; peste locurile înfricoşătoare unde nu numai armate, ci şi naţiuni întregi s-ar putea scufunda, pierind fără urmă! Oare argumentul următor nu este într-adevăr, în el însuşi, prin concizia sa viguroasă, fără replică şi absolut imbatabil:

„Sîntem oare Oposumi; avem oare Marsupii naturale, aşa cum au Cangurii?! Cum am putea, fără Haine, să posedăm organul atoate-coordonator, sediul sufletului şi adevărata glandă pineală a Organismului Social: mă refer la o PUNGĂ"?

Cu toate acestea, ne este imposibil să-l detestăm pe Profesorul Teufelsdröckh; în cel mai rău caz, poţi să nu-ţi dai seama dacă trebuie să-l urăşti sau să-l iubeşti. Căci, cu toate că, contemplînd superba tapiserie a Vieţii umane, cu figurile ei regale şi chiar sacre, el examinează nu numai faţa, ci mai ales reversul; şi întoarce într-adevăr pe dos cusăturile aspre, zdrenţele şi multiplele fire trase ale acestei nevăzute părţi urîte, cu o răbdare şi o indiferenţă aproape diabolică, - ceea ce trebuie să-l fi coborît în ochii multor cititori; - există ceva în el care îl distinge în mod inexprimabil de toţi ceilalţi Sans-culottes din trecut şi din prezent. Marca şi incomparabila originalitate a lui Teufelsdröckh constă în aceea că el combină cu acest Descendentalism, un Transcendentalism nu mai puţin superlativ; astfel că dacă, pe de o parte, îl coboară pe om mai jos decît majoritatea animalelor, cu excepţia acelor Vaci de Gouda îmbrăcate, pe de altă parte îl înalţă dincolo de Cerurile vizibile, făcîndu-l aproape egal cu Zeii.

„Ce este omul" se întreabă el, „în ochii Logicii vulgare? Un Biped omnivor care poartă Pantaloni Scurţi. Ce este el în ochii Raţiunii Pure? Un Suflet, un Spirit şi o Apariţie divină. În jurul misteriosului său EU se află, sub toate aceste cîrpe de lînă, un Veşmînt de Carne (sau de Simţuri) ţesut în Războaiele Cerului; prin care el este revelat semenilor săi şi care trăieşte concomitent în UNIUNE şi DIVERGENŢĂ; prin el vede şi-şi făureşte un Univers cu spaţii Înstelate azurii şi cu lungi Mii de Ani. Adînc ascuns este el sub acest Veşmînt straniu; printre Sunete, Culori şi Forme, ca să zicem

aşa, înfăşurate şi inextricabil supra-învăluite în giulgiu: şi, totuşi, acest veşmînt este ţesut în cer şi demn de un Zeu. Nu se află el prin aceasta în centrul Imensităţilor, în mijlocul confluenţelor Veşniciilor? Simte: i-a fost dată puterea de a şti şi a crede; mai mult, nu sînt oare momente, nimic altceva decît momente, e adevărat, cînd chiar aici, în strălucirea lui celestă originară, Spiritul Dragostei îl penetrează? Bine a spus Sfîntul Ioan Chrysostomos, cu buzele lui de aur: „Omul este adevărata SHEKINAH"[39]: unde altundeva s-a manifestat PREZENŢA lui DUMNEZEU - nu numai ochilor noştri, dar şi inimilor noastre, precum şi semenilor noştri?"

În asemenea pasaje, prea rare, din nefericire, elevatul Misticism Platonic al Autorului nostru, care este poate elementul fundamental al firii sale, se revarsă cu forţă maximă: şi, dincolo de toţi aburii şi de pierderea luciului, care îl denaturează adesea atît de mult, care îi urîţesc în atît de mare măsură aspectul exterior şi universul care îl înconjoară, ni se pare că privim într-o întreagă Mare interioară a Lumii şi a Dragostei; - deşi, vai, îngrozitorii nori sălbatici se adună iar curînd şi o ascund privirilor noastre.

O asemenea tendinţă spre Misticism poate fi urmărită pretutindeni în acest om; şi, într-adevăr, acest lucru trebuie să fi fost evident de multă vreme pentru cititorii noştri. Nimic din ceea ce vede el nu are mai mult decît o semnificaţie comună, dar are, în schimb, una dublă; astfel, dacă în cel mai glorios Sceptru Imperial şi în Mantia lui Carol cel Mare, ca şi în cel mai sărman Văcar şi într-un Şal ţigănesc - el găseşte Trivialitate, Decădere şi Ticăloşie, există în toate acestea şi un fel de Poezie şi o Valoare venerabilă. Căci Materia, oricît de demnă de dispreţ ar fi ea, este Spirit, manifestare a Spiritului: oricît de onorabilă ar fi fost ea, i se poate oare acorda un statut mai înalt decît acesta? Lucrul Vizibil, ba mai mult, Lucrul Imaginat, lucrul conceput în toate privinţele drept Vizibil,- ce altceva este el decît un veşmînt, o Haină a Invizibilului ceresc de natură mai elevată, „inimaginabil, inform şi întunecat chiar de excesiva sa strălucire? Punct de vedere care transpare din următorul pasaj, atît de straniu ca sens şi stil, dar care dezvăluie maniera specifică în care se exprimă prietenul nostru german:

[39]) Manifestarea prezenţei divine în teologia ebraică.

„Începutul oricărei Înţelepciuni poate fi atins atunci cînd te uiţi fix la Haine cu ochiul liber sau chiar cu ochelari, pînă cînd ele devin *transparente*. „Filosoful", spune cel mai de seamă înţelept al epocii noastre, „trebuie să se situeze în centru": este atît de mult adevăr aici! Filosoful este acela peste care a pogorît Prea-Înaltul şi deasupra căruia s-a ridicat Prea-Josnicul; care este egalul şi fratele iubitor al tuturor.

Se cuvine oare să tremurăm în faţa ţesăturilor şi a pînzelor de păianjen, fie ele ţesute la războaiele lui Arkwright[40] sau doar de Păianjenii tăcuţi, care ţes fără odihnă în imaginaţia noastră? Sau, pe de altă parte, să ne întrebăm ce este ceea ce nu putem iubi - din moment ce totul a fost creat de Dumnezeu?

Fericit este acela care poate vedea prin Hainele unui Om (prin cele de lînă, de carne, din Hîrtie de Bancă şi din Documente de Stat) - în esenţa Omului; şi să zărească, poate, în cutare sau cutare Potentat Temut, un aparat Digestiv mai mult sau mai puţin incompetent; dar şi un Mister venerabil, inscrutabil - în cel mai de jos Tinichigiu înzestrat cu suflu şi cu privire!"

În rest, aşa cum e firesc la un om de acest fel, el este preocupat mai ales de sentimentul Miracolului; insistă asupra necesităţii şi a valorii deosebite a Miracolului universal - pe care îl consideră a fi unica stare rezonabilă a locuitorului unei Planete atît de deosebită cum este a noastră. „Miracolul", spune el, „este baza Adorării: domnia miracolului este veşnică şi indestructibilă în Om; doar în anumite stadii (cum este cel de acum) devine el, timp de cîteva scurte perioade, o *in partibus infidelium*[41]". Acest progres al Ştiinţei, care are menirea să distrugă Miracolul şi să-l înlocuiască prin Măsurare şi numerotare, este foarte puţin apreciat de Teufelsdröckh, oricît de mult ar venera el, de altfel, aceste două ultime procese.

„Oare Ştiinţa voastră", exclamă el, „urmează să progreseze numai în atelierul subteran în care lumina pătrunde doar printr-o

[40]) Richard Arkwright, mecanic englez din secolul al XVIII-lea, inventatorul maşinii de tors bumbac.

[41]) În ţinuturile ocupate de oamenii neloiali.

deschizătură, în atelierul luminat cu ulei al Logicii?; iar mintea omului urmează să devină o Moară Aritmetică, cu Memoria drept Troacă, iar Tabelele Sinusurilor şi Tangentelor, ale Codificării şi Tratatelor a ceea ce numiţi voi Economie Politică - drept Hrană? Şi ce este Ştiinţa aceasta decît un cap ştiinţific, chiar dacă retezat şi (precum acela al Doctorului din O mie şi Una de Nopţi) pus într-un vas magic, pentru ca să fie menţinut în viaţă - care ar putea acţiona fără amestecul sufletului; decît un alt meşteşug mecanic şi servil, pentru care Capul Ştiinţific (avînd Suflet în el) este un organ prea nobil? Vreau să spun că Gîndul lipsit de Respect este steril, poate chiar venin; în cel mai bun caz, Ştiinţa piere aşa cum piere arta culinară - odată cu ziua care i-a dat naştere; ea nu supravieţuieşte ca o semănătură, prin trudă repetată şi recolte bogate, asigurînd belşug de-a lungul Timpului."

Astfel îşi împarte Teufelsdröckh loviturile, mai dure sau mai blînde, după caz; dar întotdeauna - ţinînd seama de faptul că noi nu cerem decît să ne convingem - cu intenţii caritabile. El vizează mai cu seamă stirpea „măcelarilor Logicii, a Zeflemisitorilor cu voci de falset şi a Duşmanilor declaraţi ai Miracolului; care, în zilele noastre, patrulează în număr atît de mare în calitate de gărzi de noapte, în jurul Institutului de Ştiinţe Mecanice şi care trăncănesc precum nişte veritabile gîşte şi nişte veritabili boboci antici romani în jurul Capitoliului lor, fie că există vreo primejdie, fie că nu; ba, mai mult, care, ca Sceptici iluminaţi, se învîrt în mijlocul societăţii paşnice în plină zi, în răpăit de tobe şi la lumina felinarelor, şi insistă să vă tot călăuzească şi să vă păzească, cu toate că Soarele străluceşte, iar străzile sînt pline de oameni iubitori de dreptate": toată stirpea aceasta este nespus de obositoare pentru el. Ascultaţi cu cîtă ardoare neobişnuită perorează el:

„Omul care nu poate să se mire, care nu se miră (şi nu preamăreşte) în fiecare zi, fie el Preşedinte a nenumărate Societăţi Regale şi avînd în minte toată *Mecanica Celestă* şi *Filosofia lui Hegel*, ca şi rezultatele obţinute de toate Laboratoarele şi Observatoarele, toate acestea fiind îngrămădite de-a valma în capul lui, - nu este decît o Pereche de Ochelari, în spatele cărora nu există nici un Ochi. Să-i lăsăm pe cei care au Ochi să-l scruteze şi abia atunci ar putea el să fie util.

Nu vei avea parte de Mister şi Misticism; vrei să treci prin lume la lumina a ceea ce tu numeşti Adevăr şi care nu este, în fapt, decît lumina felinarului a ceea ce eu numesc Logică de Procuror; şi vei „explica" oare totul, vei „ţine cont" de toate sau nu vei crede nimic din toate acestea? Mai mult, vei încerca să rîzi chiar; cel ce recunoaşte insondabilul domeniu universal al Misterului, care e pretutindeni sub picioarele noastre şi în mîinile noastre; acela pentru care Universul este un Oracol şi un Templu, dar şi Bucătărie şi Grajd, - nu e altceva decît un Mistic care delirează; mînat de un sentiment ironic de caritate, tu vrei să-i oferi felinarul tău, iar dacă el îţi dă un şut, vei striga cît te ţine gura, ca şi cum te-ai simţi insultat? - *Armer Teufel*[42] ! Vaca ta nu mai fată, taurul tău n-o mai goneşte? Tu însuţi - oare nu te-ai născut?; oare nu vei muri? „Explică"-mi toate acestea sau fă una din două: Retrage-te într-un loc al tău, cu flecăreala ta prostească; sau, ceea ce ar fi mai bine, renunţă şi plîngi - nu pentru că vremea miracolelor a trecut, iar lumea lui Dumnezeu s-ar fi urîţit cu totul şi ar fi devenit prozaică, ci pentru că tu nu mai eşti de-acum încolo decît un Diletant şi un Pedant miop."

---

[42]) Sărman pîrlit.

XI. PERSPECTIVĂ

Filosofia Hainelor, aşa cum am prezis, se dezvăluie acum tuturor cititorilor ca o nouă extindere nelimitată, sub o formă voalată, aproape himerică, dar nu fără imaginea războaielor azurii de ţesut în depărtare, lăsînd urme ca de strălucire Paradisiacă; al cărei scop dubios şi a cărei promisiune devin din ce în ce mai importante, în tentativa lor de a obţine o confirmare din partea noastră. Este aceasta oare - se întreabă nenumăraţi drumeţi înspăimîntaţi - o adevărată strălucire Paradisiacă, sau reflexul unei lave Pandemonium[43]? Fac toate acestea parte din adevărul care ne duce la pajiştile fericite ale lui Asphodel[44] sau din minciuna care ne călăuzeşte la marna cu flacără galbenă a Iadului pe Pămînt? Profesorul nostru, ca şi alţi Mistici, fie ei deliranţi ori inspiraţi, dă destul de mult de lucru unui Editor. Culmile pe care ne duce el sînt tot mai înalte şi mai ameţitoare; tot mai penetrante, atot-comprehensive şi atot-derutante sînt opiniile şi concluziile sale. De pildă, opinia aceasta asupra Naturii, privită nu ca un Agregat, ci ca un întreg:

Bine cînta Psalmistul ebraic: „Dacă mi-aş lua zborul pe aripile dimineţii şi nu m-aş opri decît pe culmile cele mai înalte ale universului, acolo l-aş găsi pe Dumnezeu." Tu însuţi, cititor cult, care nu eşti nici tu Psalmist, ci Prozator, care îl cunoşti pe Dumnezeu doar din tradiţie, ştii tu vreun ungher în lumea asta unde cel puţin FORŢA să nu existe? Picătura pe care o scuturi de pe mîna ta udă nu rămîne acolo unde cade, iar mîine nu mai găseşti nici urmă din ea; purtată pe aripile Vîntului din Nord, ea a ajuns deja aproape de Tropicul Cancerului. De ce s-a evaporat şi n-a rămas nemişcată? Crezi că există ceva lipsit de mişcare?; fără Forţă şi total inert?

În vreme ce străbăteam Pădurea Neagră, mi-am zis: Focul acesta slab, care creşte ca o stea peste mlaştina tot mai întunecată

[43]) Pandemonium: palat construit din ordinul lui Satan pentru a servi ca reşedinţă a Iadului.

[44]) Aparţinînd speciei crinului.

(*nachtende*) unde fierarul plin de funingine se apleacă asupra nicovalei sale, în timp ce tu speri să-ţi înlocuieşti potcoava pierdută, - este acesta un punct detaşat şi separat, rupt de întregul Univers?; sau indisolubil legat de întreg? Nebunule, acest foc de fierărie era (la începuturi) aprins de la Soare; el este alimentat de aerul care circulă din vremurile de dinaintea Potopului lui Noe, de dincolo de Steaua Cîinelui[45]; acolo, prin Forţa Fierului, prin Forţa Cărbunelui şi prin şi mai strania Forţă a Omului, sînt scoase la iveală afinităţile subtile, bătăliile şi victoriile Forţei; e un ganglion minuscul sau un centru nervos din marele sistem vital al Imensităţii. Dacă vrei, spune-i Altar inconştient, aprins la sînul Întregului; al cărui sacrificiu dur şi al cărui fum straşnic şi influenţă covîrşitoare străbat chiar Întregul; al cărui Preot sumbru propovăduieşte misterul Forţei - nu cu vorba, ci cu mintea şi cu muşchii săi; mai mult, el propovăduieşte (destul de ezoteric) un mic verset din Evanghelia Libertăţii, Evanghelia Forţei Suverane a Omului, care va domina totul într-o zi.

Detaşat, separat! Nu cred să existe o asemenea separare: nimic nu a eşuat, nimic nu a fost aruncat pînă acum; totul, chiar şi o frunză veştejită, cooperează cu toate; totul este purtat de fluxul fără fund şi fără margini al Acţiunii. Şi se metamorfozează permanent. Frunza veştedă nu este nici moartă, nici pierdută - există Forţe în ea şi în jurul ei care acţionează în ordine inversă; cum ar putea altfel *să putrezească*? Nu dispreţui cîrpa din care omul face Hîrtie sau Gunoiul din care pămîntul face Grîne. Privit aşa cum se cuvine, nici cel mai umil obiect nu este lipsit de importanţă; toate obiectele sînt ca nişte oglinzi prin care ochiul filosofic priveşte în Infinitul însuşi."

Dar, lăsînd la o parte acest uimitor Altar-Fierărie din Pădurea Neagră, ce nave aeriene navigînd indiferente în înalt sînt acestea şi unde ne vor duce ele?

„Toate lucrurile vizibile sînt embleme; ceea ce vezi nu se află acolo din voinţa proprie; la drept vorbind, nu se află deloc acolo: Materia există doar spiritual, pentru ca să reprezinte o Idee oarecare şi apoi să o *întrupeze*. Iată de ce Hainele, oricît de demne de dispreţ

[45]) Sirius.

le-am crede noi, sînt atît de nespus de importante. Hainele, de la Mantia Regală în jos, sînt emblematice nu numai de nevoie, ci și datorită unei multiple și subtile Victorii asupra Nevoii. Pe de altă parte, toate lucrurile Emblematice sînt Haine veritabile, fie ele țesute cu gîndul sau cu mîna: nu trebuie ca Imaginația să țeasă Veșminte - Trupuri vizibile prin care altminteri invizibilele creații și inspirații ale Rațiunii noastre să fie revelate ca Spirite și să devină pentru prima oară atotputernice; - cu atît mai mult dacă, așa cum adesea vedem, Mîna ajută Inteligența și ea (prin intermediul Hainelor de lînă sau pe alte căi) se dezvăluie ca atare chiar și ochilor obișnuiți?

Se spune pe drept cuvînt că oamenii sînt înveșmîntați în Autoritate, Frumusețe, Blesteme și altele asemenea. Mai mult, dacă vă gîndiți bine, ce este însuși Omul și întreaga lui Viață terestră decît o Emblemă; un Veșmînt sau o haină vizibilă pentru acel divin EU al său, aruncată aici, ca o particulă de lumină, din Ceruri? Așa cum se spune și că el este înveșmîntat într-un Trup.

Limba este numită învelișul Gîndirii: totuși, ar trebui să se spună că Limba este Veșmîntul de Carne, Trupul gîndului. Am afirmat că Imaginația țese acest Veșmînt de Carne; și nu-i așa? Metaforele constituie materialul ei: examinați cu atenție Limba; ce altceva este ea, dacă faceți excepție de cîteva elemente primitive (ținînd de sunetul natural), decît Metafore, recunoscute ca atare ori nerecunoscute ca metafore; încă fluide și înfloritoare sau devenind acum solide și lipsite de culoare? Dacă aceleași elemente primitive sînt dispozitivele osoase de prindere ale Veșmîntului de Carne, atunci metaforele sînt mușchii, țesuturile și tegumentele vii ale Limbii. Și zadarnic veți căuta un stil nemetaforic: chiar *Atenția* cu care o faceți nu este ea oare o Încordare? Diferența constă în faptul că unele stiluri sînt inconsistente, cauterizate, nervoase, mușchiul însuși părînd a fi osos; unele sînt chiar palide, marcate de foame și cu aspect cadaveric; în timp ce altele strălucesc din nou de sănătate și vigoare ce izvorăsc din propria lor sevă; uneori (ca în cazul meu), nu fără o tendință apoplectică. Pe lîngă acestea, există și Metafore artificiale care, atîrnînd deasupra aceluiași Trup al Gîndirii (a cărui stare optimă e goliciunea), înzorzonîndu-l sau exagerîndu-l, pot fi numite materialele lui false, inutilele lui haine de paradă (*Putz-Mäntel*) și

cîrpele lui stridente de lînă: din care cel care nu stă niciodată într-un loc și citește orice poate aduna grămezi întregi ca să le ardă."

A întîlnit oare cititorul vreodată ceva mai uluitor de metaforic decît aceste fragmente asupra Metaforelor? Cu toate acestea, nu în interogația mai sus formulată rezidă mîhnirea noastră cea mai mare; Profesorul continuă:

„Ce rost are să dăm tot mai multe exemple? Stă scris: Cerul și Pămîntul vor pieri ca un Veșmînt; ceea ce și sînt, de fapt: Veșmîntul - Timp al Veșniciei. Tot ceea ce există rațional, tot ceea ce reprezintă Spirit pentru Spirit constituie, practic, o Haină - niște straie purtate temporar și menite să fie scoase la un anumit soroc. Astfel, în acest subiect fertil referitor la HAINE este inclus, dacă este corect înțeles, tot ceea ce oamenii au gîndit, au visat, au făcut și au fost: întregul Univers exterior și tot ceea ce reprezintă el nu sînt altceva decît Haine; și esența oricărei Științe este conținută în FILOSOFIA VEȘMINTELOR."

Nu fără teamă și permanente dificultăți se vede Editorul călătorind și luptînd în aceste zone întinse la nesfîrșit și care se învecinează cu intangibilul Neant. Pînă nu cu multă vreme în urmă un luceafăr de speranță lucea vesel deasupra lui, reprezentat de așteptatul Ajutor al lui Hofrath Heuschrecke; care luceafăr se topește totuși acum, nu în roșul dimineții, ci într-o vagă semi-obscuritate cenușie, despre care nu știe dacă sînt zori de zi sau pîcla dinaintea celei mai profunde bezne. Aceste așa-zise Documente Biografice se află în mîinile lui de săptămîna trecută. Prin amabilitatea acestui Negustor scoțian din Hamburg - al cărui nume, cunoscut în toată lumea afacerilor, nu trebuie să fie menționat; dar a cărui onorabilă curtoazie, spontan manifestată acum și adeseori și în trecut față de el, un simplu om de litere străin, n-o poate uita așa repede - imensul Pachet din Weissnichtwo, cu toate sigiliile Vamale, cu hieroglifele străine și cu diversele semne ale Voiajului său, a ajuns aici în perfectă stare și scutit de taxe. Cititorul va trebui să-și imagineze acum cu cîtă grabă febrilă a fost desfăcut, cu cîtă speranță încordată a fost examinat; și, din păcate, cu cîtă dezamăgire îngrijorată a fost, de atunci încoace, aruncat pe jos și ridicat de mai multe ori.

Hofrath Heuschrecke, într-o Scrisoare interminabilă, plină de complimente, cancanuri politice, istorisiri despre dineuri, discuţii din timpul acestora şi alte fleacuri efemere din Weissnichtwo, ajunge să ne amintească în final ceea ce ştiam deja cu toţii: că, orice s-ar putea spune despre Metafizică şi despre alte Ştiinţe abstracte care-şi au originea numai în Cap (*Verstand*), nici o Filosofie a Vieţii (*Lebensphilosophie*), cum se pretinde a fi cea a Hainelor, ale cărei rădăcini se află tot în caracter (*Gemüth*) şi care i se adresează tot acestuia, nu poate atinge importanţa sa proprie şi deplină pînă cînd Caracterul însuşi nu este cunoscut şi văzut; „pînă cînd Viziunea Autorului asupra Lumii (*Weltansicht*) şi felul în care el a ajuns - activ sau pasiv - la viziunea aceasta nu sînt limpezi: pe scurt, pînă cînd o Biografie a lui nu va fi scrisă şi citită din punct de vedere filosofico-poetic." „Mai mult", adaugă el, „chiar dacă Adevărul ştiinţific speculativ ar fi cunoscut, tot vă veţi întreba în această epocă investigatoare: De Unde, De Ce şi Cum a ajuns la noi? - şi nu vă veţi găsi odihna pînă cînd, în lipsă de ceva mai bun, imaginaţia nu va fi formulat un răspuns; şi pînă cînd nu veţi fi puşi în faţa imaginii complete a Istoriei Genetice a Omului şi a Strădaniei lui spirituale, fie sub forma contururilor autentice ale Faptului, fie sub cea falsificată a Ficţiunii."

„Dar de ce", ne scrie acest consilier aulic şi ne face şi pe noi să ne-ntrebăm odată cu el, „de ce s-o lungesc cu avantajele Biografiei lui Teufelsdröckh al nostru? Marele Ministru, domnul von Goethe, a remarcat cu atîta pătrundere că „Omul este *unicul* obiect care îl interesează pe om"; am observat şi eu că întreaga noastră conversaţie de la Weissnichtwo este, nici mai mult, nici mai puţin decît Biografie ori Autobiografie; nicicînd umano-anecdotică (*menschlich-anekdotisch*). Biografia este, prin însăşi natura ei, cel mai universal profitabil şi cel mai universal plăcut dintre toate lucrurile: mai ales Biografia personajelor distinse."

„Iar acum, *mein Verehrtester* (mult prea stimabilul meu Confrate)"- continuă el cu o elocvenţă care, dacă nu cumva cuvintele îi aparţin lui Teufelsdröckh sau dacă nu este vorba de vreun truc de-al lui, aşa cum bănuim noi, este aproape inexplicabil - „iată-te cu totul afundat (*vertieft*) în pădurea atotputernică a Filosofiei Veşmintelor; şi privind în jur, cum fac toţi cititorii, destul de uluit. Astfel de părţi şi

pasaje precum cele pe care le-ai înţeles deja şi le-ai aşternut pe hîrtie - nu pot decît să stîrnească o curiozitate stranie în mintea celui care le-a conceput; în mecanismul psihic poate fără pereche care a fabricat o asemenea materie şi care a adus-o la lumina zilei. A avut şi Teufelsdröckh un tată şi o mamă; a purtat şi el cîndva babeţici şi a fost hrănit cu linguriţa? A strîns vreodată, extaziat şi înlăcrimat, un prieten la piept? Priveşte şi el gînditor la lungul şir de morminte ale Trecutului, unde vînturile, cu gemetele lor aspre şi joase, dau un răspuns de neînţeles? S-a luptat în dueluri; - Doamne Dumnezeule! Cum s-a comportat cînd a cunoscut Dragostea? Pe ce tărîmuri neumblate, prin ce pasaje subpămîntene şi mlaştini ale Disperării a pribegit?; ce dealuri abrupte, ca munţii Pisgah[46], a urcat el ca să ajungă în acest minunat Hebron (o adevărată Palestină a Hainelor Vechi) profetic unde trăieşte acum?

La toate aceste întrebări fireşti vocea Istoriei publice impune deocamdată tăcere. Se ştie sigur doar că a fost şi este un Pelerin, un Călător venit dintr-o ţară de departe; mai mult sau mai puţin cu picioarele îndurerate şi prăfuite de drum; că s-a despărţit de tovarăşii săi de cale; că a căzut în mîinile hoţilor, a fost otrăvit cu bucate prost gătite şi pişcat de ploşniţe; cu toate acestea, după fiecare etapă (căci l-au lăsat în cele din urmă să treacă) a trebuit să achite Nota de Plată. Dar toate particularităţile Rutei sale, observaţiile pe care le-a făcut asupra Vremii, schiţele pitoreşti pe care le-a creionat - deşi întotdeauna făcute cu cerneală simpatică de neşters, de mîna unui Scrib interior invizibil - toate acestea nu duc oare nicăieri? Poate că s-au pierdut: o altă pagină a acestui atotcuprinzător Volum (al Memoriei umane), lăsată să zboare aiurea, netipărită, nepublicată, nelegată, precum o bucată de hîrtie de aruncat la coş, menită să putrezească în voia vînturilor aducătoare de ploaie?

Nu, *verehrtester Herr Herausgeber*[47], în nici un caz! Vă trimit aici, graţie favorii unice de care vă bucuraţi în ochii Înţeleptului nostru, nu numai o Biografie, ci şi o Autobiografie: sau cel puţin materialele pentru aşa ceva; de unde, dacă nu mă înşel,

---

[46]) Munţi menţionaţi în Biblie, care se întind pe latura nordică a Mării Moarte.

[47]) Onorabile Domnule editor .

perspicacitatea dumitale va extrage o introspecție completă: astfel încît atît Filosofia, cît și Filosoful Veșmintelor vor apărea limpede în ochii uimiți ai Angliei, iar aici, străbătînd America, Industanul și Noua Olandă de la antipozi, vor cuceri (*einnehmen*) în cele din urmă o mare parte a acestei Planete terestre!"

Să-l lăsăm acum pe binevoitorul nostru cititor să ne judece sentimentele încercate atunci cînd, în locul acestei Autobiografii oferim o „introspecție completă"; am găsit Șase PUNGI DE HÎRTIE mari, sigilate cu grijă și marcate succesiv, cu cerneală chinezească, cu simbolurile celor Șase Semne Zodiacale sudice, începînd cu Balanța; în interiorul căror Pungi sigilate zac tot felul de foi de Hîrtie, de cele mai multe ori Fîșii și Tăieturi, în de-abia lizibilul *cursivschrift*[48] al Profesorului Teufelsdröckh; care se ocupă de toate lucrurile imaginabile aflate sub Zodiac și deasupra lui, dar doar la intervaluri rare - de propria sa istorie personală, iar atunci în cea mai enigmatică manieră.

Sînt fascicule întregi în care Profesorul, vorbind, ca să zicem așa, la persoana a treia, se numește pe el însuși „Rătăcitorul", fără a-și păstra măcar o dată numele. Apoi, tot în felul acesta, printre ceea ce pare să fie o Disertație Metafizico-teologică, „Gînduri detașate asupra Mașinii cu Aburi", sau „Continua Posibilitate a Profeției", vom da peste cîteva fapte Biografice destul de intime și lipsite de importanță. În unele foi dăm peste relatarea unor Vise, autentice sau nu, în vreme ce acțiunile prestate după trezire sînt omise. Anecdotele, cel mai adesea fără elemente de loc și timp, se întind neglijent pe fișe separate, ca niște papirusuri sibilinice. Sînt - pe ici, pe colo - și lungi pasaje Autobiografice; dar fără legătură între ele și fără coerență suficientă; atît de neimportante, atît de minuțioase în amănunte inutile, încît aproape că ne amintesc de „P.P., Funcționar al acestei Parohii"[49]. Vidul de inteligență alternează astfel cu risipa. Selecția și ordinea par să fie necunoscute Profesorului. Aceeași harababură domnește în toate Pungile; poate doar în Punga

[48]) Scris de mînă.

[49]) Semnătura unei lucrări scrise de Jonathan Swift și prietenii săi, în care este ridiculizată minuția din *Istoria Angliei* a lui Burnet. P.P. = Peter Porcupine (porc-țepos), unul dintre pseudonimele celebrului scriitor iluminist .

Capricornului și în cele învecinate confuzia pare chiar și mai confuză. Aproape de o foarte elocventă Orație - „La primirea Tocăi de Doctor" - zac chitanțe de spălătorie marcate cu cuvîntul *bezahlt* (achitat). Voiajele sale sînt decodificate de Indicatoarele de Străzi din diferitele orașe pe care le-a vizitat; din care Indicatoare de Străzi, scrise în majoritatea limbilor vii, aceasta este poate cea mai mare colecție existentă.

Astfel că, dacă însuși Volumul despre Haine putea fi considerat drept o persuasivă amintire despre Haos, avem acum de-a face, în loc de Astrul solar care să-l mai domolească, cu Iadul vaporos care, prin intermixtiune, îl va volatiliza și-l va descompune în continuare! Întrucît vom considera poate de datoria noastră să depunem în cele din urmă cele Șase Pungi de Hîrtie la British Museum, vă putem cruța de alte descrieri și de toate criticile la adresa lor. E destul de limpede că nu mai trebuie să insistăm asupra Biografiei sau Autobiografiei lui Teufelsdröckh în scrierea de față; nu s-ar putea extrage decît cel mult o întruchipare palidă și neconvingătoare a Profesorului, cu prețul unor eforturi nemaiauzite depuse de Editor și de Cititor, al imaginației lor. Conținutul celor Șase Pungi plutește doar în jurul nostru ca un haotic Apendice gazos, suprapus peste haosul acvatic al Volumului, și tot ceea ce ne stă în putință este să încorporăm extrase în studiul nostru asupra lucrării.

Editorul stă (cu ochelari verzi) zi și noapte ca să descifreze aceste Documente inimaginabile, cu al lor *cursiv-schrift*; colaționîndu-le cu aproape la fel de inimaginabilul Volum, tipărit însă cu caractere clare. Luptînd (prin apropierea asemănătorului de asemănător[50] - care este Metoda sa) ca să ridice un Pod sigur pentru călătorii britanici, el stă deasupra unui asemenea amestec universal de culmi și abisuri, de fierbinte și rece, de umezeală și uscăciune, încît strădania sa nu are seamăn. Poate că niciodată, de cînd primii noștri constructori de Poduri, Păcatul și Moartea, au ridicat acel stupefiant Arc de la porțile Iadului pînă la marginile Pămîntului, nimeni nu și-a asumat, fie el un Pontif sau Papă - o sarcină mai mare decît cea a prezentului Editor. Deoarece și pentru Arcul acesta, care duce, așa cum umil presupunem noi, mult mai departe decît marele

[50]) Parafraze după *Paradisul pierdut* al lui John Milton.

pod de la început, materialele trebuie aduse din adîncuri haotice şi coborîte din văzduhul furtunos - aici o grămadă, dincolo alta - şi cimentate cu măiestrie, în vreme ce elementele dezlănţuite clocotesc dedesubt; şi nu există nici o forţă supranaturală cu ajutorul căreia să se poată realiza acest lucru; ci doar cu Hărnicia şi cu slaba capacitate de gîndire a unui Editor englez, care se căzneşte să realizeze o Creaţie sub formă de carte pe baza unui Haos scris şi tipărit în germană, de care, în vreme ce el se dă de ceasul morţii, adunînd, înhăţînd, pătrunzînd tainele lui De Ce şi ale îndepărtatului Pentru Ce, întreaga sa Capacitate şi fiinţă ar putea fi înghiţite.

Cu răbdare, în aceste condiţii de trudă şi de agitaţie continuă, Editorul, înăbuşindu-şi mînia, îşi vede sănătatea, de altfel robustă, deteriorîndu-se; somnul natural părăsindu-l în parte în orele de noapte, el este nevoit să accepte faptul că semenii săi au început să-l considere un detracat, posesor al unui sistem nervos instabil. Şi la ce oare mai sînt bune sănătatea sau viaţa, dacă nu poţi să faci ceva folositor cu ele? Şi ce altă operă e mai nobilă decît transplantarea unei Gîndiri străine în pămîntul secătuit de acasă; cu excepţia plantării vreunui Gînd de-al tău, ceea ce doar la puţini le este dat? Chiar dacă pare barbară, Filosofia aceasta a Veşmintelor - cu condiţia să fim în stare să-i percepem semnificaţia adevărată - promite să ne dezvăluie Ere noi, primele rudimente întunecate şi încărcate de muguri ale unei Ere mai nobile din Istoria Universală. Nu merită oare o asemenea răsplată - un mic efort? Înainte, deci, curajos cititor, fie că ne îndreptăm spre înfrîngere ori victorie! Pe aceasta din urmă o vei împărţi cu noi, dar nici prima nu ne va aparţine în întregime.

CARTEA II

I. GENEZĂ

Din punct de vedere psihologic, este probabil discutabil faptul dacă se poate obţine o imagine clară pornind de la datele furnizate de naştere şi de genealogie, oricît de atent ar fi ele examinate. Cu toate acestea, ca şi în cazul oricărui alt fenomen, începutul rămîne întotdeauna momentul cel mai notabil; astfel că, atunci cînd e vorba de un om mare, nu ne găsim odihna pînă cînd, spre folosul nostru ştiinţific ori nu, toate împrejurările primei sale apariţii pe Planeta aceasta - şi cum şi-a făcut el Intrarea în Viaţa Publică - nu au fost elucidate cît mai complet posibil. Fie deci ca acest Prim Capitol să fie consacrat Genezei Filosofului nostru într-ale Veşmintelor. Din nefericire, el pare să aibă într-adevăr o origine cam obscură; am putea aproape să spunem nesigură, dacă a avut cu adevărat vreuna; astfel încît Geneza aceasta a lui se poate să nu fi fost, practic, nimic altceva decît un Exod (sau trecerea de la invizibilitate la Vizibilitate); prin urmare, partea preliminară nu ne duce nicăieri.

„În satul Entepfuhl [51]", scrie el în Punga de hîrtie de sub semnul *Balanţei*, pe mai multe Foi pe care le clasăm cu greutate, „trăiau Andreas Futteral şi soţia sa; fără copii, retraşi în linişte şi veseli, deşi erau acum în pragul bătrîneţii. Andreas fusese Sergent grenadir, şi chiar Instructor de regiment sub Frederic cel Mare; dar acum, schimbînd halebarda şi nuiaua cu sapa şi cosorul de vie,

[51]) Balta cu raţe (textual), alias Valea Plîngerii, în sens biblic.

cultiva o mică Livadă, de pe urma căreia, ca un Cincinnatus, trăia nu fără demnitate. Fructele: piersici, mere, struguri şi alte soiuri, după sezon, Andreas ştia cum să le vîndă pe toate; seara fuma pe săturate sau citea (cum îi stă bine unui Instructor de regiment) şi trăncănea cu vecinii numai urechi, despre Victoria de la Rossbach; şi despre cum Frederic cel Unic (*der Einzige*) îi vorbise odată cu propriile lui buze regale - cum îi făcea atîta plăcere să-şi amintească - atunci cînd Andreas, fiind de santinelă, îi ceruse parola, „*Schweig Hund* (Gura, cîine)!", înainte ca vreunul dintre aghiotanţii săi să poată răspunde. „*Das nenn, ich mir einen König*! Ăsta zic şi eu rege!", exclama Andreas de fiecare dată: dar fumul de la Kunersdorf [52] îl înţepa încă la ochi.

Gretchen, gospodina, sedusă, ca şi Desdemona, mai curînd de faptele decît de înfăţişarea acum veteranului ei Othello, nu trăia într-o subordonare complet militară: căci, cum spunea Andreas, „femeile nu-s bune la manevre (*wer kann die Weiberchen dressiren*): cu toate acestea, îl iubea din inimă, atît pentru vitejia, cît şi pentru înţelepciunea lui; în ochii ei, un Sergent grenadir prusac şi Instructor de regiment era doar un pic altfel decît un Cicero sau un Cid: ceea ce vezi, dar dincolo de care nu poţi vedea, e la fel de bun ca şi infinitul. De altfel, nu era oare Andreas un adevărat om al ordinii, curajului şi sincerităţii (*Geradheit*)?; nu înţelegea el *Geografia* lui Büsching, nu participase la victoria de la Rossbach şi nu fusese luat drept mort în atacul de la Hochkirch? Buna Gretchen, în ciuda tuturor tracasărilor la care era supusă, veghea asupra lui şi-l cocoloşea aşa cum numai o adevărată doică e în stare s-o facă: gătea, cosea şi făcea tot timpul curat; astfel încît nu fără a mai vorbi despre bătrîna lui sabie de la regiment şi despre casca de grenadir, întreaga locuinţă, împreună cu dependinţele ei, care erau agăţate în cuie la loc de onoare, aveau permanent un aspect ordonat şi vesel; un Cottage[53] spaţios şi frumos zugrăvit, ascuns de pomi şi copaci, plante veşnic verzi şi caprifoi; care se înălţau multicolore din mijlocul peluzelor tunse, florile străduindu-se uneori să pătrundă chiar prin ferestre; sub streşinile largi nu erau decît unelte de grădină aşezate în stive metodic alcătuite (ca să fie ferite de ploaie) şi scaune unde, mai ales în nopţile de vară, şi unui Rege i-ar fi plăcut să stea, să fumeze şi să se simtă ca acasă. Aşa o *Bauerngut* (Răzăşie) îi dăruise Gretchen ca dotă veteranului ei; ale cărui braţe vînjoase şi al cărui talent grădinăresc, atîta vreme nefolosit, făcuseră din ea ceea ce aţi văzut.

În acest cuib omenesc umbros, într-o seară blîndă şi galbenă sau în amurg, cînd Soarele, ce-i drept, ascuns de pămîntescul Entepfuhl, trecea totuşi la vedere şi îşi împrăştia razele prin Balanţa (*Libra*) celestă, a intrat un Străin cu o înfăţişare venerabilă; şi, salutîndu-i cu gravitate, a rămas în faţa celor doi tovarăşi de casă cărora le pierise glasul. Era strîns înfăşurat într-o mantie largă, pe care desfăcînd-o fără să scoată o vorbă, scoase din ea ceva ce semăna cu un Coş acoperit cu mătase verde de Persia; spunînd doar: *Ihr lieben Leute, hier bringe ein unschötzbares Verleihen; nehmt es in aller Acht, sorgföltigst benützt es: mit hohem Lohn, oder wohl, mit schweren Zinsen, wird, s einst zurückgefordert*.. -„Oameni buni, iată aici pentru voi un dar, cu titlu de Împrumut, de nepreţuit; aveţi mare grijă de el, folosiţi-l doar întru bine: cu o mare răsplată sau aducînd grea pedeapsă asupra voastră vă va fi el cerut înapoi într-o zi." Rostind aceste cuvinte deosebite pe un ton limpede, cu zvon de clopot, de neuitat pe veci, Străinul se retrase cu graţie; şi înainte ca Andreas sau soţia lui, care se holbau în aşteptarea unui miracol, să aibă timp să formuleze o întrebare ori un răspuns, el a şi pierit dinaintea ochilor lor. Nici cînd au ieşit în grădină nu au putut să audă sau să vadă vreo urmă de-a lui; se pierduse în desişuri, în amurg; poarta de la Livadă era bine închisă: Străinul plecase o dată pentru totdeauna. Atît de neaşteptată, de blîndă şi de tăcută fusese întreaga tranzacţie, încît familia Futteral şi-ar fi putut închipui că totul fusese un renghi al Imaginaţiei sau vizita unui Spirit autentic. Numai Coşul înfăşurat în mătase verde, cum nici imaginaţia, nici Spiritele autentice nu obişnuiesc să poarte şi să aducă în dar, stătea încă vizibil şi tangibil pe masa din sufragerie. Spre care uluita pereche se grăbi să-şi îndrepte atenţia, la lumina unei luminări. Ridicînd vălul verde ca să vadă ce lucru de nepreţuit ascundea, văzură acolo, în mijlocul unor scutece moi, albe şi scumpe, nu Diamantul lui Pitt sau însemnele Habsburgilor, ci, cufundat în cel mai dulce somn, un Bebeluş rozaliu! Lîngă el era aşezat un fişic de Frederici de aur, al

[52]) Aluzie la infringerea suferită de Frederic cel Mare in august 1759.

[53]) Casă ţărănească.

căror număr nu a fost niciodată făcut cunoscut publicului; ca şi un *Taufschein* (certificat de botez), din care, din nefericire, nimic altceva în afară de nume nu se putea descifra; nici un alt document sau vreun indiciu oarecare.

N-ar fi avut rost să se mire sau să facă presupuneri - nici atunci, nici mai tîrziu, în tot timpul care s-a scurs din momentul acela. Nicăieri în Entepfuhl nu s-a iscat, a doua zi dimineaţă sau în ziua următoare, vreun zvon privind o persoană asemănătoare Străinului; nici Călătorul care trecuse prin oraşul din apropiere într-o caleaşcă cu patru cai nu putea să fi avut vreo legătură cu Apariţia decît, poate, dacă vreunul din tîrgoveţi s-ar fi gîndit să construiască o ipoteză gratuită. Între timp, pentru Andreas şi soţia lui marea problemă practică era următoarea: ce să facă ei cu bebeluşul rozaliu adormit? Tot exprimîndu-şi uluiala şi curiozitatea, care au rămas de altfel fără vreo satisfacere concretă, s-au hotărît, aşa cum se cuvine să facă oamenii caritabili prudenţi în astfel de împrejurări, să-l îngrijească şi să-l hrănească pe prunc cu mîncare lichidă, în curăţenie şi nevinovăţie, pînă cînd se va face bărbat în toată puterea cuvîntului, dacă le va fi dat să apuce ziua aceea. Cerurile binecuvîntau strădania lor: în felul acesta, Junele Individ Misterios care le fusese încredinţat a avut întotdeauna, de-atunci încoace, un loc al lui în Universul vizibil şi partea lui de hrană, locuinţa sa şi locul său de defilare pe vasta scenă a lumii; iar acum, aflat în plenitudinea dezvoltării lui fizice şi a capacităţii lui de cunoaştere a binelui şi a răului, în calitate de HERR DIOGENES TEUFELSDRÖCKH, predă sau pretinde că predă, probabil nu în mod cu totul zadarnic, la noua Universitate de la Weissnichtwo, noua Ştiinţă a Lucrurilor în General."

Filosoful nostru declară aici, aşa cum ar trebui să ni se pară firesc din partea lui, că faptele acestea, făcute cunoscute pentru prima oară de buna Gretchen Futteral, cînd el avea doisprezece ani, „au făcut asupra inimii şi imaginaţiei mele băieţeşti o impresie de neşters. "Cine putea fi", spune el, „acest Personaj Venerabil care s-a strecurat în Livada Casei ţărăneşti, la vremea cînd Soarele era în constelaţia Balanţei, iar apoi, ca purtat de aripile unui spirit, a dispărut din nou? O dorinţă nespusă, plină de dragoste şi tristeţe, m-a chinuit adesea de atunci, în vreme ce mă luptam să formulez un răspuns. În disperarea şi singurătatea mea, fantezia mi s-a îndreptat întruna, plină de dor (*sehnsuchtsvoll*), spre Tatăl acela necunoscut, care, departe sau aproape de mine, dar nevăzut în ambele cazuri, m-ar fi strîns la sînul lui, patern, ca să mă ferească de atîtea dureri. Tu, iubit Tată, ascuns de mine doar de vălurile subţiri şi penetrabile ale Spaţiului terestru, ai continuat oare să rătăceşti printre cei vii? Sau eşti ascuns de vălurile mult mai groase ale Nopţii Veşnice - sau mai curînd ale Zilei Veşnice, prin care e inutil ca ochii mei muritori şi braţele mele întinse să încerce să ajungă la tine? Vai, nu ştiu, şi mă căznesc zadarnic să aflu. De cîte ori nu te-a văzut inima mea legănată de iluzii în cutare sau cutare Străin cu înfăţişare nobilă; şi m-am apropiat de el cu atîta speranţă şi respect nesfîrşit; dar mi-a fost dat ca şi el să mă respingă: nici el nu erai tu."

„Şi totuşi, oh, tu, Bărbat născut din Femeie", exclamă Autobiograful, într-una dintre toanele lui bruşte, „prin ce este deosebit cazul meu? Ai tu, aşa cum eu nu am, un Tată pe care-l cunoşti? Un Andreas şi o Gretchen, sau un Adam şi o Evă, care te-au adus pe Lume şi te-au alăptat şi hrănit cu biberonul, şi cărora le spui Tată şi Mamă?; aceştia au fost, ca şi ai mei, doar tatăl şi mama care te-au îngrijit şi adevăratul tău Început şi Tată se află în Ceruri, iar ochii tăi trupeşti nu-l vor zări niciodată, ci numai cei spirituali."

„Micul văl verde", adaugă el, printre multe alte asemenea disertaţii moralizatoare şi confuze, „îl am încă; după cum păstrez în continuare, mai inseparabil de propria-mi fiinţă, Numele de Diogenes Teufelsdröckh. Nici un indiciu nu poate fi dedus din văl - acum o bucată de mătase persană decolorată, ca atîtea mii la fel. Asupra Numelui am meditat şi am făcut presupuneri de multe ori; dar nici el nu m-a ajutat să fac vreo descoperire. Ezit să cred că acesta era numele necunoscutului meu Tată. În zadar am căutat în toate Cărţile Heraldice din şi dinafara Imperiului German şi în tot felul de Liste de Subscripţie (*Pränumeranten*), Registre de Recrutare şi alte Cataloage de Nume; deşi avem atîtea nume extraordinare în Germania, numele Teufelsdröckh, exceptînd faptul că mi-a fost dat mie, nu apare nicăieri. Şi apoi, ce poate să însemne acest nume mai mult necreştin decît creştin „Diogenes"? Intenţiona oare acel venerabil Purtător-de-Coş să-mi învăluie în umbră destinul prin numele acesta, sau el a fost doar manifestarea umorului său răutăcios? Se prea poate ca numai una dintre aceste ipoteze să conducă spre adevăr, după cum este posibil ca ambele să fie adevărate. Oh, tu, Părinte născut sub o stea nenorocoasă, tu care, ca şi

Struțul[54], a trebuit să-ți lași odrasla născută sub o zodie rea să vină pe lume singur cu sine, drept unice veghetoare ale clocirii sale avînd influențele celeste ale Hazardului - ți-a fost dat oare să ai parte de un pelerinaj fără griji? Fără îndoială că ai căzut pradă Nenorocirii; sau celei mai rele forme a Nenoricirii - Proasta Conduită. Mi te-am închipuit adesea, în lupta ta grea cu viața, încolțit, înjunghiat, rănit, legat, lovit pe la spate, înspăimîntat și derutat de Spiritul Timpului (*Zeitgeist*) care te stăpînește și pe tine, după cum îi stăpînește pe toți semenii noștri, pînă cînd sufletul bun ce ți-a fost dat la început a fost adus într-o stare de furie oarbă; și n-ai putut decît să lași în mine un apel indignat adresat Viitorului și un logos viu de Protest îndreptat împotriva Diavolului, cum bine i se spune acestui Spirit nu numai al Timpului dat, ci al Timpului însuși! Care Apel și Protest, dacă-mi permiteți să adaug cu modestie, poate că nu s-a risipit în văzduh[55].

Căci, într-adevăr, cum spunea adesea Walter Shandy[56], un Nume conține mult în el, aproape totul. Numele este primul Veșmînt în care este înfășurat EUL, în vizita sa pe pămînt; de care el se agață cu tenacitate de atunci încolo (există Nume care dăinuie de aproape treizeci de secole), mai tenace chiar decît pielea. Și cîte influențe mistice din afară nu trimite el spre interior, ba chiar pînă în centru; mai ales în acele prime perioade plastice, cînd ființa este încă aproape în întregime copilărească, blîndă, cînd sămînța invizibilă promite să zămislească un arbore a cărui umbră va acoperi totul! Numele? Dacă aș putea să arăt ce influență au Numele, care reprezintă cel mai important dintre toate Veșmintele, aș fi al doilea Trismegistos[57], sau poate chiar un înțelept mai mare decît el. Nu numai orice Cuvînt obișnuit, dar și Știința și Poezia însăși nu sînt, dacă vă gîndiți bine, nimic altceva decît *Denumiri* potrivite. Prima însărcinare a lui Adam a fost să dea nume Aparențelor naturale: ce altceva este însărcinarea noastră, decît o continuare a acelui travaliu

[54]) După cum se știe, struțul nu-și face cuib.

[55]) Aluzie la soarta omului de geniu, menit să fie singur pe lume.

[56]) Unul dintre personajele principale ale romanului umoristic *Viața și opiniile lui Tristam Shandy* al scriitorului englez Laurence Sterne (1713-1768).

[57]) Hermes Trismegistos (Hermes cel de trei ori mare) este numele grecesc al zeului egiptean Thot, cel considerat a fi părintele alchimiei și al altor științe oculte.

de demult?; indiferent dacă Aparențele sînt exotic-vegetale, organice, mecanice, stele ori mișcări astrale (ca în Știință); sau (ca în Poezie) pasiuni, virtuți, nenorociri, atribute ale lui Dumnezeu, chiar Zei? Proverbul spune foarte limpede: *Spune-i cuiva că e hoț și va începe să fure*; într-un sens aproape similar, ar fi posibil să spunem: *Spune-i cuiva Diogenes Teufelsdröckh și-ți va revela arcanele Filosofiei Hainelor!*

Între timp, învățăcelul Diogenes, ignorînd, ca și alții, tot ce avea legătură cu De Ce, Cum și Încotro în ceea ce privea umila sa persoană, își deschidea ochii în Lumina mîngîietoare; răsfirîndu-și cele zece degete de la mîini și de la picioare; ascultînd, gustînd, simțind; pe scurt, prin cele Cinci Simțuri ale lui, îndeosebi prin cel de al Șaselea Simț - al Foamei - și printr-o întreagă infinitate de Simțuri interioare, spirituale, pe jumătate în alertă, străduindu-se zilnic să acumuleze o sumă oarecare de cunoștințe despre Universul straniu în care se trezise, oricare îi va fi fost menirea, în rătăcirea sa pe căile întortocheate ale acestui Univers. Progresele lui erau neîncetate; astfel încît în vreo cincisprezece luni s-a desăvîrșit prin miracolul Vorbirii! Să crești un Suflet tînăr nu este același lucru cu a cloci un Ou (ceresc) proaspăt ouat; în care totul este încă fie total inform, fie fără vlagă; dar, unde totuși, treptat-treptat, elementele și fibrele organice penetrează albumina apoasă; iar din Senzația vagă crește Gîndul, cresc Fantezia și Forța - astfel încît în curînd avem Filosofiile, Dinastiile, pînă la Poezii și Religii!

Tînărul Diogenes sau, mai curînd, tînărul Gneschen[58] - Mic Geniu, pentru că așa îl botezaseră ei din dragoste, pășea hotărît spre acele realizări superioare, în etape repezi și facile. Familia Futteral, ca să evite bîrfa inutilă și, mai ales, să nu piardă fișicul acela de Frederici de aur, a răspîndit zvonul că Diogenes era nepotul surorii unei bunici de-a lor; orfanul unei rubedenii decedată pe neașteptate în îndepărtatul ținut prusac unde se născuse Andreas; despre care, ca și despre întristatul văduv băștinaș, nu se știa mare lucru în Entepfuhl. Fără să-și facă griji în legătură cu astfel de chestiuni de stare civilă, Sugarul își văzu de suptul său și trase mare profit, se pare, de pe

[58]) Diminutiv german pentru Diogene.

urma acestei activităţi folositoare. Am auzit că era un copilaş liniştit, care nu-şi exterioriza gîndurile; mai presus de toate, că plîngea rareori ori niciodată. Simţea deja că timpul e preţios; că soarta îi hărăzise alte lucruri mai vrednice de a fi îndeplinite decît scîncitul."

Asta este tot după cea mai grea trudă de sortare şi colaţionare a grămezilor de Hîrtii atît de diverse ce-am reuşit să adunăm în ce priveşte genealogia lui Herr Teufelsdröckh. Aceste rezultate rămîn, cu siguranţă, mai imperfecte şi mai enigmatice pentru noi decît pentru mulţi dintre cititori. Profesorul, la care am sesizat din ce în ce mai mult o înclinaţie spre satirică, precum şi profunzi sub-curenţi de fantezie sarcastică, este, deocamdată, de bună-credinţă, astfel încît nu ne vom îndoi de el: dar este oare cu totul neverosimil ca, graţie „bunei Gretchen Futteral" sau oricărei alte persoane interesate, el să fi fost dezamăgit? Dacă paginile acestea, traduse sau nu, ar ajunge vreodată în Sala de Lectură a Bibliotecii Publice din Entepfuhl, se prea poate ca vreo cîţiva dintre băştinaşii cultivaţi ai acestui ţinut să-şi permită să ceară explicaţii. Mai mult, din moment ce Cărţile, ca nişte cercetaşi invizibili, penetrează întregul glob locuibil, şi însuşi Tombuctu nu se poate feri de Literatura britanică, nu s-ar putea oare ca vreun Exemplar să elucideze chiar şi misterul acelui Străin purtător-de-coş, care, într-o stare de senilitate extremă, ar putea fi încă în viaţă; şi să-l forţeze, cu blîndeţe, să se dezvăluie; să emită pretenţii asupra unui fiu de care orice tată ar fi mîndru?

II. IDILIC

„Fericite timpuri ale Copilăriei!", exclamă Teufelsdröckh: „Natură Binefăcătoare, care eşti pentru noi toţi o mamă plină de bunătate; care aureolezi cu strălucirea ta coliba sărmanului; şi care ai asigurat un scutec moale de Dragoste şi de nesfîrşită Speranţă pentru toţi Sugarii tăi, strai pur în care ei se fortifică şi dormitează, legănaţi (*umgaukelt*) de cele mai dulci Vise! Chiar atunci cînd Casa ţărănească paternă ne ţine încă închişi, acoperişul ei ne ocroteşte neîncetat; Tatăl nostru este pentru noi profet, preot şi rege. Supunerea care ne face Liberi. Spiritul tînăr a izvorît din Eternitate şi nu ştie ce înţelegem noi prin Timp; cu toate acestea, timpul nu este încă un curent tumultuos, ci un ocean voios şi însorit; pentru copil, anii par veacuri: Oh!, secretul Vicisitudinii, al acelei decăderi mai lente ori mai rapide şi al neîncetatei prăbuşiri a universalei substanţe a Lumii, de la muntele de granit la om şi la efemeridă, îi este încă necunoscut; şi, într-un Univers imobil, gustăm ceea ce, ulterior, în acest Univers tot mai vertiginos, ne este refuzat pe vecie: balsamul Odihnei. Dormi, dormi, Copil frumos, căci te aşteaptă curînd lunga şi aspra ta călătorie! Încă puţin şi nici tu nu vei mai dormi, iar propriile tale vise vor deveni false bătălii; va trebui ca şi tu, precum bătrînul Arnauld[59], să declari cu austeră răbdare: „Odihna? Odihna? Nu am oare toată Veşnicia în faţă ca să mă odihnesc?". Cerească Alinare!, Divină Nepenthes! - deşi un Pyrrhus cucereşte imperii, iar un Alexandru devastează lumea, ei nu te vor găsi; dar tu te-ai pogorît, odată, din propria ta voinţă, pe pleoapele şi pe inima copilului oricărei mame. Căci somnul şi trezirea sînt încă o rememorare minunată: frumoasa Grădină-a-Vieţii foşneşte mereu în jurul tău şi aroma de rouă şi mugurii Speranţei pot fi găsiţi oriunde; care muguri, dacă sînt

[59]) Edwin Arnauld (1832-1904), poet şi ziarist englez.

fragezi, arşi de ger prea multă vreme, deşi fac flori, nu vor da fructe la maturitate, ci doar un miez împietrit, plin de ghimpi şi amar, al cărui sîmbure doar puţini ştiu să-l găsească".

Într-o astfel de lumină roz, aşa cum obişnuiesc Poeţii, îşi revede Profesorul nostru copilăria; ale cărei detalii istorice (ca să nu mai vorbim despre multe alte lucruri vagi de natură oratorică) le înşiră ca atare, cu o minuţiozitate aproape plictisitoare. Aflăm că - Entepfuhl se întindea, „într-o bucurie inconştientă", - în mijlocul unor pante împădurite; că Livada paternă era aşezată în coasta satului, ca un avanpost extrem, atunci cînd era privită de jos; că micul Kuhbach unduia blînd pe lîngă ea printre şiruri de fagi, vărsîndu-se, din rîu în rîu, în Dunăre, în Marea Neagră, în Atmosferă şi în Univers; şi cum „vajnicul Tei Bătrîn" se întindea ca o umbrelă de soare cu raza de douăzeci de coţi, dominînd toate celelalte crînguri şi desişuri, înălţîndu-se ca un turn peste *Agora* şi peste *Campus Martius*[60] din mijlocul Satului, asemenea unui Copac Sacru; şi cum stăteau bătrînii de vorbă la umbra lui (Gneschen ascultîndu-i adesea cu sfinţenie), umbră la adăpostul cărcia truditorii obosiţi se odihneau, copiii neastîmpăraţi se zbenguiau, iar flăcăii şi codanele dansau după muzica flautului. „Superbe amurguri de vară", exclamă Teufelsdröck „cînd soarele, ca un mîndru Cuceritor şi Paznic Imperial, îşi întorcea spatele, cu blazonul lui de aur şi purpură şi cu tot alaiul său, înveşmîntat în flăcări de Culorile Prismei; iar osteniţii cărămidari ai acestui Pămînt argilos puteau să se veselească un pic pe furiş, cele cîteva Stele abia născînde fiindu-le complice!"

Urmează lungi detalii despre *Weinlesen* (Culesul Viilor), Sărbătoarea Recoltei, Crăciun şi aşa mai departe; cu un întreg ciclu despre jocurile Copiilor din Entepfuhl, deosebindu-se evident, doar prin nuanţe superficiale de cele din alte ţări. Despre care, din motive lesne de înţeles, nu vom spune nimic aici. Ce-i pasă lumii de isprăvile care se săvîrşeau sub acel „vajnic Tei bătrîn" şi de care pomeneşte Filosoful nostru, care pe vremea aceea nu era decît un gînditor în miniatură? Şi ce utilitate ar putea să aibă reflecţiile

[60]) Aluzie la locuri celebre din Atena şi Roma antică.

practice de felul celei care urmează? „În toate jocurile Copiilor, fie doar în exuberanţa lor de a sparge şi a strica, veţi discerne un instinct creator (*schaffenden Trieb*): orice puşti simte că s-a născut Om şi că vocaţia lui este să muncească. Cel mai frumos cadou pe care i-l poţi face este o Unealtă, indiferent dacă e un cuţit sau o arbaletă, dacă este făcută pentru a construi sau pentru a distruge; oricum ar fi ea, este menită Muncii, producerii de Schimbări. În jocurile colective de îndemînare sau de încercare a puterii, Băiatul se antrenează ca să Coopereze, întru război sau pace, ca să guverneze sau să fie guvernat; iar Fetiţa, în vederea destinului ei domestic, preferă Păpuşile".

S-ar cuveni, totuşi, să transcriem anecdota aceasta, dacă ţinem cont cine este cel care o relatează: „Primele mele haine de copil erau din serj galben; ar trebui să spun mai curînd prima mea haină de copil, întrucît veşmîntul era făcut dintr-o singură bucată, de la gît pînă la glezne, ca un trup cu patru membre: astfel că nu prea eram în măsură să ghicesc sensul arhitectonic şi cu atît mai puţin sensul moral al acestui complex simbol din stofă!"

Descrierea care urmează e mai graţioasă: „În serile frumoase obişnuiam să-mi iau blidul (plin cu bucăţi de pîine fiartă în lapte) şi să mănînc în aer liber. Pe creasta zidului Livezii, la care puteam ajunge căţărîndu-mă sau, şi mai uşor, dacă Tata Andreas punea scara pe care se urca atunci cînd curăţa pomii, era pusă pentru mine masa; acolo, în timpul multor asfinţituri, mi-am luat, nu fără farmec, cina, privind la munţii îndepărtaţi din vest. Nuanţele acelea de auriu şi azur, liniştea aceea a Lumii în aşteptare, în timp ce Ziua murea, erau încă pentru mine un limbaj la fel de greu de înţeles ca şi ebraica biblică; mă uitam, totuşi, la frumoasele Litere iluminate şi eram atent la trecerea lor".

Nu ne vom ocupa prea mult de „dragostea micuţului pentru vite şi orătănii". S-ar putea ca aici să fi dobîndit el „o anumită simpatie mai profundă faţă de Natura animată": dar ne întrebăm dacă a văzut cineva într-o colecţie de documente biografice o asemenea mostră: „Era destul de impresionant (*bedeutungsvoll*) să auzi, dimineaţa devreme, cornul Porcarului; şi să ştii că o mulţime flămîndă alcătuită din patrupede fericite începea să năvălească din

toate părţile spre el ca să-şi ia micul dejun pe landă. Sau să le vezi seara mărşăluind din nou, scoţînd mugete scurte, într-o ordine aproape militară; şi fiecare, cu desăvîrşire topografică, tropăind în şir spre dreapta sau stînga, pe cărarea sa, către locuinţa respectivă; pînă cînd bătrînul Kunz, rămas singur acum în capul Satului, sufla pentru ultima oară în corn şi se retrăgea pentru noapte. Sîntem obişnuiţi să ne placă Porcul, mai ales sub formă de Şuncă; dar nu manifestă oare aceste făpturi cu piele groasă şi aspră o anumită inteligenţă, poate chiar un caracter aparte; oricum, o supunere mişcătoare şi încrezătoare faţă de Om, care - chiar dacă un simplu Porcar, într-o haină cîrpită de lînă şi pantaloni scurţi din piele semănînd mai mult cu ardezia sau tabla decolorată - este Ierarhul acestei lumi inferioare?"

Helvetius[61] şi discipolii săi susţineau că un copil de geniu nu se deosebeşte de orice alt copil, numai că anumite influenţe favorabile surprinzătoare îl însoţesc în viaţă, mai cu seamă în copilărie, cizelîndu-l, în vreme ce alţii rămîn închişi în ei şi continuă să fie greoi. În aceasta, spun ei, constă toată diferenţa dintre un Profet inspirat şi un Paznic de Vînătoare înarmat cu o puşcă cu două ţevi; cel interiorizat a fost împins în sensul unei evoluţii generoase; evoluţia celuilalt, strivită poate de vigoarea digestiei animale şi de altele asemenea, a fost eliminată şi s-a evaporat, sau cel mult doarme, fără nici o perspectivă de trezire, în fundul stomacului său. „Cu care opinie,", exclamă Teufelsdröckh, „m-aş asocia la fel de repede ca şi cu cealaltă, o ghindă putînd, graţie influenţelor favorabile sau nefavorabile ale solului şi climei, să dea naştere unei verze, iar o sămînţă de varză unui stejar".

„Cu toate acestea", continuă el, „recunosc şi eu influenţa hotărîtoare a culturii şi a hranei primare: din care avem fie o tufă pipernicită, fie un copac cît un turn şi cu o umbră mare; fie o varză galbenă şi stricată, fie una comestibilă, verde şi luxuriantă. Adevărul este că datoria oricărui om, în special a oricărui filosof, este să noteze cu exactitate împrejurările Educaţiei lui, elementele care au favorizat-o,

[61]) Helvetius, Claude-Adrien (1715-1771), filosof francez.

cele care au stînjenit-o, cele care au modificat-o în vreun fel oarecare: pentru care datorie, atît de presantă în zilele noastre pentru mulţi Autobiografi germani, mă pregătesc cu zel şi eu". Ce pungaş! În haine de copil, de serj galben şi în sunetele cornului porcarului este educat un copil de geniu? Şi totuşi, ca de obicei, nu vom şti niciodată dacă el nu rîde pe sub mustaţă de genul Autobiografic, atît de preţuit în ziua de astăzi, sau dacă nu cumva scrie din abundenţa propriei sale nebunii, atît de dragă lui. Căci, spune mai departe: „Dacă în acest flux continuu de Viziuni, Audiţii, Percepţii de Durere sau de Plăcere în care, ca într-un Palat Magic, tînărul Gneschen s-a învăluit, m-aş putea hazarda să selectez şi să scriu cîteva, probabil că m-aş opri cu siguranţă asupra celor ce urmează:

Fără îndoială că, aşa cum jocurile de copii solicită Inteligenţa şi Activitatea, Imaginaţia tinerei făpturi a fost trezită şi înclinaţia spre Istorie se datorează talentului de povestitor al Tatei Andreas; care, cu amintirile lui din bătălii şi cu înfăţişarea lui de o austeritate veselă şi, totuşi, de o cordialitate patriarhală, nu putea părea decît un alt Ulise şi „un om care a îndurat multe". Îl ascultam cu sufletul la gură, cînd vecinii atenţi făceau să se însufleţească focul din cămin; din primejdiile şi călătoriile acestea, la fel de sălbatice şi îndepărtate ca şi însuşi Iadul, o lume întunecată a Aventurii mi-a invadat sufletul. Incalculabile au fost şi cunoştinţele pe care le-am dobîndit stînd lîngă Bătrîni, sub Tei: întreaga Imensitate era încă ceva nou pentru mine; şi nu fuseseră oare, aceşti venerabili seniori, destul de vorbăreţi, folosiţi timp de aproape optzeci de ani la evaluări parţiale ale ei? Am început să descopăr uluit că Entepfuhl se afla în mijlocul unei ţări, al unei Lumi; că existau lucruri ca Istoria şi Biografia, la care aş putea contribui şi eu, într-o zi, prin actele şi vorbele mele.

Într-un mod similar acţiona şi *Postwagen*-ul (Diligenţa Poştală) care, tîrîndu-se sub muntele de oameni şi bagaje, traversa Satul nostru: spre nord, în fapt de zi, iar spre sud, la lăsarea nopţii. Înainte de a împlini opt ani nu m-am gîndit că Diligenţa asta Poştală s-ar fi putut să nu fie altceva decît vreo Lună terestră, răsărind şi apunînd prin simpla Lege a Naturii, ca şi cea din cer; că venea pe

şosele din oraşe îndepărtate, îndreptîndu-se spre alte oraşe îndepărtate; întreţesîndu-se ca o suveică monstruoasă într-o uniune tot mai strînsă. Atunci, independent de *Wilhelm Tell* de Schiller, am făcut această reflecţie, nu cu totul lipsită de însemnătate (atît de adevărată şi în privinţa lucrurilor spirituale): *Orice drum, chiar şi acest drum obişnuit care trece prin Entepfuhl, te va duce la capătul lumii!*

Să vorbesc oare despre Rîndunelele noastre care, venind din îndepărtata Africă, aşa cum am aflat, croindu-şi drumul peste mări şi munţi, peste oraşe înfrăţite şi naţiuni beligerante, îşi găseau, odată cu luna mai, cuibul pe Acoperişul Casei noastre? Ospitalierul meu Tată, de dragul curăţeniei, fixase o mică consolă de plumb sub cuibul lor: acolo au construit, au prins muşte, au ciripit şi au clocit ele; şi mai ales eu le iubeam din suflet. Creaturi strălucite şi iuţi, în măsură să înveţe pe oricine meseria de zidar; mai mult, fapt şi mai surprinzător, să înlesnească înscrierea într-o corporaţie de zidari, includerea într-o organizare aproape socială. Căci, dacă datorită ghinionului şi sub presiunea timpului Casa voastră s-a prăbuşit, n-am văzut oare cu ochii mei cinci Ajutoare din vecinătate apărînd a doua zi; şi ţîşnind încolo şi încoace, cu ciripituri zgomotoase, prelungite şi o activitate aproape supra-rîndunească, să o refacă în întregime înainte de căderea nopţii?

Dar fără îndoială că marele eveniment pentru cultura unui copil din Entepfuhl, în care, ca într-un furnal, multiplele lui influenţe erau concentrate şi revărsate asupra noastră simultan, era Tîrgul de Vite anual. Aici, aduse de cele patru vînturi, veneau elementele unei harababuri de nedescris. Fete şi băieţi oacheşi, toţi bine spălaţi, rîzînd tare, împodobiţi şi înzorzonaţi, care veneau ca să danseze, să se veselească şi, eventual, să fie fericiţi. Păstori cu cizme înalte din nord, Negustori de Ocazie elveţieni, Boari italieni, purtînd şi ei cizme înalte, din sud; aceştia, împreună cu subalternii lor în livrele de piele, şepci de piele şi ţepuşe lungi, strigînd în graiuri semi-articulate, în vacarmul nearticulat de lătrături şi mugete. Olarii din Saxonia şedeau separat, cu faianţa lor în şiruri ordonate; Negustorii Ambulanţi din Nürnberg, în barăci care mi se păreau mai bogate decît bazarele din Ormuz[62]; Saltimbanci de la Lago Maggiore; bande din *Wiener Schub*

[62]) Strîmtoare ce uneşte Golful Persic şi Golful Oman, aflat între Arabia şi Iran.

(Periferiile Vienei), prezidînd cu vociferări asurzitoare jocuri de noroc. Cîntăreţii de balade zbierau, Licitatorii răguşeau; Vinul Nou ieftin (*heuriger*) curgea ca apa, mărind şi mai mult confuzia; iar deasupra tuturor acestora se înălţa în tumbe ameţitoare o paiaţă vărgată, ca un spiriduş al locului şi al Vieţii însăşi.

Înconjurat, deci, de misterul Existenţei; sub profundul Firmament ceresc; servit de cele patru anotimpuri aurii, cu vicisitudinile darurilor lor, căci chiar iarna mohorîtă aducea partidele ei de patinaj şi de tir, viscolele şi colindele ei de Crăciun - astfel a trăit şi a învăţat Copilul. Lucrurile acestea erau Alfabetul prin intermediul căruia avea să silabisească şi să citească în parte ulterior măreţul Volum al Lumii; ce contează faptul că un astfel de Alfabet avea litere mari aurite, ori mici şi ordinare, dacă vrei să-l citeşti? Căci pentru Gneschen, dornic să înveţe, însuşi actul de a privi era o binecuvîntare care aurea totul: existenţa lui era un element strălucitor şi blînd al Bucuriei; din care, ca în insula lui Prospero[63], minuni după minuni s-au întrupat, ca să-l înveţe prin mijlocirea farmecului.

Totuşi, mi-aş face iluzii dacă aş spune că fericirea mea era perfectă chiar şi atunci. Coborîsem o dată pentru totdeauna din Ceruri pe Pămînt. În mijlocul culorilor curcubeului care licăreau la orizontul meu se afla chiar în copilărie un inel întunecat de Îngrijorare, deşi nu mai gros decît un fir şi adesea aproape invizibil; dar reapărea întotdeauna, ba chiar se lărgea din ce în ce mai mult; pînă cînd, după ani şi ani, aproape că mi-a acoperit în întregime Cerul şi ameninţa să mă înghită în noaptea veşnică. Era inelul Necesităţii, de care sîntem cu toţii înconjuraţi; fericit cel pe care un Soare ceresc şi blajin îl luminează, transformînd acest Inel într-un inel al Datoriei, un Soare ce se roteşte în jurul lui cu splendide difracţii prismatice; dar e veşnic acolo, ca bază şi limită a întregii noastre fiinţe.

În primii din cei cîţiva ani ai Ucenicíei noastre terestre nu avem mare lucru de făcut; dar, adăpostiţi şi hrăniţi pe gratis, stăm de cele mai multe ori privind în jur spre atelier şi-i vedem pe alţii muncind, pînă ce înţelegem cît de cît utilitatea uneltelor şi le putem

[63]) Personaj principal din piesa *Furtuna* a lui Shakespeare.

mînui. Dacă numai buna Pasivitate singură şi nu buna Pasivitate şi buna Activitate la un loc ar fi lucrul pe care-l dorim, atunci poziţia mea de la început era superioară faţă de multe altele. Ce-aş fi putut dori mai mult în ce priveşte sinceritatea Simţului, a Caracterului afectuos, curiozitatea nevinovată şi elementele care le alimentau? Pe de altă parte, totuşi, lucrurile nu mergeau chiar atît de bine. Puterea mea Activă (*Thatkraft*) era în mod supărător îngrădită; nefericire din care multe urme vieţuiau încă în mine! Într-o casă ordonată, în care mizeria făcută de jocurile copiilor este destul de detestată, educaţia noastră este prea stoică; mai bine să suporţi iar şi iar, decît să faci şi să acţionezi. Mi s-au interzis multe; a trebuit să renunţ la dorinţe care depăşeau cît de cît măsura; o liană inflexibilă a strictei Supuneri mă bloca de jur împrejur. Astfel, Libera mea Voinţă intra adesea în conflict dureros cu Necesitatea; astfel încît vărsam lacrimi, dar, uneori, chiar şi un copil poate gusta rădăcina amărăciunii cu care orice rod al vieţii noastre este amestecat şi de care este temperat.

Obişnuit să mă Supun, era incomparabil mai sigur că păcătuiesc prin exces decît prin a face mai puţin. Supunerea este datoria şi destinul nostru; în care cel care nu se pleacă, se frînge; nu putem nici prea devreme, în prea mare măsură să fim pregătiţi să aflăm că Va Fi este în lumea asta a noastră un simplu zero faţă de Ar Trebui, iar pentru majoritatea dintre noi chiar cea mai mică părticică din ceea ce Vom Face. Aceasta era pentru mine baza Discreţiei lumeşti şi chiar a Moralităţii însăşi. Permiteţi-mi să nu aduc nici un repros educaţiei mele! A fost riguroasă, prea inconsistentă, exagerat de refrasă şi neştiinţifică din toate punctele de vedere; totuşi, nu s-ar putea oare ca eu, în singurătatea aceea foarte strictă şi domestică, să fi aflat rădăcinile unei onestităţi mai profunde, ale tulpinii din care trebuie să crească orice fruct nobil? Mai presus de toate, oricît de greşită ar fi fost, era plină de dragoste, bine intenţionată, cinstită; ceea ce înlătura orice defect posibil. Blînda mea mamă, pentru că aşa va trebui să o iubesc veşnic pe buna Gretchen, mi-a făcut un serviciu inestimabil: m-a învăţat, mai puţin cu vorba cît cu fapta şi cu exemplul şi comportarea ei pioasă de fiecare zi, ce-i drept, propria ei versiune simplă a Credinţei Creştine. Andreas se ducea şi el la Biserică; totuşi, mai mult ca datorie de paradă, pentru care se aştepta

să fie răsplătit cu dobîndă pe lumea cealaltă - aşa cum nădăjduiesc că şi-a şi primit-o; dar mama mea, cu inima ei de femeie adevărată şi cu simţ minunat, chiar dacă necultivat, în cea mai strictă accepţiune a cuvîntului, era Religioasă. Cît de indestructibil creşte şi se răspîndeşte Binele, chiar în sînul încîlcelii buruienoase a Răului! Pe fiinţa care era cea mai preţioasă din cîte am cunoscut pe Pămînt, am văzut-o prosternîndu-se cu o veneraţie de nespus în faţa Prea-Înaltului din Ceruri: asemenea lucruri, mai ales din copilărie, pătrund pînă în cel mai ascuns ungher al fiinţei noastre; un Sfînt al Sfinţilor se lasă misterios văzut în misterioase adîncuri; iar Respectul, cel mai divin din om, ţîşneşte afară cu nemuritoare forţă din învelişul lui josnic de Teamă. Ai prefera să fii fiu de ţăran care ştie, oricît de rustic ar fi el, că există un Dumnezeu în Ceruri şi în Om; sau fiu de duce, care nu ştie decît că sînt treizeci şi două de blazoane, reprezentînd tot atîtea generaţii, pe trăsura familiei?"

La această ultimă întrebare trebuie să răspundem: Păzeşte-te, oh, Teufelsdröckh, de orgoliul spiritual!

III. PEDAGOGIE

Îl vedem deocamdată pe tînărul Gneschen în învelişul său invincibil de serj galben, purtat mai cu seamă doar pe braţele blîndei Naturi; aşezat, ce-i drept, spre marele avantaj al minţii sale, în atelierul terestru; dar (cu excepţia ochilor lui căprui şi blînzi, în care nu ne îndoim că licărea deja o inteligenţă liniştită) solicitat să facă puţine mişcări din proprie iniţiativă. Pînă acum, deci, aspectul său e mai degrabă generic, acela al unui Filosof şi Poet în faşă, la modul abstract; poate că însuşi Herr Heuschrecke s-ar simţi încurcat să spună dacă neobişnuita Doctrină a Veşmintelor s-a făcut prin ceva simţită sau presimţită deocamdată. Căci în cazul lui Gneschen, ca şi al altora, Bărbatul îşi poate găsi într-adevăr imaginea în Băiat (cel puţin pigmenţii se află cu toţii acolo); dar, totuşi, doar jumătate din om se regăseşte în Copil sau în Băieţel, adică zestrea sa Pasivă, nu cea Activă. Cu atît mai nerăbdători sîntem să descoperim ce figură face în privinţa acesteia din urmă; cum, ca să folosim propriile lui cuvinte, "a dobîndit cît de cît înţelegerea rostului uneltelor, pentru ca ulterior să o poată mînui pe aceasta sau pe aceea", mînuire la care, de altfel, nu va întîrzia el însuşi să purceadă în mod nemijlocit.

Ar fi, totuşi, poate potrivit să afirmăm aici că, într-o mare parte a istoriei Filosofului nostru, există ceva cu un caracter aproape Hindus: mai mult, poate că în acea atît de bine întreţinută şi oricum excelentă „Pasivitate" a lui, care, nebeneficiind de o evoluţie liberă a Activităţii antagoniste, i-a caracterizat copilăria, am putea detecta rudimentele unei părţi din ceea ce va ului lumea ulterior şi chiar pînă în zilele noastre. Pentru cei care aruncă doar o privire superficială, Teufelsdröckh poate părea de cele mai multe ori un om lipsit de orice Activitate de vreun fel oarecare, un Non-om; dar pentru cei ce merg în profunzime, el este un om cu o activitate Aproape debordantă şi atît de spirituală totodată, ermetică, enigmatică, ale cărei explozii nu

pot fi prevăzute de nimeni şi, chiar atunci cînd explodează, puţini îi sesizează importanţa. Un temperament periculos şi dificil pentru europeanul modern; şi mai ales dezavantajat ca erou de Biografie! Acum ca şi mai înainte, Editorul acestor pagini va trebui, chiar dacă va eşua, să facă tot posibilul ca să-şi ducă sarcina la bun sfîrşit.

Printre primele unelte oarecum complicate pe care un om, mai ales un om de litere, trebuie să le mînuiască, se află Manualele. Teufelsdröckh nu manifestă pentru această parte a istoriei sale decît o indiferenţă nedisimulată. „Nici măcar nu-şi aminteşte să fi învăţat vreodată să citească"; se pare că darul acesta era înnăscut pentru el. Căci spune la modul general: „Nu se poate face aproape nici o remarcă asupra insignifiantei perioade a educaţiei mele care s-a desfăşurat în Şcoli. Am învăţat ceea ce au învăţat şi ceilalţi; şi ceea ce am învăţat, am păstrat într-un ungher al minţii mele, fără să văd pe moment vreo manieră de a folosi aceste cunoştinţe. Învăţătorul meu, un martir prostrat, călcat în picioare şi cu inima zdrobită, aşa cum sînt mulţi de felul lui, n-a făcut mare lucru pentru mine, cu excepţia faptului că a înţeles că nu putea face mare lucru: avînd un suflet bun, mi-a recunoscut geniul pentru profesiunile docte; de asemenea, şi-a dat seama că va trebui să fiu trimis la Gimnaziu, iar mai tîrziu la Universitate. Între timp, am citit orice lucru tipărit care-mi cădea în mînă. Toţi bănuţii mei de aramă de buzunar erau destinaţi cumpărării cărţilor de la buchinişti; pe care, pe măsură ce deveneau tot mai multe, le coseam cu însumi în volume. Astfel a fost garnisit capul meu de copil cu o mulţime de lucruri şi cu umbre diverse de lucruri: Istoria se afla, în fragmente autentice, alături de himere Fabuloase, dintre care unele erau reale; şi toate nu drept materie inertă, ci ca hrană vie, nutritivă la modul tolerabil pentru un spirit cu digestie uşoară."

Nu ştim dacă învăţătorul din Entepfuhl a avut dreptate. Căci, într-adevăr, Gneschen, în ciuda calmului său exterior, ar fi putut manifesta încă din tinereţe o vivacitate interioară promiţătoare; simptome ale unui spirit deosebit de deschis, meditativ, aproape poetic. Astfel, ca să nu mai vorbim de Supeuri pe zidul livezii şi de alte fenomene ale perioadei de început, oare mulţi cititori ai acestori

pagini au avut de înfruntat, în cel de al doisprezecelea ceas al existenței lor, reflecții de felul celei care urmează?

„M-a frapat destul de mult, în timp ce stătem pe malul Kuhbach-ului, într-o amiază molcomă, și mă uitam la el cum curge gîlgîind, să mă gîndesc la felul în care acest rîuleț a curs și a gîlgîit prin toate modificările vremii și ale norocului, dincolo de cel mai vechi reper al Istoriei. Da, probabil că din dimineața cînd Iosua[64] a traversat Iordanul; sau chiar din amiaza cînd Cezar a traversat Nilul înot, desigur că nu fără dificultate, păstrîndu-și, totuși, uscate *Comentariile*, - micuțul Kuhbach, la fel de asiduu ca și Tibrul, Eurotasul[65] și Siloa[66], murmura fără istov traversînd sălbăticia, deși încă nu avea nume și nu-l văzuse nimeni; și în el, ca și în Eufrat și Gange, există o venă sau o vinișoară a marii circulații Mondiale a Apelor, care, cu arterele ei atmosferice, a durat și va dura la fel de mult timp ca și Lumea. Nebun ce ești! Însăși natura e antică și arta cea mai veche nu este decît un burete; bolovanul inert pe care stai tu are șase mii de ani." Nu s-ar putea să se afle în această măruntă cugetare, precum într-o mică fîntînă, izvorul acelor meditații profunde și de neexprimat asupra măreției și misterului timpului și asupra relațiilor lui cu veșnicia, care joacă un rol atît de important în această Filosofie a Veșmintelor?

Profesorul nu vădește tot atîta lirism și voioșie pentru anii săi de gimnaziu și de studenție, pe cît a vădit în legătură cu copilăria sa. Există încă dîre luminoase și proaspete; dar intersectate ici și colo de șiroaie de lacrimi amare, lîncezind în mlaștini acre de nemulțumire. „Zilele mele rele au început", scrie el, „odată cu prima mea viziune asupra Gimnaziului Hinterschlag[67]. Îmi amintesc încă bine dimineața roșie și însorită de Rusalii cînd, tropăind plin de speranță lîngă Tata Andreas, am intrat pe strada principală a satului și am zărit ceasul din clopotniță (care tocmai bătea ora Opt) și *Schuldthurm*-ul (Închisoarea), precum și pe Tîrgoveții care, purtînd

[64]) Iosua Navi, conducătorul israeliților după moartea lui Moise.
[65]) Rîu în Laoconia, care traversa Sparta.
[66]) Rîu și iaz din vecinătatea Ierusalimului.
[67]) Bătaie la fund.

sau nu șorțuri, intrau în casele lor ca să-și ia micul dejun: un cățel terorizat la culme trecea în goană, căci cîteva odrasle de oameni îi legaseră o cutie de tablă de coadă; și astfel a traversat animalul torturat Tîrgul, într-un vacarm asurzitor, și a devenit obiectul destul de notabil al atenției publice. Emblemă perfectă a multor Eroi Cuceritori, cărora Soarta (care sudează Fantezia de Simț, așa cum face adesea și în alte situații) le-a atîrnat în mod răutăcios o cutie de conserve plină cu Ambiții, menită să-i urmărească; care, cu cît aleargă ei mai repede, cu atît îi îmboldește să iuțească ritmul, tot mai zgomotos și tot mai nebunește! Emblemă perfectă și a multor lucruri care mă așteptau și pe mine în acea Vizuină blestemată; ca și în Lume, din care ea făcea parte și pentru care era un rezumat!

Vai, frumoasele șiruri de fagi din Entepfuhl se pierduseră în depărtare: mă aflam printre străini duri, în cel mai fericit caz indiferenți față de mine; gingașa mea inimă se simți pentru prima oară orfană și singură." Colegii lui de școală, ca de obicei, îl persecutau: „Erau Băieți", spune el, „majoritatea băieți duri, care se supuneau impulsului Naturii aspre, grație căruia ciurdele de căprioare se năpustesc asupra oricărei căprioare aflate la strîmtoare, cîrdurile de rațe condamnă la moarte orice frate sau soră cu aripi rupte și cel tare îl tiranizează întotdeauna pe cel slab." El recunoaște că, deși „avînd poate curaj moral într-o măsură neobișnuită", nu i-a prea mers în luptă și ar fi preferat să o evite; rezultat, după cum se pare, nu atît al staturii lui mici (pentru că, atunci cînd era purtat de elan, era „incredibil de agil") cît al "principiilor lui virtuoase"; „dacă era rușinos să fii bătut ", spune el, „era doar un pic mai puțin rușinos să ajungi în situația de a te bate; așa că eram tras în două părți simultan și, în această perioadă importantă a vieții mele de școlar, n-am avut parte decît de amărăciuni." Așadar, aceeași excelentă „Pasivitate", atît de evidentă în copilăria lui Teufelsdröckh, este iarăși nutrită aici destul de vizibil. „Plîngea des; în așa măsură încît era poreclit *Der Werinende* (Plîngăciosul), epitet pe care, pînă spre treisprezece ani, îl cam merita. Numai în cazuri rare izbucnea frageda ființă în furii cu ochii-în-flăcări și cu o impetuozitate (*Ungestüm*) în fața căreia chiar și cei mai viteji ezitau, susținînd că are și el Drepturi de Om sau cel puțin de Omuleț." Cine oare nu sesiza în toate acestea un frumos

copac în floare şi un (genial) arbore de scorţişoară, aproape înăbuşiţi printre bostani, spini şi tufe mizerabile; constrînşi, dacă voiau să supravieţuiască, să lupte doar ca să se înalţe, nu să se lăţească; într-o *înălţime* practic anormală în comparaţie cu *lăţimea*?

Mai mult, aflăm că greaca şi latina îi erau predate „mecanic"; iar ebraica chiar mai puţin decît mecanic; şi multe altele, numite Istorie, Cosmografie, Filosofie şi aşa mai departe, nu mai bine decît deloc. Astfel încît, din moment ce Natura era încă ocupată; şi el însuşi „frecventa, după vechiul său obicei, atelierele Artizanilor, învăţînd multe lucruri acolo"; şi dăduse peste un mic fond de lecturi ciudate în casa Dogarului Hans Wachtel, unde locuia, - se pare că şi-a pierdut vremea degeaba. Fapte pe care Profesorul n-a învăţat încă să le trateze cu resemnare. La drept vorbind, în toate notele din Punga *Scorpion*, de care ne ocupăm acum, ca şi din punga următoare, el se manifestă neobişnuit de preocupat de problema Educaţiei, nu fără o anumită nuanţă a ceea ce am putea presupune ca fiind mînie.

„Profesorii mei," spune el, „erau Pedanţi secretoşi, fără să aibă habar de firea omului sau a băieţilor; sau de nimic altceva decît de lexicoanele şi carnetele lor de note trimestriale. Nenumărate Vocabule moarte (nu Limbi moarte, din moment ce nu ştiau nici o Limbă) vîrau ei în noi, pretinzînd că favorizează evoluţia minţilor noastre. Cum poate o Moară-de-Gerunzii mecanică, de felul celor care aveau să fie fabricate la Nürnberg din lemn şi piele în secolul următor, să favorizeze evoluţia a ceva; cu atît mai puţin a Spiritului, care nu creşte ca o legumă (ale cărei rădăcini erau murdărite de îngrăşămînt etimologic), ci ca un spirit aflat în contact misterios cu Spiritul; Gîndire aprinzîndu-se de la flacăra Gîndirii vii? Cum ar putea el să înflăcăreze pe cineva în care nu există nici o fărîmă de cărbune viu, ci numai cenuşă gramaticală moartă? Profesorii Bătători la Fund ştiau destulă sintaxă; iar în ce priveşte sufletul omenesc - doar că e înzestrat cu un lucru numit Memorie şi care poate fi stimulat prin aplicarea de beţe de fag pe ţesuturile musculare ale pielii.

Vai, aşa este peste tot şi aşa va fi întotdeauna; pînă cînd nu va fi concediat Salahorul, sau nu va fi redus la un simplu cărător de

găleţi de cărbune şi nu va fi angajat un Arhitect cu autoritate deplină, încurajat în mod corespunzător; pînă cînd comunităţile şi indivizii nu vor descoperi, nu fără surprindere, că fasonarea sufletelor unei întregi generaţii cu ajutorul Cunoştinţelor poate fi considerată la fel de importantă ca şi a face din trupurile lor Carne de Tun; că pe lîngă Generalii şi Feldmareşalii făcuţi să ucidă, ar trebui să existe Demnitari veneraţi de toată lumea şi, dacă se poate, veritabili Preoţi hirotonisiţi de Dumnezeu ca profesori. Deocamdată însă, deşi soldatul nu-şi ascunde, ba chiar o poartă ostentativ, unealta-de-ucis, nicăieri, cu toate că am călătorit atît de mult, nu şi-a scos Profesorul la iveală unealta sa de instruire: mai mult, de-ar fi să iasă în lume cu nuiaua de fag la vipuşcă, ca şi cum s-ar aştepta să primească onoruri pentru acest lucru, acest fapt n-ar provoca oare în rîndul leneşilor o anumită ilaritate?"

În cel de-al treilea an al vieţii lui de elev de Gimnaziu, se pare că a murit Tata Andreas; tînărul Şcolar, atît de maltratat, de altfel, s-a văzut pentru prima dată înveşmîntat în înveliş exterior îndoliat şi, în sinea sa, într-o nespusă stare de melancolie. „Întunecatul abis fără fund care zace sub picioarele noastre s-a căscat; împărăţiile livide ale Morţii, cu toate nenumăratele lor naţiuni şi generaţii tăcute, stăteau în faţa lui; inexorabilul cuvînt NICIODATĂ! şi-a dezvăluit pentru prima oară înţelesul. Mama a plîns, dar tristeţea ei şi-a găsit alinarea; dar în inima mea zăcea o mare de lacrimi, împietrită într-o disperare mută. Dar spiritul neuzat este plin de vlagă; Viaţa e atît de sănătoasă, încît îşi află resurse chiar şi în Moarte: aceste experienţe aspre, adînc implantate în Memoria şi în Imaginaţia mea, au făcut să crească acolo o adevărată pădure de chiparoşi, tristă, dar minunată; unduind, nu fără suspine melodioase, într-o întunecată exuberanţă luxuriantă, sub cel mai fierbinte soare, pe parcursul a lungi ani tineri: - aşa cum se întîmplă şi se va întîmpla la vîrsta virilă; căci mi-am ridicat acum cortul sub un Chiparos; Mormîntul e acum Fortăreaţa mea inexpugnabilă, din pragul porţii căreia privesc destul de placid la ostilele arme, dureri şi pedepse ale tiranicei Vieţi şi-i ascult ameninţările proferate cu voce tare cu un zîmbet calm. Oh, voi, cei iubiţi, care dormiţi deja în silenţiosul Pat al Odihnei, pe care n-am putut decît să-i plîng şi niciodată să-i ajut în

viață; și voi, împrăștiați în toate colțurile, trudiți mai departe singuratici în Pustiul populat de monștri, vopsind solul stîncos cu sîngele vostru, - deși vă vom întîlni cu toții acolo peste puțină vreme, iar sînul Mamei noastre ne va ocroti pe toți; și hamurile Oprimării, biciul de foc al Supărării și toți judecătorii Gheenei care patrulează și locuiesc în permanent-agitatul Timp nu ne vor mai putea face rău!"

Chiar lîngă această mustrare destul de frumoasă se află un Portret trudnic redactat al defunctului Andreas Futteral: al abilității lui native, al meritelor sale în viață (ca Sergent prusac); cu îndelungate investigații istorice, ale căror origini datează de pe vremea lui Henry Păsărarul: vom trece peste toate acestea nu fără a fi uluiți. Datoria noastră este doar de a adăuga că acum a fost perioada în care Mama Gretchen i-a dezvăluit fiului ei vitreg că nu aparține neamului ei și, practic, nici unui neam, apărînd pe scena istoriei în maniera deja cunoscută de noi.

„Am devenit astfel de două ori orfan", spune el; „privat nu numai de Patrimoniu, ci și de Amintiri. Tristețea și Uluirea, dîndu-și mîna, n-au putut decît să dea roade abundente. O asemenea revelație la un asemenea moment și-a înfipt rădăcinile în însăși firea mea; ea s-a împletit cu toate gîndurile mele pînă în epoca bărbăției mele depline, a constituit de atunci încolo tulpina pe care creșteau toate visele mele cu ochii deschiși și visele din timpul nopților. O anumită elevație poetică, dar și o depresiune civică pe măsură m-au invadat în mod firesc: Nu semănam cu nimeni altul; și nu în această idee fixă, ducînd uneori la cele mai înalte și, adesecori, la cele mai înspăimîntătoare rezultate, se aflau poate primii muguri ai Tendințelor, care au devenit în Viața mea destul de remarcabili? După cum în ceea ce privește nașterea nu am pereche, după cît îmi pot da seama, prieteni, nu se află nimeni care să-mi semene nici întru acțiune, meditație și poziție socială."

În Punga *Săgetătorului*, așa cum am descoperit ulterior, Teufelsdröckh a devenit Universitar; deși cu privire la cum, unde și în ce calitate, nu ne va fi dat vreodată nici cel mai mic detaliu sigur. Puține lucruri, în maniera confuză și în dezordinea capricioasă a relatării ar mai putea să-i surprindă acum pe cititorii noștri; nici măcar totala lipsă de date, aproape fără egal în activitatea Biografică. Am considerat întotdeauna și trebuie să ne așteptăm să considerăm

atît de enigmatice și haotice aceste file disparate! Totuși, în *Săgetător*, Teufelsdröckh începe să se arate și mai sibilin ca de obicei: fragmente de tot felul; fișii de Memorii ținute cu regularitate, exerciții de colegiu, Programe, Certificate Profesionale, Bilete rupte, avînd uneori aspectul unor bilete de amorezi amatori; toate aruncate claie peste grămadă, ca din întîmplare, și cu atît mai zăpăcitoare pentru Istoricul cu capul pe umeri. Lăsăm la latitudinea cititorului să combine în imaginația sa acești ani Universitari și cei de după ei și să extragă de aici vreun element primordial pentru Filosofia Veșmintelor.

Iată tot ce putem vedea; obscur, ca printre frunzele unui lăstăriș legănat de vînt; un tînăr dotat cu daruri neobișnuite, care a trecut în mod fericit prin copilărie, mai puțin fericit, dar încă viguros, prin Adolescență, devenit în timp perfect în privința „vocabulelor moarte" și aplecat, așa cum speră el, asupra Fîntînii de apă vie, pentru ca să se adape cu noi Idei și Aptitudini. Dintr-o asemenea fîntînă soarbe el cu perseverență și sete, dar niciodată sau doar ararcori din tot sufletul, căci apa nu e deloc pe gustul lui; descurajări, încurcături și aberații de tot felul pot fi descoperite sau presupuse. Poate că nu lipsesc nici crizele financiare; căci „buna Gretchen, care, în ciuda sfaturilor rudelor, nu dezinteresate, l-a trimis acolo, a trebuit după o vreme să-și retragă sprijinul binevoitor, dar prea slab." Cu toate acestea, într-o atmosferă de Sărăcie și multiple Amărăciuni, Starea de spirit a tinerei Făpturi, caracterul din el s-a relevat imediat în mod hotărît; și, precum lumina puternică a soarelui pe un cer înnorat împrăștie o varietate de culori, dintre care unele sînt spectrale, astfel, cu ajutorul Timpului și a ceea ce aduce Timpul, a crescut firavul Diogenes Teufelsdröckh pînă la a dobîndi statură umană; și a luat o înfățișare atît de aparte, încît ne întrebăm cu o nouă nerăbdare: Cum a ajuns în mod expres la ea, și regretăm încă o dată că nu căpătăm nici un răspuns mai explicit. Unele dintre fragmentele inteligibile și parțial importante, care sînt puține la număr, vor fi extrase din acest Infern al unei Pungi-de-Hîrtie și prezentate cu obișnuita pregătire prealabilă.

Ca și cum, în Punga *Scorpionului*, Teufelsdröckh nu și-ar fi expectorat deja spleen-ul antipedagogic; ca și cum, pornind de la

numele de *Săgetător*, s-ar fi considerat chemat să arunce săgeţi, drept pentru care dăm din nou peste lucruri ca acesta: „Universitatea la care am fost educat este încă destul de vie în amintirea mea şi-i ştiu bine numele; nume pe care, din respect faţă de interesele actuale şi faţă de persoane în viaţă, nu-l voi divulga, totuşi. Am sarcina penibilă de a spune că, exceptînd Anglia şi Spania, Universitatea noastră era cea mai proastă din cele care au existat vreodată. Ne aflăm într-adevăr într-o epocă în care Educaţia adecvată este pe atît de imposibilă pe cît este cu putinţă; totuşi, nu există limite în clasificarea răului; mai mult, pot concepe un sistem mai prost decît însăşi Universitatea fără Nume; aşa cum hrana otrăvită poate fi mai rea decît foamea absolută.

Stă scris: Cînd orbul îl călăuzeşte pe orb, vor cădea amîndoi în groapă; ca atare, în asemenea împrejurări, n-ar putea să fie mai sigur ca atît cel care călăuzeşte, cît şi cel călăuzit să stea liniştiţi? Dacă aţi zidi oriunde în Crimeea tătară o îngrăditură pătrată; dacă aţi înzestrat-o cu o mică Bibliotecă prost aleasă şi apoi aţi dat drumul în ea unui număr de o mie o sută de băieţandri creştini, ca să se zbenguie în voie în ea timp de trei pînă la şapte ani; cu anumite persoane care poartă titlul de Profesori stînd de strajă la porţi şi declarînd sus şi tare că aceea este o Universitate şi spunînd exact ce sumă trebuie să fie plătită ca taxă de admitere, - aţi avea, nu ca veritabilă structură mecanică, ci ca spirit şi rezultat, ceva care s-ar asemăna oarecum cu Înaltul nostru Seminar. Reţineţi, oarecum; căci, dacă structura noastră mecanică era cu totul alta, nici rezultatele noastre nu erau cu totul aceleaşi; din nefericire, nu ne aflăm în Crimeea tătară, ci într-un oraş european corupt, plin de fum şi păcate; mai mult, înconjuraţi de un public care n-ar fi putut să cadă pradă înşelăciunii dacă n-ar fi fost înconjurat de cadrul costisitor al Îngrăditurii Pătrate şi de o Declaraţie zgomotoasă.

Cu toate că, dispunînd de un aparat corespunzător, poţi obţine avantaje de la orice Public; ba chiar cel mai surprinzător profit. S-a făcut, într-adevăr, puţin în sensul a ceea ce s-ar putea numi *Statistica Imposturii*: cu o indiferenţă ciudată, Economiştii noştri, aproape îngropaţi sub Tabele referitoare la Ramurile minore ale Industriei, au trecut cu totul cu vederea atotputernica Ramură a Ipocriziei; ca şi cum talentele noastre privind Reclama Nemeritată, Şarlatanismul, Intrigile de Curte şi de Amvon şi alte nenumărate talente şi mistere de genul acesta n-ar avea nici un fel de rol în Industria Productivă! Poate cineva, de exemplu, să spună măcar Cîţi Bani sînt obţinuţi de actuala Instruire şi Şlefuire veritabilă din Literatură şi Văxuit; printr-o astfel de Proclamaţie persuasiv-fictivă; specificînd prin articole distincte distribuţiile, circulaţiile, cheltuielile, aşa-zisele venituri cu cea mai mare marjă de exactitate? Doar să întrebăm În Ce Măsură, în atît de multele şi infinit de confuzele domenii ale afacerilor sociale, guvernamentale, educaţionale, privind creaţia manuală, comercială şi intelectuală de orice fel, Nevoile Omului sînt satisfăcute cu Produse concrete; în ce măsură cu Simulacrul veritabilelor Produse concrete: - cu alte cuvinte, în ce măsură, prin ce metodă şi cu ce efecte, în diferite timpuri şi ţări, Decepţia ia locul răsplăţii cuvenite Performanţei: avem de-a face aici cu o adevărată Investigaţie, menită să furnizeze mari rezultate în viitor, dar la care nu se poate da deocamdată decît cel mai vag răspuns. Dacă în zilele noastre, în Europa asta a noastră, apreciem că raportul dintre Produse şi Aparenţa Produselor atinge chiar Unu la Sută (care, ţinînd cont de Veniturile unui Papă, ale unui Autocrat rus sau ale unui Proprietar englez de parc de Vînătoare, nu este probabil departe de realitate), ce economisire aproape prodigioasă n-ar putea fi anticipată, pe măsură ce Statisticile Imposturii se perfecţionează, în timp ce producţia de Falsuri (cea a Realităţilor distingîndu-se, deci, din ce în ce mai limpede) scade treptat şi devine cu totul şi cu totul inutilă!

Toate acestea pentru vremurile de aur ce vor urma. Ceea ce a trebuit să remarc, pentru vîrsta de fier de acum, este că în mai multe domenii, cum ar fi Educaţia, Politica, Religia, unde lipsesc atîtea lucruri de care este nevoie şi de care nu ne putem dispensa, lucruri din al căror necesar atît de puţin se poate asigura deocamdată, reiese cu deplină certitudine că Impostura are o natură curativă, anodină, iar Credulitatea omului nu este harul lui cel mai rău. Să presupunem că vlaga voastră bătăioasă e la pămînt; adică vistieria voastră militară este insolvabilă, iar proviziile practic epuizate; şi că întreaga armată se află în pragul răzvrătirii şi debandadei şi gata să vă căsăpească sau să se căsăpească unii pe alţii, - n-ar fi oare bine atunci dacă aţi putea,

ca prin minune, să plătiţi cu un fel de bani magici, să-i hrăniţi cu apă coagulată sau cu carne pur imaginară; cu ajutorul cărora, pînă la venirea adevăratelor provizii, ar putea rămîne uniţi şi liniştiţi? Poate că acesta a fost scopul Naturii, care nu face nimic fără un scop anume, înzestrîndu-şi favoritul, Omul, cu acest omnipotent sau mai curînd omni-răbdător Talent de a se lăsa Tras pe Sfoară.

Cît de frumos se manifestă el, dat fiind că dispune de puţine mijloace: aproape chiar că-şi făureşte singur mijloacele acestea! Aceşti Profesori de Materii Fără Nume trăiau în belşug şi siguranţă, graţie doar unei Reputaţii clădite în trecut, ba chiar şi, fără mare efort, a unei alte clase de persoane. Care Reputaţie, ca o roată de moară puternică, iute şi pusă nevăzut în mişcare, cufundată în curentul general, promitea, doar cu o uşoară revopsire anuală din partea lor, să ţină multă vreme şi de bunăvoie să macine asiduu pentru ei. Fericite vremuri pentru Morari! Ei înşişi nu aveau voie să muncească; încercările lor de a munci, de a face ceea ce considerau ei a fi Educaţie, acum, cînd privesc în urmă, mă umplu de o anumită admiraţie mută.

Pe lîngă toate acestea, ne făleam că avem o Universitate Raţională; că ea se opunea în cel mai înalt grad Misticismului; minţile noastre tinere şi goale erau astfel umplute cu o groază de pălăvrăgeală despre Evoluţia Speciilor, Epoci Întunecate, Prejudecăţi şi alte asemenea; aşa încît cădeam cu toţii destul de repede într-o stare de argumentaţionism lipsit de conţinut; datorită căruia, cei mai buni erau obligaţi să sfîrşească repede într-un Scepticism bolnăvicios şi neputincios; cei mai răi - să explodeze (*crepiren*) într-o Automulţumire totală şi să moară din toate punctele de vedere spirituale. - Dar şi aceasta face parte din soarta omenirii. Dacă epoca noastră este Epoca Necredinţei, de ce ne-am plînge; nu se apropie oare una mai bună, dacă ea n-a şi sosit deja? Ca într-o lungă Sistolă şi Diastolă, perioadele de Credinţă trebuie să alterneze cu perioadele de Negare; creşterea primăvăratică, luxurianţa văratică a tuturor Opiniilor şi Reprezentărilor şi Creaţiile Spirituale să fie urmate, iar şi iar, de decăderea autumnală şi de moartea hibernală. Căci omul trăieşte în Timp, fiinţa, strădania şi destinul lui pămîntesc îi sînt modelate de Timp: numai în cadrul trecătorului Timp-Simbol se

manifestă Veşnicia veşnic-inertă în care ne aflăm. Şi, totuşi, în astfel de ierni ale Negării, cei înzestraţi cu minte-mai-nobilă simt poate o mizerie comparativă cu faptul de a ne fi născut, de a veghea şi de a munci; iar pentru cei mai grei de cap este o fericire dacă, precum animalele care hibernează, la adăpostul sigur al vreunei Universităţi din Salamanca, al vreunei Cetăţi a Sybarisului[68] sau al altui Castel al indolenţei, superstiţios şi voluptuos, pot continua să doarmă şi să aibă vise prosteşti şi să se trezească doar atunci cînd grindina şi-a făcut cu vuiet mare treaba, iar rugăciunile şi martirajele noastre, împlinite în scopul venirii unei noi primăveri, au fost răsplătite."

Faptul că în mediul destul de misterios, zugrăvit aici, Teufelsdröckh trebuie să se fi simţit stînjenit, nu poate fi negat. „Tinerii flămînzi", spune el, „îşi ridicau ochii spre Doicile lor spirituale; şi, drept hrană, li se oferea vîntul-de-răsărit. Am sesizat într-adevăr, poate mai bine decît majoritatea, ce jargon lipsit de sens, relativ la controversata Metafizică şi Etimologie şi la manipularea mecanică, în mod fals denumite Ştiinţă, era folosit curent acolo. Printre cei o mie şi o sută de tineri creştini, poate doar vreo unsprezece erau dornici să înveţe. Contactul cu aceştia comunica o anumită căldură, o anumită şlefuială; din instinct sau graţie unei fericite şanse, eram mai puţin înclinat spre revoltă (*renommiren*) decît spre meditaţie şi lectură, pe aceasta din urmă fiind liber s-o practic după bunul plac al inimii. Pot chiar spune că am reuşit să pescuiesc în haosul din Biblioteca aceea poate mai multe cărţi decît cele de care înşişi bibliotecarii aveau cunoştinţă. Se puneau astfel temeliile unei Vieţi Literare: am învăţat prin propriile mele puteri să citesc curent în aproape toate limbile cultivate, despre aproape toate subiectele şi din aproape toate ştiinţele; după care, întrucît omul constituie întotdeauna primul obiect de studiu pentru om, deja era ocupaţia mea favorită să fac speculaţii pe baza criticii caracterelor şi să reconstruiesc un Scriitor din Scris. Un anumit plan fundamental al Naturii şi al Vieţii Umane începe să se cristalizeze în mine; destul de surprinzător, acum, cînd privesc în urmă; căci întregul meu Univers,

---

[68]) Cetate grecească antică din sudul Italiei, celebră ca centru al luxului şi desfrîului.

fizic şi spiritual, nu era încă decît o Maşină! Cu toate acestea, un astfel de plan fundamental, conştientizat şi acceptat, *începea* să existe acolo şi putea fi corectat şi extins indefinit prin experienţe suplimentare."

Astfel, cei puternici făuresc o bogăţie mai nobilă din sărăcie; astfel, în dezolarea pustiului sălbatic îşi dobîndeşte tînărul nostru Ismail bogăţiile lui cele mai preţioase, capacitatea de A Se Ajuta pe Sine Însuşi. Cu toate că era un pustiu veritabil, dezolant şi răsunînd de urletele monştrilor sălbatici, Teufelsdröckh ne oferă lungi detalii asupra propriilor sale „crize febrile de Îndoială"; despre investigaţiile lui privind Miracolele şi Mărturiile în legătură cu Credinţa religioasă; şi cum, „în tăcute veghi nocturne, şi mai întunecate în inima lui decît în cer şi pe pămînt, s-a aruncat la picioarele Atoatevăzătorului, cerînd vehement, prin rugăciuni rostite cu glas tare, Lumină şi Eliberarea de Moarte şi Mormînt." Sufletul credincios nu s-a izbăvit decît după ani lungi şi agonii de nedescris; cufundîndu-se într-un somn vrăjit, în coşmarul Necredinţei; şi, în mrejele acestui vis rău, a luat frumoasa lume vie a lui Dumnezeu drept un lad livid şi vid, drept un Pandemoniu dispărut. „Dar prin astfel de chinuri de Purificare", continuă el, „ne este dat să trecem; trebuie mai întîi ca Litera moartă a Religiei să recunoască faptul că a murit şi să se amestece fărîmă cu fărîmă cu pulberea, dacă este dat cu adevărat ca Spiritul viu al Religiei, eliberat de însuşi învelişul lui de carne, să se înalţe deasupra noastră ca nou-născut din ceruri şi purtînd noi balsamuri sub aripile sale."

La care chinuri Purificatoare, se pare că destul de grele, dacă adăugăm o măsură destul de mare de suferinţă Pămîntească, de nevoie de îndrumare practică, de simpatie, bani şi speranţă; toate acestea în perioada febrilă a tinereţii, atît de exagerată ca imaginaţie, atît de fără margini ca dorinţe şi, totuşi, atît de săracă în mijloace, - nu vedem oare născîndu-se un nou spirit puternic, oprimat şi împovărat atît din afară cît şi dinăuntru; geniul focului luptînd înconjurat de lemne de foc prea verzi şi făcînd să iasă mai mult fum amar decît flăcări curate?

Din diverse fragmente de Scrisori şi alte note documentare trebuie să deducem că Teufelsdröckh, izolat, sfios şi retras cum era, nu a scăpat de tot atenţiei celor din jur; unii oameni serioşi sînt la

curent cu existenţa lui; şi, dacă nu-i întind o mînă de ajutor, sînt cel puţin cu ochii pe el. El pare, deşi într-o stare de spirit jalnică, să se îndrepte spre Profesiunea de Magistrat; facultate pe care lumea l-a văzut ulterior absolvind-o. Dar neţinînd seama de aceste fire rupte şi nesatisfăcătoare ale relaţiilor Economice, hai să prezentăm mai curînd firul firav al relaţiei Morale; cu care, lăsîndu-l pe cititor să facă legăturile la locul potrivit, vom încheia întunecatul nostru tablou-tapiserie al acestor ani Universitari.

„Tot acolo am făcut cunoştinţă cu Herr Towgood, sau, cum poate ar fi mai bine să scriu, Herr Toughgut; un tînăr de extracţie nobilă (*von Adel*) din ţinuturile interioare ale Angliei. Avea legături, de sînge şi prin ospitalitate, cu Conţii von Zöhdarm, din colţul acesta al Germaniei; prin intermediul lui am fost prezentat cu toată prietenia acestei Familii. Towgood poseda un frumos talent, nespus de prost cultivat; un caracter foarte original: şi, ignorînd total acest lucru, pentru că nu se pricepea la nimic, cu excepţia Boxului şi a unor rudimente de Gramatică, manifesta mai puţin decît cea mai mare parte a Călătorilor acestei naţiuni acea impasivitate aristocratică tipică şi mîniile tăcute. Lui îi datorez primele mele cunoştinţe practice despre englezi şi despre modul lor de viaţă; poate şi ceva din parţialitatea cu care am privit de atunci acest popor aparte. Towgood nu era lipsit de spirit de observaţie, cu condiţia să fi putut să acceadă la un oarecare grad de cultură. Fără îndoială că, atras de poziţia Familiei Zöhdarm, a călătorit el încoace, în speranţa aproape frenetică de a-şi completa studiile; el, ale cărui studii nu depăşiseră încă faza copilăriei, să vină aici, în această Universitate în care nu mai exista de multă vreme nici măcar noţiunea de perfecţiune, ca să nu mai vorbim de aspiraţia către aşa ceva! Ne împărtăşeam adesea durerea asupra destinului nemilos al Tineretului în epoca aceasta: cum, după toată truda noastră, trebuia să intrăm în lume, cu bărbi atîrnînd de bărbii, ce-i drept, dar cu puţine alte calităţi bărbăteşti; căci nu exista nici un lucru pe care fuseserăm pregătiţi să-l Facem, nimic în care să fi fost capabili măcar să Credem. „Ce frumos arată Toca lustruită pe capetele noastre", obişnuia Towgood să exclame, „şi ce vid, ce spumă de Vorbe şi Logică-de-Procuror pe dinăuntru! Oamenii sînt educaţi cu puţină cheltuială să facă pantofi din piele; dar eu, ce sînt eu educat să fac cu atîta cheltuială? Pentru Dumnezeu, Frate! Ceea ce am mîncat şi am purtat deja, venind atît de departe, ar

putea constitui zestrea unui spital de Incurabili destul de mare." - „Omul", răspundeam eu, „are într-adevăr o Capacitate Digestivă, care trebuie menținută în funcție, chiar și în secret. Dar în ce privește Educația noastră Greșită, nu se cade s-o transformi din proastă în și mai proastă; nu trebuie să irosim timpul care ne mai aparține încă, zdrobind sub călcîie spinii pentru că nu rodesc smochine. *Frisch Zu, Bruder!*[69] . Avem aici Cărți, și avem creieri ca să le citim; iată întreg Cerul și Pămîntul; și avem ochi ca să ne uităm la ele: *Frisch zu!*"

Discuțiile noastre erau adesea chiar vesele; nelipsite de strălucire și chiar entuziaste. Contemplam Viața, cu straniile ei eșafodaje și eșafoade unde arlechinii dansează, iar oamenii sînt decapitați și sfîrtecați, toate acestea în același timp; aspectul era divers și nu lipsit de elemente terifiante; dar noi priveam în jur ca niște tineri viteji. În ce mă privește, acestea au fost poate cele mai bune momente ale mele. Față de acest om cu suflet cald, tare de cap și cu idei greșite, Herr Towgood, aproape că simțeam un profund și autentic sentiment de Prietenie, considerat a fi atît de desuet în zilele noastre. Da, Păgîn nebun ce eram, am simțit asta și, în anumite condiții, aș fi putut să-l iubesc pe omul acesta, să-l strîng la piept și să fiu fratele lui o dată pentru totdeauna. Totuși, treptat-treptat, am înțeles noile timpuri și cerințele lor. Dacă sufletul omului este cu adevărat, precum în Limba finlandeză și în Filosofia Utilitaristă, un fel de *Stomac*, care altul este sensul Uniunii Spirituale decît acela de a Mînca împreună? Astfel că, în loc să fim Prieteni, sîntem Comeseni; și aici, ca și aiurea, am renunțat la himere."

Așa se sfîrșește, brusc, ca de obicei, și enigmatic, această mică poveste romantică născîndă. Ce s-a mai întîmplat de atunci încoace cu Herr Towgood sau Toughgut? A plonjat în Haosul Autobiografic și nu știm încotro înoată. A auzit vreun cititor „din ținuturile interioare ale Angliei" de un astfel de om?

[69]) La treabă, frate!

IV. START. ÎN CARE TEUFELSDRÖCKH PORNEȘTE LA DRUM

„Astfel", scrie Autobiograful nostru, referindu-se evident la perioada cînd a terminat Colegiul, „s-a realizat Ceva acolo; adică eu, Diogenes Teufelsdröckh: o Figură Trecătoare (*Zeitbild*), ocupînd nu mai mult de cîteva picioare la cub[70] în Spațiu și adăpostind în ea atît Forțe fizice, cît și Forțe spirituale; speranțe, pasiuni, gînduri; întreaga zestre, în stare mai mult sau mai puțin perfectă, a acestui mister care este Omul. Existau în mine puteri ca să lupt, într-o măsură destul de mică, împotriva marelui Imperiu al Întunericului: nu stîrpește chiar Săpătorul și Prășitorul, cu cazmaua lui, atîția spini și atîtea smîrcuri; lăsînd astfel în urma sa un pic de Ordine, acolo unde a găsit contrariul acesteia? Pînă chiar și Molia are puteri în acest sens; organizînd tot timpul ceva (în propriul ei Trup dacă nu altfel) care era anorganic înainte; și făurește o muzică vie din aerul mut și mort, chiar dacă una din cele mai puțin perceptibile, doar bîzîind.

Cu atît mai mult cel ale cărui puteri sînt spirituale; care a învățat sau a început să învețe marea artă taumaturgică[71] a Gîndirii! O numesc taumaturgică pentru că toate Minunile de pînă acum au fost făcute de ea și nenumărate altele vor fi făcute; la cîteva dintre care asistăm chiar în zilele noastre. Mă voi feri să menționez Mesajul inspiratului Poet și Profet și felul în care acesta face și desface lumi întregi: dar nu aude chiar și cel mai prost Mașinile cu Aburi zăngănind în jurul lui? N-a văzut el IDEEA forjorului scoțian[72] (nimic altceva decît una mecanică) înconjurînd pe aripi de foc Capul și traversînd două Oceane; și, mai puternică decît orice alt Geniu Domestic al Vrăjitorului, forfotind neobosit în toate părțile: nu numai

[70]) Un picior cub este echivalent cu 0,0283 metri cubi.

[71]) Taumaturgia este capacitatea de a face minuni.

[72]) Este vorba de James Watt.

ţesînd Stofe, în ţară, dar răsturnînd destul de repede întregul vechi sistem al Societăţii; şi, în locul Feudalismului şi proprietarilor de Terenuri de vînătoare, pregătind, prin metode indirecte, dar sigure, Industrializarea şi Domnia Celor Mai Înţelepţi? Omul Care Gîndeşte este într-adevăr cel mai redutabil duşman din cîţi poate avea Prinţul Întunericului; ori de cîte ori apare un astfel de om, sînt sigur că Imperiul Subteran este străbătut de un frison; şi mereu alţi Emisari sînt pregătiţi prin tactici noi să-l prindă eventual în capcană, să-l lege la ochi şi să-l încătuşeze.

În calitate de cetăţean al Universului, am fost şi eu trezit la viaţă de o asemenea vocaţie înălţătoare. Din nefericire, totuşi, deşi născut pentru cea mai vastă Suveranitate, în această privinţă, înzestrat, nici mai mult, nici mai puţin decît cu dreptul la Pace şi la Război împotriva Prinţului Timpului (*Zeitfürst*) sau a Diavolului şi a tuturor Dominioanelor lui, ceremonia încoronării tale cere atîtea necazuri ca plată, e atît de greu să ajungi la sceptru sau chiar să-l zăreşti!

Prin această ultimă comparaţie sofisticată, Teufelsdröckh nu vrea să spună oare decît că tinerii dau peste obstacole în ceea ce numim noi „start"?

„Nu ceea ce Am", continuă el, „ci ceea ce Fac constituie Regatul meu. Fiecăruia îi este hărăzit un anumit Har interior, un anumit Mediu şi Noroc exterior; fiecăruia, prin cea mai inteligentă combinaţie a acestora două - un anumit nivel maxim de Capacitate. Dar cea mai grea problemă a fost în primul rînd şi întotdeauna aceasta: Să descoperi, studiindu-te pe tine însuţi şi mediul în care trăieşti, ce are deosebit combinaţia aceasta de Capacităţi interioare şi exterioare. Căci, vai, tînărul nostru suflet are atîţia muguri de Aptitudini, dar încă nu putem vedea care dintre ele este cea principală şi adevărată. Şi întotdeauna omul nou trăieşte timpuri noi, în condiţii noi; drumul lui nu poate fi *facsimilul* nici unuia dinainte, ci original prin natura sa. Dar cît de rar se potriveşte Aptitudinea exterioară cu cea interioară: deşi destul de splendid dotaţi, sîntem săraci, fără prieteni, dispeptici, ruşinoşi; în plus, ceea ce-i mai rău decît toate, sîntem nechibzuiţi. Astfel, într-o încurcătură totală a

Capacităţii, mergem bîjbîind prosteşte, căutînd ce ne aparţine şi punînd adesea mîna pe ceea ce nu-i al nostru: în aceste condiţii de trudă nebunească sîntem forţaţi să ne petrecem mai mulţi ani din scurtul nostru răgaz, pînă cînd Tînărul miop dobîndeşte din practică noţiuni de distanţă şi devine Om cu vedere limpede. Mai mult, mulţi îşi petrec astfel tot răgazul care le este dat şi, din aşteptare în aşteptare, din dezamăgire în dezamăgire, trec de la un lucru la altul, dintr-o parte în cealaltă; pînă cînd, în final, ca nişte copii exasperaţi de şaptezeci de ani, ajung la ultima lor ispravă, aceea de a fi înmormîntaţi.

Aceasta ar fi, din moment ce cea mai mare parte din noi sîntem prea oftalmici, soarta noastră, a tuturora; de n-ar exista un singur lucru care ne salvează: Foamea noastră. Pe această bază, întrucît natura promptă a Foamei este bine cunoscută, trebuie luată o hotărîre promptă: de aici avem noi, cu înţeleaptă prevedere, Certificate şi Ucenicii pentru tinerii noştri lipsiţi de raţiune; prin care, la momentul cuvenit, vaga universalitate a Omului se pomeneşte gata modelată într-o meserie; şi muncim astfel de atunci încoace cu mai multă sau mai puţină irosire de Talent, după caz; dar, totuşi, fără cea mai rea dintre risipe, risipa de timp. Ba chiar şi într-ale spiritului, pentru că şi artistul spiritual se naşte orb şi, precum multe alte creaturi, nu începe să vadă după nouă zile, ci mult mai tîrziu, uneori niciodată. Datorită acestui fapt nu este oare bine că există ceea ce numim Profesii sau Studii dedicate Hrănirii (*Brodzwecke*) predestinate nouă? Aici, învîrtindu-se ca un cal de manej, pentru care orbirea parţială sau totală nu reprezintă nici un rău, Artistul Stomacului poate să se învîrtă cît vrea, închipuindu-şi tot timpul că înaintează tot mai mult; şi că realizează multe lucruri: hrană pentru el; iar pentru lumea din jur - un cal putere în plus în marea moară de măcinat grîne sau piuă de cînepă întru propăşirea Societăţii bazate pe Economic. Căci şi eu fusesem dotat cu un asemenea fir-conducător; numai că s-a dovedit a fi un căpăstru, care aproape că m-a strangulat, pînă ce l-am rupt. Abia pe urmă, cum spunea stegarul Pistol[73], a

[73]) Caporalul Pistol, personaj din *Nevestele vesele din Windsor* de William Shakespeare.

devenit lumea, în general, stridia mea, pe care, prin forță sau cu dibăcie, urma să o deschid cum voiam și cum puteam. Mi-am dat aproape duhul (*fast wör ich umgekommen*), cu atîta încăpățînare continua ea să rămînă închisă."

Vedem aici, semnificativ prevestit, spiritul multor lucruri care aveau să i se întîmple Autobiografului nostru; întruchiparea istorică a căruia, așa cum dureros capătă formă în Viața lui, zace împrăștiată printre detaliile confuze și dezastruoase din Punga *Peștilor* și ale celor de după ea. Un tînăr extrem de dotat și cu un caracter nobil, deși liniștit, ca un mînz focos, „își rupe căpăstrul" și țîșnește din ieslea sa specială în lumea largă; pe care, vai, o găsește riguros împrejmuită. Cele mai bogate cîmpii acoperite de trifoi îi atrag ochii; dar îi este interzis să pască pe ele: chiar dacă tînjește, trebuie să rămînă acolo tot mai înfometat; sau, înnebunit de exasperare, e nevoit să gonească de colo-colo, repezindu-se spre zidurile de piatră netedă, peste care nu poate sări și care îl sfîșie și-l schilodesc; pînă cînd, în cele din urmă, după mii de încercări și suferințe, își limpezește, ca prin minune, calea; nu chiar într-o cîmpie luxuriantă și voluptuoasă de trifoi, ci într-o anumită sălbăticie de tufărișuri unde existența este încă posibilă, iar Libertatea, deși pîndită de Penurie, nu este lipsită de dulceață. Într-un cuvînt, Teufelsdröckh, renunțînd la Profesia de magistrat, se pomenește fără nici un reper de orientare exterioară; ceea ce îi agravează înspăimîntător de mult vechea nevoie de Credință sigură sau orientarea sa interioară. Necesitatea îl presează; Timpul nu stă în calea unui Fiu al Timpului și nici el n-o poate face; îl vexează și îl agită mereu pasiuni sălbatice neîmpărtășite, potențe impetuoase nefolosite. Trebuie și el să joace Monodrama nemiloasă numită *Fără țintă și Odihnă*: trebuie să-i înfrunte destinele unul după celălalt, să meargă pînă la catastrofă și să deducă din toate o morală oarecare.

Să fim, totuși, drepți cu el, să recunoaștem că nu-i era ușor să poarte „căpăstru"; că a fost oarecum obligat să-l rupă. Dacă luăm în considerație poziția civică a tînărului în capitala aceasta Fără Nume, în epoca în care termină Universitatea Fără Nume de acolo, putem sesiza limpede că ea era departe de a fi invidiată. Luase cu brio

primele lui Examene de Drept; și se poate chiar lăuda că *Examen Rigorosum* nu avea nimic care să-l înspăimînte: dar, deși grație lui este „un *Auscultator*[74] respectabil", la ce bun? Aproape că nici un fel de angajare nu decurge din asta. De altfel, pentru un tînăr fără relații, procesul Așteptării nu este prea dătător de speranțe în el însuși; și nici nu poate conta, date fiind înclinațiile sale, pe o alinare din afară. „Colegii mei Auditori", spune el, „erau Auditori: se îmbrăcau, digerau și rosteau cuvinte articulate; nu manifestau aproape nici un alt semn de vitalitate. Puține semne de meditație găseai în ochii lor care se holbau la toate în jur! Nici un simț al măreției sau profunzimii, ori pentru ce era cît de cît uman sau divin, cu excepția celei mai slabe dîre de parfum a Avansării ce avea să vină." În care cuvinte, indicînd o totală înstrăinare din partea lui Teufelsdröckh, n-ar putea să licărească, oare, urme de amărăciune ale unei vanități rănite? Fără îndoială că acești auditori prozaici au strîmbat poate din nas din cauza comportamentului său ciudat; au încercat să-l urască și, lucru mult mai imposibil, să-l disprețuiască. Nu putea fi vorba, în nici un caz, de relații amicale: tînărul Teufelsdröckh se separase deja de ceilalți boboci; și înota singur, cu toate că nu era încă sigur dacă era boboc de lebădă sau de gîscă.

Poate că se și achita prost de măruntele lui angajamente, sau, cel puțin, într-o manieră neplăcută. Putea foarte bine să se mîndrească de „marea lui metodă și abilitate practică"; dar nu se află aici oare și un mare orgoliu practic, cu atît mai profund cu cît este mai adînc ascuns? Un om atît de sfios n-a putut fi niciodată popular. Ne imaginăm cum independența lui trebuie să-l fi făcut, la vremea aceea, să rostească vorbe de duh stranii, și așa mai departe: nu sînt propriile lui cuvinte o mărturie în acest sens? „Fiind foarte tînăr, îmi închipuiam că menirea mea era să lupt doar cu Munca, nu și cu Prostia și Păcatul din mine și din alții." Tot ce se poate, căci evoluția sa de la calitatea de Auditor la cea de Asesor activ este evident una dintre cele mai lente. Treptat-treptat, se pare că aceiași oameni serioși, înclinați cîndva să-l ocrotească, și-au retras sprijinul și l-au

[74]) Titlu echivalent cu cel de „student auditor".

abandonat pentru că era „un om de geniu": împotriva cărui procedeu el protestează cu vehemență în aceste Documente. „Ca și cum", spune el, „superiorul nu ar presupune inferiorul; ca și cum cel care poate zbura în ceruri n-ar putea intra și într-un oficiu poștal, dacă așa are el chef! Dar lumea este o femeie bătrînă, care ia orice bănuț suflat cu aur drept o monedă de aur masiv; și pentru că a fost adesea trasă pe sfoară, nu se mai încrede decît în banalul bănuț de aramă."

Nu reiese clar din aceste documente cum a reușit între timp înaripatul nostru mesager ceresc, respins în rol de curier terestru, să nu-și ia zborul, un zbor fără întoarcere, spre ceruri? Bătrîna și buna Gretchen pare să fi ieșit din scenă, poate chiar să fi părăsit Pămîntul acesta; nu mai curge nicăieri pentru el un alt Corn al Abundenței sau măcar unul al Parcimoniei; astfel că, „natura promptă a Foamei fiind bine cunoscută", nu sîntem cruțați de anxietate. Și nu ne alegem cu mare lucru din Învățămîntul particular, oricît de multe limbi și științe ar cuprinde el; pe de altă parte, ca să folosim propriile sale cuvinte, „tînărul Aventurier nici nu bănuiește deocamdată că ar exista în el vreun talent literar; abia își cîștigă pîinea și apa de fiecare zi, grație extinsei sale capacități de Traducător. „Cu toate acestea", continuă el, „este limpede că am supraviețuit, din moment ce sînt și acum în viață." Fapt despre care trebuie să declarăm că nu ni-l putem explica, totuși, decît prin principiul vechiului și sincerului nostru proverb care spune că „orice este viu își găsește întotdeauna hrana".

Unele Note de Plată de pe la Hanuri și alte Documente economice purtînd însemnul de achitat indică faptul că nu ducea lipsă de bani; ci, ca oaspete independent al unei Camere-cu-Chirie, dacă nu ca Proprietar-de-Casă, nu datora nimic nimănui. Printre multe altele, apar în acest context două Notițe trunchiate care aruncă poate o lumină asupra condiției sale. Prima nu mai are nici dată, nici numele celui care a scris-o, ci doar o Pată imensă; și sună cam așa: „Subsemn... (*Pata de Cerneală*), conform promisiunii făcute, nu poate decît să susțină din toată inima părerile Domnului Teufelsdröckh în privința Calității de Asesor, aflată în discuție; și se vede pus în cruda situație de a fi nevoit să se abțină, pentru moment, ceea ce ar constitui dealtfel datoria și bucuria sa, de a facilita începuturile carierei unui om de geniu pe care îl așteaptă încă triumfuri mult mai mari." Cealaltă este scrisă pe hîrtie aurită; și prezintă interes pentru noi ca mumie epistolară deja defunctă, care a trăit, totuși, și a acționat benefic cîndva. O dăm în original: „*Herr Teufelsdröckh wird von der Frau Gröfinn, auf Donnerstag, zum AESTHETISCHEN THEE schönstense ingeladen.*"[75]

Astfel, drept răspuns la un strigăt cerînd budincă solidă, de care avea cea mai urgentă nevoie, sosește, destul de epigramatic, invitația la o spălătură de mațe cu apă chioară a unui *Ceai Estetic*? Cum s-ar fi comportat Teufelsdröckh, aflat acum într-o luptă strînsă cu Soarta însăși, printre acești Diletanți Muzicali și Literari de ambele sexe, ca un leu flămînd, invitat la un festin păsăresc și servit cu semințe de rocoină[76] - nu putem decît presupune. Probabil că a reacționat printr-o tăcere și o abstinență semnificative: căci, într-o asemenea situație, dacă e ca leul să se ospăteze, atunci nu va alege semințele, ci le va devora chiar pe păsările în cauză. În rest, întrucît această Frau Grofinn datează din vremea *Casei Zöhdarm*, ea nu poate fi decît Contesa și stăpîna acesteia; ale cărei tendințe intelectuale și bunăvoință față de Teufelsdröckh, fie la fel ca aceea față de Herr Towgood, fie personală, sînt astfel manifestate. Că un oarecare fel de relație a continuat efectiv să dăinuie o vreme, deși probabil destul de sporadic, între Autobiograful nostru și această nobilă Casă, este un fapt pe care l-am dovedit deja. Dar fără îndoială că, dacă se aștepta să fie sprijinit, spera zadarnic; era destul pentru el dacă surprindea licăriri ocazionale ale lumii mari din care ne-am închipuit la un moment dat că fusese întotdeauna exclus. „Zöhdarm-ii", spune el, „trăiau în parura moale și somptuoasă a Aristocrației; pentru care Literatura și Arta, atrase și atașate din afară, urmau să servească drept cei mai frumoși ciucuri. Iar această ultimă îmbunătățire se datora tocmai acestei *Gnödigen Frau* (Înălțimii Sale): aduna cu asiduitate, aranja cu dexteritate toți franjurii și ciucurii pe care-i

[75]) „Doamna Contesă are onoarea de a-l invita pe Domnul Teufelsdröckh la al ei CEAI ESTETIC de joi."

[76]) Plantă erbacee (Stellaria media) din familia cariofilaceelor, ale cărei semințe servesc drept hrană pentru păsări.

obținea; dantele sau țesături subțiri și ușoare, după caz." Era oare și un ciucure de dantelă sau ceva asemănător; sau promitea să fie așa ceva? „Cu *Excellenz*(a) sa (Contele)", continuă el, „am avut nu o dată onoarea de a discuta; mai ales despre probleme generale și despre aspecte ale lumii, pe care el, deși trecut acum de jumătatea vieții, n-o vedea deloc într-o lumină nefavorabilă; găsind însă în ea, cu excepția Stîrpirii Jurnalisticii (*die auszurottende Journalistik*), puține lucruri demne de a fi dorite. Asupra anumitor chestiuni, întrucît *Excellenz*(a) sa nu duce lipsă de înclinații colerice, am considerat că este mai plăcut să păstrez tăcere. Pe lîngă aceasta, ocupația sa fiind aceea de Deținător de Pămînturi, s-ar fi putut să existe în el suficiente aptitudini, care, oricît de inutile ar fi fost în context, erau prea puțin dezvoltate."

Putem presupune fără ezitare că înfățișarea lumii nu era deloc atît de lipsită de pete pentru Teufelsdröckh și că o mulțime de alte lucruri, în afară de „Stîrpirea Jurnalisticii", erau reclamate cu urgență drept îmbunătățiri. Neavînd decît calitatea derizorie de Auditor, primită din afară, și atîtea gînduri și dorințe pline de revoltă care izbucneau dinăuntru, poziția sa nu era deloc ușoară. „Universul", spune el, „era ca o atotputernică enigmă a Sfinxului, despre care știam atît de puțin, dar pe care trebuia cu orice preț să o dezleg, căci altminteri ar fi urmat să fiu devorat. Brăzdată de dungi roșii de o nespusă măreție, dar și asemenea beznei tenebrelor se înfățișa Viața Gîndirii mele prea puțin dotate. Zăcea în mine o contradicție bizară; căreia nu-i cunoșteam încă soluția; nu știam că muzica spirituală poate izvorî numai din dezacorduri armonizate; că fără rău n-ar exista nici Binele, așa cum victoria nu poate fi obținută decît prin luptă."

„Am auzit afirmîndu-se (în glumă, desigur)", observă el în altă parte, „de către persoane nelipsite de filantropie, că fericirea oamenilor ar fi cu adevărat mai mare dacă ar fi posibil ca toți tinerii de peste nouăsprezece ani să fie închiși în butoaie sau făcuți invizibili prin alte mijloace; și lăsați acolo să-și urmeze studiile de drept și înclinațiile, pînă cînd ar reapărea, mai triști și mai înțelepți, la vîrsta

de douăzeci și cinci de ani. Cu care propunere, cel puțin privită în lumina realizării ei practice, nu mai este nevoie să spun că nu sînt deloc de acord. Cu toate acestea, se susține în mod plauzibil că, așa cum tinerele (*Mädchen*) sînt cele mai încîntătoare pentru omenire tocmai la vîrsta aceasta, tot așa și tinerii (*Bübchen*) ating atunci nivelul maxim de detestabilitate. Sînt atît de nătăfleți (*Gecken*); păuni proști și, totuși, cu o atît de insațiabilă foame de îngăduință față de ei înșiși; atît de încăpățînați, turbulenți, vanitoși; atît de radicali și capricioși. Nici un efort al vreunui muritor, nici o realizare umană nu-l satisface cît de puțin pe tînărul pe cît de lipsit încă de elanuri, pe atît de sărac în realizări; dar ar putea face acest lucru incomparabil mai bine, dacă ar fi demn de el. Viața este pretutindeni problema cea mai ușor de dirijat, la fel de elementară ca și Regula-de-Trei-Simplă: înmulțiți între ei cel de al doilea și al treilea termen, împărțiți produsul la primul termen, iar cîtul va constitui răspunsul așteptat, - la care, dacă nu ajungeți, înseamnă că nu sînteți decît niște măgari. Neghiobii n-au descoperit încă, oricît au încercat, că orice-ai face, există întotdeauna o fracție bestemată, cel mai adesa o zecimală periodică, și că nu are rost să crezi că ar exista vreun cît întreg."

Nu conține oare acest pasaj o mărturisire implicită că Teufelsdröckh însuși, pe lîngă obstacolele pe care le înfrunta în exterior, avea în el altele și mai mari cu care trebuia să se lupte; adică un anumit deranjament la cap, temporar, juvenil și, totuși, încă dureros? Vai, în ce privește primele, cazul lui era destul de grav. „Este pururi adevărat", spune el, „că Saturn, Cronos sau ceea ce numim noi TIMP își înfulecă toți copiii: doar alergînd și muncind fără încetare (vreme de vreo șaptezeci de ani) poți scăpa de el; dar te înfulecă și pe tine în cele din urmă. Este vreun Suveran sau vreo Sfîntă Alianță de Suverani în stare să ordone Timpului să stea în loc; sau măcar în gînd să se elibereze de povara Timpului? Întreaga noastră ființă terestră se bazează pe Timp, este durată de către eternul Timp; ea este în întregime Mișcare, impuls Temporal; Timpul este autorul ei. Așa că și datoria noastră Supremă este să ne mișcăm și să

muncim în direcţia corectă şi pentru a realiza ceea ce este corect. Nu sînt Trupurile şi Sufletele noastre în continuă mişcare, fie că vrem sau nu; într-o continuă Disipare care necesită Reparaţii? Cele mai complete satisfaceri ale nevoilor noastre externe şi interne n-ar fi decît satisfaceri Temporare; astfel încît tot ceea ce am făcut este bun făcut şi nu mai există pentru noi, deşi sîntem obligaţi să o luăm mereu de la capăt şi să refacem totul. Oh, Spirit-al-Timpului, cum ne-ai înconjurat şi ne-ai întemniţat tu, şi ne-ai cufundat atît de adînc în întunecatul şi tumultuosul tău Element-al-Timpului, încît doar în momente de luciditate ni se revelează cîteva sărmane licăriri ale înaltului nostru Cămin Azuriu! Iar pe mine, ca Fiu al Timpului, mai nefericit decît alţii, Timpul ameninţa să mă înghită înainte de vreme; pentru că, oricît de mult m-aş fi străduit, nu Alergam deloc bine, atît de plină de piedici îmi era cărarea şi atît de încătuşate îmi erau picioarele." Cu alte cuvinte, presupunem noi, ca să vorbim dialectul acestei lumi inferioare, singura datorie şi necesitate a lui Teufelsdröckh era, ca şi a altor oameni, „să lucreze în direcţia corectă" şi nu avea nimic de făcut în acest sens; ceea ce îl determina să se simtă destul de derutat. Era şi firesc: cu spectrul sărăciei ameninţîndu-l din depărtare; şi un suflet atît de impetuos lîncezind în inactivitate, fără astîmpăr şi obligat deci, aşa cum era şi spada lui Sir Hudibras[77] din cauza ruginii.

Să se devoreze pe sine, în lipsa
Altui lucru pe care să-l taie în bucăţi!

În ansamblu însă, aceeaşi „excelentă Pasivitate", aşa cum s-a întîmplat întotdeauna, înfloreşte din nou luxuriant aici; în care împrejurare n-am putea oare sesiza începuturile multor elemente care îl caracterizează actualmente pe Profesorul nostru; şi poate, în vagi rudimente, însăşi originea Filosofiei Veşmintelor? Atitudinea pe care

[77]) Eroul unuia dintre poemele lui Samuel Butler (1612-1680).

a luat-o faţă de lume este deja prea defensivă; nu, aşa cum ar fi fost de dorit, o curajoasă atitudine ofensivă. „Pînă acum", spune el, „oriunde m-am aflat printre oameni, m-am făcut remarcat măcar pentru o anumită reticenţă care, aşa cum prietenii mei îmi reproşau adesea, nu făcea decît să exprime greşit ardoarea penetrantă a sentimentelor mele. În fond, eu îi consideram pe cei din jur drept o manifestare excesivă a unui amestec de dragoste şi teamă. Misterul unui Individ este realmente de esenţă divină pentru cel care are simţul Divinului. În ciuda acestui fapt, am fost adesea blamat şi urît de oameni care nu mă cunoşteau bine pentru aşa-numita mea Duritate (*Härte*), pentru Nepăsarea mea faţă de oameni; şi pentru aparentul ton ironic pe care-l adoptasem ca dialect favorit în conversaţie. Vai, panoplia Sarcasmului nu era decît o carapace de vatelină, în care mă căznisem să mă înfăşor; astfel încît propria mea sărmană Persoană să poată trăi în siguranţă şi deplină camaraderie acolo, nemaifiind exasperată de răniri. Îmi dau seama acum că sarcasmul este, în general, limbajul Diavolului; din care motiv am făcut bine să renunţ de multă vreme la el. Dar pe cîţi indivizi nu i-am provocat în zilele acelea cu un oarecare grad de ostilitate! Un om ironic, cu impasibilitatea sa calmă şi cu ambuscadele sale, mai ales dacă e tînăr, de la care te aştepţi cel mai puţin să fie ironic, poate fi considerat drept ciumat pentru societate. N-am văzut oameni cu greutate şi purtînd nume celebre luînd atitudine, cu cea mai amabilă indiferenţă, faţă de asemenea tineri, ca şi cum nici nu i-ar vedea, călcînd peste ei ca peste nişte viermi insignifianţi, sărind pînă-n tavan (*balkenhoch*) şi căzînd de acolo zdrobiţi pe spate, nu fără indignare, pentru că aceşti ironici s-au dovedit a avea tot atîta energie ca şi o torpilă electrică?"

Vai, cum poate un om cu un astfel de caracter drăcesc să-şi facă drum în viaţă; unde prima problemă, aşa cum recunoaşte şi Teufelsdröckh, este „să faci trup comun cu cineva şi ceva (*sich anzuschliessen*)?" Dezbinare, nu unitate,iată ce este scris pe cea mai mare parte a procedeelor sale. Să mai adăugăm şi că, peste puţină

vreme, unica relaţie importantă pe care a reuşit să o realizeze vreodată, cea cu Familia Zöhdarm, pare să fi stagnat, devenind inutilă în orice sens practic, prin moartea bătrînului „nelipsit de înclinaţii colerice" Conte. Acest fapt a fost înregistrat, absolut întîmplător, într-un anumit *Discurs Asupra Epitafurilor*, amestecat printre multe altele în Punga de care ne ocupăm acum; din care escu merită să fie menţionate mai mult erudiţia şi ciudata putere de penetraţie decît spiritul. Principiul călăuzitor al autorului este că inscripţiile acestea lapidare, indiferent de ce natură ar fi ele, ar trebui să fie mai curînd Istorice decît Lirice. „La cererea moştenitorilor acelui nobil valoros", spune el, „mi-am luat sarcina de a compune acest Epitaf; şi, fără să fi trecut cu vederea regulile pe care mi le-am impus cu însumi, am scris cele de mai jos; care n-au fost, totuşi, încă gravate din cauza unui pretins defect de Latinitate, un defect pe care nu l-am sesizat niciodată în întregime"; - din care putem prezice că nu numai latinitatea îl va surprinde pe cititorul englez:

HIC JACET

PHILIPPUS ZAEHDARM, COGNOMINE

MAGNUS,

ZAEHDARMI COMES,

EX IMPERII CONCILIO,

VELLERIS AUREI, PERISCELIDIS, NECNON VULTURIS NIGRI

EQUES,

QUI DUM SUB LUNA AGEBAT,

QUINQUIES MILLE PERDICES

PLUMBO CONFECIT:

VARII CIBI

CENTUMPONDIA MILLIES CENTENA MILLIA,

PER SE, PERQUE SERVOS QUADRUPEDES BIPEDESVE,

HAUD SINE TUMULTU DEVOLVENS,

IN STERCUS

PALAM CONVERTIT.

NUNC A LABORE REQUIESCENTEM

OPERA SEQUUNTUR.

SI MONUMENTUM QUAERIS,

FIMETUM ADSPICE.

PRIMUM IN ORBE DEJECIT (sub dato); POSTREMUM (sub dato).

V. POVESTE DE DRAGOSTE

„Lungi ani la rînd", scrie Teufelsdröckh, „sărmanul evreu fusese pus să trudească din greu în acest Egipt unde era Auditor, uscînd cărămizi din chirpici fără paie, înainte ca următoarea întrebare să i se impună brusc, cu întreaga ei forță: Pentru ce? - *Beim Himmel!*[78] Pentru Hrană şi Căldură! Dar nu se găsesc oare Hrana şi Căldura în nici o altă parte a acestui întreg imens Univers? - Fie ce-o fi, sînt hotărît să încerc."

Îl vom vedea deci într-o nouă postură, independentă, ceea ce nu vrea să însemne că ea era totodată şi una mai bună. Teufelsdröckh nu are acum nici o Profesie. Părăsind Flota banală a bărcilor pentru pescuit heringi şi a balenierelor, unde condiţia sa incertă şi aflată în voia vîntului era destul de penibilă, el răsuci disperat timona într-o parte, croindu-şi propria lui rută, cu ajutorul propriului său sextant şi a propriei sale busole. Nefericit Teufelsdröckh! Cu toate că nu-ţi plăceau nici Flota, nici Traficul, nici Comandanţii, nu era, totuşi, *o Flotă* care naviga pe o rută ştiută dinainte şi către obiective precise; şi mai presus de orice, în a cărei comuniune, prin îndrumări reciproce şi prin tot felul de împrumuturi date şi luate, fiecare putea să-l ajute în multe feluri diferite pe celălalt? Cum vei naviga tu în mări necunoscute; pomenindu-te, căutîndu-ţi splendida ta ţară de Nicăieri a Mirodeniilor prin mai scurta Trecere de nord-vest?[79] - Un alergător singuratic, într-o astfel de călătorie şi cu astfel de tactici nautice, va trebui să dea piept cu fel de fel de aventuri. Ba chiar, cum avem să

[78]) Pentru Dumnezeu!

[79]) Aluzie la trecerea spre Indiile Orientale pe care Jean Cabot o căuta încă în 1597 şi care a fost descoperită abia în 1853 de Marc-Clure şi Kellet.

vedem în continuare, o anumită Insulă-a-lui Calypso[80] îl ţine captiv de la bun început; şi, ca să zicem aşa, îi falsifică şi-i răstoarnă toate calculele.

„Dacă în tinereţe", scrie el undeva, „Universul se dezvăluie majestuos, iar Cerul se dezvăluie pretutindeni Pămîntului, Cerul acesta nu i se dezvăluie nicăieri atît de brusc Tînărului ca într-o Fată. E destul de ciudat că s-a hotărît să se întîmple astfel în viaţa asta stranie a noastră! Pe scurt, aşa cum am spus adeseori, o Persoană (*Persönlichkeit*) reprezintă întotdeauna pentru noi ceva sfînt: un anumit Antropomorfism ortodox uneşte *Eul* meu de toţi cei denumiţi prin *Tu* cu legături de dragoste: dar tocmai din această apropiere dintre Asemănător şi Diferit ţîşneşte pentru prima oară flacăra unei asemenea atracţii cereşti, precum aceea dintre Negativ şi Pozitiv. Credeţi că cea mai demnă de milă Persoană muritoare ne este indiferentă? Nu este mai curînd vorba de dorinţa noastră, ce ne sălăşluieşte în inimă, de a fi una cu ea; de a ne-o apropia prin recunoştinţă, admiraţie, chiar prin teamă; sau, în lipsa acestora, de a ne uni cu ea? Cu atît mai mult în acest caz al Contrariilor! Aici ne este acordată cea mai înaltă posibilitate mistică a unei astfel de uniri, cea mai înaltă de pe Pămîntul nostru; astfel, în mediul bun conducător al fanteziei, se declanşează într-o mare de flăcări *focul* acela al Electricităţii Spirituale pe care, cînd sînt implicaţi un bărbat şi o femeie, îl numim cu emfază DRAGOSTE.

În orice adolescent bine-condiţionat, presupun eu, înfloreşte deja o anumită perspectivă a Paradisului, înveselit de vreo Evă fermecătoare; nu lipseşte, din panorama impunătoare şi din efloresccenţa şi frunzişul acelei Grădini, nici Pomul Cunoaşterii, înălţîndu-se superb şi înfricoşător în mijlocul ei. Poate că totul este cu atît mai frumos dacă Heruvimi şi o Spadă de Foc îl păzesc de apropierea omului; şi îi permit adolescentului dotat cu imaginaţie numai să vadă, nu să şi intre. Fericită epocă a tinereţii virtuoase, cînd ruşinea este o barieră cerească de netrecut; iar sacrele cetăţi aeriene ale speranţei nu s-au transformat încă în mizerabilele cătune clădite

[80]) Nimfă marină din *Odiseea* lui Homer, care l-a ţinut vreme de şapte ani pe Ulise pe insula ei.

din lut ale Realității; cînd omul, prin firea sa, nu cunoaște încă limite și este liber!"

„Cît despre tînărul nostru Abandonat", continuă Teufelsdröckh, referindu-se evident la el însuși, la viața retrasă și animată de o Fantezie înflăcărată, cu atît mai arzîndă cu cît mocnea ca într-un cuptor cu reverberație, „sentimentele lui față de Reginele acestui Pămînt erau, ca și astăzi, de altfel, cu totul inexprimabile. O Divinitate vizibilă sălășluia în ele; toate femeile erau pentru tînărul nostru Prieten sfinte, cerești. Încă nu le vedea decît plutind pe lîngă el, învăluite în penajul lor multicolor de îngeri; ori planînd, mute și inaccesibile, la țărmurile Ceaiului Estetic: erau toate alcătuite din aer, plăsmuite din Suflet și Forme: atît de frumoase, ca niște preotese misterioase în mîna cărora se afla scara invizibilă a lui Iacov[81], pe treptele căreia omul putea urca direct în Rai. Cum putea spera el, sărmanul nostru Prieten, să cucerească vreodată pe una dintre aceste Pline-de-Grație (*Holden*) - Ach Gott!; n-ar fi murit oare îndată după aceasta? Un anumit vertij delirant îi învăluia acest gînd.

Astfel, tînărul, chiar dacă total sceptic în privința Demonilor și Îngerilor, în care plebea crezuse cîndva, nu ducea, totuși, lipsă de vizitele unei mulțimi de adevărați Copii-ai-Luminii, care se roteau vizibil și audibil în jurul său, oriunde se ducea; și se gîndea la ei cu ardoare religioasă, deși îi numea, deocamdată, cu banalele lor nume pămîntești și nedemne. Dar acum, dacă asupra unui suflet atît de frămîntat, vreo Fiică-a-Văzduhului, reală, întrupată în tangibil și concret, ar fi aruncat o privire electrizantă din ochii ei blînzi, zicînd totodată: „Și tu poți să iubești și să fii iubit"; și să-l înflăcăreze astfel, - Dumnezeule din Ceruri, ce foc vulcanic, aducător de cutremure și atoatedevorator s-ar declanșa, poate!"

Un astfel de foc, așa cum vom vedea mai încolo, s-a declanșat într-adevăr, cu explozii mai mult sau mai puțin Vezuviene, în forul interior al lui Herr Diogenes; nici nu putea fi altfel, nu? O fire care, în propriul său stil figurat, am putea spune, nu mai avea nici un fir de iască arsă de Iritabilitate; cu atîta pucioasă de Pasiune

[81]) Fiul lui Isaac și al Rebecăi, numit Israel după lupta cu îngerul; părinte a doisprezece fii și, prin ei, al celor douăsprezece seminții ale israeliților.

latentă și suficientă Dispoziție sulfuroasă; totul zăcînd într-o vecinătate atît de încinsă, aproape de „cuptorul cu reverberație al Fanteziei": nu avem aici oare componentele celui mai uscat Praf de Pușcă, gata, la cea mai firavă scînteie, să ia foc? Iar scînteile nu lipsesc în nici un ungher al acestui Element-al-Vieții noastre. Fără îndoială că vreun înger din cei atît de mulți care se tot roteau în jur, părăsind „țărmurile *Ceaiului Estetic*", s-a apropiat într-o zi în zbor; și, aruncînd o privire electrizantă, prometeică, a aprins un foc de artificii deloc neglijabil. Fericit, dacă s-a dovedit a fi cu adevărat un foc de Artificii, arzînd ca o rachetă, în splendide explozii de frumusețe, fiecare născîndu-se firesc din cealaltă, străbătînd mai multe etape ale unei binecuvîntate Iubiri Tinere; pînă cînd a ars tot, fără nici un accident; iar tînărul suflet s-a alinat, fără ca prețul plătit să fie din cale afară de mare! Fericit, în caz că nu s-a dovedit a fi mai curînd o Conflagrație și o Explozie nimicitoare; sfîșiind dureros însăși inima; ba chiar rupînd-o poate în bucăți (ceea ce ar însemna Moarte); sau, în cel mai bun caz, sfărîmînd pereții subțiri ai „cuptorului cu reverberație", astfel încît să scape cu totul de sub control și să incendieze tot combustibilul din apropiere (ceea ce ar însemna Nebunie): pînă ce din atît de frumoasa și atît de diversa lume interioară a lui Diogenes al nostru, n-ar mai rămîne Nimic sau doar „craterul unui vulcan stins"!

Din multitudinea de Documente din Punga *Capricornului* și din cele vecine cu ea de ambele părți, rezultă clar că filosoful nostru, oricît de stoic și cinic ar arăta el acum, era din inimă, ba chiar nebunește Îndrăgostit; vechile noastre îndoieli asupra faptului dacă inima lui va fi fost din piatră sau din carne ar putea, deci, să-și ia zborul. A iubit o dată; nu chiar cuminte, dar prea mult, în schimb. Și numai o dată: pentru că așa cum Congreve al vostru[82] are nevoie de un cartuș nou și o nouă înfășurare pentru fiecare altă rachetă, așa și fiece inimă de om nu poate exterioriza așa cum trebuie decît o singură Dragoste, sau nici măcar atît: „Prima Dragoste, care nu are margini", nu poate fi urmată de nici o alta care să o egaleze. În

[82]) Este vorba de William Comgreve, celebru artificier englez (1772-1828).

ultimii ani, Editorul acestor Pagini a ajuns, deci, să-l privească pe Teufelsdröckh nu numai ca pe un om care nu s-ar căsători niciodată, dar care nici măcar n-ar flirta; pe care însăşi vîrsta critică şi *Vara Sfîntului Martin* a Trăncănelii incipiente, nu l-ar încorona cu nici o altă cunună de mirt. Pentru Profesor, femeile sînt de atunci Opere de Artă; de Artă Celestă, ce-i drept; de care frumuseţi cereşti se bucură, admirîndu-le prin galerii, dar la achiziţionarea cărora a renunţat.

Cititorii pasionaţi de psihologie trebuie să fie curioşi să afle cum s-a descurcat Teufelsdröckh în situaţia aceasta atît de nouă pentru el; prin ce particularităţi de configuraţii succesive, de splendoare şi culoare ia foc al său Foc de Artificii. Ca de obicei, satisfacţia pe care asemenea cititori o pot găsi aici este mică. Din aceste mase confuze de Elogii şi Elegii, cu exponatele lor alienate gen Petrarca şi Werther împrăştiate fără nici o noimă printre tot soiul de lucruri fără absolut nici o legătură, nu se poate descifra ca lumea decît cîte un nume. Căci, fără îndoială, titlul *Blumine*, prin care este ea menţionată, şi care este pur şi simplu Zeiţa Florilor, trebuie să fie fictiv. Să fi fost, oare, Flora adevăratul ei nume? Dar care era numele ei de familie, dacă avea unul? Care era Poziţia ei Socială; din cine se trăgea, ce avere şi ce înfăţişare avea? Şi, mai ales, prin ce Armonie Prestabilită de împrejurări s-au întîlnit Iubitul şi Iubita într-o lume atît de vastă; cum s-au comportat cînd s-au întîlnit? La toate aceste întrebări, nelipsite de importanţă într-o lucrare Biografică, trebuie să răspundă în cea mai mare parte simpla presupunere. „Era scris", spune Filosoful nostru, „ca înalta orbită cerească a Bluminei să se intersecteze cu cea inferioară, sublunară, a Abandonatului nostru; ca el, privind în ochii ei empireici[83], să-şi imagineze că înalta Sferă de Lumină pogorîse în pămînteasca lui Sferă de Umbre; şi dîndu-şi seama că s-a înşelat, să facă un pic de scandal."

Se pare că era tînără, că avea ochi căprui, că era frumoasă şi Verişoara nu ştim cui; de origine nobilă şi cu un spirit elevat; dar, din nefericire, săracă şi lipsită de independenţă; trăind probabil din mila nu prea generoasă a rudelor înstărite. Dar cum a ajuns „Călătorul" în acest cerc? Graţie vehiculului umed al *Ceaiului Estetic*, sau graţie celui arid, al Afacerilor? Prin intermediul lui Herr Towgood; sau al pomenitei Gnödige Frau, care, ca artistă împopoţonatoare, s-ar fi putut să nutrească uneori plăcere în a promova flirturile, mai ales pe cele ale tinerilor Eterocliţi cinici? După toate probabilităţile, a fost mai curînd din Întîmplare şi graţie Naturii.

„Tu, frumoasă Waldschloss"[84], scrie autobiograful nostru, „care ochi străin te-a văzut, fie chiar şi cel al unui Auditor absolvent, care poartă oficial în buzunar ultima *Relatio ex Actis* pe care ar scrie-o vreodată, dar care trebuie să se fi oprit ca să se minuneze! Nobilă Casă! Acolo stai tu, într-un profund Amfiteatru Montan, înconjurată de pajişti umbrite, în singurătatea ta senină; impozantă, masivă, toată din granit; licărind în lumina soarelui la asfinţit precum un palat din El Dorado poleit cu metal preţios. Superb se înălţa, într-o curbă unduioasă, panta Dealurilor tale ocrotitoare; gazonul lor de cel mai intens verde era presărat cu stînci măcinate de un brun închis şi Copaci solitari îşi întindeau ici şi colo umbra. Pentru Călătorul ignorant erai totodată ca un templu al lui Ammon din Deşertul libian; unde, pentru bucuria şi mîhnirea sa, se află scrise Tablele Destinului său. Putea foarte bine să se oprească şi să se uite; în privirea lui se citeau profeţii şi presentimente fără nume."

Dar să presupunem acum că Auditorul atît de înzestrat cu darul prevestirii şi-a prezentat a sa *Relatio ex Actis*; că a fost invitat la un pahar de vin de Rin; şi astfel, în loc să se întoarcă descurajat şi nerăbdător în locuinţa sa prăfuită din Oraş, s-a dus în Chioşcul din grădină, unde se află cele mai nobile doamne şi cei mai nobili cavaleri; dacă nu este invitat la Ceaiul Estetic, va fi întotdeauna invitat la conversaţia intimă de seară şi poate la Serata Muzicală şi la o Cafea, căci ni se spune despre „harpe şi voci pure, care dau viaţă liniştii". S-ar părea că acest Chioşc din Grădină nu este cu nimic mai prejos de însăşi nobila Casă. „Înconjurată de frunziş luxuriant, de jerbe de trandafiri şi de nuanţele şi parfumurile a mii de flori, se afla această nobilă societate; în faţă, prin uşile larg deschise, se deschidea

[83]) Empireu, în mitologia grecească, era ultima sferă cerească de foc, partea cea mai înaltă a cerului, unde-şi aveau lăcaşul zeii.

[84]) *Wald* = pădure; *Schloss* = castel.

o frumoasă privelişte asupra florilor şi tufişurilor, asupra dumbrăvii de un verde catifelat, ce se întindea în pante domoale pînă la piscurile îndepărtate ale Muntelui; totul era atît de strălucitor, de blînd, şi pretutindeni se făcea auzit cîntecul păsărilor şi al fiinţelor fericite; totul părea ca şi cum omul şi-ar fi furat adăpostul de la Soare, refugiindu-se chiar la sînul înveşmîntat al Verii. Cum de a intrat Călătorul acolo, alături de vesela lui gazdă, cu inima atît de plină de presentimente (*ahndungsvoll*)? A simţit el oare că inima lui dură trebuia să rămînă închisă în faţa acestor influenţe atît de plăcute; că soarta avea de gînd să-l pună încă o dată la încercare; să-şi bată joc de el ca să vadă dacă are Caracter?

Este curînd prezentat societăţii; şi, în mod deosebit, pe nume - Bluminei! Acolo, în modestia ei, ca o stea în mijlocul luminilor terestre, strălucea Blumine printre toate damele şi demoazelele. O tînără atît de nobilă! Căreia i s-a închinat trup şi suflet; dar la care abia cuteza să se uite, căci prezenţa ei îl umplea de o stînjeneală penibilă şi, totodată, atît de dulce.

Numele Bluminei îi era binecunoscut; bunul ei renume era pe buzele tuturor, graţie talentelor, graţie şi capriciilor ei; din toate aceste Zvonuri în culori vagi, atît din critici cît şi din laude, prietenul nostru şi-a creat imaginea unei imperioase Dame de Cupă aparte, a unui Înger Terestru cald şi înfloritor, mult mai încîntător decît sărmanii voştri Îngeri Cereşti imaculaţi, pe care-i vedeţi în femeile în ale căror vene seci circulă un biet foc de naftă[85]. O văzuse în persoană în locuri publice; îi văzuse forma atît de eterică şi odată nobilă; cozile negre, umbrind un chip pe care zîmbetele şi razele de soare licăreau pe un fond de maximă sinceritate; dar văzuse toate acestea ca o viziune magică, inaccesibilă lui, aproape ireală. Sfera ei era prea îndepărtată de a lui; cum ar fi putut ea să se gîndească la el; Dumnezeule! - cum ar fi putut fi cu putinţă să se întîlnească mai mult decît o dată? Şi iat-o pe această Zînă-a-Trandafirilor la doi paşi de el; lumina ochilor *ei* îl învăluise în zîmbetul lor; nu trebuia decît să vorbească pentru ca ea să-l audă! Mai mult, cine ştie, întrucît soarele

[85]) Petrol brut, ţiţei.

din ceruri pătrunde pînă şi în cele mai ascunse văi, poate că însăşi Blumine îl remarcase pe cel atît de insignifiant; poate că tocmai din spusele celor care îl denigrau, aşa cum făcuse şi el, se născuse îndoiala şi atracţia faţă de el? Atracţia şi tulburarea erau deci reciproce; cei doi poli tremurau oare cu adevărat de iminenţa contactului, odată aflaţi unul lîngă celălalt? Să spunem mai curînd că o inimă palpita în prezenţa Damei de Cupă; aşa cum se umflă marea la apropierea lunii! Aşa era şi cu Călătorul nostru; ca şi cum, într-o gravitaţie celestă, pe neaşteptate, ca la atingerea baghetei unui Serafim, tot sufletul lui s-ar fi înălţat din ascunzişurile lui cele mai profunde; şi tot ce era dureros şi benefic acolo, imagini întunecate, sentimente vagi ale unui întreg Trecut şi ale unui întreg Viitor, s-ar fi ridicat în vîrtejuri neliniştitoare în fiinţa sa.

„Adesea, în scene mult mai puţin tulburătoare, tăcutul nostru Prieten se închisese violent în sine însuşi; şi îşi învăluise fiorii şi trăirile de orice fel într-un văl impenetrabil de Tăcere şi poate de aparentă Indiferenţă. Cum se face oare atunci că, tremurînd pînă în adîncul inimii sale, nu s-a lăsat pradă slăbiciunii, ci s-a urcat pe culmile Forţei, Îndrăznelii şi Lucidităţii? Geniul (*Dämon*) său călăuzitor a fost cel care l-a inspirat; trebuia să meargă mai departe şi să-şi împlinească Destinul. Arată-ţi firea acum, i-a şoptit el, altfel vei rămîne pe veci necunoscut! Aşa se întîmplă uneori, chiar atunci cînd anxietatea noastră devine transcendentală, ca sufletul însuşi să fie primul care se simte în stare să treacă peste ea; să se înalţe deasupra ei într-o impetuoasă victorie; şi, purtat de aripile noii victorii, să se mişte cu atîta calm şi atît de irezistibil, tocmai datorită iuţelii. Călătorul va trebui să-şi amintească veşnic, cu o anumită satisfacţie şi surprindere, felul în care nu a rămas tăcut în situaţia aceasta, ci s-a aruncat cu dibăcie în fluxul conversaţiei; pe care, cu o vanitate evidentă, dar nu pornită din suflet, poate spune că a continuat să o conducă, începînd din acel moment. Desigur, s-a simţit oarecum inspirat în momentele acelea, inspiraţie care este încă posibilă în epoca noastră tardivă. Fiinţa interioară se dezvăluie în gînduri nobile şi în cuvinte spontane şi strălucitoare; sufletul ei este, ca o mare de lumină, sălaşul aparte al Adevărului şi al Inteligenţei; unde şi Fantezia plăsmuieşte formă după formă, iar acestea, la rîndul lor, împrăştie raze de toate culorile prismei."

Se pare că în această societate, atît de plăcută de altfel, perora un „Filistin"; care, chiar şi acum, spre plictiseala generală, răspîndea despotic şuvoaie de Filistinism (*Philistriositöten*); nebănuind ce erou tocmai intrase acolo ca să-l pună la pămînt! Nu mai menţionăm seria de sinteze Socratice, sau mai curînd Diogenice, deloc neinspirate în felul lor, în faţa cărora monstrul, „redus la tăcere", pare să se fi dus curînd la culcare. „Deruta acestui pungaş dialectic", scrie eroul nostru, „a fost în mod vădit resimţită ca o alinare de către cei mai mulţi: dar ce însemnau toate aplauzele faţă de zîmbetul bucuros, ameninţînd să se transforme în orice moment în rîs, cu care Blumine însăşi l-a răsplătit pe învingător? Şi-a luat inima în dinţi şi i s-a adresat, iar ea i-a răspuns cu solicitudine: s-ar fi putut chiar spune că era un uşor tremur în glasul ei de argint; şi că licărul purpuriu al serii ascundea un val trecător de roşeaţă!"

„Conversaţia începea să fie purtată pe un ton mai înalt, un gînd frumos dînd naştere altuia: era unul din acele momente rare cînd sufletul îşi ia zborul în deplină libertate, iar oamenii se simt mai aproape de semenii lor. Conversaţia prietenoasă antrena întregul cerc cu veselie, sincer şi cu o simplitate graţioasă; căci toate inimile se eliberaseră de constrîngeri; iar convenienţele Ceremoniei, care sînt cu adevărat legi ale vieţii civilizate, se evaporaseră de parcă nici n-ar fi existat; şi sărmanele pretenţii ale *Eului* şi *Tuului*, nemaifiind despărţite de îngrădituri rigide, se revărsau acum blînd unele în celelalte; iar viaţa se întindea armonios, multicoloră, ca un splendid ţinut regesc, a cărui suverană şi stăpînă era doar Dragostea. O asemenea muzică izvorăşte din inimi tandre, într-un mediu spaţial şi temporal benefic. Şi totuşi, pe măsură ce lumina devenea tot mai aeriană pe culmile munţilor, iar umbrele se alungeau peste văi, se poate ca o slabă boare de tristeţe să fi trecut prin inimi; şi, în şoapte mai mult sau mai puţin distincte, le aminteau tuturor că, aşa cum lumina zilei descreşte, tot astfel Ziua Existenţei Omului se pierde în pulbere şi beznă; cufundîndu-se în Veşnicia tăcută cu toate trudele ei dureroase, cu strigătele de bucurie şi bocetele ei de jale.

Orele i se păreau clipe prietenului nostru; se simţea binecuvîntat şi fericit: cuvintele curgeau de pe buzele acelea atît de dulci ca roua pe iarba însetată; toate pornirile nobile din sufletul lui păreau să şoptească: E atît de bine că sîntem aici!! La despărţire, mîna Bluminei era în mîna lui: în amurgul îmbălsămat, cu stelele ocrotitoare deasupra capetelor lor, el spunea ceva despre posibilitatea de a se mai vedea, iar ea nu-l contrazicea: i-a apăsat cu blîndeţe degetele gingaşe şi i s-a părut că ele nu s-au retras în grabă ori cu un gest mînios."

Sărmane Teufelsdröckh! Este mult prea limpede că ai fost lovit de trăsnet: Dama de Cupă vedea în el un „om de geniu" care suspina din cauza ei; şi acolo, prin puterea magiei, în momentul acela supranatural, te-a legat şi te-a vrăjit ca. „Dragostea nu este întrutotul Delir", spune el în altă parte; „dar are multe puncte în comun cu delirul. Aş numi-o mai curînd capacitatea de a discerne Infinitul de Mărginit, Ideea întrupată în Realitate: discernămînt care poate iarăşi să fie adevărat sau fals, serafic sau demonic, Inspiraţie sau Nebunie. Dar atît în primul caz, ca şi în cel al alienării obişnuite, fantezia este cea care se adaugă vederii; în tărîmul atît de meschin al Actualului îşi înfige ca pîrghia arhimedică, pentru ca astfel să mînuiască după plac Spiritul nesfîrşit. Aş putea considera fantezia drept adevăratele porţi ale Raiului şi Iadului pentru om: viaţa lui senzorială nu este decît o scurtă perioadă trecătoare (Zeitbühne), în care influenţele care se exercită cu putere din amîndouă aceste zone îndepărtate şi totodată apropiate se unesc sub ochii noştri şi duc la tragedii şi melodrame. Aproape oriunde, simţurile se împacă foarte bine cu ele însele cu vreo optsprezece bani pe zi; dar planetele şi sistemele solare nu-i ajung Fanteziei. Dovadă Pyrrhus[86] al vostru care a cucerit lumea şi, totuşi, nu i-a fost dat să bea un vin roşu mai bun decît înainte." Vai! - dovadă şi Diogenes al nostru, înveşmîntat în flăcări, urcînd în înaltul Cerului şi ajungînd în pragul Nebuniei de dragul unei „Brune cu suflet nobil", ca şi cum ar exista pe pămînt numai una, nu atîtea la fel!

El spune că s-au întîlnit din nou în Oraş: „înfloritoarea Blumine îl lumina ca soare al inimii lui zile-n şir. Ah! - doar cu puţin timp în urmă se afla cufundat încă într-o adîncă beznă; care femeie

[86]) Rege al Epirului, conducător al campaniei împotriva romanilor şi cartaginezilor, care i-a învins pe romani la Ausculum şi Heracleea cu preţul unor pierderi foarte grele.

Grațioasă (*Holde*) ar fi acceptat să-l iubească vreodată? Pentru că nu credea în nimic, tînărul nu învățase niciodată să creadă în el însuși. Retras într-o timiditate orgolioasă, înconjurat de propriile lui fortărețe; trăind departe de oameni, dar ademenit destul de mult de spectre nocturne, se vede, cu o indignare tristă, constrîns să renunțe la cele mai frumoase speranțe ale vieții. Iar acum, oh, Acum! „Se uită la tine", exclamă el: „ea, cea mai frumoasă, cea mai nobilă; nu-ți spun ochii ei negri că nu ești disprețuit? Mesagerul Cerului! Fie ca toate binecuvîntările Cerului să se reverse asupra ei!" Acorduri duioase pluteau în inima lui; tonuri de o recunoștință fără margini; dulci convingeri intime că era și el bărbat, că avea și el în față bucurii de nedescris.

„Vorbind liber, sobri sau veseli, cu priviri jucăușe, rîsete, lacrimi și adesea prin intermediul limbajului mistic și fără cuvinte al muzicii: aceasta era atmosfera în care trăiau ei acum; într-o astfel de Auroră strălucitoare și multicoloră și lîngă cea mai pură Mesageră a Luminii de la Răsărit îi era dat Prietenului nostru să fie dezmierdat, iar noul Apocalips al Naturii să i se dezvăluie. Magnifică Blumine! Aidoma unei Stele, plăsmuită din Foc și Moliciune umedă, însăși întruchiparea razei de Lumină! Exista oare vreun defect, vreun „capriciu" de care să se poată el dispensa? Nu era ea pentru el un adevărat Luceafăr; nu-i aducea prezența ei efluvii Cerești? Ca dintr-o Harpă Eoliană în zori de zi, izvorînd parcă din Statuia lui Memnon[87] atinsă de degetele trandafirii ale Aurorei, se simțea învăluit de o muzică ireală, care îi aducea legănarea unei Odihne îmbălsămate încă neîncercate. Cea mai mică Îndoială pierise fără urmă; viața era plină de florile fericirii și ale speranței. Trecutul era în clipele acelea un vis confuz; se aflase în grădina Edenului și nu-și dăduse seama de asta! Priviți însă acum! Zidurile sumbre ale închisorii dispăruseră; prizonierul este viu, este liber. Dacă o iubea pe Aceea care rupsese Vălul Vrajei? *Ach Gott*? Inima, sufletul și viața lui îi aparțineau ei cu totul, dar nu pronunțase niciodată numele de Dragoste în legătură cu trăirea aceasta; întreaga sa existența era Simțămînt încă neîntrupat în Gînd."

[87]) Statuie gigantică a unui rege egiptean, aflată la Teba, despre care se spune că emite sunete muzicale la răsăritul soarelui.

Cu toate acestea, trebuia să se întrupeze în Gînd, ba chiar în Acțiune; căci nici Cel, nici Cea care Rupe Vraja, simpli „Copii ai Timpului", nu se pot sprijini doar pe Sentiment. Nici astăzi nu știe Profesorul „cum, avînd o inimă atît de tandră și fierbinte, Iubita a găsit curajul, chiar sub imperiul Necesității, să rupă această atît de binecuvîntată relație." Pare chiar surprins de „Verișoara Guvernantă", oricine va fi fost aceasta, „a cărei biată și famelică filosofie abia dacă acceptase, de la bun început, religia inimilor tinere." Noi putem, chiar de la distanța aceasta, să explicăm lucrurile fără să recurgem la vrăjitorii. Să ne răspundă Filosoful la întrebarea următoare: Ce figură ar fi urmat să facă o Doamnă Teufelsdröckh la vremea aceea în societatea aleasă? Putea ea să fi condus măcar o Cabrioletă cu ornamente de alamă sau chiar una cu arcuri de fier? Biet „Auditor diplomat", în fața căruia nu se află nici o perspectivă financiară - va putea oare necunoscuta încă „religie a inimilor tinere" să încălzească bucătăria ta? Pfui! Divina ta Blumine, cînd „s-a resemnat să se mărite cu unul mai bogat", deși nu era decît „o femeie de geniu", s-a dovedit a fi mai filosoafă decît tine, care te pretinzi bărbat.

Cititorii noștri au fost martori la nașterea acestei Manii Amoroase și au văzut cu cîtă splendoare regală ea devenea tot mai mare și mai tiranică. Să nu ni se ceară să afișăm gloriile apogeului ei; cu atît mai puțin ororile destrămării ei aproape instantanee. Cum ar putea fi puse în ordine măcar fragmentele ale unui tablou viu, alcătuit din asemenea grămezi lipsite de viață și mai confuze ca oricînd, după cum sînt cele din aceste Pungi? Și la ce bun, la o adică? Privim cu o adevărată încîntare cum se ridică de la pămînt balonul de mătase al lui Montgolfier, cum urcă glonț către înalt, despicînd profunzimile nebuloase, pînă cînd nu mai rămîne din el decît o stea luminoasă: dar ce rost are să ne uităm în continuare atunci cînd, datorită elasticității naturale sau a unei aprinderi accidentale, balonul s-a rupt în bucăți? Un aeronaut ghinionist prăbușindu-se destul de vertiginos, odată cu parașutele sfîșiate, cu săculeții de nisip și cu resturi diverse în gîtlejul Diavolului! Este suficient să știm că Teufelsdröckh s-a înălțat în zonele înalte ale Empireului pe o rută parabolică firească, coborînd de acolo pe o altă rută, abruptă și perpendiculară. În rest, îl lăsăm pe cititorul sensibil, care a avut nefericirea de a proceda la fel, să-și

zugrăvească singur tabloul: avînd în vedere doar faptul că, dacă el însuşi a trecut prin astfel de agonii şi frenezii pentru o iubită comparativ, poate, lipsită de importanţă, atunci care trebuie să fi fost simţămintele încercate de Teufelsdröckh, cu inima lui înflăcărată, pentru o incomparabilă Blumine! Ne mulţumim doar să aruncăm o privire asupra scenei finale:

„Într-o dimineaţă, îşi văzu Luceafărul întunecat, de un roşu sumbru; superba făptură era tăcută, absentă, părea să fi plîns. Vai, nu mai era Luceafăr, ci o prevestire rea din cer, care anunţa că venise Ziua Judecăţii de Apoi! Ea spuse cu o voce tremurîndă că „Trebuie să nu se mai întîlnească". Aeronautul lovit de trăznet nu se descurajă în acest moment îngrozitor: dar la ce bun? Trecem peste reproşurile, rugăminţile şi indignările pasionate, întrucît totul a fost zadarnic şi nu i s-a dat nici un fel de explicaţie; ne grăbim să ajungem la clipa producerii catastrofei. „Atunci, adio, Doamnă!", spuse el nu fără duritate, ajutat de mîndria sa rănită. Ea îşi puse mîna într-a lui şi îl privi în faţă, cu lacrimi în ochi: cuprins de o îndrăzneală sălbatică, el o strînse la piept; buzele li se uniră, sufletele lor, ca două picături de rouă, se topiră brusc într-una singură, - pentru prima şi ultima oară!" Astfel, graţie unui sărut, a devenit Teufelsdröckh nemuritor. Şi-apoi? Apoi - „valurile groase ale Nopţii se prăbuşiră asupra sufletului său, în timp ce imensul Trosnet al Judecăţii de Apoi devenea asurzitor; iar el cădea întruna în Abis, printre rămăşiţele unui Univers făcut ţăndări."

VI. NECAZURILE LUI TEUFELSDRÖCKH

Am simţit de multă vreme că în cazul unui om ca Profesorul nostru trebuie să ne aşteptăm oricînd ca lucrurile să ia o întorsătură aparte; că într-o fire atît de multilaterală şi complexă ar putea exista atît căi de recepţie, cît şi de emisie, pe care Psihologul rareori le-a observat; pe scurt, că în nici una din marile ocazii şi perioade de zbucium, fie în culmea bucuriei, fie în prăpastia durerii, nu-i puteai prevedea comportamentul.

Pentru cititorii noştri mai puţin înclinaţi spre filosofie, de pildă, este clar acum că atît de pasionatul Teufelsdröckh, prăbuşit în maniera sa extraordinară printr-un Univers făcut ţăndări", nu poate alege decît unul din cele trei lucruri pe care le poate face în continuare: să se stabilească la Bedlam[**]; să înceapă să scrie Poezii Satanice; să-şi zboare creierii. Nu anticipează asemenea cititori destul de multe extravaganţe la apropierea vreunuia din aceste deznodăminturi; bătîndu-se în piept, dînd cu fruntea (de pereţi), scoţînd răgete leonine blasfematoare şi altele asemenea, bătînd din picior, dînd cu pumnul în masă, sfărîmînd mobila, dacă nu chiar dîndu-i foc?

Numai că Teufelsdröckh nu se comportă deloc aşa. Îşi ia calm al său *Pilgerstab* (Toiagul de Pelerin), „vechea poveste fiind curînd îngropată; şi porneşte să cutreiere şi să facă înconjurul acestui Glob plămădit din tină şi apă! Este cu adevărat curios cum, posedînd o asemenea vioiciune de spirit, o atît de mare intensitate a simţirii şi, mai ales, aceste obiceiuri excesive de Exagerare în vorbire, combină cu toate acestea acel minunat calm şi stoicismul său în acţiunile sale exterioare. Astfel, dacă e să vorbim despre frustrarea sa neaşteptată în povestea aceasta cu Zeiţa Florilor ca despre o adevărată Zi a Judecăţii

**) St.Mary of Bethlehem (Bedlam este o variantă a cuvîntului Bethlehem), spital de boli mintale din Londra.

de Apoi şi o veritabilă Dizolvare a Naturii, în care lumină fără îndoială că îi apărea şi lui, propria lui fire nu este deloc anihilată din cauza asta; ba chiar, mai curînd, dobîndeşte o mai mare capacitate de concentrare. Am putea spune că o Blumine îi desferecase o dată inima închisă prin mijloace magice, iar ceea ce era ascuns în ea a năvălit tumultuos şi irezistibil afară, precum nişte duhuri eliberate din închisoarea lor de sticlă; dar de-abia au dispărut influenţele acestea magice şi strania casetă care este inima se închide iar ermetic; şi este posibil ca acum să nu mai existe nici o cheie care să o deschidă; căci un Teufelsdröckh, aşa cum am remarcat, nu iubeşte a doua oară. Diogenes unicul! Abia devenise acest eveniment care-i sfîşiase inima fapt împlinit, că se şi preface că o priveşte ca pe un lucru firesc, despre care nu se mai poate spune nimic. „O speranţă magnifică, pe care a crezut că o citeşte în ochii unui Înger, îl rechemase ca din umbra Morţii la Viaţă Celestă; dar o umbră de Tophet[89] a trecut peste faţa Îngerului său; a fost smuls de vîrtejuri şi a auzit hohotele Demonilor. „Era o Febră", adaugă el, „în care Tînărul a văzut crîngurile verzi ale Paradisului răsărind din apele pustii ale Oceanului; o viziune mincinoasă, deşi nu era în întregime minciună, din moment ce *el* o văzuse." Dar orice se va fi petrecut în el atunci cînd n-a mai văzut-o; orice crize de furie şi disperare, a căror scenă era sufletul lui Teufelsdröckh, pe toate acestea a avut bunătatea să le ascundă sub un văl de Tăcere foarte opac. Ştim asta foarte bine; odată trecut primul paroxism al nebuniei, bravul nostru Gneschen şi-a adunat filosofiile dezmembrate şi a redevenit stăpîn pe sine; era blînd, tăcut, sau vorbea despre vreme şi despre ce mai scriau Ziarele; numai o încruntare trecătoare a sprîncenelor lui stufoase, cîte o fulgerare în adîncul ochilor sau o privire în care nu ştiai dacă zace roua lacrimilor sau un foc aprig, te puteau face să ghiceşti Gheena din el; deoarece o întreagă Şcoală Satanică[90] perora acolo, deşi neauzit. Ca să-şi consume mînia, aşa cum hornurile îşi consumă fumul; să prezerve o întreagă Şcoală Satanică în stare de

[89]) Localitate biblică de lingă Ierusalim unde se făceau sacrificii umane închinate zeului Moloh; a căpătat, prin extensie, sensul de iad.

[90]) Aluzie la George Gordon Byron şi la eroul byronian.

declamaţiune, din moment ce ea trebuia să declame, chiar şi în mod neauzit, constituie o virtute negativă, deşi nici neglijabilă, nici dintre cele mai des întîlnite în zilele noastre.

Cu toate acestea, nu ne vom permite să spunem că în felul straniu în care se purta nu se discernea o urmă de nebunie latentă: pentru care starea actuală a Documentelor din *Capricorn* şi *Vărsător* nu este deloc o dovadă mediocră. Nesfîrşitele lui Peregrinări, destul de trudnice, nu aveau un ţel determinat sau poate nici măcar determinabil: unica sa călăuză pare să fie Neastîmpărul din el; rătăceşte întruna, ca şi cum l-ar fi ajuns blestemul Profetului: „Te vei preschimba într-o roată!" Fără îndoială că şi natura haotică a acestor Pungi de Hîrtie a contribuit la confuzia noastră. De exemplu, fără nici o notă pregătitoare, dăm peste următoarea hîrtiuţă:

„Un sentiment aparte se naşte în sufletul călătorului ori de cîte ori, parcurgînd vreun şir de dealuri în drumul său pustiu, descoperă în depărtare, înconjurat de crîngurile şi de meterezele lui verzi naturale şi redus la dimensiunile unei cutii cu jucării, frumosul Oraş, unde atît de multe suflete vizibile, ca să zicem aşa, şi, totuşi, invizibile pun la cale diferitele lor intrigi. Clopotniţa lui albă este atunci un veritabil deget îndreptat spre stele; baldachinul de fum albastru pare un fel de respiraţie a Vieţii; căci sufletul dă întotdeauna unitate din propria sa unitate tuturor fiinţelor şi lucrurilor la care se uită cu drag; mica Locuinţă a oamenilor, nimic altceva decît o îngrămădire de case şi colibe, devine astfel pentru noi un individ, aproape o persoană. Dar cîte alte gînduri se adaugă acestei impresii, dacă locul a fost pentru noi înşine martor al experienţelor vesele sau triste; dacă leagănul în care am fost legănaţi se află încă, poate, acolo, dacă toţi cei care ne iubesc locuiesc acolo, dacă morţii noştri îşi dorm acolo somnul de veci!" Oare Teufelsdröckh, aşa cum vulturul rănit, se spune, se întoarce la cuibul său, ca de altfel toţi dezertorii din armată şi toate creaturile vînate şi neacceptate, care se îndreaptă din instinct spre locul lor de naştere, oare Teufelsdröckh, deci, în această situaţie extremă, şi-a luat mai întîi zborul spre Entepfhul-ul său natal; şi, gîndindu-ne că nici un ajutor nu-l aşteaptă acolo, s-a mulţumit să arunce o privire nostalgică de la distanţă, după care a plecat în altă direcţie?

Următorul său refugiu pare să fie puțin mai fericit: în sălbăticia Naturii: ca și cum ar căuta un leac la pieptul ei matern. Cel puțin așa sîntem înclinați să interpretăm următoarea Notiță, separată de cea dinainte de un spațiu considerabil, în care nu se află totuși nimic deosebit:

„Munții nu însemnau ceva nou pentru el: dar rareori sînt văzuți Munții într-o astfel de combinație de măreție și de grație ca aici. Stîncile sînt de felul celor pe care mineralogii le numesc Primitive, aranjate întotdeauna în mase cu caracter aspru și gigantic: asprime care este aici temperată totuși de o lejeritate aparte a formei și de blîndețea mediului ambiant: într-o climă care favorizează vegetația, stînca cenușie, acoperită de licheni, se înalță semeț din învelișul de frunziș sau verdeață: și case țărănești albe și strălucitoare stau ciorchine la umbra copacilor, în jurul granitului etern. Frumusețea și Măreția alternează într-o minunată vecinătate: călărești prin adîncituri pietroase, de-a lungul pasurilor întinse, traversate de torente și dominate de ziduri înalte de stîncă: cînd șerpuind printre hăuri sfărîmicioase și sălbatice și printre fragmente uriașe: cînd ajungînd brusc într-o vale de smarald, unde pîrîiașul își adună apele într-un Lac, unde omul a găsit din nou o locuință frumoasă și unde se pare că Pacea s-a culcușit la adăpostul Forței.

Totuși, Fiul Timpului nu poate avea pretenții la Pace în vîltoarea aceasta a existenței: cu atît mai puțin, dacă este bîntuit de vreun Spectru din Trecut: și viitorul este total învăluit în Bezna Styxului, populată de spectre. Călătorul ar putea pe drept cuvînt să-și spună cu voce tare: Nu sînt oare porțile fericirii pe lumea asta zăvorîte inexorabil în fața ta: ai vreo speranță că toate acestea nu sînt nebunie? Totuși, poți încă murmura audibil sau în originalul grecesc, dacă-ți convine mai mult: „Cel care poate privi Moartea în față nu se teme de nici o umbră!"

Atenția Călătorului este solicitată spre exterior de asemenea meditații: căci valea se închide brusc acum, barată de o uriașă masă muntoasă, ale cărei pante roase de apă nu pot fi biruite călare. Ajuns sus, este din nou la înălțimea luminii sepulcrale a amurgului: și nu poate decît să se oprească și să se uite în jur preț de cîteva clipe. O

întindere muntoasă neregulată de platouri și depresiuni, unde văile ramificate în toate părțile coboară brusc sau lin spre cele patru colțuri ale cerului. Șirurile de munți își adună pantele sub picioarele sale: ici și colo, doar piscurile mai înalte privesc în jos ca spre o a doua cîmpie: lacurile se întind și ele limpezi și grave în singurătatea lor. Acum nu se mai vede nici o urmă de om: numai dacă nu el a fost cel care a fasonat legătura aceea vizibilă cu Șoseaua, ca să lege Provinciile între ele. Dar sus, spre soare, hei!, cum se înalță vertical lumea aceasta a Munților, diadema și centrul zonei muntoase! Sute și sute de piscuri sălbatice în ultima rază de lumină a Zilei: împrăștiind toate o aură de aur și ametist, ca niște gigantice spirite ale pustietății: acolo, în liniștea lor, în singurătatea lor, ca în noaptea în care potopul lui Noe s-a oprit! Splendidă, chiar solemnă i se părea călătorului nostru viziunea aceasta neașteptată. Contempla cu uimire masele acelea stupefiante, ba chiar aproape cu o dorință ardentă: nu cunoscuse niciodată natura pînă atunci, nu știa că ea este Una, că este Mama lui divină. Și în vreme ce licărul roșietic se pierdea în limpezimea cerului, iar Soarele dispăruse deja, un murmur al Veșniciei și al Imensității, al Morții și al Vieții, i se insinuă în suflet: și simți ca și cum Moartea și Viața erau una, ca și cum Pămîntul nu era mort, ca și cum Spiritul Pămîntului își avea tronul în splendoarea aceea și că propriul lui spirit se afla acolo, în comuniune cu el.

Vraja a fost ruptă de zgomotul roților unei căruțe. Apăru din ascunsul nord, ca să se cufunde în ascunsul sud o veselă Caleașcă trasă de patru cai: era deschisă: servitorii și surugiii purtau panglici de nuntă: fericita pereche se reunise deci, era seara nunții lor! Peste cîteva clipe erau lîngă el: *Du Himmel!*[91] Erau Herr Togwood și... Blumine! Au trecut pe lîngă mine dînd abia din cap, fără să mă recunoască: dispărură în josul pantei printre arbuștii din apropiere, tot înainte, spre Rai și spre Anglia: iar eu, cum spune prietenul meu Richter, *eu am rămas singur, în urma lor, în tovărășia Nopții.*"

Dacă n-ar fi o cruzime, în aceste împrejurări, aici ar fi locul să intercalăm o observație spicuită cu mult timp în urmă din marea

[91]) Oh, ceruri!.

Operă despre Haine, unde se află din cu totul alte motive: „Puţin înainte ca variola să fi fost eradicată", spune Profesorul, „a apărut o nouă maladie de natură spirituală în Europa: mă refer la contagiosul Turism Sentimental, acum endemic.[92] Poeţii de pe vremuri, privilegiaţi de Simţuri, se bucuraseră deja de Natura exterioară; dar mai cu seamă aşa cum ne bucuram noi de cupa de cristal în care se află o băutură bună sau proastă; adică în linişte sau cu puţine comentarii incidentale; după socoteala mea, pînă după *Nenorocirile sărmanului Werther*, n-a existat niciodată un om care să spună: Hai să facem acum o Descriere! După ce am turnat băutura în noi, hai să mîncăm paharul! Din nefericire, Jenner-ul[93] acestei endemii n-a fost încă găsit." Aşa este, din păcate!

Credem că este mai important să remarcăm că Rătăcirile Profesorului, în măsura în care exteriorul său stoic şi cinic ne permite să vedem limpede lăuntrul său, îşi află aici caracterul lor permanent, fie el iluzoriu sau nu. Privirea aceasta Înveninată din Caleaşca cu Patru Cai pare să fi zădărnicit puţinul rămas din speranţa ce ar fi putut să mai licărească în el: Viaţa devenise în întregime un labirint întunecat; în care, ani în şir, prietenul nostru, fugind de fantome, e nevoit să se poticnească orbeşte şi, fireşte, cu mai multă grabă decît progres.

Ar fi o nebunie din partea noastră să încercăm să-l urmărim, chiar de departe, în acest extraordinar pelerinaj al lui prin lume; cea mai succintă relatare a căruia, dacă ar fi posibilă o relatare coerentă, ar umple volume întregi. Lipsa de claritate este derutantă, iar confuzia de nedescris. El trece dintr-o ţară în alta, dintr-o situaţie în alta; dispărînd şi reapărînd, fără ca vreodată cineva să poată calcula cum sau unde. Rătăceşte prin toate colţurile lumii şi, după cît se pare, prin toate cercurile societăţii. Dacă în vreuna din scene, probabil greu de determinat geografic, precizează timpul şi face legături, fiţi siguri că vă veţi pomeni cu toate aceste elemente pierind ca prin minune. Să-l lăsăm să se piardă din vedere ca savant Particular

[92]) Această adevărată modă a fost lansată de Rousseau, Goethe, Byron şi Chateaubriand.

[93]) Descoperitorul vaccinului antivariolic.

(*Privatisirender*), trăind din mila lui Dumnezeu în vreo capitală europeană, şi-l vom găsi ulterior ca Hagiu în apropiere de Mecca. E o Fantasmagorie inexplicabilă, capricioasă, cameleonică; e ca şi cum Călătorul nu voiajează cu ajutorul membrelor sale şi pe şosele, ci cu vreun covor fermecat sau cu Pălăria lui Fortunatus.[94] Totul împărţit totodată emblematic în diverse simboluri obscure (cum este colecţia de Indicatoare de Străzi); cu doar cîteva detalii istorice directe, intercalate ici şi colo: insuliţe de lumină în lumea înceţoşată! Astfel că, din acest punct de vedere, Profesorul reprezintă o enigmă tot mai de nedezlegat. În limbaj figurat, am putea spune că el devine nu chiar un spirit, ci un Fapt spiritualizat, nebulos, fără precedent în Biografie: Fluviul Istoriei sale, al cărui curs l-am trasat începînd de la cele mai firave izvoare ale lui şi pe care am sperat să-l vedem curgînd la vale tot mai bogat spre ocean, se năpusteşte aici spre această terifiantă Cădere a Îndrăgostitului; şi, ca o cădere spumegînd de furie, se prăbuşeşte tot în nori tumultuoşi de stropi! Este adevărat că acolo jos se adună din nou în bălţi şi băltoace; dar abia la mare distanţă şi cu mare greutate reuşeşte eventual să reintre în curentul general. Ca să aruncăm o privire la unele dintre aceste bălţi şi băltoace şi să vedem încotro se îndreaptă, este un efort care va trebui să constituie limita strădaniei noastre pe parcursul unui capitol sau două.

În care scop, acele Notiţe istorice directe, acolo unde vom putea da peste ele, sînt fără îndoială cele mai bune. Totuşi, sînt şi multe din acestea pe care, cu elementele de care dispunem pe moment, ar fi hazardat să le prezentăm. Teufelsdröckh, plutind omniprezent la cele mai înalte şi mai joase niveluri, vine în contact cu însăşi Istoria oficială. De exemplu, conversaţiile şi relaţiile sale cu Persoane ilustre, ca Sultanul Mohamed, cu Împăratul Napoleon şi alţii, nu au oare mai curînd un caracter diplomatic decît unul biografic? Editorul, ţinînd seama de sacralitatea capetelor încoronate, ba chiar suspectîndu-l pe Filosoful Veşmintelor de posibile trucuri, va evita deocamdată acest domeniu; viitorul va aduce poate noi clarificări şi îndatoriri.

[94]) Pălărie vrăjită care, punînduţi-o pe cap, te duce istantaneu unde doreşti.

Dacă ne întrebăm acum, nu chiar cu vreun Scop ascuns, pentru că nu există nici unul, ci într-o perspectivă imediată; în orice caz, în ce stare de spirit a întreprins Profesorul acest pelerinaj prin lume, - răspunsul este mai curînd clar decît favorabil. „Un Neastîmpăr fără nume", spune el, „mă împingea înainte; pentru care mişcarea exterioară reprezenta o oarecare uşurare înşelătoare de moment. Încotro s-o iau? Stelele mele Călăuzitoare dispăruseră, pe bolta aceea de flăcări îngrozitoare nu licărea nici o stea. Dar trebuia totuşi să merg înainte; pămîntul îmi ardea sub picioare; nu exista odihnă pentru tălpile mele. Eram singur, singur! Iar puternicul meu for interior îşi făurea cu dor, una după alta, Fantasmele; spre care trebuia să merg zadarnic. Nutream sentimentul că există, că trebuie să existe undeva o Fîntînă izbăvitoare pentru setea mea febrilă. Am mers în pelerinaj la multe Fîntîni imaginate cu drag, la Fîntînile Sfinţilor acestor zile; la Oamenii mari, la marile Oraşe şi Evenimente: dar n-am găsit nici un leac acolo. În ţări străine, ca şi în cele bine cunoscute; în deşerturi sălbatice, ca şi în presa civilizaţiei corupte, peste tot acelaşi lucru: cum putea Călătorul vostru să scape de - *propria lui Umbră*? În ciuda acestui fapt, tot Înainte! Vînturile şi rîurile, întrega Natură mă îndemnau: Înainte! *Ach Gott!*, eram o dată pentru totdeauna un adevărat Fiu al Timpului."

Din toate acestea nu reiese clar dacă Şcoala Satanică din el era încă destul de activă. El spune în altă parte: „Aveam permanent la mine *Enchiridionul*[95] *lui Epictet*, care era adesea singurul meu tovarăş raţional; şi regret că trebuie să menţionez că hrana pe care mi-o asigura era neînsemnată." Nebun Teufelsdröckh! Cum s-ar fi putut altfel? Oare nu ştii greceşte suficient de bine ca să înţelegi măcar că *Scopul Omului este Acţiunea, nu Gîndirea*, deşi aceasta din urmă este cea mai nobilă?

„Cum am trăit?", scrie el într-un loc: „Prietene, te-ai gîndit vreodată la „Pămîntul aspru care ne hrăneşte pe toţi", cum bine îl numeşte Sofocle; cum el hrăneşte vrabia de pe acoperişul casei şi cu atît mai mult pe favoritul ei, omul? Cît timp te agiţi şi trăieşti vei

[95]) Manual.

avea probabil ce mînca. Ceaiul meu de la micul dejun a fost făcut de o tătăroaică cu apă din Amur, care a şters ceainicul ei de lut cu o coadă de cal. Am mîncat ouă de păsări sălbatice, coapte în nisipul Saharei; m-am trezit în *Estrapad*-ul[96] parizian şi în *Malzlein*-ul vienez cu perspectiva de a avea la micul dejun nimic altceva decît lichidul elementar. Faptul că trebuia să-mi cîştig Existenţa m-a salvat de la Moarte prin sinucidere. În Europa noastră aferată nu există oare o cerere permanentă de Inteligenţă în departamentele chimice, mecanice, politice, religioase, educaţionale şi comerciale? Nu este oare nevoie de scribi care să graveze inscripţii propiţiatorii pe Fetişuri în ţările Păgîne? Să supravieţuieşti! Ştii atît de puţin despre alchimia care există într-un Suflet inventiv; despre cum, mişcînd doar din degetul mic, ca să spunem aşa, el poate crea provizii suficiente pentru trupul (unui Filosof); şi apoi, cu amîndouă mîinile, poate crea lucruri cu totul diferite de provizii; adică spectre cu care să se tortureze."

Sărmane Teufelsdröckh! Fugind cu Foamea permanent în coastă; şi o Întreagă Urmărire Infernală în spate; astfel încît chipul Foamei este, comparativ, cel al unui prieten! Trebuia deci, în spiritul anticului Cain sau al modernului Jidov Rătăcitor, - cu excepţia faptului că nu se simte vinovat, ci numai îndură chinurile vinovăţiei, - să rătăcească de colo-colo cu o iuţeală lipsită de sens. Trebuia deci să scrie pe întreaga suprafaţă a Pămîntului (cu urme de paşi) *Necazurile sărmanului Teufelsdröckh*; aşa cum marele Goethe a trebuit să scrie în cuvinte pasionate *Necazurile sărmanului Werther* înainte ca spiritul să i se elibereze şi să poată deveni Bărbat. Cu adevărat zadarnică este speranţa atît de agerului tău Alergător să scape „de propria lui Umbră"! Totuşi, în aceste zile critice, cînd Cel Născut în Ceruri se vede pentru prima dată (în jurul vîrstei de douăzeci de ani) într-o lume ca a noastră, mai bogată decît de obicei în două lucruri, în Adevăruri şi Meserii desuete, - ce Altceva poate crede nebunul decît că lumea nu este decît un Cuib de Minciuni, în care cel care nu spune Minciuni şi nu se poartă ca un mincinos este nevoit să rămînă fără ocupaţie şi să ajungă pradă disperării? În care se întîmplă ca publicarea unei astfel de Opere de Artă într-o limbă

[96]) Cartiere sărace ale celor două capitale, la vremea aceea.

sau alta să devină pentru spiritele mai nobile aproape o necesitate. Căci ce este mai potrivit ca o Altercaţie cu Diavolul, înainte de a începe să Lupţi sincer cu el? Byron al vostru publică *Necazurile sărmanului Lord* George în versuri şi proză, copioase de altfel; Bonaparte al vostru dă spectacole cu Opera sa *Necazurile sărmanului Napoleon*, într-un stil mult prea stupefiant; cu muzica bubuiturilor de tun şi a strigătelor de moarte ale unei lumi; luminile sale de scenă sînt flagelurile Conflagraţiei; rimele şi recitativurile sale sînt tropăitul Armatelor încleştate în bătălii şi trosnetul Oraşelor dărîmate. E mai fericit cel care, precum al nostru Filosof al Veşmintelor, poate scrie despre o astfel de problemă, întrucît trebuie să se scrie despre ea, pe Pămîntul insensibil, doar cu tălpile pantofilor săi; şi să şi supravieţuiască unei asemenea scrieri!

VII. PERPETUUL NU

Sub straniul înveliş nebulos în care s-a înfăşurat acum Profesorul nostru, fără îndoială că firea lui spirituală îşi urmează cursul şi evoluează: căci cum ar putea „Fiul Timpului" să stea vreodată liniştit? Îl vedem pe parcursul acestor ani întunecaţi într-o stare de criză, de tranziţie: Peregrinările lui demenţiale şi dizolvarea generală într-o Discontinuitate vagă, ce sînt toate acestea altceva decît o Fermentaţie dezlănţuită; al cărui produs se va degaja într-o zi sub o formă cu atît mai limpede cu cît e mai intens procesul?

Asemenea tranziţii sînt întotdeauna pline de suferinţă: astfel, vulturul, cînd năpîrleşte, e vulnerabil; şi, ca să aibă un cioc nou, trebuie să şi-l izbească violent de stînci pe cel vechi. Oricît Stoicism ar putea afecta Călătorul nostru în acţiunile şi gesturile sale individuale, este limpede că o febrilitate scăpată de sub control datorită anarhiei şi mizeriei clocoteşte în el; ale cărei fulgerări se răspîndesc în afară: nici nu putea fi altfel! Nu l-am văzut oare dezamăgit, bătaia de joc a Destinului vreme de atîţia ani? Tot ceea ce tînăra inimă şi-a putut dori şi a solicitat, i-a fost refuzat; mai mult, ceea ce e mult mai crud în ultimă instanţă, i-a fost oferit şi apoi smuls din mînă. Mereu aceeaşi „Excelentă Pasivitate"; dar nimic garantat în privinţa Activităţii utile şi rezonabile, esenţială celei dintîi ca Hrana pentru Foame: pînă cînd, în cele din urmă, în acest Pelerinaj sălbatic al lui, a trebuit să presteze de nevoie o Activitate, chiar dacă inutilă şi nerezonabilă. Vai, cupa lui de amărăciuni, care se umplea picătură cu picătură încă din vremea primei „dimineţi roşietice" de la Gimnaziul din Hinterschlag, era plină ochi; şi apoi, picătura aceea de otravă a poveştii cu Togwood-şi-Blumine a făcut să dea pe de lături şi chiar să clocotească într-un potop de spumă.

El însuşi spunea odată, avînd mai curînd dreptate decît dînd dovadă de originalitate: „La drept vorbind, Omul se bizuie pe

Speranţă, nu-i rămîne altceva decît Speranţa; lumea asta a lui este cu siguranţă Tărîmul Speranţei." Ce-i mai rămînea atunci Profesorului nostru? Îl vedem deocamdată lipsit de absolut orice Speranţă; privind nu spre răsăritul auriu, ci, cu ochi absenţi, spre firmamentul de un auriu întunecat, încărcat de cutremure şi tornade, din jurul lui.

Vai, lipsit de Speranţă, într-un sens mai profund decît ne-am putea închipui! Căci, rătăcind haotic prin lume, a pierdut deja legătura cu o altă lume, o lume mai elevată. Impregnat de religie sau cel puţin de religiozitate, aşa cum prietenul nostru s-a dovedit a fi de atunci încoace, el nu ascunde faptul că era total lipsit de religie în zilele acelea: „Îndoiala căpătase nuanţe tot mai sumbre, devenind Necredinţă", spune el; „umbră după umbră îngroaşă bezna de pe sufletul meu, pînă cînd s-a zămislit negrul păgîn al Gheenei, nemişcat şi fără stele." Pentru cititorii care au meditat, dacă meditaţie se cheamă asta, asupra vieţii omului şi au avut fericirea să descopere, contrar atîtor Filosofii ale Profitului şi Pierderii, speculative şi practice, că Sufletul *nu* este sinonim cu Stomacul; care au înţeles, deci, vorba Prietenului nostru, în conformitate cu care „pentru bunăstarea omului, Credinţa este practic unicul lucru de care el are nevoie; cum că, graţie ei, martirii, altminteri slabi, au putut îndura ruşinea şi şi-au purtat cu bucurie crucea; şi că fără ea, oamenii de lume îşi vomită existenţa bolnavă prin sinucidere, înconjuraţi de lux"; pentru aceşti cititori este clar că, referitor la o fire morală curată, pierderea credinţei religioase însemna că au pierdut tot. Tînăr nefericit! Toate rănile, încleştarea unui Deznodămînt prelungit, pumnalul falsei Prietenii şi al Dragostei mincinoase, toate rănile inimii tale atît de joviale s-ar fi vindecat din nou, dacă nu i-ar fi fost retrasă căldura vitală. Putea foarte bine să exclame în maniera lui sălbatică: „Nu există Dumnezeu, deci; ci cel mult un Dumnezeu absent, tolănit încă de la primul Sabbat, în afara Universului său şi *privindu-l* cum merge? Cuvîntul Datorie nu are nici un înţeles; ceea ce numim noi datorie nu este oare un Mesager şi o Călăuză Divină, ci doar o Fantasmă pămîntească falsă, plămădită din Dorinţă şi Teamă, din emanaţiile Spînzurătorilor şi ale Palatului Celest al Doctorului Graham? Fericirea unei conştiinţe satisfăcute! N-a simţit Pavel din Tarsus, pe care admiratorii săi l-au numit de atunci Sfînt, că el era „cel mai mare păcătos"; în timp ce Nero al Romei, spirit voios (*wohlgemuth*), îşi petrecea o mare parte a timpului său cîntînd la liră? Colportor caraghios de Vorbe şi sfărîmător de Mobiluri, care ai în moara Logicii tale un mecanism pămîntesc pentru Divinitatea însăşi şi ai vrea să-mi macini Virtutea din păstăile Plăcerii, - îţi spun: Nu! Pentru Prometeul învins care este omul, cea mai amară agravare a ruinei sale este veşnic faptul că el este conştient de Virtute, că se simte nu numai victima suferinţei, ci şi a nedreptăţii. Şi atunci? Inspiraţia eroică pe care o numim Virtute nu este decît o Pasiune oarecare; vreo undire a sîngelui care clocoteşte în direcţia de pe urma căreia *profită* alţii? Nu ştiu; ştiu doar că Dacă ceea ce se numeşte îndeobşte Fericire este menit să fie adevăratul nostru ţel, atunci sîntem cu toţii rătăciţi. Omul poate înfrunta multe înarmat cu Prostie şi cu o Digestie sănătoasă. Dar ce sînt terorile la care este supusă Conştiinţa în timpurile acestea vulgare şi lipsite de imaginaţie în comparaţie cu bolile Ficatului? Să ne clădim cetatea nu pe Moralitate, ci pe Bucătărit: fluturîndu-ne tigăile drept nişte cădelniţi, să-i oferim tămîie parfumată Diavolului şi să trăim fericiţi cu lucrurile grase pe care *el* i le-a furnizat Alesului său!"

Derutatul Călător este astfel obligat să stea, aşa cum atît de mulţi au făcut, la intrarea peşterii sibiline a Destinului şi să-şi răcnească întrebările una după alta, fără să primească alt Răspuns decît cel al Ecoului. Această lume a lui, atît de frumoasă cîndva, nu mai este decît un Pustiu întunecat; în care nu se aud decît răgetele fiarelor sălbatice sau ţipetele oamenilor disperaţi şi plini de ură; şi nici un Stîlp de Nori ziua, nici un Stîlp de Foc noaptea, care să-l călăuzească pe Pelerin. Într-un aşa hal îl adusese spiritul său Investigator. „Dar la ce bun toate acestea (*was thut's*)?", strigă el: „Aceasta este soarta obişnuită în epoca pe care o trăim. Neatingînd maturitatea spirituală înainte de *Secolul lui Ludovic al Cincisprezecelea* şi nenăscîndu-te complet idiot (*Dummkopf*), nu ai altă perspectivă. Ca şi tine, întreaga lume este vîndută Necredinţei; vechile lor Temple ale Divinităţii, ale căror acoperişuri n-au mai fost reparate de multă vreme, se prăbuşesc; iar oamenii întreabă acum: unde-i Divinitatea; ochii noştri n-au văzut-o niciodată?"

Ar fi păcat, în ciuda tuturor acestor vorbe violente, să-l taxăm pe Diogenes al nostru drept pervers. Servitori fără plată ai lui

Dumnezeu cum sîntem cu toții, poate că în nici o altă perioadă a vieții sale nu a fost el un mai decis Servitor al Binelui, al lui Dumnezeu, decît acum, cînd se îndoiește de existența Lui. „Trebuie să menționez faptul că", spune el, „după toate nenorocirile fără nume pe care spiritul meu Investigator, care pentru mine, ceea ce nu se întîmplă întotdeauna, era adevărată Dragoste de Adevăr, mi le adusese pe cap, am continuat totuși să iubesc Adevărul, cultul meu pentru el nefiind știrbit nici măcar cu o iotă. „Adevăr!", am strigat, „chiar dacă Cerurile mă vor zdrobi pentru că te caut: Nu Falsității! Chiar dacă un întreg Lubberland[97] ceresc ar fi prețul Apostaziei." Și mă purtam ca atare. Dacă un Mesager Divin, pogorît din nouri, sau o Mînă miraculoasă ar fi Scris pe zid, adresîndu-mi convingător un *Asta vei face*!, cu cîtă promptitudine pasionată, așa cum adesea m-am gîndit, aș fi făcut-o, chiar dacă ar fi fost să sar în Focul iadului. Astfel, în ciuda tuturor sfărîmătorilor de Mobiluri și a Filosofiilor Mecanice de Profit-și-Pierdere, cu toată oftalmia și halucinațiile aduse de ele, natura Infinită a Datoriei era încă în mod obscur prezentă pentru mine: trăind pe lume fără Dumnezeu, nu eram total lipsit de lumina lui Dumnezeu; dacă ochii mei, încă stînd închiși, cu toată dorința lor de nedescris, nu-L vedeau nicăieri, El era totuși prezent în inima mea, iar Legea Lui, scrisă cu litere sfinte, se afla încă acolo, lizibilă și sacră."

Între timp, printre toate aceste tribulații și deznodăminturi temporale și spirituale, ce trebuie să fi îndurat Călătorul în sufletul lui taciturn! „Sentimentul cel mai dureros", scrie el, „este cel al propriei tale Slăbiciuni (*Unkraft*): să fii slab, cum spune englezul Milton, înseamnă întotdeauna adevărata mizerie. Dar cum să-ți dai seama clar de Forța ta, dacă nu prin ceea ce ai reușit, prin ceea ce ai făcut. Între vaga Capacitate fluctuantă și Performanța indubitabilă permanentă există o mare diferență! O anume Conștiință de Sine zace în mod obscur și lipsită de cuvinte în noi: pe care doar Realizările noastre o pot face să vorbească și ne permit să o vedem limpede. Realizările noastre sînt oglinda în care Spiritul își vede pentru prima

[97]) Țara în care umblă cîinii cu covrigi în coadă.

oară contururile firești. De aici și nebunia acelui Precept imposibil, *Cunoaște-te pe tine însuți!*; pînă cînd va fi transpus într-un parțial posibil *Cunoaște ce ești în stare să faci!*

Dar pentru mine, care fusesem atît de straniu lipsit de succes, rezultatul net al Realizărilor mele se reducea pur și simplu la Nimic. Cum puteam deci să cred în Forța mea, cînd nu aveam nici o oglindă în care s-o văd? Totuși, întrebarea aceasta tulburătoare, ba chiar frivolă, după cum o văd acum, rămîne insolubilă pentru mine: ai tu o anumită Aptitudine, o anumită Valoare, așa cum majoritatea nu au; ori ești cea mai desăvîrșită Nulitate a epocii tale? Vai! Groaznica Necredință înseamnă Necredință în tine însuți; și cum puteam să cred? Nu a fost prima și ultima mea credință în mine însumi, atunci cînd chiar și mie mi se părea că se deschisese Cerul și am cutezat să iubesc - înșelată atît de crud? Misterul speculativ al Vieții a devenit și mai mare pentru mine: nu numai că n-am realizat nici cel mai mic progres întru Misterul practic, dar am fost în toate lovit, disprețuit și respins în mod rușinos. Sărmană entitate în mijlocul unei Infinități amenințătoare, părea să nu-mi fi dat altceva decît ochii, cu care să contemplu propria mea neputință. Ziduri invizibile, dar impenetrabile, mă separau ca într-o Vrajă de tot ce era viu: era în lumea largă vreun piept sincer pe care să-l string plin de încredere la al meu? Dumnezeule, nu, nu era nici unul! Mi-am pus lacăt la buze: de ce să-mi dau drumul la gură, înconjurat de diversitatea aceea schimbătoare de așa-ziși Prieteni, în ale căror suflete veștejite, vanitoase și atît de înfometate, Prietenia nu era decît o tradiție desuetă? În astfel de cazuri, alternativa e să vorbești puțin, iar acel puțin să fie inspirat mai ales din Ziare. Acum, cînd privesc în urmă, îmi dau seama că izolarea în care trăiam atunci era ciudată. Bărbații și femeile din jurul meu, chiar dacă vorbeau cu mine, erau simple Figuri; uitasem practic că sînt vii, că nu sînt pur și simplu automate. Mă plimbam solitar pe străzile lor aglomerate, înconjurat de adunările lor viermuitoare; și (exceptînd faptul că inima mea și nu a altuia era cea pe care o devoram) sălbatic, ca tigrul în jungla sa. Aș fi putut avea, ca un Faust, o oarecare alinare dacă aș fi fost în stare să mă închipui ispitit și chinuit de Diavol; căci, îmi închipui că un Iad fără Viață, chiar dacă e vorba de Viață diabolică, ar fi și mai înspăimîntător. Dar în epoca noastră de Demolări și Necredință,

adevăratul Diavol a fost desființat, nu mai poți crede nici măcar în el. Universul era pentru mine lipsit de Viață, de Perspectivă, de Voință, chiar de Ostilitate: era o Mașină-cu-aburi imensă, moartă și incomensurabilă, mergînd înainte cu indiferența ei mortificată pentru ca să mă zdrobească fibră cu fibră. Oh, vastă, întunecată, solitară Golgotă și Morgă a Morții! De ce a fost Cel Viu izgonit și lăsat singur, dar Conștient! De ce, din moment ce nu există Diavol; de ce, dacă nu cumva Diavolul e Dumnezeul tău?"

Pradă permanentă a unor astfel de coroziuni, nu risca oare cu atît mai mult o constituție de fier, chiar a unui Teufelsdröckh, dacă ele se agravau și mai mult, să se destrame? Presupunem că știa ce înseamnă să fii bolnav; și, în ciuda obiceiurilor sale nomade, suferea probabil de o boală cronică. Ascultați asta, de exemplu: „Cît de minunat este să mori de inimă rea, pe Hîrtie! E cu totul altceva în practică; fiecare ferestruică a Sensibilității tale și chiar a Intelectului, ca să zicem așa, mînjită și stropită de noroi, astfel încît nici o rază curată nu poate pătrunde; o întreagă Farmacie în măruntaiele tale; și sărmanul suflet abandonat, cufundîndu-se lent într-o mlaștină de Dezgust!"

Adunînd toate mizeriile externe și interne, n-am putea găsi o semnificație destul de mare în propozițiile următoare, scrise chiar în stilul potolit al Profesorului nostru? „Un anumit Creștinism crepuscular (*Nachschein*) m-a împiedicat să mă sinucid: poate și o anumită indolență a caracterului meu; în fond, nu era un remediu la care puteam apela oricînd? Îmi puneam adesea, totuși, întrebarea: La urma urmei, ce-ar fi dacă, la un colț de stradă, cineva te-ar împușca, spulberîndu-te în Spațiu, trimițîndu-te pe Lumea cealaltă sau într-o Negație a Lumii? În felul acesta, în furtuni pe mare, în orașe asediate ori în alte situații cu primejdii de moarte, am manifestat mereu o seninătate care a fost în mod destul de fals luată drept curaj."

„Așa a fost", conchide Călătorul, „așa am trăit, ca într-o amară agonie prelungită, vreme de mulți ani. Inima din mine, neatinsă de nici o picătură de rouă din cer, ardea astfel lent, așezată pe un foc de pucioasă. Nu-mi aminteam să fi vărsat vreodată o lacrimă măcar; sau o singură dată doar, în timp ce murmuram cu o jumătate de voce, recitînd Cîntecul de Moarte a lui Faust, acel

sălbatic *Selig der den er in Siegesglanze findet* (Fericit cel pe care ea îl surprinde în plină splendoare a Luptei), și-mi spuneam că măcar de această ultimă Prietenă nu eram abandonat, că nici chiar destinul nu mă putea condamna la nemurire. Lipsit de speranță, nu simțeam nici vreo teamă anume, fie de Om sau de Diavol: mai mult, simțeam adesea că ar fi fost o ușurare dacă însuși Arhidiavolul mi-ar fi apărut în față, chiar însoțit de chinurile Tartarului, ca să pot spune o parte din ceea ce gîndeam. Și, totuși, e destul de ciudat că trăiam într-o continuă, nedefinită și paralizantă teamă; tremurînd nevolnic, fără să știu din ce cauză: mi se părea că tot ce se afla sus în Ceruri și sub Pămînt voia să mă rănească; ca și cum Cerurile și Pămîntul nu erau decît fălcile nemărginite ale unui monstru devorator, de care așteptam, palpitînd, să fiu înșfăcat.

Copleșit de o astfel de stare de spirit, eram probabil cel mai mizerabil om din toată Capitala franceză, inclusiv Suburbiile, într-o zi sufocantă de Cuptor, tîrîndu-mă de-a lungul murdarei *Rue Saint-Thomas de l'Enfer*, înconjurat de destule gunoaie ale orașului, într-o atmosferă închisă, pășind pe caldarîmul la fel de fierbinte ca și Cuptorul lui Nabucodonosor[98] ; cadru care, fără îndoială, nu avea darul să mă înveselească; dar, deodată, mi-a venit un Gînd și mi-am zis: „De ce îți *este* teamă? De ce tot scîncești și gemi ca un laș, de ce te tot tupilezi și tremuri? Biped mizerabil! Care este cantitatea totală din ceea ce-i mai rău care-ți stă în față? Moartea? Fie și Moartea: plus torturile Tophetului[99] și tot ce vor și pot să-ți facă Diavolul și Omul! Nu ai și tu inimă; nu poți îndura orice-ar fi; și, Copil al Libertății fiind, deși proscris, să bați din picior, făcînd să se zguduie însuși Tophetul, în timp ce te înghite? N-are decît să vină; am să-i ies în întîmpinare și am să-l sfidez!" Și în timp ce gîndeam toate acestea, un val de foc îmi umplu sufletul; și am izgonit pentru totdeauna josnica Frică din mine. Eram puternic, fără să știu; eram un spirit, aproape un zeu. De atunci încolo, caracterul stării mele de mizerie s-a

[98]) Nabu-kudur-usur sau Nabucodonosor, rege al Babilonului (605?-562 î.e.n.), care a cucerit Ierusalimul, a dărîmat Templul și a deportat mulți evrei în Babilon.
[99]) Vezi nota 89.

schimbat: nu mai era Teamă sau Lamentație, ci Indignare și Sfidare înverșunată, cu ochi de flacără.

Astfel penetrase cu autoritate ETERNA NEGARE (*das ewige Nein*) toate ascunzișurile Ființei mele, ale EULUI meu; și abia atunci s-a ridicat întregul meu EU în maiestatea sa originară dată de la Dumnezeu și și-a lansat cu vehemență Protestul. Fie ca aceeași Indignare și aceeași Sfidare, din punct de vedere psihologic, să fie pe drept cuvînt numite Protest - cea mai importantă tranzacție din Viață. Eterna Negare declarase: „Păzea, ești orfan și proscris, iar Universul e al meu (al Diavolului)"; la care întregul meu Eu răspunde de data aceasta: „*Eu* nu sînt al tău, sînt LIBER și te voi urî veșnic!"

Înclin să cred că din acel moment datează Renașterea mea Spirituală sau Ziua Botezului meu de Foc Bafometic; poate că exact de atunci am început să fiu Bărbat.

VIII. CENTRUL INDIFERENȚEI

Deși, după acest „Botez de Foc Bafometic" al lui, Călătorul nostru ne dă de înțeles că Neastîmpărul său n-a făcut decît să se intensifice; căci, într-adevăr, „Indignarea și Sfidarea", mai cu seamă față de lucrurile generale, nu sînt cei mai pașnici locatari; Psihologul poate totuși presupune că nu mai era vorba de un Neastîmpăr fără remediu; că avea de acum încolo cel puțin un centru fix în jurul căruia să graviteze. Căci sufletul trecut-prin-botezul-focului, atît de multă vreme răvășit și lovit de trăsnete, își găsește aici propria sa Libertate - sentiment care este Botezul său Bafometic: citadela întregului său regat, cucerită prin luptă și devenită inexpugnabilă apoi; dominioanele din afara căreia vor fi desigur cucerite și pacificate unul cîte unul, nu fără lupte crîncene, firește. Ca să recurgem la o altă imagine, am putea spune că, dacă în acea clipă mărceață din *Rue Saint-Thomas de l'Enfer*, vechea Școală Satanică din el nu fusese încă dată afară, primise totuși o somație oficială de evacuare; - drept urmare, de altfel, incantațiile ei asurzitoare, blestemele blasfematoare și scrîșnetele ei rebele din dinți nu puteau să devină între timp decît și mai tumultuoase și mai dificil de ascuns.

În consecință, dacă examinăm cu atenție aceste Peregrinări, vom sesiza poate de aici o anumită metodă rudimentară sub nebunia lor. Teufelsdröckh nu mai bîntuie acum prin lume doar ca un spectru; în cel mai rău caz o face ca Om-în-luptă-cu-spectrele, cu perspectiva de a deveni un Îmblînzitor-de-Spectre. Făcînd neobosit pelerinaje la atît de multe „Fîntîni ale Sfinților", fără să-și potolească vreodată setea, el găsește totuși cîteva fîntîni seculare, care îl alină din cînd în cînd. Într-un cuvînt, dacă nu a încetat nici o clipă să-și tortureze inima, face acum totuși cîteva pauze; și se mulțumește cu NON-EUL drept cea mai consistentă hrană. Nu ni-l arată următoarea notiță într-o stare mult mai naturală?

„Eram interesat şi de Oraşe şi Cetăţi, mai ales de cele antice. Cît de frumos este să priveşti astfel, ca într-o lungă perspectivă, în adîncul Timpurilor îndepărtate; să ai, ca să zicem aşa, sub ochi, o veritabilă secţiune a celui mai îndepărtat Trecut, adusă întreagă în Prezent! În Cetatea aceea veche era jarul viu al unui Foc de Bucătărie, stins în urmă cu vreo două mii de ani; el a ars şi arde încă, mai mult sau mai puţin triumfător, alimentat de combustibilul din zona respectivă, şi tu însuţi îi vezi aievea fumul. Ah, iar mult mai misteriosul jar viu al Focului Vital a fost şi el stins acolo; dar, ca prin minune, arde şi se răspîndeşte încă; iar fumul şi cenuşa lui (în aceste Săli-de-Judecată şi Cimitire) şi foalele care-l aţîţă (în aceste Biserici) pot fi văzute şi acum; flacăra lui, prezentă pe orice chip zîmbitor sau plin de ură, te încălzeşte sau te arde încă.

Principalele rezultate ale Activităţii şi Strădaniilor Omului sînt imateriale, mistice şi păstrate doar de Tradiţie: aşa sînt formele lui de Guvernămînt, cu autoritatea pe care se bizuie ele; sau Obiceiurile lui şi Moda, atît în ce priveşte hainele Trupului, cît şi cele ale Sufletului; şi în mai mare măsură fondul său comun de Meşteşuguri, întreaga lui Capacitate dobîndită în manipularea Naturii: toate acestea, oricît de indispensabile şi nepreţuite ar fi ele, nu pot deloc să fie puse sub lacăt, ci trebuie transmise, ca nişte spirite, cu vehicule impalpabile, din Tată-n Fiu; degeaba ceri să le vezi, nu le vei întîlni nicăieri. Plugari şi Fierari au existat încă de pe vremea lui Cain şi Tubalcain[100] : dar unde sînt depozitate ABILITĂŢILE Agricole, Metalurgice şi de altă natură pe care oamenii le-au dobîndit? Ele se transmit în aerul atmosferic, în razele soarelui (pe cale Auditivă şi Vizuală); constituie ceva aerian, impalpabil, ceva cu totul spiritual. Tot astfel, să nu mă întrebaţi Unde sînt LEGILE: unde se află GUVERNUL? Te vei duce zadarnic la Schönbrunn, la Downing Street sau la Palatul Bourbon: nu vei găsi acolo decît case de cărămidă sau de piatră şi cîteva teancuri de HÎRTII legate cu panglici. Atunci unde se află mîinile care deţin acest atotputernic şi cu viclenie urzit GUVERN al lor? Pretutindeni şi totodată nicăieri: vizibil doar prin acţiunile lui, şi el este ceva aerian, invizibil: sau, dacă vreţi, mistic şi miraculos. Atît de spirituală (*geistig*) este întreaga noastră Viaţă de zi cu zi: tot ce facem noi izvorăşte cu adevărat din Mister, din Spirit, din invizibila Forţă; trupul Faptic iese la iveală din marele Abis mistic doar ca o mică imagine Vaporoasă sau ca himericul Palat al Armidei.

[100]) Personaj biblic (Geneza, 4:22), lucrător în fier şi alamă.

Pe de altă parte, eu contez pe trei produse vizibile şi tangibile ale Trecutului: Oraşele cu Muzeele şi cu Arsenalele lor; apoi Cîmpurile cultivate, cu Drumurile divizionare şi Podurile lor, care pot aparţine celor dintîi, celor din urmă sau ambelor; iar în al treilea rînd - Cărţile. În care treime, ultima inventată, se află cu adevărat o valoare care o depăşeşte cu mult pe cea a celorlalte două. Este într-adevăr minunată virtutea unei Cărţi veritabile. Nu ca o cetate moartă, de piatră, care se năruieşte şi necesită reparaţii în fiecare an; mai asemănătoare cu un cîmp cultivat, dar un cîmp spiritual, dacă-mi permiteţi să mă exprim astfel, ea dăinuie an după an şi generaţie după generaţie (avem Cărţi care numără deja o sută cincizeci de vieţi omeneşti); şi în fiecare an apare noua recoltă de frunze (Comentarii, Deducţii, Sisteme Filosofice şi Politice; sau fie doar Discursuri, Pamflete, Eseuri Jurnalistice), fiecare dintre ele fiind talismanică şi taumaturgică, deoarece îi convinge pe oameni. O, tu, cel care eşti în stare să scrii o Carte, ceea ce o dată la două secole sau mai des îi este hărăzit unui om să facă, nu-l invidia pe acela căruia i se spune Făuritor de Oraşe şi fie-ţi nesfîrşit de milă de cel căruia i se spune Cuceritor sau Incendiator de Oraşe! Şi tu eşti un Cuceritor şi un Învingător: dar de un soi adevărat, adică asupra Diavolului: şi tu ai făurit ceva care va dura mai mult decît marmura şi metalul şi va fi o Cetate miraculoasă a Minţii, un Templu, o Şcoală Teologică şi un Munte Profetic, la care toate neamurile Pămîntului vor face pelerinaje. - Nebunule! De ce hoinăreşti tu fără ţintă, în fervoarea ta de buchinist, ca să contempli piramidele din piatră de la Gizeh[101] sau pe cele din lut din Sahara? Ele stau acolo, ascultă ce-ţi spun, inutile şi inerte, contemplînd prosteşte Deşertul de trei mii de ani: dar nu poţi

[101]) Oraş în nordul Egiptului, la nord de Cairo, unde se află Sfinxul şi cele trei piramide principale.

oare, în schimb, să-ţi deschizi oricînd BIBLIA ebraică sau chiar Versiunea ei Luterană?"

Nu mai puţin satisfăcătoare este apariţia sa bruscă nu în Bătălie, ci pe un anumit cîmp de Bătălie; care ghicim curînd că trebuie să fie cel de la Wagram; astfel încît găsim aici pentru prima dată o anumită aproximaţie în privinţa unei date distincte. Omiţînd o mare parte, vrem să vă împărtăşim ceea ce urmează:

„Oribil! O întreagă Marchfeld[102] presărată cu schije, obuze, căruţe sfărîmate şi oameni şi cai morţi; ostaşi care nici măcar n-au fost îngropaţi. Şi grămezile acelea de pămînt roşu: acolo zac Carcase de Oameni, din care orice urmă de Viaţă şi Virtute a fost izgonită; iar acum sînt măturate împreună şi înghesuite în ascunzişuri, ca nişte Coji de ou sfărîmate! - A intenţionat oare Natura, atunci cînd a rugat Dunărea să-şi coboare încărcăturile de pămînt de pe Înălţimile Carintiei şi ale Carpaţilor şi să le împrăştie în cele mai noi şi cele mai fertile aluviuni, să facă din tine, Marchfeld, un Leagăn bogat în grîne, unde să poată fi îngrijiţi copiii ei; sau o Arenă în care ei să poată fi gîtuiţi şi mutilaţi cu mai multă uşurinţă? Cele trei Şosele largi ale tale, care se întîlnesc aici pornind din marginile Europei, au fost făcute deci pentru carele cu Muniţii? Wagram-urile şi Stillfrieds-urile tale nu erau decît tot atîtea Cazemate improvizate din care casa de Habsburg să poată trage cu tunurile şi asupra cărora să se tragă cu tunurile? Regele Ottokar[103] moare sub loviturile bîtelor lui Rodolf printre colinele de acolo; şi tot aici cade Împăratul Franz sub cele ale lui Napoleon: în cîte rînduri, de-a lungul acestor cinci secole, ca să nu mai pomenim de celelalte, de cîte ori ţi-a fost zdrobit şi întinat sînul, frumoasă Cîmpie! Pajiştea verde e sfîşiată şi călcată în picioare; grija duioasă a omului faţă de ea, pomii ei fructiferi, gardurile ei vii şi casele splendide sînt distruse de praful de puşcă; iar blîndele cîmpuri însămînţate au devenit un Osuar pustiu şi hidos. Cu toate acestea, Natura acţionează; aceşti Drăcuşori-ai-Prafului-de-Puşcă nu se vor mai ridica împotriva ei cu lucrările lor diavoleşti; tot

[102]) Cîmpia pe care a avut loc bătălia de la Wagram.

[103]) Rege al Boemiei, s-a aliat cu Henri al Bavariei şi cu regele Ungariei împotriva lui Rudolf de Habsburg.

sîngele şi tot măcelul acesta vor fi acoperite şi vor deveni îngrăşăminte; iar la anul Marchfeld va fi verde, chiar mai verde. Chibzuită şi neobosită Natură, care tragi un cît de mic folos de pe urma uriaşei noastre risipe, cum reuşeşti tu să făureşti Viaţă pentru Cei Vii, chiar din carcasa Ucigaşului!

Ca să folosim un limbaj absolut neoficial, care este scopul precis şi rezultatul unui război? După cîte ştiu, în satul britanic Dumdrudge[104], de exemplu, locuiesc şi trudesc de obicei vreo cinci sute de suflete. Din aceştia sînt aleşi pe rînd, în timpul războiului cu Franţa, de drept „Duşmani Naturali" ai francezilor - să zicem treizeci de combatanţi apţi de luptă: Dumdrudge i-a întreţinut şi hrănit pe cheltuiala lui; nu fără greutăţi şi necazuri, a făcut bărbaţi din ei şi chiar i-a pregătit pentru diferite meşteşuguri, astfel încît unul ştie să ţească, altul să ridice case, altul să mînuiască barosul, şi cel mai slab dintre ei poate ridica aproape două sute de kilograme. Cu toate acestea, sînt aleşi, în mijlocul lacrimilor şi blestemelor; îmbrăcaţi în roşu din cap pînă-n picioare şi expediaţi pe cheltuiala publică la vreo două mii de mile sau numai în sudul Spaniei, să spunem; şi hrăniţi acolo pînă cînd este nevoie de ei. Iar acum, în acelaşi loc, în sudul Spaniei, există treizeci de meşteşugari francezi dintr-un Dumdrudge francez asemănător, dirijaţi şi ei într-o manieră similară: pînă cînd, în cele din urmă, după un efort nemărginit, cele două tabere se află practic faţă-n faţă; şi primii Treizeci îi înfruntă pe ceilalţi Treizeci, fiecare cu o puşcă în mînă. Este imediat pronunţat cuvîntul „Foc!", şi iată-i exterminîndu-se unii pe ceilalţi; şi în loc de şaizeci de meşteşugari energici şi utili, lumea se procopseşte cu şaizeci de carcase inerte, pe care trebuie să le îngroape şi pentru care varsă iar lacrimi. Avuseseră oamenii aceştia ceva de împărţit? Absolut nimic, oricît de harnic ar fi Diavolul! Trăiau destul de departe unii de ceilalţi; erau total străini unii de alţii; mai mult, am putea chiar spune că exista între ei, într-un Univers atît de vast, graţie Comerţului, o solidaritate inconştientă. Şi atunci? Proştii! Guvernanţii lor se certaseră; şi, în loc să se împuşte unii pe ceilalţi, au avut viclenia de

[104]) Satul Salahorilor Posaci.

a-i pune pe aceşti sărmani idioţi să tragă unii în ceilalţi. - Vai, aşa e şi în Germania şi, deocamdată, în toate celelate ţări; precum în vechiul proverb „orice drăcie ar face Regii, tot turcul plăteşte!". Ce-i drept, în ficţiunea englezului Smollet[105], încetarea totală a războiului este poate un simbol profetic; în care cei doi Duşmani Naturali în persoană iau fiecare cîte o Pipă umplută cu pucioasă; o aprind şi-şi aruncă fumul în faţă pînă cînd cel mai slab cedează; dar cîte tranşee pline de sînge şi secole de discordie s-ar putea să ne despartă încă de o asemenea profeţie a Erei Păcii!"

Doar aşa poate Profesorul, cel puţin în răstimpurile de luciditate, să treacă peste propriile sale nenorociri, să examineze lumea multicoloră şi să observe destul de pertinent ce se petrece acolo. Putem remarca, într-adevăr, că în ce priveşte cultura spirituală, dacă nu orice altceva, poate puţine perioade din viaţa lui au fost mai bogate decît aceasta. Pe plan intern, avem de-a face cu cel mai măreţ şi instructiv Curs de Filosofie Practică, însoţit de Experimente în plină desfăşurare; îndreptate către înţelegerea corectă a faptului că Peripateticele sale veşminte, propice Meditaţiei, mai curînd îl ajută decît îl stînjenesc. Dar şi pe plan extern, întrucît el rătăceşte fără ţintă, există, chiar dacă nu reprezintă cine ştie ce pentru inima nostalgică, destule privelişti, în schimb, pentru ochiul cercetător: în aceste Călătorii ale sale atît de neţărmurite, care-i permit să se elibereze măcar în parte de Şcoala Satanică, ce cunoştinţe incredibile asupra Planetei noastre, a Locuitorilor ei şi a Realizărilor acestora, adică a tuturor lucrurilor cognoscibile, trebuie să fi dobîndit Teufelsdröckh!

„Am citit în majoritatea Bibliotecilor publice", spune el, „inclusiv în cele din Constantinopole şi Samarkand; în majoritatea Colegiilor, cu excepţia celor ale Mandarinilor chinezi, am studiat sau am constatat că nu există nimic de studiat. Am receptat cel mai adesea, cu organul Auzului meu, în mediul lor natural, Aerul, Limbi necunoscute; Statistica, Geografia şi Topografia mi le-am însuşit prin intermediul Ochilor, aproape de la sine. Am fost martor ocular al

[105] Romancier şi istoric scoţian (1721-1771), autor al celebrelor *Aventuri ale lui Roderick Random*, din care face parte citatul.

modurilor de viaţă ale Omului din cea mai mare parte a ţărilor, al felului în care caută el hrană, căldură şi apărare. Ca şi marele Hadrian[106], am măsurat o mare parte a acestui Glob făcut din pămînt şi apă cu un compas care-mi aparţine doar mie.

La ce bun să vorbesc despre Locurile celebre? Am rătăcit visînd trei zile de vară, ba chiar am şi compus (*dichtete*) pe marginea Genunii mărginite de Pini de la Vaucluse; şi mi-am muiat pîinea în Lăcuşorul acela limpede. Am adăstat sub palmierii de la Tadmor; mi-am fumat pipa printre ruinele Babilonului. Am văzut Marele Zid Chinezesc; şi pot aduce mărturie că este făcut din cărămidă cenuşie, îmbrăcată şi acoperită cu granit, şi că zidăria lui e de mîna a doua. - N-am fost oare martor şi la mari Evenimente? Regi coborîţi (*ausgemergelt*) la rangul de Vameşi, la Berlin şi Milano; Lumea stăpînă pe situaţie şi Lumea la restrişte; mai mult decît o dată, o sută de mii de indivizi împuşcîndu-se (unii pe alţii) într-o singură zi. Toate rasele, popoarele şi naţiunile amestecate, colonizate şi înghesuite în masă ca să fermenteze acolo şi să se poată uni cu timpul. Durerile naşterii Democraţiei, în ghearele cărora Europa se zvîrcolea, gemea şi ţipa de se auzea pînă la Cer, nu puteau să-mi scape.

Căci am manifestat întotdeauna o nemăsurată predilecţie faţă de Oamenii mari; şi poate că mă pot făli că puţini din această epocă mi-au scăpat cu totul. Oamenii mari sînt Textele inspirate (în vorbă şi faptă) ale acelei divine CĂRŢI A REVELAŢIILOR, din care un capitol este completat de la o epocă la alta şi pe care unii o numesc ISTORIE; pentru care Texte - inspirate de numeroşii voştri oameni talentaţi şi de nenumăraţii voştri oameni lipsiţi de talent - există Comentarii mai mult sau mai puţin exegetice şi Discursuri hebdomadare încărcate de prea multe stupidităţi eretice sau ortodoxe. În ce mă priveşte, nu vreau să studiez decît înseşi Textele inspirate! În acest mod, încă de foarte tînăr, deghizat în chelner de tavernă, am stat în spatele scaunelor de campanie, sub copacul acela umbros de la

[106]) Publius Aelius Hadrianus (76-138 e.n.), împărat al Romei între 117-138; în timpul domniei lui a fost ridicat Valul lui Hadrian, destinat apărării Britaniei Romane de năvălirile triburilor nordice.

Treisnitz, aproape de Şoseaua care duce la Jena: în aşteptarea marelui Schiller şi a şi mai marelui Goethe; şi auzind ceea ce n-am uitat. Căci..."

... Editorul îşi aminteşte însă la acest punct de principiul său privind prudenţa, neglijat ceva mai înainte, şi este nevoit să omită destul de multe lucruri. Să nu implicăm sacralitatea Laureaţilor şi cu atît mai puţin pe cea a Capetelor Încoronate. Dacă ne vom afla cîndva în alte împrejurări şi va veni momentul Publicării, atunci vom putea admite aceste scurte Incursiuni în intimitatea celor Iluştri; care ar fi deocamdată cam acelaşi lucru cu maliţioase ori chiar trădătoare Trageri cu Urechea pe la Uşi. Nici un cuvînt, deci, despre Lord Byron, Papa Pius, Împăratul Tao-Kuang[107] şi „Nuferii Albi" (Carbonarii chinezi), cu tot cu misterele lor! În privinţa lui Napoleon, ne vom mulţumi, privind în ansamblu, să remarcăm că relaţiile lui Teufelsdröckh cu el par să fi avut un caracter foarte divers. Îl găsim la început pe sărmanul nostru Profesor gata să fie împuşcat ca spion; pe urmă primit în audienţă particulară, ba chiar pişcat de ureche, dar fără să se aleagă cu vreun ban; concediat cu indignare în cele din urmă, aproape dat pe uşă-afară, acuzat că este „Ideolog". „El însuşi", spune Profesorul, „era unul dintre cei mai îndoctrinaţi Ideologi sau cel puţin Ideo - practicieni; trăia, acţiona şi lupta conform ideii (*in der Idee*). Era un Misionar Divin, deşi era inconştient de acest fapt; şi propovăduia prin gura tunurilor marea doctrină a *Carierei deschise talentelor*[108] (Pentru cel Unelte pe care le putea manipula), care este Evanghelia noastră Politică de ultimă instanţă, singura care ne poate oferi libertatea. Este adevărat că propovăduia cam incoerent, cum le stă bine Entuziaştilor şi primilor Misionari, într-un limbaj departe de a fi perfect şi cu multă fanfaronadă fără noimă; dar atît de articulat, totuşi, pe cît o permite cazul. Sau spuneţi-i, dacă vreţi, Pionier american care trebuia să-şi facă drum prin păduri virgine şi să se lupte cu nenumăraţi lupi, fără să se lipsească total de băuturi tari sau să se dea îndărăt de la crize de furie şi chiar de la furt; pe care

[107]) Tao-Kuang (1781-1856).

[108]) În franceză in original.

paşnicul Semănător îl urmează, totuşi, şi-l binecuvîntează, în vreme ce culege nemărginita recoltă."

Mai legitime şi hotărît autentice sînt apariţia şi ivirea neaşteptată (nu ştim prea bine de unde) a lui Teufelsdröckh în solitudinea capului Nord în acel Miez de Noapte de iunie. Poartă „o mantie spaniolă de un albastru pal", care îl învăluie drept „veşmînt superior absolut unic, principal şi deosebit de comod" de jur-împrejur; şi stă acolo, pe promontoriul Lumii, contemplînd Oceanul nesfîrşit, ca o mică Clopotniţă albastră (ne închipuim noi), complet nemişcată acum, dar gata, totuşi, la cel mai mic impuls, să răsune de cele mai ingenioase variaţiuni.

„Tăcere de mormînt", scrie el; „căci Miezul Nopţii îşi dezvăluie pe deplin individualitatea tocmai la latitudinile Arctice: nimic altceva decît stîncile de granit cu tente purpurii şi murmurul paşnic al Oceanului Polar înălţat de o ondulaţie lentă, peste care, în nordul extrem, atîrnă jos şi leneş măreţul Soare, ca şi cum şi el ar dormi somn dulce. Totuşi, pătura lui de nori este brăzdată de purpuriu şi pînze aurii; iar lumina lui se revarsă peste oglinda apelor ca un stîlp de foc oscilant, coborînd în abis şi ascunzîndu-se sub picioarele mele. În asemenea momente, Singurătatea este şi ea fără preţ; căci cine ar vrea să vorbească sau să fie privit, cînd în spatele lui se întind întreaga Europă şi toată Africa, profund adormite, cu excepţia paznicilor de noapte; iar în faţa lui, Imensitatea tăcută şi Palatul Veşniciei, pentru care Soarele nostru nu este decît una din lămpile de la intrare?

În ciuda acestui fapt, în acest moment solemn apare un om sau un monstru, tîrîndu-se între scobiturile stîncilor; şi, acoperit de păr ca un uriaş Urs Arctic, strigă la mine în ruseşte: fără îndoială că este, deci, un Contrabandist rus. Cu o concizie politicoasă, îl fac să înţeleagă că nu mă interesează comerţul cu mărfuri de contrabandă, îi spun că am intenţii umane, dar că doresc din suflet să fiu lăsat în pace. Zadarnic: monstrul, contînd fireşte pe statura lui superioară mic şi dispus să se amuze sau să profite poate de situaţie, chiar cu preţul unei crime, *continuă să înainteze; asaltîndu-mă permanent cu respiraţia lui mirosind de la o poştă a untură de balenă; iar acum a

avansat pînă cînd ne aflăm amîndoi pe buza stîncii, cu Marea adîncă bolborosind lacom sub noi. Ce argument puteam să mai invoc? Nu avea rost să irosesc raţionamente înaripate ori demonstraţii de elocvenţă angelică cu greoiul Hiperborean. Pregătit pentru o astfel de situaţie extremă, fac cu destulă agilitate un pas în lateral; scot din buzunarul interior un respectabil pistol de Birmingham, demn de oblîncul şeii unui armăsar, şi spun: „Fii atît de amabil şi retrage-te, Prietene (*Er ziehe sich zurück, Freund*), şi asta imediat!"; chiar şi hiperboreanul înţelege această logică; o şterge destul de repede, cu un mormăit rugător de scuză; şi nu se va întoarce decît dacă ar vrea să se sinucidă sau să mă omoare.

Acesta este folosul veritabil al Prafului de Puşcă, în concepţia mea: faptul că îi face pe toţi să fie la fel de înalţi. Mai mult, dacă ai mai mult sînge rece şi eşti mai deştept ca mine, dacă ai mai multă *Minte*, avînd cît mai puţin Trup posibil, atunci o să mă dobori primul şi o să fii cel mai înalt dintre noi. În sfîrşit, prin aceasta este Goliat neputincios, iar David invincibil; Animalismul sălbatic nu înseamnă nimic, Spiritualismul ingenios este totul.

Am propriile mele păreri şi în privinţa Duelurilor. În lumea aceasta atît de surprinzătoare, puţine lucruri mă frapează mai mult. Două mici spectre vizibile de oameni rătăcind într-o coeziune destul de nesigură în sînul INSONDABILULUI şi care vor trebui oricum să se piardă foarte curînd în el se opresc la doisprezece paşi unul de celălalt; se întorc unul spre celălalt; şi, simultan, graţie celui mai viclean mecanism, se expediază unul pe celălalt în Neant; şi devin brusc Văzduh şi Nefiinţă! La naiba cu ei (*verdammt*), minţi mărunte şi arţăgoase! - Mai mult, sînt de acord cu Hugo von Trimberg că „Dumnezeu trebuie să simtă o nevoie irezistibilă să rîdă în hohote, dacă aşa ceva ar fi posibil, uitîndu-se aici, jos, la Mormolocii Săi."

Dar să nu uităm, printre toate aceste specialităţi, marea generalitate, care este ţelul nostru principal aici : Cum a evoluat fiinţa interioară a lui Teufelsdröckh în faţa atîtor diversiuni externe? Legiunea Satanică stă încă la pîndă în el, deşi înăbuşită; ori a exorcizat poate Stirpea aceea a Diavolului? Putem răspunde că simptomele continuă să fie promiţătoare. Experienţa este marele

Doctor spiritual; iar Teufelsdröckh îi este de mult timp pacient, înghiţind multe pilule amare. Dacă sărmanul nostru Prieten nu aparţine numeroasei categorii a Incurabililor, ceea ce pare puţin probabil, unul dintre leacuri va fi fără îndoială eficient. Am spune mai curînd că Legiunea sau Şcoala Satanică a fost deja destul de bine extirpată şi eliminată, dar aproape nimic nu i-a luat locul; din care cauză inima rămîne o vreme într-o stare de linişte, dar nealinată.

„În cele din urmă, după atîta perpeleală", scrie Autobiograful nostru, „eram, cum s-ar spune, calcinat. Rugîndu-mă să nu fiu cumva redus, cum se întîmplă cel mai adesea, la starea de *caput-mortuum*[109]! Dar, oricum, în virtutea practicii, mă familiarizasem cu multe lucruri. Mizeria mea era tot mizeră; dar puteam acum să văd cît de cît prin ea şi să o dispreţuiesc. Am descoperit, în această existenţă absurdă, atîţia muritori cu poziţie înaltă vînînd o Umbră sau fiind vînaţi de o Umbră; şi care, cînd am privit dincolo de strălucirea lor exterioară, s-au dovedit a fi destul de mizerabili! Toate dorinţele tale au rămas neîmplinite, am gîndit eu. Dar să presupunem că ele s-ar fi realizat: ce-ar fi urmat? Nu a plîns oare Băiatul Alexandru că nu are două Planete de cucerit; sau un întreg Sistem Solar; sau, la urma urmei, un întreg Univers? *Ach Gott*, în timp ce contemplam Stelele acestea, nu s-au uitat oare şi ele în jos la mine, cu un fel de milă, din spaţiile lor senine; ca nişte Ochi scînteind de lacrimi cereşti pentru biata soartă a omului?! Mii de generaţii omeneşti, toate la fel de zgomotoase ca şi a noastră, au fost înghiţite de Timp, fără să mai rămînă vreo urmă din ele; dar Arcturus, Orionul, Sirius şi Pleiadele strălucesc şi acum pe orbitele lor, limpezi şi proaspete ca şi atunci cînd Păstorul le-a zărit pentru prima dată din cîmpia Shinarului[110]. Pfui! Ce-i cu această Cuşcă jalnică pentru Cîini căreia i se spune Pămînt; ce eşti tu să stai acolo şi să gemi? Eşti încă un Nimic, un Nimeni: aşa este; dar cine este atunci

[109]) Reziduurile unei reacţii chimice din care nu se mai poate obţine nimic.

[110]) Numele biblic al unei cetăţi antice situată pe cursul inferior al Tigrului şi Eufratului (cf. Geneza 10-10).

Ceva, Cineva? Familia Umană nu-ţi oferă nici o ocupaţie; te respinge; eşti în întregime un membru amputat; fie; poate că e mai bine aşa!"

Sărman suprasolicitat Teufelsdröckh! Este cert că legăturile lui slăbesc; îşi va arunca într-o zi povara departe de el şi va ţîşni liber într-o a doua tinereţe. „Acesta era", spune Profesorul nostru, „CENTRUL INDIFERENŢEI" în care ajunsesem acum; prin care trebuie neapărat să treacă oricine străbate calea dintre Polul Negativ şi cel Pozitiv."

IX. PERPETUUL DA

„TENTAŢII în Pustietate!", exclamă Teufelsdröckh; „Nu trebuie să trecem cu toţii prin această încercare? Dar nu este deloc uşor de învins bătrînul Adam, pe care îl avem în noi din născare. Viaţa noastră este înconjurată de Necesitate; totuşi, însuşi sensul Vieţii nu este nimic altceva decît Libertate sau Forţă Voluntară; ceea ce ne obligă să luptăm; să ducem, mai ales la început, o luptă grea. Căci mandatul dat de Dumnezeu, *Străduieşte-te să Faci Bine!*, stă scris în mod misterios, cu Caractere prometeice, în inimile noastre; şi nu ne dă, zi şi noapte, nici un răgaz, pînă cînd nu-l descifrăm şi nu ne supunem lui; pînă ce nu pătrunde fierbinte în comportamentul nostru ca o evanghelie vizibilă şi transpusă în viaţă a Libertăţii. Şi întrucît mandatul încrustat în lutul din care sîntem făcuţi, *Mănîncă şi îndestulează-te!*, se manifestă convingător în acelaşi timp prin fiecare nerv, nu trebuie oare să fie o confuzie, o competiţie, înainte ca Influenţa cea mai bună să învingă?

Nimic nu mi se pare mai natural decît ca Fiul Omului, atunci cînd mandatul dat de la Dumnezeu se face simţit profetic în el, iar Lutul trebuie deci să fie înfrînt sau să învingă, să fie purtat de aripile spiritului în Pustietăţi sumbre, unde, înfruntat de Cel care îl duce în Ispită, să poarte cu el cea mai crîncenă bătălie; reducîndu-l sfidător la nimicnicie, pînă cînd se supune şi dispare. Spuneţi-i cum vreţi: cu sau fără un Diavol concret, fie în Pustiul natural făcut din stînci şi nisip, fie în Deşertul moral populat de oameni egoişti şi josnici, sîntem cu toţii pradă unei asemenea Ispite. Am fi nefericiţi de n-ar fi aşa! Nefericiţi dacă sîntem doar Jumătăţi de Om, în care scriitura aceea divină n-a strălucit niciodată, iluminînd totul cu o veritabilă splendoare solară; clipind însă intermitent în lumini mai slabe; sau mocnind în dureri penibile şi beznă, sub aburii Pămîntului! - Pustietatea noastră este Lumea largă într-un Secol Ateist; Cele

Patruzeci de Zile ale noastre sînt ani lungi de suferință și post: cu toate acestea, li se va pune și lor un capăt.

Da, și mie mi-a fost dată, dacă nu Victoria, măcar conștiința Luptei și hotărîrea de a continua atîta vreme cît voi fi în viață și voi avea capacitatea de a lupta. Mi-a fost dat și mie, pierdut în păduri vrăjite bîntuite de demoni, de priveliști lugubre și sunete tînguioase, după rătăciri istovitoare, să-mi fac drum spre pantele înalte și însorite ale acelui Munte fără pisc, sau al cărui pisc se află doar în Ceruri!"

El spune în altă parte, folosind o imagine mai puțin ambițioasă, deoarece imaginile sînt o dată pentru totdeauna firești pentru el: „N-a fost oare Viața ta precum aceea a majorității oamenilor mărginiți (*tüchtigen Männer*) pe care i-ai cunoscut în această generație? Un șuvoi năvalnic de Entuziasm juvenil nebunesc, asemănător primei recolte obținute de pe o pîrloagă, pe care se află la fel de multe buruieni ca și ierburi folositoare: toate acestea se usucă din cauza Secetelor Lipsei de Credință practice și spirituale, așa cum Dezamăgirea repetată de cîteva ori, atît în gînd cît și în faptă, dă naștere Îndoielii, iar Îndoiala se preface treptat în Negare! Dacă am obținut o a doua recoltă și văd acum pajiștea perenă, stînd sub cedrii umbroși ce sfidează orice Secetă (și Îndoială), slăvit fie Cerul și pentru asta, căci nu sînt nici fără precursori, nici fără emuli."

Astfel încît a existat o „glorioasă revoluție" și pentru Teufelsdröckh: aceste Pelerinaje nebunești ale sale, vînînd sau fiind bîntuit de himere, nu au fost decît o "Ispită în Pustiu" purificatoare, premergătoare inițierii Apostolatului său (așa cum a fost el): Ispită care, din fericire, a fost depășită, iar Diavolul a fost încă o dată înfrînt! A fost, deci, acel moment măreț din *Rue de l'Enfer* adevăratul punct de cotitură al bătăliei; cînd Spiritul Malefic a spus: *Preamărește-mă ori vei fi sfîșiat în bucăți*; și i s-a răspuns cu îndrăzneală: *Piei, Satană*? Unic Teufelsdröckh, ai fi putut să-ți relatezi neobișnuita poveste pe șleau! Dar e inutil să căutăm așa ceva în Pungile acelea de Hîrtie. Nimic altceva decît aluzii și ciudățenii metaforice; un Clar-obscur tipic, profetico-satiric, oscilînd spasmodic; nici o Imagine logică limpede. „Cum să zugrăvești pentru ochiul senzual", întreabă el într-un loc, „ceea ce trece prin Sfinta-Sfintelor din Sufletul Omului; ce cuvinte înțelese de aceste vremuri profane să folosești ca să vorbești chiar de foarte departe despre ceea ce nu se poate rosti?" Întrebăm și noi, la rîndul nostru: ce rost are să buimăcești aceste vremuri, așa profane cum sînt ele, cu obscurități inutile, prin omisiune și făptuire[111] ? Profesorul nostru nu numai că e mistic, dar bate și cîmpii; și se implică acum mai mult ca oricînd într-un *chiaroscuro* care induce ochiul în eroare. Cititorii noștri mai dotați trebuie să se căznească să combine în propriul lor interes cîteva lămuriri pe care li le vom da una cîte una.

Spune Profesorul: „Fierbintele Harmattan[112] își domolise furia; urletul lui amuțea în mine; iar sufletul asurzit atîta vreme putea din nou să audă. Mi-am întrerupt hoinăreala fără noimă; și m-am așezat ca să aștept și să meditez; căci se părea că se apropie clipa unei schimbări. Părea că mă predasem, că renunțasem cu totul, spunînd: Luați-vă deci zborul, umbre ale speranței; nu vă voi mai urmări, nu voi mai crede în voi. Și voi, spectre rătăcite ale Fricii, nu-mi pasă de voi; sînteți și voi doar umbre și minciună. Lăsați-mă să mă odihnesc aici: căci sînt sătul de-atîta mers și de viață; am să rămîn aici, chiar de-ar fi să mor; să mor sau să trăiesc e-același lucru pentru mine; la fel de lipsite de importanță sînt atît Moartea cît și Viața!" Și mai departe: „Iată-mă, deci, în CENTRUL INDIFERENȚEI; aruncat fără îndoială de binefăcătoarea Influență superioară într-un somn reparator, visele apăsătoare risipindu-se încet-încet, așa că m-am trezit într-un nou Cer și pe un Pămînt nou. Primul Act moral preliminar, Anihilarea Eului (*Selbsttödtung*), fusese în mod fericit împlinit; și ochii minții mele erau acoperiți acum, iar mîinile ei erau dezlegate."

N-am putea noi presupune, de asemenea, că pasajul următor se referă la locul unde se afla în timpul acelui „somn reparator"; că povara peregrinării lui zace aruncată acolo, pe „platoul înalt"; și că răgazul își manifestă deja efectul salutar asupra lui? Dacă n-ar fi faptul că tonul capătă, din cînd în cînd, mai multă veselie și lejeritate

[111]) Păcatul comiterii este, conform normelor teologice, păcatul comis prin faptă, iar cel al omisiunii, prin uitare.

[112]) Vînt uscat care bate dinspre centrul Africii spre Atlantic, din noiembrie pînă în martie.

decît ne-am fi așteptat! Există, totuși, mereu, la Teufelsdröckh unul din cele mai stranii Dualisme: dansurile sprințare vor continua în curtea din față, în timp ce dinăuntru răzbat în răstimpuri bocete înăbușite de durere și jale. Transcriem în întregime pasajul:

„Era minunat să stau acolo, ca într-un Cort ceresc doar al meu, contemplînd și meditînd; pe platoul înalt, în fața Munților; cu Domul azuriu deasupra mea drept acoperiș, iar în jurul meu patru perdele de azur fluturînd drept pereți, adică cele Patru vînturi azurii pe ale căror poale zdrențuite văzusem și cu o pojghiță de aur. Și să-ți imaginezi apoi frumoasele Castele adăpostite în văile acestor Munți; cu pajiștile lor verzi acoperite de flori și destul de frumoasele doamne și domnișoare înveșmîntate în alb; sau, și mai bine, Casele Țărănești cu acoperișuri de stuf, în care atîtea mame coc pîine, înconjurate de copiii lor: toate ascunse și ferite protector în faldurile văilor; și, totuși, prezente și vii, la fel de aievea ca și cum le-aș fi privit. Ori să vezi și totodată să-ți închipui cele nouă Orașe și Sate situate în jurul înălțimii unde stăteam eu, care, cînd vremea era calmă, obișnuiau să-mi vorbească (cu clopotele din turlele bisericilor lor) într-o limbă metalică; și, aproape pe orice vreme, își manifestau vitalitatea prin nori de Fum; după care, ca după un orologiu culinar, puteam să-mi dau seama cît e ceasul. Căci era fumul bucătăriilor la care fierbeau blîndele gospodine, dimineața, la prînz și seara, oalele cu mîncare pentru soții lor; și un stîlp albastru se înălța mereu în aer, succesiv sau simultan, din fiecare dintre cele nouă sălașuri, spunînd pe cît de limpede putea fumul să o facă: Aici se gătește cutare și cutare mîncare. Deloc lipsit de interes! Căci ai la picioare tot Tîrgul, cu dragostele carnale, scandalurile, bîrfele, vrajbele și satisfacțiile sale, totul miniatural, încît ai putea să-l acoperi cu pălăria. Dacă învățasem cu adevărat în lungile mele Călătorii să examinez în amănunțime afacerile Lumii, poate că aici era locul să le combin în propoziții generale și să deduc din ele interferențele.

Am putea contempla adesea și Furtuna neagră străbătînd cu furie Distanțele: în jurul vreunui Schreckhorn[113], încă de un albastru sumbru, vaporii învolburați se adunau și se roteau tumultuos, apoi coborau val-vîrtej ca părul unei vrăjitoare nebune; pînă cînd, după o

[113]) Pisc din Alpii Elvețieni (4.080 m).

vreme, se risipeau și, în razele pure ale Soarelui, Schreckhornul vostru se înălța zîmbitor și de un alb amenințător, căci norii îl pudraseră cu zăpadă. Oh, Natură, cum fierbi și transformi tu totul în hîrdăul de fermentare și în laboratorul tău măreț care sînt Atmosfera și Lumea ta! - Dar este oare vorba de Natură? Ha! De ce să nu te numesc DUMNEZEU? Nu ești tu „Veșmîntul Viu al lui Dumnezeu" ? Oh, Ceruri, oare este deci chiar EL cel care vorbește întruna prin tine; care trăiește și iubește în sînul tău, care trăiește și iubește în mine?

Umbre prevestitoare sau, dacă vreți, mai curînd splendori prevestitoare ale acelui adevăr și Aurora Adevărurilor au coborît misterios în sufletul meu. Mai dulci decît Zorile pentru Naufragiatul din Nova Zembla[114]; ah, ca vocea mamei pentru copilașul ei care rătăcește derutat, plîngînd, prin vîltori necunoscute; ca unde suave de muzică celestă pentru inima mea atît de încercată - a apărut Evanghelia aceea. Universul nu este mort și demonic, o casă mortuară populată de spectre, ci e divin, e lăcașul Tatălui meu!

Am putut acum să-i privesc cu alți ochi și pe semenii mei: cu o nesfîrșită Dragoste și cu o nețărmurită Milă. Sărman, derutat, rătăcit om! N-ai obosit, nu ești bătut cu vergi ca și mine? Fie că porți mantie regală ori suman de cerșetor, ești la fel de obosit și de împovărat; iar Patul tău de Odihnă nu este decît Mormîntul. Oh, Frate, Fratele meu, de ce nu pot să te adăpostesc la pieptul meu și să șterg toate lacrimile din ochii tăi! E adevărat, zarva Vieții tumultuoase pe care o auzeam prin organul minții mele în singurătatea aceasta nu mai are o discordanță înnebunitoare, ci una alinătoare; ca niște strigăte nearticulate, ca suspinele unei creaturi mute, care sînt rugăciuni în urechile Cerurilor. Sărman Pămînt cu bietele tale bucurii, erai acum Muma după care tînjeam și nu cruda mea Mamă Vitregă; Omul cu Nevoile lui nebunești și cu Strădaniile lui josnice îmi devenise mai drag; și i-am spus pentru prima oară frate chiar din cauza suferințelor și păcatelor lui. Stăteam deci în pridvorul acelui *„Sanctuar al Nenorociților"*; fusesem călăuzit

[114]) Probabil Novaia Zemlya, arhipelag alcătuit din două insule mari și din cîteva mai mici, situat între Marea Barentz și Marea Kara.

într-acolo pe căi stranii şi abrupte; iar porţile sacre aveau să se deschidă curînd şi să-mi dezvăluie *„Profunzimile Divine ale Durerii"*.

Profesorul spune că a dat ochii aici pentru prima dată cu Nodul care îl strangula şi că l-a putut dezlega pe loc, eliberîndu-se. „O nesfirşită controversă vană", scrie el, „legată de ceea ce numim azi Originea Răului, sau ceva asemănător, se iscă în toate sufletele încă de la începuturile lumii; şi trebuie mai întîi să i se pună capăt în orice suflet care trece de la Suferinţa pasivă la Strădania reală. În zilele noastre, majoritatea oamenilor trebuie să se mulţumească cu o suprimare simplă şi destul de incompletă a acestei controverse; o oarecare Rezolvare a ei este indispensabilă pentru cîţiva. Pe de altă parte o asemenea Rezolvare se manifestă în termeni diferiţi în orice perioadă nouă; şi Rezolvarea din epoca anterioară devine de fiecare dată desuetă şi inutilă. Pentru că este în firea omului să-şi schimbe Dialectul de la un secol la altul; nu poate să nu facă asta, chiar dacă nu vrea. Autenticul *Catehism Bisericesc* al secolului nostru nu mi-a căzut încă în mînă; între timp, în propriul meu interes, încerc să elucidez problema în felul următor. După părerea mea, Nefericirea Omului provine din Măreţia lui; aceasta din cauză că există în el un infinit pe care, cu toată abilitatea lui, nu-l poate îngropa cu totul sub Efemer. S-ar constitui oare într-o societate anonimă toţi Miniştrii de Finanţe, Tapiţerii şi Cofetarii Europei moderne ca să-l facă FERICIT pe un Lustragiu? Nu pot realiza acest lucru mai mult de o oră sau două; căci Lustragiul are şi el un Suflet diferit de Stomac; şi ar cere, dacă vă gîndiţi bine, pentru satisfcaţia şi saţietatea sa nici mai mult, nici mai puţin decît pur şi simplu alocaţia următoare: Întreg Universul - înfinit al lui Dumnezeu - doar pentru el; în care să se bucure la nesfirşit şi unde să i se împlinească orice dorinţă de îndată ce o formulează. Oceane de vin de Hochheimer, un Gîtlej ca acela al lui Ophiuchus[115]; să nu mai vorbim despre asta; pentru infinitul Lustragiu toate Acestea nu înseamnă nimic. De îndată ce oceanul vostru s-a golit, el şi începe să se plîngă că ar fi putut fi dintr-o recoltă mai bună. Ispitiţi-l cu jumătate din Univers sau din

[115]) Constelaţie mare, situată la sud de cea a lui Hercule.

Atotputernicie şi va începe să se certe cu stăpînul celeilalte jumătăţi şi să vocifereze că este cel mai rău tratat dintre oameni. Există întotdeauna o pată neagră în lumina soarelui nostru: exact cum am spus, *Propria Noastră Umbră*.

Cam aşa este pofta noastră de Fericire. Prin unele evaluări şi estimări medii ale propriei noastre experienţe ajungem la un fel de soartă terestră medie; ne închipuim că ea ne aparţine firesc, ca un drept imprescriptibil. Este plata normală a eforturilor şi meritelor noastre; nu are nevoie nici de mulţumiri, nici de plîngeri; doar acest *excedent*, oricare ar fi el, îl considerăm noi a fi Fericirea; iar orice *deficit* reprezintă Mizeria. Considerînd acum că avem evaluarea propriilor noastre merite făcută de noi înşine şi a dozei de Suficienţă care există în fiecare dintre noi, să nu vă miraţi că balanţa se apleacă atît de adesea în partea nedorită şi că atîţia Imbecili strigă: Halal plată; poftim cum este tratat un nobil de valoare! Ascultă, imbecilule, totul izvorăşte din Vanitatea ta; din ceea ce îţi *închipui* tu că sînt meritele tale. Să ne închipuim că meriţi să fii spînzurat (ceea ce e foarte probabil) - te-ai simţi fericit dacă ai fi împuşcat; presupunînd că ai merita să fii spînzurat de un căpăstru, ar fi un lux pentru tine să atîrni de o funie de cînepă?

Este adevărat, deci, aşa cum am spus deja, că *Valoarea Fracţiei Vieţii poate fi mărită mai puţin prin mărirea Numărătorului, cît prin micşorarea Numitorului?*. Mai mult, cu condiţia ca algebra mea să nu mă înşele, însăşi *Unitatea* împărţită la *Zero* va duce la *Infinit*. Aşa că fă bine şi coboară-ţi pînă la zero pretenţiile pecuniare şi vei avea lumea la picioare. Bine a zis Înţeleptul Înţelepţilor epocii noastre: „La drept vorbind, se poate spune că viaţa începe doar prin Renunţare (*Entsagen*)."

M-am întrebat: Ce este ceea ce te-a făcut încă de foarte tînăr să te frămînţi, să te enervezi, să te lamentezi şi să te chinuieşti întruna? Spune-o într-un cuvînt: nu cumva faptul că nu eşti FERICIT? Pentru că EUL tău (acest frumos domn) nu este suficient de onorat, hrănit, nu i se oferă paturi destul de moi şi nu este îngrijit cu destulă dragoste? Suflet mărginit! Ce Act Legislativ stipulează că *tu* trebuie să fii FERICIT? Nu cu mult timp în urmă nici măcar nu

aveai dreptul să *exişti*. Şi dacă te-ai născut şi ai fost predestinat nu să fii Fericit, ci să fii nefericit?! Nu eşti, oare, nimic altceva decît un Vultur care zboară prin Univers în căutarea a ceva bun de mîncat; care ţipă jalnic pentru că nu găseşte destule hoituri?! Închide-ţi Byron-ul; deschide-l pe Goethe!."

„*Es leuchtet mir ein*, zăresc o licărire!", strigă el în altă parte: „Există în om CEVA MAI MĂREŢ decît Dragostea de Fericire: el se poate lipsi de fericire şi să-şi afle în schimb Binecuvîntarea! Nu pentru a propovădui acest CEVA MAI MĂREŢ au vorbit şi au suferit oare în toate timpurile înţelepţii şi martirii, Poetul şi Preotul; aducînd mărturie prin viaţă şi moarte despre ceea ce are Omul Divin în el şi cum doar în Divin se află Puterea şi Libertatea lui? Doctrină Dumnezeiască, a cărei ucenicie este o onoare pentru tine; Oh, Ceruri! - să fii nimicit de atîtea Mîhniri pline de milă, pînă cînd te pocăieşti şi ţi-o însuşeşti! Mulţumeşte-i Soartei pentru toate acestea; suportă cu recunoştinţă ce ţi-a mai rămas: ai nevoie de ele; Eul din tine trebuia anihilat! Viaţa smulge din rădăcini Boala cronică adînc ascunsă şi triumfă asupra Morţii prin benigne pusee puternice de febră. Purtat de valurile asurzitoare ale Timpului, nu eşti înghiţit, ci înălţat pînă în azurul Veşniciei. Nu te îndrăgosti de Plăcere; iubeşte-L pe Dumnezeu! Acesta este PERPETUUL DA, în cadrul căruia sînt rezolvate toate contradicţiile: în care cel care-şi vede de drum şi munceşte e împăcat cu el însuşi."

Iar ceva mai încolo: „Ce puţin înseamnă să poţi călca Pămîntul cu rănile lui în Picioare, aşa cum te-a învăţat Grecul Zenon[116]! Poţi iubi Pămîntul, chiar dacă te răneşte sau chiar din cauză că te răneşte; pentru înţelegerea acestui lucru era nevoie de cineva Mai Mare decît Zenon, şi a fost trimis şi acesta. Cunoşti tu „*Adorarea Durerii*"? Templul ei, fondat în urmă cu vreo optsprezece veacuri, zace acum în ruine acoperite de junglă, adăpostind creaturi jalnice: cu toate acestea, aventurează-te mai departe! Într-o criptă joasă, a cărei boltă e făcută din bucăţi gata să se prăbuşească, vei găsi Altarul înălţîndu-se încă acolo şi Lampa lui sfîntă arzînd veşnic."

[116]) Zenon din Elea (334-261 î.e.n.), fondatorul Stoicismului.

Fără a avea pretenţia de a comenta aceste afirmaţii stranii, Editorul va remarca doar că alături de acestea se află multe altele care au un caracter şi mai contestabil; care nu au nici o legătură cu subiectul genercal; mai mult, în care el însuşi nu-şi găseşte calea. Disertaţii nebuloase asupra Religiei, nu fără unele explozii de veritabilă splendoare; asupra „continuităţii veşnice a Inspiraţiei"; asupra Profeţiei; că există în zilele noastre „Preoţi adevăraţi, dar şi preoţi ai lui Baal"[117]; şi multe altele de acelaşi fel. Vom alege cîteva fragmente, ca să punem capăt acestei harababuri.

„Ajunge!, mult respectatul meu Domn de Voltaire", îl apostrofează Profesorul: „Amuţeşte-ţi vocea dulceagă, căci sarcina care ţi-a fost hărăzită pare sfîrşită! Ai demonstrat îndeajuns importanta ori neînsemnata afirmaţie în conformitate cu care Mitul Religiei Creştine nu este pentru secolul al optsprezecelea ceea ce era pentru secolul al optulea. Vai, oare era nevoie de toate cele treizeci şi şase de volume in-quarto ale tale şi de alte treizeci şi şase de mii de volume in-quarto şi in-folio, tipărite înainte sau de atunci încoace asupra aceluiaşi subiect, ca să ne convingă de un lucru atît de mărunt? Şi ce mai urmează acum? Ai să ne ajuţi să întruchipăm spiritul divin al acestei Religii într-un nou Mit, într-o nouă cale de propagare, să-i dăm un nou veşmînt pentru Sufletele noastre, altminteri sortite pieirii, pentru ca astfel ele să poată supravieţui? Cum? Nu ai nici o putere în această privinţă? Doar o torţă arzînd, nici un ciocan de constructor? Primeşte atunci mulţumirile noastre şi... dispari.

Dar ce importanţă au pentru mine Miturile antice? Este oare Dumnezeul cel viu din adîncul inimii mele un lucru pe care Domnul de Voltaire îl poate pune în dispută în afara mea; sau chiar în mine? Atribuie „*Cultului Durerii*" originea şi geneza care-ţi convin: Adorarea aceea nu *are* o origine şi o geneză! Nu este *aici*? Simte-o în inima ta şi spune apoi dacă ea nu este Adorarea lui Dumnezeu! Aceasta este Credinţa; toate celelalte sînt Opinii cu care oricine poate să-şi bată capul sau să-i plictisească pe cei din jur."

[117]) Oricare din zeii locali ai fertilităţii la vechile popoare semite; ulterior, cu sensul de zeu fals sau idol.

„Nici nu vă veți scoate ochii unul altuia", observă el în altă parte, „certîndu-vă din cauza „Inspirației Plenare" sau din alte motive asemănătoare: străduiți-vă mai curînd să dobîndiți fiecare ceva Inspirație, măcar Parțială. Cunosc o singură BIBLIE, a cărei Inspirație Planetară nu poate deloc să fie pusă la îndoială; ba chiar am putut să văd cu ochii mei Mîna lui Dumnezeu scriind-o: așa că toate celelalte Biblii nu sînt decît, ca să spunem așa, pagini de scriere Hieroglifică, destinate întăririi aptitudinilor noastre mai slabe."

Dar, ca să-i acordăm un răgaz cititorului nostru ostenit, ori ca să punem capăt poveștii, hai să-i oferim următorul pasaj, poate mai inteligibil:

„În ce mă privește, în existența asta a noastră", spune Profesorul, „care este o luptă pe viață și pe moarte cu spiritul Timpului, orice altă luptă mi se pare echivocă. Dacă ai vreo oarecare pricină de Vrajbă cu fratele tău, te sfătuiesc să te gîndești bine la sensul ei. De vei analiza-o în profunzime, îți vei da seama că totul se reduce la următoarele: „Atenție, Camarade! Iei mai mult decît ți se cuvine din porția ta de Fericire pe lumea asta, ici ceva din porția *mea*: în numele CERULUI, nu vei face asta; ba chiar mă voi bate mai curînd cu tine pentru asta!" Vai, repartizarea întregului lot este o chestiune atît de jalnică, un adevărat „festin cu scoici", căci miezul a fost aruncat: nici măcar pofta unuia singur nu poate fi satisfăcută; iar toată specia umană se cramponează de ele! - N-am putea, în asemenea cazuri, să spunem mai curînd: „Ia-o, tu, individ dominat de lăcomie; ia bucățica asta jalnică din porția care știu că-mi aparține, dar la care rîvnești atît de mult; ia-o cu binecuvîntarea mea: fie ca CERUL să se bucure că am avut destul ca să-ți dau și ție!" Dacă *Wissenschaftslehre* al lui Fichte[118] este, „într-o oarecare măsură, Creștinism Aplicat", cu siguranță că acest lucru este așa ceva într-o și mai mare măsură. Avem aici nu o Întreagă Datorie a Omului, ci o Jumătate de Datorie, adică jumătatea Pasivă: s-ar cuveni să o respectăm în aceeași măsură în care o putem demonstra!

[118]) Este vorba de *Teoria Științei* a filosofului german Johann Gottlieb Fichte (1762-1814).

Dar Convingerea, chiar dacă n-a avut niciodată pînă acum calități atît de mari, nu are valoare pînă cînd nu se transformă în Acțiune. Mai mult, nici măcar Convingerea propriu-zisă nu este posibilă pînă atunci; cu atît mai mult cu cît orice Speculație este de la sine fără sfîrșit, informă, un vîrtej printre vîrtejuri: doar grație unei certitudini a Experienței, resimțită ca indubitabilă, își poate ea găsi un centru în jurul căruia să se rotească și să ia forma unui sistem. Este foarte adevărat, așa cum ne învață un înțelept, că „Orice fel de Îndoială poate fi înfrîntă numai prin Acțiune." Domeniu în care trebuie să-i permitem și celui care bîjbîie penibil în întuneric sau în semiobscuritate, rugîndu-se cu ardoare ca zorile să se prefacă în zi deplină, să lase să-i pătrundă în inimă acest alt precept care mi-a adus neprețuite servicii: „*Achită-te de datoria cea mai apropiată de tine*", de cea care știi sigur că este Datorie! Îți va deveni astfel mai clară cea de a doua datorie a ta.

N-am putea spune, totuși, că a sosit ora Izbăvirii noastre Spirituale: Cînd Lumea noastră Ideală, pentru care tot omul lupta în mod obscur și în care tînjește din tot sufletul să ajungă, ni se revelează dintr-odată și ni se deschide; și descoperim destul de uluiți, precum Lothario din *Wilhelm Meister*, că „America noastră este aici ori nicăieri"? Situația care nu comportă nici Datorie, nici Ideal, nu a fost încă niciodată stăpînită de om. Da, aici, în această sărmană, mizerabilă, încurcată și demnă de dispreț Situație Actuală, în care te găsești chiar acum, aici ori nicăieri se află Idealul tău: scoate-l de acolo, prin truda ta; și trudind, crede, trăiește, fii liber! Prostule! Idealul se află în tine însuți, ca și obstacolul, de altfel: Condiția ta nu este decît materialul din care urmează să modelezi acest Ideal. Ce importanță are dacă este vorba de cutare sau de cutare material, astfel încît forma pe care i-o dai este eroică sau poetică? Oh, tu, care tînjești în temnița Situației Actuale și strigi cu amărăciune la zei, cerînd un regat unde să domnești și să creezi, află acest adevăr: ceea ce cauți tu se află deja în tine, „aici sau nicăieri" - trebuie doar să fii în stare să vezi!

Dar e același lucru cu Sufletul omului ca și cu Natura: începutul Creației este Lumina. Pînă cînd ochii nu au puterea de a

vedea, membrele sînt înlănţuite. Divin moment cînd, peste sufletul învolburat în furtună, ca odinioară peste Haosul clocotind sălbatic, sînt rostite cuvintele: Să fie Lumină! Pentru cel mai mare care a trezit un astfel de moment, nu este întotdeauna ceva miraculos şi revelator întru Dumnezeu; ba chiar, sub forme mai simple, pentru cel mai de rînd şi mai umil? Violenta Discordie primordială s-a domolit; elementele încăierate într-o grămadă informă se ordonează în Firmamente distincte: temelii tăcute şi profunde de stîncă se clădesc în adînc; iar bolta cerească, cu Astrele ei veşnice, deasupra: în locul unui haos răvăşit şi întunecat, avem o Lume înfloritoare, fertilă, înconjurată de ceruri.

Aş putea şi eu să-mi spun acum: Încetează să mai fii Haos, fii o Lume sau măcar o Lume în miniatură! Realizează, fă ceva! Fie şi cea mai mizerabilă şi mai infinitesimală fracţiune dintr-un Produs - dar fă-o, pentru numele lui Dumnezeu! Ceea ce ai în tine este paroxismul: scoate-l, deci, la iveală! Sus, sus! Orice găseşte mîna ta de făcut, fă cu toată forţa! Munceşte atît timp cît ziua aceasta se mai numeşte Astăzi; pentru că vine Noaptea, cînd nici un om nu mai poate lucra!"

X. PAUZĂ

L-am urmărit astfel pe Teufelsdröckh, pe cît de atent şi de satisfăcător ne-a fost cu putinţă în împrejurările date, în trecerea sa prin stările şi fazele succesive ale Creşterii, Căderii în Greşeală, Necredinţei şi chiar Dezaprobării, spre o anumită stare mai limpede sau spre ceea ce el însuşi consideră a fi Convertirea sa. „Nu condamnaţi cuvîntul", spune el, ci „bucuraţi-vă mai degrabă că un asemenea cuvînt, avînd o asemenea semnificaţie, a ieşit la lumină în Era noastră modernă, deşi a fost ascuns celor mai înţelepţi dintre Antici! Lumea Antică nu ştia nimic despre Convertire; în locul lui Ecce Homo[119], ei aveau doar un fel de *Alegere a lui Hercule*. A fost un nou progres realizat în Evoluţia Morală a omului: prin acesta, Prea Înaltul şi-a găsit adăpost chiar şi în inimile celor mai limitaţi: ceea ce pentru Platon a fost o simplă halucinaţie, iar pentru Socrate o himeră, este acum clar şi sigur pentru Zinzerdorf-ii şi Wesley-ii noştri, ca şi pentru cei mai umili dintre Pietişti şi Metodişti.[120]"

Aici începe deci majoratul spiritual al lui Teufelsdröckh : îl vom vedea de acum înainte „străduindu-se să facă bine", cu spiritul şi ţelurile limpezi ale unui Om. A descoperit că Atelierul Ideal după care tînjea atîta este chiar prost-echipatul Atelier Actual, în care se poticnea de atîta vreme. Poate acum să-şi spună: „Unelte? Nu ai Unelte? Află că nu există acum nici un Om sau Lucru care să nu aibă Unelte. Cele mai insignifiante dintre microorganismele create, chiar şi Păianjenul, au în capetele lor un război de ţesut, o maşină de tors şi una de urzit: cea mai proastă dintre Stridii are o Oală a lui Papin[121], adăpostită într-o cochilie de piatră şi calcar: orice fiinţă vie poate face

[119]) Cuvinte atribuite lui Pilat în momentul cînd l-a arătat pe Iisus Hristos evreilor, acesta avînd în mînă o trestie drept sceptru şi o cunună de spini drept coroană.

[120]) Nicolas Louis Zizendorf (1700-1760), protector şi propagator al sectei Fraţilor din Moravia; John Wesley (1703-1791), fondator al sectei Metodiştilor, avînd ca model secta moravă.

[121]) Autoclavă.

ceva: să o lăsăm să o *facă*. Unelte? Nu ai un Creier echipat sau care poate fi echipat cu ceva licăriri de Lumină; și trei degete între care să ții un Condei? De la Toiagul lui Aaron, uitat acum, sau chiar dinaintea lui, n-a existat niciodată o Unealtă în stare să facă atîtea minuni: Condeiele au făcut minuni mai mari decît toate minunile cunoscute. Este ciudat că în această lume atît de solidă, aparent, care se află totuși într-un flux continuu neobosit, se consideră că *Sunetul*, care pare cel mai efemer, este cel mai dăinuitor din toate lucrurile. CUVÎNTUL este pe drept considerat a fi omnipotent în lumea aceasta; divinizat prin Cuvînt, omul poate crea printr-un simplu *Fiat*.[122] Trezește-te, scoală-te! Exprimă în vorbe ce ai în tine; ceea ce ți-a dat Dumnezeu, ceea ce Diavolul nu-ți poate lua. Nici unui om nu i-a fost hărăzită o sarcină mai măreață decît cea a Propovăduirii: ești tu, oare, pe ultima treaptă a acestei Ierarhii sacre, nu ești destul de onorat, fiind util și utilizat?

Prin arta aceasta, pe care oricine poate comite sacrilegiul de a o coborî la nivelul unei meserii", adaugă Teufelsdröckh, „am rezistat de atunci încoace. Scrieri de-ale mele, fără să se știe exact cămi aparțin (căci, la urma urmei, ce sînt *eu*?), au căzut, poate nu cu totul sterile, în ogorul mănos al Opiniei; roade ale nevăzutului meu semănat îmi ies cu recunoștință în cale ici și colo. Ci mulțumesc Cerului că mi-am găsit în sfîrșit Vocația; pe care, cu sau fără rezultate vădite, am de gînd să o urmez cu sîrguință."

„Și apoi", exclamă el, „cum poți tu să știi dacă cutare ori cutare Proiect fecund, care a ajuns acum o Instituție cunoscută în toată lumea și care are o cuprindere atît de vastă; precum o sămînță curată de muștar aruncată cîndva într-un sol potrivit, care-și întinde acum ramurile puternice în cele patru vînturi, pentru ca păsările cerului să-și facă cuiburile pe ele - nu mi se datorește, practic, mie? Fără îndoială că este opera cuiva; și-a avut începutul începuturilor în vreo idee a unei minți unice: de ce nu în vreo Idee de-a mea?" Oare Teufelsdröckh face aici aluzie la acea „SOCIETATE PENTRU CONSERVAREA PROPRIETĂȚII (*Eigenthums-conservirende*

[122]) Fiat Lux! (Să se facă lumină!), cuvinte rostite de Dumnezeu în timpul Actului Creației.

Gesellschaft)", despre care sînt strecurate - ca niște spectre - atîtea notițe ambigue în aceste Pungi de Hîrtie indescriptibile. „O instituție", insinuează el, „necorespunzătoare nevoilor timpului; cum o și dovedește clar această extindere bruscă: căci Societatea poate deja număra printre membrii ei activi sau corespondenți cele mai mari nume, dacă nu cumva chiar cele mai înalte personalități din Germania, Anglia și Franța; iar contribuțiile, atît financiare cît și intelectuale, curg din toate părțile; ca să înroleze, pe cît posibil, tot ce a rămas Integru în lume, grupînd totul, defensiv și premeditat, în jurul acestui Palladium."[123] Vrea Teufelsdröckh, oare, să spună, deci, că se consideră părintele acelei faimoase *Eigenthums-conservirende* („de Conservare a Proprietății") *Gesellschaft*; și dacă da, ce Dracu' e Societatea Asta? Și iar insinuează: „Într-o epocă în care Porunca divină, *Să nu furi*, în care, dacă e bine înțeleasă, este cu adevărat inclus întregul Decalog ebraic, cu Constituțiile lui Solon[124] și Lycurg[125], Pandectele lui Iustinian, Codul lui Napoleon și toate celelalte Coduri, Catehisme, Teologii și Morale pe care le-a elaborat omul pînă acum (întărite cu focul din Altare și cu Frînghiile Spînzurătorilor) drept ghidurile lui sociale: într-o epocă, deci, cînd această poruncă divină s-a șters cu totul din amintirea tuturor; iar acum, ușor deghizată, o nouă Poruncă contrarie, *Să furi*, e promulgată pretutindeni, poate că omenirii îi revine rolul sănătos de a acționa și de a se ralia la această extravaganță și la acest delir universal. Care este ieșirea pe care trebuie s-o căutăm atunci cînd cele mai vaste și sălbatice încălcări ale dreptului divin al Proprietății, singurul drept divin existent sau de conceput în zilele noastre, sînt aprobate și recomandate de o Presă coruptă, iar lumea a ajuns să audă afirmîndu-se că *Nici măcar Trupurile noastre nu sînt Proprietatea noastră, ci constituie doar o Posesie întîmplătoare și o rentă pe Viață*? Călăii și Preceptorii pot, cu lanțurile și cursele lor cu momeală, să oprească proliferarea soiurilor mai mărunte de paraziți;

[123]) Statuie din lemn a zeiței Pallas Atena, cu sens figurat de pavăză.

[124]) Solon (640-559? î.e.n.), om de stat atenian, cel care a elaborat legile democratice ale Atenei.

[125]) Magistrat spartan care a trăit în secolul al IX-lea î.e.n.

dar ce ne poate apăra împotriva tuturor hoardelor carnivore şi antropofage de Boa-constrictori, cu excepţia poate a unei astfel de Asociaţii Universale? Dacă, deci, Gînditorul mai izolat s-a întrebat, în intimitatea sa, din ce mîini a putut proveni acel Program, poate nu întrutotul prost redactat, din Ziarele Publice, cu importantele lui *Întrebări de Concurs* şi cu *Premiile* lui atît de generoase, să-i permitem să înceteze să se mai minuneze; şi, bazîndu-se pe întreaga sa capacitate, să ia parte la *Concurrenz* (Competiţie)."

Ne punem însă întrebarea: A căzut acest „poate nu prost redactat *Program*", ori orice altă Tranzacţie autentică a acestei Societăţi de Conservare-a-Proprietăţii sub ochii Cititorului britanic, în vreun ziar străin sau englezesc? Dacă da, care sînt acele *Întrebări de Concurs*; care sînt termenii Competiţiei şi cînd şi unde va avea ea loc? Nu găsim nici o pagină de Ziar tipărită şi nici o altă lămurire în aceste Pungi de Hîrtie! O fi oare toată povestea asta încă una din bizareriile şi perversităţile inexplicabile prin care Herr Teufelsdröckh, vrînd să spună mult ori nimic, se amuză să se joace de-a v-aţi ascunselea cu noi?

Editorul trebuie aici, în sfîrşit, să dea cu adevărat glas suspiciunii penibile care a început să-l obsedeze pe parcursul ultimelor Capitole; împiedicînd ca orice zvîcnire cît de mică de entuziasm să transforme atît de spinoasa sa sarcină de Biograf într-o muncă făcută cu drag. S-ar putea ca această suspiciune să se bazeze pe fleacuri, dar ea este, totuşi, confirmată, pînă la a deveni aproape certitudine, de tot mai clara tendinţă umoristică-satirică a lui Teufelsdröckh, ale cărui nenumărate şarje umoristice şi sofisticate potlogării sardonice sfidează orice apreciere: într-un cuvînt, o suspiciune cum că aceste Documente Autobiografice sînt parţial o mistificare! Dacă multe din aşa-zisele Fapte n-ar fi decît ceva mai mult decît pure Ficţiuni; dacă nu avem aici nici o Imagine de Cameră Obscură a Istoriei Profesorului; ci doar cîteva Umbre Fugare mai mult sau mai puţin fantastice, prefigurînd-o în mod simbolic şi destul de semnificativ! Teoria noastră începe să fie că, luînd drept literalmente autentice ceea ce nu erau decît simple hieroglife, Hofrath Heuschrecke, pe care nu avem Absolut nici un scrupul să-l numim în cazul acesta Hofrath Nas-Astupat, a fost dus de nas şi pus în situaţia de a-i duce şi pe alţii de nas, fără măcar să-şi dea seama. În fond, era oare de aşteptat ca un om atît de cunoscut pentru reticenţa sa impenetrabilă ca Teufelsdröckh să-şi desferece dintr-o dată şi cu sinceritate citadela sa intimă faţă de un Editor englez şi de un Consilier Aulic german; nu era mai degrabă de aşteptat ca, păcălindu-i, să-i încuie, atît pe Editor, cît şi pe Consilier, în meandrele labirintice şi în drumurile ascunse ale numitei citadele (după ce-i ademenise să intre acolo), toate acestea pentru ca să vadă, în maniera sa semi-diabolică, ce mutră fac, proştii?

Deşi s-ar putea foarte bine ca Herr Professor să se pomenească fără unul din cei doi proşti. Pe o bucăţică de hîrtie, aruncată la început ca neavînd nimic scris pe ea, am observat ulterior, după ce ne-am căznit să o descifrăm, cerneala fiind practic invizibilă, următoarele:

„Care sînt Faptele istorice; sau măcar cele biografice? Ai pretenţia să cunoşti un Om, ca să nu mai vorbim de Omenire, punînd pe aţă mătăniile a ceea ce numeşti tu Fapte? Ceea ce defineşte Omul este spiritul în care el acţionează; nu ceea ce a făcut, ci ceea ce a devenit. Faptele sînt Hierograme încrustate, a căror cheie puţini o cunosc. Şi atunci, cum să nu studieze Imbecilul (*Dummkopf*) vostru, nu Înţelesul lor, ci pur şi simplu dacă sînt bine ori prost gravate, ceea ce el numeşte Moral sau Imoral! Şi mai rău e cu Cîrpaciul (*Pfuscher*): am văzut astfel de indivizi citind din Rousseau şi avînd pretenţia să-l interpreteze; şi confundînd Şarpele Eternităţii[126] prost-gravat cu o banală reptilă veninoasă." Îi era oare teamă Profesorului ca nu cumva un Editor, fie el chiar de calitate, cum se consideră cel al paginilor de faţă, să facă o asemenea confuzie cu Teufelsdröckh-ianul Şarpe al Eternităţii? Pentru care motiv acesta urma să fie transformat, nu fără o satiră ascunsă, într-un Simbol mai limpede? Ori este acesta doar unul dintre semi-sofismele şi semi-truismele sale de care, după ce l-a aburcat în spatele unei Imagini, nu-i mai pasă

[126]) Şarpele care îşi muşcă coada este în cosmogonie fie simbolul inteligenţei universale, la fenicieni şi greci, fie cel al lunii, la scandinavi.

încotro galopează? N-o spunem cu certitudine; căci Profesorul este într-adevăr atît de ciudat, încît n-o vom putea niciodată afirma. Dacă suspiciunea noastră este cu totul nefondată, fie ca procedeele lui discutabile şi nu circumspecţia noastră justificată să poarte blamul.

Oricum ar fi, oarecum exasperatul şi cu adevărat istovitul Editor este decis să închidă deocamdată aceste Pungi de Hîrtie. Ne ajunge faptul că ştim pînă acum despre Teufelsdröckh dacă „nu ceea ce a făcut, măcar ce a devenit"; cu atît mai mult cu cît caracterul său şi-a găsit deja orientarea definitivă şi nu există perspectiva nici unei revoluţii importante. Crisalida întemniţată a devenit acum un suflet înaripat; şi va continua să fie aşa, oriunde şi-ar lua zborul. Să urmărim prin ce rotaţii complexe (zboruri sau impulsuri involuntare) prin simplul element extern al Vieţii a ajuns Teufelsdröckh Profesor Universitar şi şi-a înveşmîntat Sufletul său în Titluri civice, fără să-şi modifice natura deja fixată, ar fi, comparativ, o sarcină inutilă, chiar dacă n-am bănui că, cel puţin pentru noi, ar fi una falsă şi imposibilă. Biografia sa externă, pe care am văzut-o făcîndu-se praf şi pulbere în Dragostea Imposibilă pentru Blumine, poate deci, în ceea ce ne priveşte, să continue în acelaşi fel. Ajunge că, examinînd anumite „bălţi şi băltoace", i-am stabilit direcţia generală; nu ştim oare deja că, într-un fel sau altul, *s-a* vărsat deja de multă vreme într-un curent; şi că în chiar acest moment, la Weissnichtwo, curge profund şi liniştit, plină de *Filosofia Veşmintelor* şi vizibilă pentru oricine aruncă o privire într-acolo? Asupra multor lucruri de nepreţuit care zac împrăştiate, ca nişte nestemate printre cioburi de piatră de carieră, în Catacombele acelea de hîrtie, am putea avea ocazia să revenim fugitiv şi ne vom permite să le aşezăm la locul lor: pînă atunci să ne întrerupem istovitoarele noastre săpături.

Dacă acum, înainte de a deschide iar marea *Operă asupra Veşmintelor*, ne întrebăm care este gradul înaintării noastre, în aceste Zece Capitole, spre înţelegerea corectă a *Filosofiei Veşmintelor*, să nu ne lăsăm cu totul pradă descurajării. Ca să folosim vechea imagine a Podului peste Haos, de la Porţile Iadului, au fost poate adăugate

cîteva pontoane volante, deşi ele luptă deocamdată să nu fie luate de Puhoi; cît de departe vor ajunge, odată ce odgoanele vor fi întinse şi fixate, este pentru moment doar o chestiune de conjunctură.

Să socotim ce am realizat pînă acum: Prin multe mici crăpături, am aruncat cîteva priviri în lumea intimă a lui Teufelsdröckh; straniu de mistica şi aproape magica sa Diagramă a Universului şi felul în care aceasta a fost pas cu pas elaborată nu mai constituie enigme totale pentru noi. Acele idei misterioase asupra TIMPULUI, care merită consideraţie şi nu sînt astfel cu totul neinteligibile, s-ar putea dovedi cu timpul semnificative. Cu atît mai mult perspectiva sa oarecum aparte asupra NATURII. Unitatea hotărîtoare pe care i-o atribuie el. Felul în care toată Natura şi Viaţa nu sînt decît un *Veşmînt*, o „Haină Vie" ţesută şi răsţesută la „Războiul de Ţesut al Timpului"; oare nu se află aici schiţa unei întregi *Filosofii a Veşmintelor*; sau cel puţin cadrul în care ea urmează să acţioneze? Caracterul Omului, după cum aţi remarcat deja, care are, fireşte, semnificaţia sa într-o astfel de problemă, devine mai puţin enigmatic: nu pare oare să se degaje o anumită Sfidare neîmblînzită şi totodată o Veneraţie fără margini în această obscuritate tumultuoasă, semănînd aproape cu o nebunie confuză - precum două piscuri muntoase,pe temeliile stîncoase ale cărora s-a bazat şi a fost clădit tot restul?

Aprofundînd şi mai mult, n-am putea oare spune că Biografia lui Teufelsdröckh, care permite chiar, aşa cum ne-am exprimat deja bănuiala, doar aflarea unui adevăr hieroglific, prezintă, ca să zicem aşa, un om predestinat Filosofiei Veşmintelor? Ceea ce îl aduce în postura de a privi, îl obligă să privească dincolo de Aparenţa lucrurilor în chiar Esenţa acestora. Congenitala sa „Pasivitate" este întreţinută de toate convulsiile norocului său. Exclus de peste tot, numai astfel ulciul pluteşte deasupra apei, interzicîndu-i-se orice implicare în vreo Angajare din orice Comunitate publică; nu are parte decît de Singurătate şi de o Viaţă dedicată Meditaţiei. Timp de ani şi ani la rînd, întreaga energie a existenţei sale este dirijată spre o singură menire: să îndure durerea, dacă nu o poate înlătura. Astfel

încît Aparenţa lucrurilor îl oprimă pretutindeni, îi pune obstacole în cale şi îl ameninţă cu cea mai înfiorătoare distrugere: nu-şi poate găsi pacea şi tăria decît pătrunzînd victorios în miezul Lucrurilor. Dar nu este această trecere dincolo de Aparenţe, sau de veşminte, în esenţa Lucrurilor, chiar preambulul la o *Filosofie a Hainelor*? Nu discernem oare în toate acestea unele repere ale căii spre adevărata valoare a unei astfel de Filosofii; şi ce formă trebuie să ia această Filosofie - cu un asemenea om şi într-o asemenea epocă?

Poate că intrînd în Cartea a Treia, cititorul binevoitor bănuieşte cît de cît la ce se angajează: să sperăm, de asemenea, că în ciuda tuturor fantasticelor Peşteri bîntuite de Vise prin care, urmîndu-l, vrînd-nevrînd, pe Teufelsdröckh, va trebui să rătăcească, va putea, totuşi, zări din cînd în cînd licărirea unei Stele Polare ferme.

CARTEA III

I. INCIDENT ÎN ISTORIA MODERNĂ

Încă de la începutul Cărţii sale asupra Hainelor, Teufelsdröckh s-a manifestat tot mai mult ca un iubitor şi căutător de miracole. Te frapa, din toate nebulozităţile sale perverse, cu ce forţă vizionară şi cu ce curaj pătrundea în misterele Lumii: recunoscînd în cele mai mărețe fenomene perceptibile, în măsura în care i-o permiteau Simţurile, doar Straiul nou sau pe cel uzat; dar descoperind sub acesta o Esenţă celestă, pe care o scotea mereu la iveală: şi în timp ce, pe de o parte, călca în picioare vechile Zdrenţe ale Materiei, cu toate zorzoanele lor, împingîndu-le în noroi, propovăduia cu exaltare, pe de altă parte, Spiritul ca fiind deasupra tuturor principiilor şi puterilor pămînteşti şi îl preamărea, chiar în formele lui cele mai de jos, cu un adevărat Misticism Platonic. Ce urmărea, în ultimă instanţă, eroul nostru, aruncîndu-şi astfel focul grecesc[127] în Garderoba generală a Universului; la ce avea să ducă o asemenea mai mult ori mai puţin totală sfîşiere şi ardere a Hainelor pe tot cuprinsul Vieţii Civilizate şi al Speculaţiei? Cu atît mai mult cu cît nu era deloc Adamist, în nici un sens, şi nu putea recomanda, ca Rousseau, Nuditatea trupească sau intelectuală sau reîntoarcerea la starea de sălbăticie: cititorilor noştri le este dat să descopere toate

[127]) Material incendiar folosit în războaie în Antichitate şi în Evul Mediu, descris ca putînd arde şi sub apă.

lucrurile amintite mai sus; acestea sînt, în fond, obiectivul principal și scopul Filosofiei Veșmintelor a Profesorului Teufelsdröckh.

Să precizăm, totuși, că acest țel nu este aici atît dezvoltat, cît mai curînd expus și dispus pentru dezvoltări ulterioare. Urmează să-i călăuzim pe Prietenii noștri britanici în noua Țară-a-Aurului și să le arătăm minele; în nici un caz pentru ca să-i extragem și să-i epuizăm bogăția, care rămîne oricum veșnic inepuizabilă. Odată ajunși acolo, fiecare să sape pentru el însuși și să se îmbogățească.

Incursiunea noastră într-o Lucrare atît de indescriptibil de capricioasă cum este cea a Profesorului nici nu poate acum, mai mult ca la început, să fie neabătută, pas cu pas, ci cel mult în salturi. Indicii semnificative ies în evidență ici și colo; care, pentru ochiul critic care e atent atît la ansamblu, cît și la detalii, iau forma unei scheme fundamentale a întregului: ca să le selecteze cu discernămînt, astfel încît să fie posibil să se treacă de la un salt la următorul și (conform vechii noastre imagini) să se alcătuiască un Pod de Trecere prin legarea lor unul de celălalt: aceasta continuă să fie, ca și mai înainte, unica noastră metodă. Dintre astfel de puncte de lumină plutind printre atîtea lucruri informe despre *Perfectibilități*, următorul ni s-a părut demn de a fi scos în evidență:

„Poate că cel mai remarcabil incident din Istoria Modernă", spune Teufelsdröckh, „nu este Dieta de la Worms[128] și cu atît mai puțin Bătăliile de la Austerlitz, de la Waterloo, de la Peterloo[129] sau oricare altă Bătălie; există însă un incident trecut neglijent cu vederea de majoritatea Istoricilor și tratat drept ridicol de alții: mă refer la faptul că George Fox și-a făcut un costum din Piele. Acest bărbat, primul dintre Quakeri[130] și pantofar de meserie, a fost unul dintre cei cărora, sub o formă mai brută sau mai pură, Ideea Divină a Universului s-a milostivit să li se arate; și să strălucească în sufletele

[128]) Oraș din landul german Hesse, pe Rin, unde a vut loc in 1521 Dieta in cadrul căreia Martin Luther a fost condamnat pentru erezie.

[129]) După Cîmpul Sfîntului Petru de lîngă Manchester, locul unde a avut loc masacrarea radicalilor englezi, la 16 august 1819.

[130]) Membru al comunității „Societatea Prietenilor", inființată de George Fox în 1650; cuvînt derivat de la indemnul fondatorului ei, de „a tremura" (*to quake*) in fața cuvîntului Domnului.

lor, străbătînd toate carapacele Ignoranței și ale Decăderii terestre, într-o inexprimabilă Grozăvie și Frumusețe; care sînt pe drept cuvînt considerați Profeți, posedați-de-Dumnezeu; sau chiar Zei, cum s-a întîmplat în unele perioade. Stînd în dugheana lui; tăbăcind piei, înconjurat de clești, sfoară muiată în smoală, sacîz, perii de porc și o grămadă de resturi fără nume, tînărul acesta avea, totuși, un Spirit Viu doar al lui; și o veche Carte Inspirată prin care, ca printr-o fereastră, putea privi în înalt și izbutea să-și zărească cerescul Cămin. Truda de a face zilnic o pereche de pantofi, chiar învecinată cu o oarecare perspectivă de a face rost de hrană, cu o onorabilă stăpînire a Meseriei de Pantofar și poate cu demnitatea de Agent de Ordine peste această provincie cizmărească numai a lui, ca o încoronare a anilor lungi de muncă asiduă, nu reprezenta în nici un caz o satisfacție suficient de mare pentru o astfel de minte: dar în timp ce făcea găuri și bătea cu ciocanul, ajungeau mereu pînă la el armonii sonore din Țara aceea îndepărtată, se pogorau asupra lui Splendori și Spaime; căci acest Pantofar, așa cum am mai spus, era Bărbat; iar Templul Imensității în care fusese trimis să oficieze ca Om era plin de mistere sacre pentru el.

Clericii din vecinătate, Gardienii și Interpreții hirotonosiți ai aceluiași mister sacru îl ascultau vădit plictisiți atunci cînd venea să-i consulte și-l sfătuiau, ca o soluție a unor asemenea îndoieli, să „bea bere și să danseze cu fetele". Orbi cîrmaci ai orbilor! La ce bun să perceapă și să mănînce zeciuiala; la ce bun să-și pună pe cap pălării plate și să se încingă cu stihare și sutane; precum și cheltuielile pentru biserică, mascarada, orgile și alte sporovăieli despre acest loc de pe Pămîntul Domnului - dacă Omul nu este decît o Mașină brevetată de Digerat, iar pîntecele și Accesoriile lui constituie Marea Realitate? Fox le-a întors spatele cu lacrimi în ochi și cu un sfînt dispreț, revenind la bucățile lui de Piele și la Biblia sa. Munți de obstacole, mai înalți ca Etna, se îngrămădiseră peste Spiritul acela: dar, fiind Spirit, nu putea să zacă îngropat acolo. Timp de zile și nopți lungi, sfîșiat de o agonie mută, a luptat și s-a zbătut el, cu forța unui om, ca să se elibereze: cum se înălțau și se legănau munții care-l țineau prizonier, în timp ce spiritul gigantic îl scutura dintr-o parte în alta și-l răpea spre lumina Cerului! Dacă oamenii ar fi cunoscut-o, și-ar fi dat seama că dugheana asta din Leicester era un loc mai sfînt decît

orice Vatican sau altar de la Loretto[131]. „Sînt atît de acoperit de bandaje, atît de stînjenit şi de îngrădit", geme el, „de mii de cereri, obligaţii, legături, cîrpe şi zdrenţe, încît nu pot nici să văd, nici să mă mişc: nu-mi mai aparţin mie, ci Lumii; iar Timpul zboară iute, Cerul e înalt şi Iadul profund: Omule! - adună-te, dacă ai puterea Gîndirii! De ce nu; în fond, ce mă ţine legat aici? Nevoia, nevoia! Ha, nevoia de ce? Oare plata pentru toţi Pantofii de sub Soare mă va duce în acel îndepărtat Ţinut al Luminii? Numai Meditaţia poate face asta şi Ruga fierbinte către Dumnezeu. Am să iau calea codrului: scorbura unui copac mă va adăposti, fructele sălbatice mă vor hrăni; cît despre Haine, nu pot oare să-mi cos un costum trainic din Piele?"

„Pictura în Ulei cu subiecte istorice", continuă Teufelsdröckh, „este una dintre Artele pe care nu le-am practicat niciodată; astfel încît nu pot să-mi dau seama dacă acest subiect ar fi uşor de transpus pe pînză. Deşi mi s-a părut adeseori că o asemenea primă fulgerare a Liberei Voinţe a omului, întru luminarea către Zi a Nopţii Haotice care ameninţă să-l intemniţeze în ţarcurile şi ororile ei, ar fi unica măreţie a Istoriei. Ar fi nevoie de un viguros Michelangelo sau de un Rosa[132] cu ochi vizionar şi inimă înţelegătoare, ca să-l zugrăvească pe George Fox în dimineaţa aceea cînd şi-a desfăcut pentru ultima oară bancul de lucru, a tăiat pieile de vacă în modele nemaiîntîlnite şi le-a cusut într-o atotcuprinzătoare Teacă dintr-o bucată, opera de adio a uneltei lui de cizmar! Coase mai departe, nobil Fox: fiecare împunsătură a micului tău instrument străpunge inima Sclaviei, a Adorării Luminii şi a Zeului Mammon. Coatele tale zvîcnesc puternic, ca braţele unui înotător, şi fiecare mişcare te duce peste şanţul Închisorii, în care Vanitatea îşi are Atelierul şi Tîrgul de Vechituri, spre tărîmul adevăratei Libertăţi; fie ca, după ce efortul tău te va face să-ţi atingi ţinta, să existe în Europa largă un Om Liber, iar acela să fii tu!

Există deci întotdeauna o cărare de la cele mai insondabile hăuri către cele mai ameţitoare înălţimi; iar pentru Cei Sărmani a

131) Este vorba de *Casa Santa*, Casa Fecioarei Maria de la Loretto.

132) Salvator Rosa (1615-1673), pictor italian născut la Neapole, specializat în peisaje şi scene de bătălie.

fost publicată şi o Evanghelie. E lucru sigur că, dacă, aşa cum afirmă D'Alembert[133], ilustrul meu omonim, Diogene, a fost cel mai mare om al Antichităţii pentru simplul fapt că se afla în căutarea unui Om, atunci, din motive mult mai întemeiate, George Fox este cel mai mare dintre Moderni; şi chiar mai mare decît Diogene însuşi: căci şi el se sprijină pe temelia de diamant a Bărbăţiei sale, respingînd orice proptele şi tutele; fără să subestimeze, totuşi, Pămîntul, în Mîndria sa pe jumătate sălbatică; ci mai curînd preţuindu-l ca pe un loc care îi oferă căldură şi hrană, privind spre Ceruri de pe Pămîntul său şi sălăşluind într-un element de Milă şi Adorare, cu o Tărie mută pe care Butoiul Cinicului[134] n-a cunoscut-o niciodată. Butoiul acela a fost într-adevăr măreţ; un templu din care demnitatea şi caracterul divin al omului erau în mod dispreţuitor propovăduite în lume: dar mai măreaţă este Carapacea de Piele, pentru că aceeaşi predică era rostită acolo, dar nu cu Dispreţ, ci cu Dragoste."

„Costumul trainic" al lui George Fox, cu tot ce avea el, s-a făcut praf şi pulbere de aproape două secole: de ce este el adus în discuţie acum, în legătură cu *Perfectibilitatea Societăţii*? Nu dintr-un orb spirit partizan şi sectar: Teufelsdröckh e departe de a fi Quaker; cu toate tendinţele sale pacifiste, nu l-am văzut oare, în scena aceea de la Capul Nord, cu Arhanghelul Contrabandist, mînuind arme de foc?

În ce ne priveşte, cunoscîndu-i profundul Sans-culottisme, acest pasaj conţine mai multe semnificaţii decît poate percepe urechea. În acelaşi timp, cine se poate împiedica să nu zîmbească la această onestitate şi simplitate beoţiană[135] (dacă ea nu cumva conţine o satiră disimulată) cu care este evocat aici „Incidentul" acela; şi, în maniera ambiguă a Profesorului, pe cît de clar îndrăznea poate s-o facă la Weissnichtwo, sîntem îndreptăţiţi să credem că "Incidentul" este recomandat spre imitare! Anticipează oare Teufelsdröckh că, în epoca aceasta de rafinament, orice categorie considerabilă a

133) Jean le Rond D'Alembert (1717-1783), filosof şi enciclopedist francez.

134) Aluzie la Diogene (412?-323? î.e.n.), filosof cinic grec, cunoscut pentru ascetismul său.

135) Anicius Manlius Severinus Boetius (480-524 e.n.), filosof roman care a încercat să îmbine ideile lui Platon, Aristotel şi Zenon cu principiile creştine.

Comunității, aducînd mărturie împotriva „zeului Mammon" și scăpînd de ceea ce el numește „Atelierul și Tîrgul de Zdrențe al Vanității", unde unii dintre ei sînt fără îndoială exploatați, maltratați și trași pe sfoară, se va proteja cu teci strîmte de Piele? În ultimă instanță, ideea e ridicolă. Va renunța Majestatea Sa la veșmintele de ceremonie, la Frumusețea zorzoanelor și a rochiilor cu trenă, în schimbul unei a doua epiderme din piele tăbăcită? Schimbare prin care Huddersfield, Manchester, Coventry, Paisley și Bazarul-Fantezie[136] ar fi redus la o pustietate sărăcăcioasă; și numai Day și Martin[137] ar profita? Căci, chiar și așa, nebunescul vis cu ochii deschiși al lui Teufelsdröckh, care presupunem că are drept dedesubt intenția de a nivela Societatea (*nivelînd-o*, cu o reală înverșunare, într-o uriașă mlaștină capabilă să înghită totul!) și de a obține astfel efectele politice ale Nudității fără consecințele frigorifice sau de altă natură ale acesteia, nu va putea fi realizat. Nu va cumpăra oare bogatul un costum impermeabil din Piele de Rusia; iar Frumoasa din înalta societate nu va ieși în lume îmbrăcată în marochin roșu sau azuriu, căptușit cu piele de căprioară; pielea neagră de vacă fiind lăsată pentru Salahorii și Gibeoniții[138] din această lume; și toate vechile Distincții să fie astfel restabilite?

Sau are oare Profesorul propriile lui intenții și mai ascunse; și rîde pe sub mustață de observațiile și de glosele noastre, care nu sînt de fapt decît o parte din materialul pe care-l avem.

[136]) Orașe renumite pentru mătăsurile, dantelele și catifelele lor, primele trei din Anglia, ultimul din Scoția.

[137]) Mari fabricanți londonezi de produse de marochinărie, din timpul lui Carlyle.

[138]) Locuitori ai anticului sat palestinian Gibeon, condamnați de Iosua să fie doar muncitori manuali.

II. VEȘMINTE BISERICEȘTI

Nu mai puțin discutabil este și Capitolul său asupra *Veșmintelor Bisericești*, care posedă distincția suplimentară de a fi cel mai scurt din tot Volumul. Îl vom traduce în întregime:

„Este inutil să se presupună că înțeleg prin Veșminte Bisericești mult mai mult decît Sutanele și Stiharele; nu am deloc de gînd să mă refer la obișnuitele mărunțișuri ale Hainelor de Duminică cu care se duc oamenii la Biserică. Departe de mine gîndul acesta! Veșmintele Bisericești constituie în vocabularul nostru Formele, *Veșmintele* sub care oamenii au întruchipat și și-au reprezentat în diferite perioade Principiul Religios; adică au înzestrat Ideea Divină a Lumii cu un Trup sensibil și practic activ, astfel încît acesta să se afle printre ei ca un CUVÎNT viu și dătător-de-viață.

Dincolo de orice modalitate de exprimare, acestea sînt cele mai importante dintre toate veșmintele și podoabele Existenței Umane. Ele sînt mai întîi, aș putea spune, toarse și țesute de acea minune a minunilor, SOCIETATEA; deoarece numai atunci cînd „doi sau trei oameni se strîng la un loc", se manifestă pentru prima oară în mod vizibil Religia existentă spiritual și realmente indestructibilă, deși în stare latentă, în fiecare dintre ei (prin „limbi despicate de foc"), și caută să se întrupeze într-o Comunitate și într-o Biserică Militantă concrete. Mai mult decît magică, mistică este acea Comunitate care unește Suflet cu Suflet, ambele privind către cer; pentru prima dată un Suflet comunică aici cu adevărat cu alt Suflet; căci doar privind spre cer, indiferent ce veți înțelege prin aceasta, și nu spre pămînt, încep cu adevărat să fie posibile ceea ce numim noi Uniune, Dragoste reciprocă, Societate. Cît de adevărate sînt cuvintele

lui Novalis[139]: „E sigur că în clipa cînd pot convinge altă minte de adevărul ei, Credinţa mea cîştigă *infinit* de mult!" Priveşte-ţi Fratele în faţă, uită-te în ochii lui în care licăreşte focul radios al Blîndeţii sau în cei în care arde cu vîlvătăi sinistra conflagraţie a Mîniei; simte cum propriul tău Suflet atît de liniştit este imediat cuprins involuntar de aceeaşi înflăcărare şi cum ardeţi şi vă reflectaţi unul pe altul pînă cînd deveniţi o nesfîrşită flacără confluentă (de Dragoste atotînvăluitoare sau de Ură pe viaţă şi pe moarte); şi spune atunci care este virtutea miraculoasă care se propagă din om în om. Iar dacă aşa se întîmplă în ciuda tuturor carapacelor blindate ale Vieţii noastre Pămînteşti, cu atît mai mult va fi astfel atunci cînd este vorba despre Viaţa Divină şi cînd EUL intim, ca să zicem aşa, intră în legătură cu alt intim EU!

La asta mă referecam atunci cînd spuneam că Veşmintele Bisericeşti sînt mai întîi toarse şi ţesute de Societate; manifestarea exterioară a Religiei îşi are rădăcinile în Societate, iar Societatea devine posibilă prin Religie. Mai mult, poate că orice Societate posibilă, din trecut ori din zilele noastre, poate fi foarte bine reprezentată plauzibil şi integral sub forma unei Biserici, graţie uneia sau alteia din următoarele trei situaţii: o Biserică propovăduind şi profeţind cu glas tare, care este cea mai bună; apoi o Biserică ce se străduie să propovăduiască şi să facă profeţii, dar n-o poate face înainte de Ziua Cincizecimii care îi este proprie; şi a treia, cea mai păguboasă, o Biserică devenită mută de bătrîneţe sau care nu-i în stare decît să mormăie cuvinte delirante înainte de a dispărea. Cel care-şi închipuie că prin Biserică se înţeleg aici Ordinele Religioase şi Catedralele, iar prin propovăduire şi profeţie doar predicile şi psalmodierea", declară profeticul Profesor, „n-are decît să continue să citească şi să aibă inima uşoară (*getrosten Muthes*)."

„Dar în ceea ce priveşte ceea ce numim noi Biserică şi Veşmintele Bisericeşti recunoscute în mod special ca atare, remarc cu destulă teamă că fără asemenea Veşminte şi Ţesături sacre Societatea n-ar fi existat şi n-ar exista. Căci dacă Guvernul este, să zicem,

[139]) Pseudonimul lui Friedrich Leopold von Hardenberg (1722-1801), discipol al filosofului german Fichte şi unul dintre cei mai mari poeţi romantici europeni.

EPIDERMA Organismului Politic, care menţine în coeziune şi protejează totul; iar breslele Meşteşugarilor şi Asociaţiile Industriale, ţinînd de munca manuală sau de cea intelectuală, constituie Hainele Carnale, ţesuturile musculare şi osoase (care se află *sub* această EPIDERMĂ) pe care se bizuie şi datorită cărora funcţionează Societatea; atunci Religia constituie Ţesutul Pericardic şi Nervos intern, care administrează Viaţa şi încălzeşte Circulaţia întregului. Fără care Ţesut Pericardic, Oasele şi Muşchii (Industriei) ar fi inerţi sau animaţi doar de o vitalitate Galvanică; EPIDERMA ar deveni o piele zbîrcită sau o piele brută, supusă unui proces rapid de putrezire; şi Societatea însăşi ar deveni un schelet mort, ce merită să fie îngropat. Oamenii n-ar mai constitui o Societate, ci o Turmă; starea aceasta din urmă n-ar putea nici ea dăinui, transformîndu-se treptat şi obligatoriu în discordie egoistă universală, în ură, izolare primitivă şi haos; astfel încît, am putea adăuga, însăşi pulberea şi cadavrul Societăţii s-ar pierde în neant. Astfel sînt privite - ca avînd o importanţă supremă şi vădindu-şi calitatea de elemente de sprijin universale - Veşmintele Bisericeşti de către oamenii civilizaţi şi chiar de către cei raţionali.

Între timp, în epoca noastră Lumească, aceleaşi Veşminte Bisericeşti s-au rupt din păcate în coate; mai rău, multe dintre ele au devenit simple Forme fără conţinut sau Măşti, sub care nu se mai află nici un Chip sau Spirit viu; ci numai păianjeni şi gîndaci murdari, în hoarde oribile, care-şi urmează menirea mizerabilă; iar masca te hipnotizează încă cu ochii ei de sticlă, într-un simulacru fantomatic de Viaţă, la o generaţie-şi-jumătate de cînd Religia a dispărut cu totul în spatele ei şi îşi ţese într-un ungher ascuns noile Veşminte în care să-şi facă din nou apariţia şi să ne binecuvînteze pe noi, pe fiii sau pe nepoţii noştri. Preotul, în calitate de Interpret al Divinului, este cel mai nobil şi mai înalt plasat om, aşa cum Preotul Mincinos (*Schein-priester*) este cel mai fals şi mai josnic; şi nu încape nici o îndoială că Veşmintele lui Canonice, chiar de-ar fi Tiara Papală, îi vor fi luate într-o zi ca să se facă din ele bandaje pentru rãniţii omenirii; sau chiar ca să fie arse cu iască în scopuri ştiinţifice ori culinare. Toate

acestea, nelalocul lor aici, vor fi detaliate în Cel de-al Doilea Volum al meu, *Despre Regenerarea sau Renaşterea Societăţii*; volum care, întrucît se ocupă practic de Purtarea, Distrugerea şi Reţeserea Ţesăturilor sau Veşmintelor Spirituale, formează, la drept vorbind, Partea Transcendentală sau Finală a acestei lucrări pe care am scris-o despre *Veşminte*, volum care este deja în fază de redactare."

Punct în care, fără nici o altă expunere, observaţie sau comentariu, Teufelsdröckh îşi încheie, obligîndu-l şi pe Editor să facă acelaşi lucru, acest capitol aparte despre Veşmintele Bisericeşti!

III. SIMBOLURI

Poate că sensul acestor afirmaţii anterioare va fi elucidat dacă vom insera aici o parte dintre speculaţiile Profesorului nostru asupra *Simbolurilor*. A expune în întregime doctrina sa ne-ar depăşi realmente capacitatea: nicăieri nu este el mai misterios şi mai obscur decît atunci cînd susţine că „Imaginaţia este un organ al Divinului"; şi în felul în care afirmă că „prin aceasta, Omul, deşi bazîndu-se, după cît se pare, pe capacitatea sa redusă de a Vedea, coboară totuşi în profunzimile insondabile ale Invizibilului, Invizibil pentru care însăşi Viaţa sa constituie adevărata întrupare." Omiţînd aceste aspecte înalt transcendentale ale problemei, să studiem eclectic (fie din Pungile de Hîrtie, fie din Volumul Tipărit) puţinul care pare logic şi practic şi să-l ordonăm inteligent, pe cît de coerent ne va fi cu putinţă. În chip de prefaţă, redăm următoarele remarci, deloc lipsite de bun simţ:

„Cine va vorbi despre sau va cînta", exclamă Profesorul nostru, „efectele binefăcătoare ale Tăinuirii? TĂCEREA şi SOLÎTUDINEA! Ar putea fi încă înălţate Altare în cinstea lor (dacă aceasta ar fi vremea propice înălţării de altare), consacrate adorării universale. Tăcerea este elementul în cadrul căruia marile lucruri capătă formă şi se unesc între ele; pentru ca, în cele din urmă, să poată ieşi la iveală, perfect cristaline şi maiestuoase, în lumina deplină a Vieţii, pe care au menirea să o dirijeze. Nu numai Taciturnul William, ci toţi oamenii de valoare pe care i-am cunoscut, cei mai lipsiţi de diplomaţie deopotrivă cu cei mai puţin abili, evitau să flecărească despre ceea ce creeau şi proiectau să facă. Mai mult, în perplexităţile tale umile, *străduieşte-te să-ţi ţii gura timp de o zi*: ţelurile şi datoriile tale vor fi mult mai clare a doua zi; cîte resturi şi cîtă pleavă au măturat din tine truditorii aceştia muţi, odată amuţite zgomotele inoportune! Se întîmplă prea des ca Vorbirea, după cum a

definit-o francezul, să nu fie arta de a disimula Gîndirea; ci de a o înăbuşi şi a o anihila, astfel încît să nu mai existe nimic de ascuns. Şi Vorbirea este grandioasă, dar nu cea mai grandioasă. Aşa cum sună Inscripţia elveţiană: *Sprechen ist silbern, Schweigen ist golden* (Vorba e de argint, Tăcerea e de aur); sau cum aş putea cu să o exprim: Vorba aparţine Timpului, Tăcerea ţine de Veşnicie.

Albinele nu lucrează decît în întuneric; Gîndirea nu lucrează decît în Tăcere; şi nici Virtutea nu se manifestă decît în Taină. Nu lăsa mîna ta stîngă să ştie ce face dreapta! Şi nu vei destăinui nici măcar inimii tale „secretele cunoscute de toţi". Nu este oare Discreţia (*Schaam*) solul pe care cresc toate Virtuţile, bunele maniere şi etica? Ca orice altă plantă, Virtutea nu va creşte decît dacă rădăcinile ei sînt ascunse, ferite de ochiul soarelui. Dacă soarele pătrunde pînă la ea sau dacă chiar tu însuţi o priveşti fie şi pe furiş, rădăcinile se usucă şi nici o floare nu-ţi va bucura sufletul. Oh, Prietene, atunci cînd contemplăm frumoasele jerbe de flori care încununează, de exemplu, sălaşul Căsătoriei şi înconjoară viaţa omului cu miresme şi culori Cereşti, ce mînă nu l-ar lovi pe nemernicul tîlhar care le smulge din rădăcini şi, cu o satisfacţie rînjită şi grohăită, ne arată bălegarul din care cresc şi înfloresc ele?! Oamenii vorbesc mult despre Presa Tipărită, cu Ziarele ei: *du Himmel!*[140] Ce sînt toate acestea faţă de Haine şi de Fierul de Călcat al Croitorului?

Înrudită cu incalculabilele influenţe ale Tăinuirii şi în relaţie cu lucruri şi mai mari este acţiunea minunată a *Simbolurilor*. Într-un simbol există atît tăinuire, cît şi revelaţie: apare deci de aici, prin acţiunea comună a Tăcerii şi Vorbirii, o semnificaţie dublă. Iar dacă vorbirea este ea însăşi elevată, iar Tăcerea oportună şi nobilă, cît de expresivă va fi unirea lor! Cel mai comun Adevăr ni se prezintă astfel proclamat cu o cu totul nouă forţă în multe Măşti pictate sau în simple embleme de Sigilii.

Deoarece prin intermediul Simbolurilor pătrunde Imaginaţia cu misticul ei tărîm miraculos în micul domeniu al Simţurilor şi face corp comun cu el. În Simbolul propriu-zis, în ceea ce putem noi numi Simbol, există întotdeauna, mai mult sau mai puţin distincte şi directe, o oarecare întruchipare şi revelaţie a Infinitului; Infinitul este astfel obligat să se îmbine cu Finitul, să devină vizibil şi oarecum tangibil. Ca atare, de Simboluri este omul călăuzit şi dirijat, făcut fericit sau nenorocit. El se află pretutindeni înconjurat de Simboluri, recunoscute ca atare ori nu: Universul nu este decît un Simbol incomensurabil al lui Dumnezeu; mai mult ce altceva este omul, la rigoare, decît un simbol al lui Dumnezeu? Tot ceea ce face el este simbolic: o revelaţie a Sensului forţei mistice, predestinată binelui, care se află în el; o „Evanghelie a Libertăţii" pe care el, ca „Mesia al Naturii", o propovăduieşte cum poate, cu fapta şi vorba. Nu o Colibă clădeşte el, ci întruparea Vizibilă a Gîndului; dar care poartă amprenta lucrurilor invizibile; şi care este, în sens transcendental, atît simbolică, cît şi reală."

„Omul", spune Profesorul în altă parte, în contrast izbitor cu aceste extraordinar de avîntate descrieri, cărora trebuie să le punem capăt aici, la marginea neantului, „Omul are din naştere ceva din caracteristicile bufniţei. Şi poate că din toate aceste caracteristici, care l-au marcat întotdeauna, cea care îl apropie cel mai mult de bufniţă este, dacă ne gîndim bine, doctrina actualilor noştri Creatori de Motive. Omul a recurs la trucuri destul de fantastice la vremea lor; şi-a imaginat că este o mulţime de lucruri, chiar şi un corp animat din Sticlă; dar faptul de a-şi imagina că este o Balanţă inertă de Fier, destinată cîntăririi Durerilor şi Plăcerilor, i-a fost rezervat în epoca aceasta din urmă. Şi iată-l aici, în Universul lui ca o uriaşă Iesle plină cu fîn şi spini, cărora trebuie să le compare greutatea; şi pare să aibă urechi destul de lungi. Amărîtul de el! Bîntuit întruna de fantome: cînd chinuit de coşmaruri şi vrăjit; cînd dus de nas de preoţi şi tras pe sfoară; dar permanent chinuit. Iar acum Geniul Mecanic îl apasă mai mult decît orice Coşmar; pînă cînd îi este smuls Sufletul şi nu-i mai rămîne decît un fel de Viaţă Digestivă, Mecanică. Pe Pămînt şi în Ceruri nu vede decît Mecanisme; nu se mai teme de nimic altceva, nu mai speră în nimic altceva: lumea ar putea într-adevăr să-l facă bucăţi; dar n-ar putea el oare înţelege Doctrina Mobilurilor - să le evalueze în mod inteligent şi să alcătuiască din ele un mecanism care să-şi exercite forţa în sens invers?

[140]) Ceruri!

Dacă n-ar fi, aşa cum s-a spus, orbit de vrajă, n-ar trebui decît să-i spui să-şi deschidă ochii şi să privească. În ce ţară, în ce timp s-a derulat pînă acum istoria omului sau viaţa oricărui om în conformitate cu nişte „Mobiluri" calculate ori calculabile? Ce faceţi din Creştinismele, Cavalerismele, Reformele, Marseiezele şi Regimurile voastre de Teroare? Mai mult, poate că însuşi Şlefuitorul-de-Mobiluri *s-a îndrăgostit*! Va îndura pururi doar o Alegere contestată? Să-l lăsăm în seama Timpului şi a virtuţii vindecătoare a Naturii.

„Da, Prieteni", observă Profesorul în altă parte, „nu capacitatea noastră Logică şi de Estimare, ci puterea noastră Imaginativă este Stăpînul nostru; aş putea spune că este Preotul şi Profetul care ne îndrumă spre Cer; Magicianul şi Vrăjitorul nostru care ne îndrumă spre Infern. Da, chiar şi pentru cel mai împătimit Senzual, ce sînt Simţurile decît instrumentul Imaginaţiei; vasul din care ea bea? Chiar şi în cea mai anostă existenţă există întotdeauna o licărire, fie de Inspiraţie, fie de Nebunie (fiecare este oarecum liber să aleagă una dintre acestea două), care izvorăşte din veşnicia din jur şi luminează cu culorile ei bucăţica noastră de Timp. Înţelegerea este într-adevăr fereastra noastră şi nu putem să o facem atît de transparentă pe cît am vrea; Imaginaţia este ochiul nostru, cu retina lui dătătoare de culoare, fie ea sănătoasă sau morbidă. N-am văzut oare cu însumi cinci sute de soldaţi vii, transformaţi în carne pentru corbi pentru o bucată de bumbac lustruită cărcia îi spuneau Steagul lor; care, dacă ai fi vîndut-o la un colţ de stradă, n-ai fi luat pe ea mai mult de trei bani? Nu s-a ridicat oare toată Naţiunea Maghiară, ca un Atlantic tumultuos stîrnit de atracţia lunii, atunci cînd Drăguţul de Împărat Iosif a vîrît în buzunar Coroana lor de Fier; un Obiect, aşa cum s-a remarcat cu pertinenţă, a cărui mărime şi valoare comercială abia dacă le depăşea pe cele ale unei potcoave? În şi prin *Simboluri*, conştient sau nu, trăieşte, munceşte şi îşi află omul raţiunea de a exista: mai mult, vremurile acelea sînt considerate ca fiind cele mai nobile, recunoscute ca avînd cea mai înaltă valoare simbolică şi sînt preţuite cel mai mult. Căci nu constituie, de cînd lumea, orice revelaţie mai obscură sau mai clară a Divinului, un Simbol - pentru cel care are ochi să vadă?

Nu pot să nu observ, totuşi, că Simbolurile au atît o valoare extrinsecă, cît şi una intrinsecă; cel mai adesea doar pe prima. De pildă, ce era în Pantoful acela cu crampoane pe care Ţăranii îl purtau ca pe un stindard, ca însemn al acelui *Bauernkrieg* (Războiul Ţăranilor) al lor? Sau în Punga purtată în vîrf de băţ, în jurul căreia *Sărăntocii* olandezi, mîndri de porecla de Cerşetori, s-au strîns cu eroism şi l-au bătut chiar pe Regele Filip? Toate acestea nu aveau nici o semnificaţie intrinsecă, ci doar una extrinsecă; ca orice Flamură ocazională a mulţimilor adunate sub faldurile ei din motive mai mult sau mai puţin sacre; în care unire, aşa cum am menţionat mai sus, există întotdeauna ceva mistic sau ţinînd de Divin. În aceeaşi categorie intră sau intrau şi atît de prosteştile Blazoane heraldice; Însemnele militare din toată lumea; şi, în general, toate Costumele şi Obiceiurile naţionale sau care ţin de anumite Secte: ele nu au neapărat un caracter divin sau chiar o valoare intrinsecă; dar au dobîndit una extrinsecă. Prin toate acestea străbate totuşi ceva din lumina unei Idei Divine; aşa cum străbate prin înseşi Însemnele militare Ideea Divină a Datoriei, a Vitejiei eroice; a Libertăţii şi Drepturilor, în unele cazuri. Mai mult, supremul Însemn sub care s-au întîlnit şi s-au îmbrăţişat oamenii, însăşi Crucea, nu avea altă semnificaţie decît una întîmplătoare şi extrinsecă.

Altfel se prezintă însă lucrurile atunci cînd Simbolul are o semnificaţie intrinsecă şi *merită* ca oamenii să se strîngă în jurul lui. Fie ca Divinul să transpară în Simţuri; ca Veşnicia să transpară, mai mult sau mai puţin clar, în Imaginea-Timpului (*Zeitbild*)! Abia atunci merită el ca oamenii să se strîngă în jurul lui; şi să se închine în faţa unui astfel de Simbol; şi astfel, din zi în zi, din generaţie în generaţie, i se adaugă o nouă divinitate.

Din această ultimă categorie fac parte toate operele de Artă veritabile; în ele (dacă ştii să deosebeşti o Operă de Artă de o Mîzgăleală Artificială) vei afla Veşnicia întrezărindu-se prin Timp; Divinul devine vizibil. Tot aici s-a suprapus treptat o valoare extrinsecă: Astfel au căpătat o semnificaţie cu totul nouă, în trei mii de ani, anumite *Iliade* şi alte asemenea. Dar mai nobile decît toate acestea sînt Vieţile Eroilor inspiraţi de zei; căci ce altă Operă de Artă este atît de divină? Nu putem oare discerne o semnificaţie simbolică şi în Moarte, în Moartea Celui Drept, la fel ca şi în ultima perfecţiune

a unei Opere de Artă? În acest Somn divin transfigurat, aidoma calmului Victoriei, coborît pe chipul iubit care nu te mai cunoaşte acum, contemplă (dacă o poţi face printre lacrimi) unirea Timpului cu Veşnicia şi slaba licărire a acesteia din urmă străvezindu-se prin cea dintîi!

Supremul Simbol este cel prin care Artistul sau Poetul capătă dimensiunile mărețe ale Profetului, şi toţi oamenii pot recunoaşte un Dumnezeu prezent căruia să i se închine: mă refer la Simbolurile religioase. Aceste simboluri religioase pe care le numim *Religii* au luat forme foarte diverse; după cum oamenii se găseau la cutare sau cutare nivel de cultură şi erau capabili să întrupeze Divinitatea mai mult sau mai puţin bine: unele Simboluri au valoare intrinsecă trecătoare; multe au doar valoare extrinsecă. Dacă vrei să afli în ce măsură a reuşit omul să se înalţe în acest fel, priveşte la Simbolul nostru suprem: la Iisus din Nazaret, la Viaţa şi Biografia Lui şi la ce a urmat după aceea. Gîndirea omenească nu a atins încă asemenea Culmi: Creştinismul şi Creştinătatea; un Simbol de un caracter peren, infinit: a cărui semnificaţie va trebui să fie mereu aprofundată şi manifestată.

Dar, în ansamblu, pe măsură ce timpul adînceşte sacralitatea Simbolurilor, în aceeaşi măsură sfîrşeşte, cu timpul, prin a le uza, ba chiar prin a le demitiza; iar Simbolurile, ca toate Veşmintele terestre, se învechesc. Epopeea lui Homer continuă să fie veridică; dar deşi nu mai este Epopeea *noastră*, ea străluceşte în depărtare, tot mai puternic şi, totuşi, tot mai slab, ca o Stea care se îndepărtează de noi. E nevoie de telescopul ştiinţei, trebuie să o reinterpretăm, pentru a ne-o apropia artificial, înainte de a ne da măcar seama că *era* un Soare. Tot aşa, vine o zi cînd Thor-ul[141] Runic, cu Eddele lui, trebuie să se piardă în noapte; cînd nenumăraţii Mumbo-Jumbo[142] africani şi atîţia Pawaw[143] indieni trebuie distruşi pentru totdeauna. Căci toate lucrurile, chiar şi Astrele Cereşti şi cu atît mai mult meteoriţii care intră în atmosfera noastră, îşi au ascensiunea, punctul culminant şi declinul lor.

---

[141]) Fiul lui Odin.

[142]) Idol la unele triburi din Africa de Vest.

[143]) Fetiş la indienii nord-americani.

Ce-aş putea declara, cînd mi s-ar spune că Sceptrul Regal nu este decît o bucată de lemn aurit; că Artoforul[144] a devenit o cutie absurdă şi care, aşa cum gîndea Caporalul Pistol[145], „nu face nici două parale". Te-aş putea considera un adevărat Vrăjitor dacă ai putea să redai acestor unelte de lemn virtutea divină pe care o aveau cîndva.

De acest lucru poţi fi, totuşi, sigur: dacă vrei să sădeşti pentru Vecie, atunci sădeşte în Capacităţile infinite şi profunde ale omului, în Imaginaţia şi Inima lui; dacă vrei să sădeşti pentru un An sau o Zi, atunci sădeşte în capacităţile lui mărunte şi superficiale, în Egoismul şi Spiritul său Mercantil, dacă poate creşte ceva acolo. Ierarh şi Pontif al Lumii îi vom spune, deci, Poetului şi inspiratului Meşter-Faur; care, ca Prometeu, să poată modela Simboluri noi şi să poată aduce din Cer un nou Foc, pentru ca să le fixeze acolo. De asemenea oameni nu vom duce niciodată lipsă; poate că nici acum nu ducem. Între timp, pe măsură ce lucrurile obişnuite îşi văd de drumul lor, îl considerăm Legislator şi înţelept pe cel care poate măcar să ne spună cînd un Simbol s-a perimat, pentru ca să-l înlocuim pe nesimţite."

„În timp ce aveau loc pregătirile ultimei Ceremonii de Încoronare din Anglia[146]", conchide nepreţuitul nostru Profesor, „am citit în Ziarele lor că *al Angliei Campion*, cel care urmează să provoace Universul la luptă în numele noului său Rege, ajunsese în aşa hal încît putea acum „să-şi încalece calul fără să fie ajutat prea mult"[147] ; mi-am zis atunci: Iată încă un Simbol oarecum perimat. Din păcate, oriunde te-ai duce, nu există oare pretutindeni (în acest Tîrg-al-Zdrenţelor care este Lumea) o groază de cîrpe şi de boarfe pe post de Simboluri perimate şi uzate care te înşeală, de care te izbeşti şi care te priponesc; şi, mai mult, care, dacă nu le înlături, ameninţă să se acumuleze şi să te înăbuşe?"

---

[144]) Caseta în care se ţine azima pentru cuminecătură.

[145]) Vezi nota 73.

[146]) Este vorba de încoronarea lui George al IV-lea, rege al Angliei în perioada 1820-1830.

[147]) Carlyle îşi bate aici joc de ceremonialul complicat cerut de etichetă în cadrul încoronării regilor Angliei.

IV. SCLAVIE

Ajunşi aici, sîntem decişi să examinăm pe scurt, sau mai curînd să revedem un anume Tratat al Consilierului aulic Heuschrecke, intitulat *Asupra Institutului de Reprimare a Populaţiei*; pe care l-am găsit, în mod destul de compromiţător (cu pagini rupte şi un miros pătrunzător de preparate pe bază de aloe), în Punga de Hîrtie a *Peştilor*. Căruia i-am acordat importanţă nu de dragul Tratatului propriu-zis, pe care nu punem mare preţ; ci de dragul *Notelor marginale*, scrise evident de mîna lui Teufelsdröckh, care îl completează copios. Credem că unele dintre acestea îşi au locul aici.

În *Institutul* Consilierului Aulic, cu extraordinarele lui scheme, cu mecanismul Birourilor Corespunzătoare şi altele asemenea, nu ne vom permite să aruncăm nici măcar o scurtă privire. Ne este suficient să înţelegem că Heuschrecke este discipol al lui Malthus[148]; şi atît de zelos în a susţine această doctrină, încît zelul său literalmente îl devorează. Consilierul Aulic este stăpînit de o teamă de Populaţie soră cu moartea; ceva de felul unei idei fixe; apropiată fără îndoială de formele mai uşoare ale Nebuniei. În acel colţ al intelectului său nu se află nici o urmă de lumină; nimic altceva decît o umbră întunecată a Foamei; guri deschise căscîndu-se tot mai tare; o lume menită să sfîrşească în cel mai îngrozitor mod: datorită prea marii densităţi a locuitorilor ei, înfometaţi pînă la delir, ajungînd pînă la un canibalism universal. Ca să poată trage o gură de aer în această agitaţie practic sufocantă pentru o inimă sensibilă, Consilierul aulic consideră sau pretinde că fondarea acestui *Institut* al lui este cel mai bun lucru pe care-l poate face el. Aşa încît ne vom ocupa numai de comentariile Profesorului nostru în acestă privinţă.

[148]) Thomas Robert Malthus (1766-1834), economist englez, conform teoriei căruia războaiele, foametea şi bolile sînt factori pozitivi, dată fiind tendinţa de înmulţire a populaţiei globului şi a pericolului ca numărul locuitorilor acestuia să depăşească cu mult rezervele de hrană şi volumul mondial al producţiei agricole.

Să remarcăm, deci, mai întîi, că Teufelsdröckh, ca Radical speculativ, are propria sa viziune asupra demnităţii umane; că palatele şi manierele curtenitoare ale familiei Zöhdarm nu l-au făcut să uite casele ţărăneşti din Futteral. Pe pagina de gardă a Tratatului lui Heuschrecke găsim următoarele rînduri vag captivante:

„Doi oameni venerez eu, nu trei. În primul rînd, pe Meşteşugarul sleit de trudă care, cu Instrumente făcute din lut, cucereşte cu hărnicie Pamîntul şi face ca el să aparţină omului. Sfîntă este pentru mine Mîna lui aspră; Mîna lui deformată, noduroasă; în care zace, totuşi, o înţeleaptă şi imprescriptibilă, regală, virtute, egală cu Sceptrul acestei Planete. Sfînt este şi chipul rugos, bătut de ploi, ninsori, vînturi şi soare, mînjit de tină, cu inteligenţa sa nativă; căci este chipul unui Om care trăieşte viaţa dată omului. Oh, asprimea ta te face şi mai demn de veneraţie, tocmai pentru că trebuie să ne fie milă de tine şi totodată să te iubim! Frate cu soartă crudă! Pentru binele nostru ţi-ai frînt tu spinarea, pentru binele nostru membrele şi degetele tale drepte s-au deformat: tu ai fost Răcanul nostru asupra căruia au căzut sorţii, purtînd bătăliile noastre te-ai desfigurat tu atît de mult. Căci şi în tine zace o Formă creată-de-Dumnezeu, dar care nu era menită să fie dezvăluită; acoperită trebuie ca să rămînă cu crustele groase şi cu vînătăile Trudei: iar trupul şi sufletul tău nu trebuiau să cunoască libertatea. Aşa că trudeşte, trudeşte întruna: asta e datoria *ta*, pe care nu oricine o poate îndeplini; tu trudeşti chiar pentru ceea ce nu trebuie să ne lipsească, pentru pîinea noastră cea de toate zilele.

Există un al doilea om pe care-l venerez şi mai mult: Cel pe care-l vedem trudind pentru ceea ce nu trebuie să lipsească spiritului nostru; nu pentru pîinea noastră cea de toate zilele, ci pentru pîinea Vieţii. Nu-şi face oare şi el datoria; căznindu-se să ajungă la Armonia interioară; revelînd-o cu fapta şi vorba, prin toate sarcinile sale exterioare, fie ele mărețe sau josnice? Cel mai măreţ dintre toţi, atunci cînd strădaniile lui exterioare şi interioare se unesc: cînd îl putem numi Artist; nu doar Meşteşugar, ci Gînditor inspirat, care, cu Instrumente făurite în cer, cucereşte Cerurile pentru noi! Dacă cel sărman şi umil trudeşte ca să avem Mîncare, cel măreţ şi glorios nu

trebuie, la rîndul său, să trudească pentru ca să avem Lumină, Îndrumare, Libertate, Nemurire? Pe aceştia doi îi venerez în toate privinţele: restul e pleavă şi praf, pe care vîntul le duce unde vrea.

Nespus de emoţionant este, totuşi, atunci cînd întîlnesc ambele demnităţi reunite; iar cel care trebuie să trudească la vedere pentru cele mai umile nevoi ale omului, trudeşte în ascuns şi pentru cele mai nobile. Nu cunosc nimic mai sublim în lumea asta decît un Sfînt Ţăran, dacă e posibil să întîlneşti astăzi undeva o asemenea făptură. O asemenea făptură te poartă înapoi pînă chiar la Nazaret; vei vedea astfel splendoarea Cerului izvorînd din cele mai umile profunzimi ale Pămîntului, ca o lumină strălucind în bezna adîncă."

Şi din nou: „Nu-l plîng pe cel sărman din cauza trudei lui; toţi trebuie să trudim sau să furăm(oricum am numi furtul), ceea ce este şi mai rău; nici un muncitor credincios nu-şi consideră sarcina ca fiind o joacă. Sărmanul e flămînd şi însetat; dar şi pentru el este hrană şi băutură: el este împovărat şi ostenit; dar şi lui îi trimite Cerul Somnul, şi încă unul din cele mai profunde; în colibele lui afumate, o atmosferă proaspătă şi limpede de Calm şi licăririle capricioase ale Viselor nebuloase îl învăluie. Dar ceea ce mă întristează cel mai mult este faptul că sufletul lui se stinge; faptul că nici o rază de cunoaştere celestă sau măcar pămîntească nu ajunge la el; ci, în bezna haotică, îi ţin tovărăşie, ca două spectre, doar Teama şi Indignarea. Vai, în vreme ce Trupul se înalţă vînjos în toată mărimea sa, sufletul este nevoit să zacă orb, atrofiat, stupefiat, aproape anihilat! Vai, a fost şi el un Suflu al lui Dumnezeu; venit din Cer, dar niciodată revelat pe pămînt! Faptul că un Om moare ignorant, avînd totuşi capacitatea sa de cunoaştere, este pentru mine o tragedie, chiar de-ar fi să se întîmple de mai mult de douăzeci de ori pe minut, aşa cum rezultă din unele calcule. De ce nu este împărtăşită tuturor, cu cea mai mare grijă, fărîma de Ştiinţă pe care a dobîndit-o întreaga noastră Omenire din necuprinsul Univers al Ignoranţei?"

Ceea ce urmează adoptă un cu totul alt ton: „Vechii spartani aveau o metodă mai înţeleaptă; îi expulzau şi hăituiau pe Iloţii[149] lor,

[149]) Sclavi din Sparta antică aparţinînd statului şi închiriaţi marilor latifundiari la muncile agricole.

îi străpungeau cu lancea şi îi tratau ca pe nişte scursori cînd se înmulţeau prea mult. Aplicînd metodele noastre îmbunătăţite de hăituire, Domnul Consilier Aulic, acum, după inventarea armelor de foc şi a trupelor permanente, găseşte că o asemenea hăituire este mult mai lesnicioasă! Poate că în cele mai dens populate ţări, ar putea fi suficiente vreo trei zile pe an pentru ca toţi Săracii apţi din punct de vedere fizic, care s-au acumulat în anul respectiv, să fie împuşcaţi. Să lăsăm Guvernelor grija aceasta. Cheltuielile ar fi neînsemnate: ar fi acoperite chiar de carcasele în cauză. Acestea ar putea fi sărate şi vîrîte în butoaie; dacă, într-adevăr, cu ele n-ar putea fi hrănite Armata şi Marina, ar constitui cel puţin o hrană abundentă pentru Săracii infirmi din aziluri şi din alte instituţii de profil, pe care Caritatea iluminată, nevăzînd nimic rău în ele, le-ar putea considera comestibile, în scopul de a-i menţine pe aceştia în viaţă!"[150]

„Şi totuşi", scrie el în continuare, „trebuie să fie ceva greşit în toate acestea. Un Cal voinic ar valora pe orice piaţă între douăzeci şi două sute de Frederici de aur: acesta este preţul lui pentru oameni. Un Om voinic nu numai că nu valorează nimic în ochii lumii, dar aceasta i-ar oferi bucuros o sumă fixă, dacă s-ar angaja pur şi simplu să se ducă să se spînzure. Cu toate acestea, care din doi era cel mai inteligent elaborat articol, chiar sub formă de Maşină? Iisuse Hristoase! Un european alb bine înfipt pe cele două Picioare ale sale, cu Mîinile sale avînd fiecare cinci degete şi cu miraculosul său Cap legat prin lanţurile oaselor de umeri, valorează, aş zice eu, cît cincizeci pînă la o sută de Cai!"

„Într-adevăr", exclamă Profesorul în altă parte, „tu, Consilier Aulic lubitor de Aur, te simţi realmente prea înghesuit! Între timp, cît din acest necuprins Glob făcut din pămînt şi apă am defrişat şi am săpat noi, practic, pînă cînd am făcut să crească pe el tot ce se putea? Cît de densă este Populaţia din Pampasurile şi Savanele Americii; din împrejurimile anticei Cartagine şi din

[150]) Posibilă aluzie la cel mai violent pamflet politic al lui J.Swift (1667-1745), intitulat *O propunere modestă*, în care celebrul scriitor iluminist făcea, la modul alegoric, propuneri asemănătoare celor ale lui Carlyle, care i-au adus sentinţa de a fi legat la Stîlpul Infamiei.

interiorul Africii; de pe ambele coaste ale Altailor şi din Podişul Central al Asiei; din Spania, Grecia, Turcia, din Crimeea tătărască şi din Kildare-ul[151] Făuritorilor de Bărci din Piele? Dacă am înţeles bine, dacă-i arendezi Pămînt unui om pe timp de un an, el se va putea hrăni pe el însuşi şi încă alţi nouă. Vai, unde sînt acum Hengist-ii[152] şi Alaric-ii[153] Europei noastre încă strălucitoare şi în expansiune; care, atunci cînd căminele lor devin neîncăpătoare, ar antrena şi, ca nişte Stîlpi-de-Foc, ar conduce masele de Vitejie vie neîmblînzită; înarmaţi de data aceasta nu cu halebarde şi care de luptă, ci cu maşini cu aburi şi cu brăzdare de fier? Unde sînt ei? Îşi supraveghează Terenurile lor de Vînătoare!

[151]) Comitat din provincia Leinster, în estul Irlandei.
[152]) Vezi nota 8.
[153]) Alaric (370-410), rege al vizigoţilor, cuceritor al Romei.

V. PHOENIX

Grupînd aceste patru Capitole şi alăturîndu-le numeroasele aluzii şi chiar afirmaţiile directe împrăştiate în aceste Scrieri ale sale, ajungem la concluzia surprinzătoare, deşi nu cu totul neprevăzută, că Teufelsdröckh face parte din cei care consideră Societatea propriu-zisă aproape moartă; şi că doar sentimentul de turmă şi vechile obiceiuri moştenite ne feresc, în împrejurările actuale, de Dispersare şi de un război naţional, universal, civil, domestic şi personal! Iată-l exprimîndu-se precis: „În ultimele trei secole, mai ales în ultimele trei sferturi de secol, Acelaşi Ţesut Nervos Pericardic (Cum îi spunem noi) al Religiei, în care se află esenţa Vieţii Societăţii, a fost lovit şi rupt de nevoie sau fără să fie necesar; astfel încît acum e tot sfîşiat; iar Societatea, lîncezind atîta vreme, diabetică şi tuberculoasă, poate fi considerată ca fiind defunctă; căci tresăririle acestea spasmodice, galvanice, nu pot fi considerate drept viaţă; şi nici nu vor dura, cu sau fără impulsuri galvanice, mai mult de două zile."

„Ce fel de societate mai e şi asta", exclamă el în continuare, „în care nu mai există nici o Idee Socială; nici măcar Ideea de Casă Comună, ci doar aceea de Locuinţă supra-aglomerată? În care fiecare, izolat şi fără să ţină seama de vecini, se ridică împotriva lor, înşfacă ce-i cade în mînă şi strigă *E al meu*!, numind starea aceasta Ordine, pentru că în învălmăşeala în care toţi îşi fură pungile şi-şi taie gîturile unul altuia, nu cuţitele de oţel, ci arme mult mai viclene pot fi folosite? În care Prietenia şi Comunitatea au devenit o tradiţie pierdută; şi cea mai sfîntă Cină de Taină a devenit o Cină într-o Tavernă afumată, cu Bucătarul pe post de Evanghelist? În care Preotul îşi foloseşte limba doar ca să lingă farfuriile: prea-înaltele noastre Călăuze şi înalţii noştri Guvernanţi nu ne mai pot arăta drumul, ci aud de pretutindeni proclamîndu-se cu patimă: *Laissez*

faire[154]; Scutiţi-ne de directivele *voastre*, un astfel de far este mai întunecat decît însăşi bezna; mîncaţi-vă simbria şi dormiţi liniştiţi!"

„Astfel", continuă el, „ochiul atent are parte pretutindeni de acest spectacol întristător: Săracul, ca o Vită-de-povară schiloadă, lăsată de izbelişte, piere de Foame şi Istovire; Bogatul, şi mai mizerabil, de Lenevcală, Saţietate şi Abundenţă. Marile somităţi nu mai sînt, după o vreme, respectate de Cei Mai de Rînd; poate doar din vîrful buzelor de chelnerii tavernelor, care se aşteaptă ca efortul lor să fie răsplătit cu un adaos la nota de plată. Simbolurile cîndva sacre sînt fluturate în Procesiuni mărețe lipsite de conţinut, ale căror cheltuieli oamenii le suportă în silă; o lume care se destramă: într-un cuvînt, BISERICA nu mai este în stare să cuvînteze din cauza obezităţii şi a faptului că este lovită de apoplexie; STATUL se reduce la un Departament de Poliţie prost plătit!"

Am putea întreba dacă există mulţi oameni practici cu „ochii atenţi" în Anglia sau în altă parte, care au sesizat aceste fenomene; sau doar de la înălţimea unei *Walmgasse*[155] germane pot fi văzute asemenea minuni? Teufelsdröckh se mulţumeşte să afirme că înfăţişarea unei „Societăţi defuncte sau în agonie" ne frapează oriunde ne-am uita şi că oricine poate să-şi dea seama de acest lucru. „Care este, de pildă", spune el, „în zilele nostre, Virtutea universal arogată, aproape unica Virtute Catolică rămasă? Timp de aproape o jumătate de secol, acesta a fost lucrul pe care l-am numit „Independenţă". Suspectată de „Servilism", de prosternare în faţa Superiorilor, încît pînă şi doctorii de cîini sînt gata să o renege. Proştilor! Dacă Superiorii voştri ar merita să vă guverneze, iar voi aţi merita să vă supuneţi lor, respectul faţă de ei ar fi chiar unica voastră libertate posibilă. Orice fel de Independenţă înseamnă revoltă; şi dacă revolta este nedreaptă, de ce faceţi paradă de ea şi o consideraţi drept panaceu universal?"

Şi-apoi? Ne întoarcem, aşa cum ne sfătuia Rousseau, la starea naturală? „Odată dispărut Sufletul Politic", spune Teufelsdröckh, „ce poate urma decît ca Organismul Politic să fie

[154]) Fie ce-o fi (în franceză, în original).

[155]) Inducere în eroare (în germană, în original).

decent îngropat, ca să se evite putrezirea lui! Văd mărşăluind destui Liberali, Economişti şi Utilitarişti în spatele catafalcului, cîntînd cît îi ţine gura imnuri de slavă în drum spre rugul funerar, unde, printre lamentaţiile unora şi orgiile saturnaliene[156] ale celor mai mulţi, venerabilului Cadavru urmează să i se dea foc. Sau, ca s-o spunem pe şleau, atunci cînd aceşti oameni, Liberali, Utilitarişti sau cum s-or mai fi chemînd ei - lucrul care a încetat de la o vreme să mai fie îndoielnic - îşi vor atinge ţelul, vor dezorganiza şi vor distruge cea mai mare parte a Instituţiilor existente ale Societăţii.

În fond, nu sîntem martorii apariţiei unei subîmpărţiri incipiente a marii Armate Utilitariste chiar în Anglia, o ţară atît de izolată? Un nucleu viguros, care va cîştiga teren şi se va dezvolta, apare cu timpul şi acolo; şi într-o fază stranie; adică sub forma unui rest lipsit de importanţă şi aflat atît de departe în urma celorlalte, încît îşi închipuie că este nici mai mult, nici mai puţin decît avangarda. Mecanizatorii noştri europeni constituie o sectă cu o răspîndire, o activitate şi un spirit cooperativ fără margini: nu a înflorit Utilitarismul, în ultimii cincizeci de ani, într-o perioadă sau alta, în toate ţările europene, în cele mai înalte sfere ale Gîndirii? Dacă a încetat acum să înflorească sau chiar să existe în toate ţările, poate cu excepţia Angliei, printre Gînditori, şi a decăzut la nivelul Ziaristicii şi al maselor populare, asta nu se datorează oare tocmai faptului că, din moment ce nu mai este propovăduit, nu mai are nevoie de Propovăduire, fiind în plină Acţiune pe plan universal, ca doctrină recunoscută pretutindeni, împărtăşită entuziast de toate inimile?

Aliment corespunzător, în aceste timpuri, pentru anumite spirite brute artizane şi pentru anumite inimi de piatră, nu fără forţa şi ferocitatea artizană inerente şi care nu necesită decît să fie plasat în acest mediu pentru ca să-şi facă destul de mulţi prozeliţi. Admirabil calculat pentru distrugere, dar în nici un caz pentru reconstrucţie! El se împrăştie ca un fel de Turbare; pînă cînd toată cocina care este Lumea asta se va molipsi: va fi atunci vai de Vînători, indiferent dacă

[156]) Saturnalia, sărbătorirea solstiţiului de iarnă la romani, celebrată în jurul datei de 17 decembrie şi însoţită de orgii şi excese de tot felul.

au sau nu bice! Va trebui să li se dea apă patrupedelor", adaugă el; „adică apa Cunoaşterii şi a Vieţii, pînă nu e prea tîrziu."

Astfel, dacă ne putem bizui pe Profesorul Teufelsdröckh, ne aflăm în aceste moment într-una dintre cele mai critice situaţii: sîntem asediaţi de această imensă „Armată a Mecanizatorilor" şi a Necredincioşilor, care ameninţă să ne lase săraci lipiţi pămîntului!

„Lumea", spune el, „ţinînd cont de nevoile sale, se află într-un proces de devastare şi risipă care, în funcţie de coroziunea tacită şi permanentă sau de mai rapida deteriorare făţişă, după caz, va anihila destul de eficient vechile Forme ale Societăţii; înlocuindu-le cu ce-o da Dumnezeu. În prezent, se consideră că atunci cînd toate Interesele Spirituale ale omului vor fi o dată pentru totdeauna *înlăturate*, aceste Veşminte lepădate vor fi în cea mai mare parte arse; dar Cîrpele mai puţin uzate dintre acestea vor fi cusute, ca să se alcătuiască o uriaşă mantie îmblănită irlandeză, care să slujească doar protejării Trupului." Toate acestea, credem noi, constituie doar o ştire care-l întristează, dar care nu-l face pe cititor să-şi piardă credinţa."

„Cu toate acestea", exclamă Teufelsdröckh, „cine poate evita acest lucru; cine poate opri roata Destinului şi să-i spună Spiritului Timpului: Îţi ordon să te întorci înapoi? Ar fi mai înţelept să ne supunem Inevitabilului şi Inexorabilului şi chiar să considerăm aceasta drept cea mai bună soluţie."

Mai mult, n-ar putea un Editor atent, trăgînd propriile lui concluzii din ceea ce citeşte, să presupună că Teufelsdröckh însuşi s-a supus de bunăvoie acestui „Inevitabil şi Inexorabil"; şi acum aşteaptă soluţia cu Indiferenţa sa naturală diabolico-angelică, dacă nu chiar cu Calm? Nu l-am auzit noi plîngîndu-se că Lumea este un „Uriaş Tîrg-al-Zdrenţelor" şi că „zdrenţele şi cîrpele vechilor Simboluri" cad din toate părţile, antrenîndu-l în vîrtejul lor şi sufocîndu-l? Ce este cu acei „Iloţi nechăituiţi" ai lui; cu acea inegală presiune *sic-vos-non-vobis*[157] şi cu ciocnirea violentă pe care este încîntat să o sesizeze în lucrurile existente; ce este cu atît de odioasele „Măşti goale", pline cu gîndaci şi păianjeni, care se uită, totuşi, fix la el cu ochii lor de sticlă şi „un simulacru fantomatic de viaţă"? Ne simţim îndreptăţiţi să

[157]) Pe voi, dar nu în folosul vostru.

conchidem că nu doreşte decît ca multe dintre acestea să fie date Dracului, cu condiţia ca aceasta să se facă cu blîndeţe! Simţindu-se în siguranţă în acel „Turn de Fildeş din Weissnichtwo", el se declară de acord, cu o solemnitate tragică, cu faptul că monstrul purtînd numele de UTILITARIA, ţinut în frîu, de altfel, şi moderat cu inele în nas, căpestre, piedici şi orice altceva se poate face dintr-o frînghie, trebuie să-şi vadă de drum; să dărîme vechile Palate în ruină şi Templele cu copita lui uriaşă, pînă cînd toate vor zăcea la pămînt, pentru ca altele noi şi mai bune să fie clădite în locul lor! Sînt remarcabile, din acest punct de vedere, următoarele propoziţii:

„Societatea", spune el, „nu este deloc moartă: Carcasa aceasta, pe care o numim Societate defunctă, nu este decît miezul ei muritor pe care l-a zdrobit ca să dobîndească unul mai nobil: ea însăşi, printr-un şir continuu de metamorfoze, prin evoluţii tot mai ilustre, trebuie să dăinuie pînă cînd şi Timpul devine Eternitate. Oriunde se adună doi sau trei Oameni Vii, aceştia alcătuiesc o Societate; ori se va zămisli una care va depăşi acest mic Glob cu mecanismele sale savante şi cu structurile sale stupefiante, ajungînd pînă sus în Ceruri şi pînă jos în Gheena: căci ea are întotdeauna, sub o formă sau alta, două Revelaţii autentice ale unui Dumnezeu şi ale unui Diavol; adică Amvonul şi Spînzurătoarea."

Am auzit într-adevăr vorbindu-se despre „Religia care, în unghere ascunse, îşi ţese Veşminte noi"; este oare Teufelsdröckh una dintre pedalele războiului se ţesut? El citează într-un loc, fără a-l comenta, aforismul acela straniu al lui Saint-Simon[158], despre care, ca şi despre autorul său, ar fi atîtea de spus: „*L'Âge d'or, qu'une aveugle tradition a placé jusqu'ici dans le passé, est devant nous*; Epoca de aur, pe care o tradiţie oarbă a plasat-o pînă acum în trecut, se află înaintea noastră". Dar ascultaţi mai departe:

„Atunci cînd Pasărea Phoenix îşi aţîţă rugul funerar, nu ţîşnesc oare scîntei? Vai, cîteva milioane de oameni, printre care unii de talia unui Napoleon, au fost atinşi de Flacăra înaltă şi arşi ca nişte molii. Trebuie, totuşi, să ne temem că unele bărbi imprudente vor fi pîrjolite.

[158]) Contele Claude Henri de Rouvroy, cunoscut sub numele de Saint-Simon (1760-1825), filosof francez cu preocupări sociale.

În rest, nu-i nevoie să întrebaţi în ce an de graţie se va încheia o asemenea ardere a Păsării Phoenix. Legea Perseverenţei este una dintre cele mai adînc înrădăcinate în om: el urăşte din instinct schimbarea; rareori îşi va părăsi el casa înainte ca zgomotul prăbuşirii acesteia să-i ajungă la urechi. Am văzut destule Solemnităţi preschimbîndu-se în banale Ceremonii, Simboluri sacre metamorfozîndu-se în Parăzi lipsite de sens, la trei sute de ani sau chiar mai mult, după ce orice urmă de viaţă şi sfinţenie pieriseră din ele. Şi apoi, la urma urmei, însuşi răgazul cerut de Moartea-Naştere a Păsării Phoenix depinde de probabilităţi necunoscute. În acest răstimp, se va milostivi Destinul de Omenire, pentru ca după, să zicem, două secole de convulsii şi conflagraţii mai mult sau mai puţin violente, să-i ofere împlinirea focului-creaţiei şi să ne găsim iarăşi într-o Societate Vie, în care să nu ne mai luptăm, ci să muncim; dar va fi oare Omenirea destul de prudentă ca să accepte tîrgul?"

Teufelsdröckh este deci mulţumit de faptul că vechea Societate bolnavă va fi în mod deliberat incinerată (din păcate, cu un cu totul alt fel de combustibil decît lemnul de santal); Cu credinţa că această Societate este o Pasăre Phoenix; şi că o Nouă Societate, tînără şi binecuvîntată de cer, se va naşte din cenuşa ei! Noi înşine, reduşi la simplul rol de Indicatori, ne vom abţine de la orice fel de comentariu. Între timp, poate că cititorul prudent va da din cap a reproş şi, mai mult mîhnit decît mînios, va spune sau va gîndi: De la un *Doctor utriusque Juris*, Profesor titular al unei Universităţi, căreia Societatea, aşa rea cum este ea, i-a oferit pentru serviciile lui nu numai hrană şi îmbrăcăminte (de un anumit fel), ci şi cărţi, tutun şi gukguk[159], ne aşteptam la mai multă recunoştinţă faţă de binefăcătorii lui; şi la mai puţin decît o încredere oarbă în viitor, care aduce mai curînd a Fatalism şi Entuziasm filosofic decît a om serios şi la locul lui, care îşi plăteşte cinstit impozitele într-o ţară Creştină.

159) Vezi nota 7

VI. HAINE VECHI

Aşa cum am menţionat mai sus, Teufelsdröckh, deşi sans-culotte, este practic cel mai politicos om în viaţă: inima şi viaţa lui în întregime sînt pătrunse de spiritul politeţii; o nobilă Curtoazie naturală îl învăluie ca un nimb, înfrumuseţîndu-i ciudăţeniile; transformînd, asemenea soarelui, într-o Auroră, cu degete trandafirii, în toate culorile curcubeului, un banal nor de ploaie; ba chiar prefăcînd fumul Londrei în aburi de aur, ca ieşiţi din creuzetul unui alchimist. Ascultaţi în ce manieră serioasă, aproape fantastică, se exprimă în această privinţă:

„Este curtoazia destinată doar celor bogaţi şi exercitată doar de aceştia? După părerea mea, doar Buna-educaţie, care diferă, să zicem, de Înalta-educaţie numai pentru că ne face mai curînd să ne amintim graţios de drepturile altora decît să insiste cu graţie asupra propriilor ei drepturi, nu are nici o legătură cu bogăţia sau cu naşterea: ea constă mai degrabă în însăşi firea umană şi în felul cum se comportă oamenii faţă de semenii lor. În realitate, dacă Învăţătorul nostru ar fi la postul lui şi ar fi în stare să-şi facă datoria cît de cît, în asemenea condiţii ar fi dat afară, odată cu multe alte lucruri. Mai mult, fiecare om ar fi atunci şi învăţătorul vecinului său; astfel încît ar fi la fel imposibil să dai peste un Ţăran cu chip dur şi lipsit de maniere, ca şi peste unul nefamiliarizat cu Fiziologia plantelor sau care să nu simtă că bulgărele de pămînt pe care îl sfărîmă în palme a fost creat de Dumnezeu.

Căci, indiferent că porţi un sceptru sau un baros, nu eşti tu oare VIU; nu este acest frate al tău VIU? „Există un singur templu în lume", spune Novalis, „iar templul acesta este Trupul Omului. Nimic nu este mai sfînt decît această înaltă Formă. Să te prosternezi în faţa oamenilor este o formă de respect faţă de această Revelaţie Carnală. Atunci cînd atingem un Trup omenesc, atingem Cerul."

În care privință, n-aş vrea să merg mai departe decît o face majoritatea oamenilor; şi în vreme ce englezul Johnson se înclină doar în fața oricărui Cleric sau a oricărui om purtînd pălărie plată, eu m-aş înclina în fața oricărui Om, indiferent ce fel de pălărie poartă, sau chiar fără nici un fel de pălărie. Nu este el un Templu, prin urmare: Manifestarea şi Personificarea Divinității? Şi, totuşi, din păcate, o asemenea plecăciune fără discriminare nu serveşte la nimic. Pentru că în om sălăşluiesc atît Diavolul, cît şi Dumnezeu; şi prea adesea cel care se grăbeşte să-şi asume această plecăciune este *cel dintîi*. Ar intra în arsenalul Vanității (care este cea mai clară ipostază a Diavolului în zilele noastre); iată de ce nu trebuie să facem risipă de politețe.

Cu atît mai bucuros sînt, pe de altă parte, să aduc omagiu acelor Carapace şi Păstăi exterioare ale Trupului, în care nu mai sălăşluieşte nici o patimă diabolică, ci doar emblema şi efigiile curate ale Omului: mă refer la Hainele Lipsite de Conținut sau chiar la Bulendre. În fond, nu Hainelor li se închină oare majoritatea oamenilor; postavului negru fin, tivit cu o broderie şi nicidecum „animalului crăcănat şi cu picioare strîmbe", îmbrăcat în el şi pe care îl transformă în Demnitar? A văzut vreodată cineva vreun Lord onorat cu acest titlu, dar înfăşurat într-o pătură numai zdrențe şi încins cu o spadă de lemn? Cu toate acestea, aşa cum am mai spus, există într-o astfel de adorare o urmă de ipocrizie, o veritabilă înşelătorie: căci cît de des îi este hărăzit Trupului ceea ce este menit să fie doar Stofă! Oricine ar evita falsitatea, care este esența tuturor Păcatelor, ar considera poate că e mai bine să urmeze o altă cale. Plecăciunea aceea, care nu poate acționa fără obstrucții şi perversiuni, atunci cînd Hainele au conținut, poate să se exprime liber atunci cînd sub ele nu se află nimic. Exact cum pentru Adoratorii hinduşi Pagoda nu este mai puțin sacră decît însuşi Dumnezeu; tot aşa şi eu mă închin cu aceeaşi fervoare în fața Veşmîntului vid de stofă, ca şi atunci cînd sub ele se află Omul; ba chiar şi mai adînc, căci nu-mi mai este teamă acum că mă înşel pe mine însumi sau că sînt înşelat de alții.

Oare Regele *Toomtabard* [160] sau, cu alte cuvinte, John Baliol[161], nu a domnit multă vreme în Scoția; după dispariția omului John Baliol nemairămînînd decît aşa numita „Toom Tabard" (Tunică Goală)? Ce demnitate mută sălăşluieşte într-un costum făcut din Bulendre? Cu cîtă umilință îşi poartă onorurile! Nici o privire de sus, nici un gest de dispreț; înfruntă lumea în tăcere şi cu seninătate; fără să pretindă respect, dar nici temîndu-se că va fi lipsit de el. Pălăria păstrează încă fizionomia Capului pe care a stat; dar vanitatea şi stupiditatea, cu discursurile lor idioate, care constituiau caracteristica lor, au dispărut. Mîneca se ridică, dar nu ca să lovească; Pantalonii Scurți atîrnă liber într-o modestă simplitate şi au căpătat în sfîrşit o dezinvoltură plină de grație; Vesta nu mai ascunde pasiuni vinovate sau dorințe violente; foamea sau setea nu mai sălăşluiesc în ea. Astfel încît totul este curățat de grosolănia simțurilor, de grijile supărătoare şi de viciile dezgustătoare ale Lumii; toate zboară călare pe suporturile lor de uscat Haine; aşa cum, călare pe un Pegas, vreun Mesager Ceresc sau o Apariție purificată ar vizita sărmanul nostru Pămînt.

Adesea, în timp ce mă aflam în această excrescență monstruoasă a Vieții Civilizate care este Capitala Angliei; meditînd şi punînd întrebări Destinului, sub această mare de tuş alcătuită din ceață neagră, deasă şi la fel de variată ca şi ciorba spartană[162]; şi fiind un suflet stingher în mijlocul a milioane de guri mestecătoare; am intrat adesea în Piața lor de Haine Vechi ca să mă închin. Cu inima plină de groază m-am plimbat pe strada Monmouth, cu Boarfele ei goale, ca printr-un Sanhedrin[163] plin de Umbre imaculate. Erau tăcute, dar expresive în muțenia lor: martori şi instrumente perimate ale Durerii şi Bucuriei, ale Pasiunilor, Virtuților, Crimelor şi ale întregului tumult insondabil al Binelui şi

160) *Tabard* = tunică cu mîneci scurte purtînd însemnele heraldice purtată de cavalerii medievali peste armură.

161) Rege al Scoției între 1286 şi 1296.

162) Fiertură de culoare neagră făcută din apă şi diverse legume, unul dintre simbolurile simplității vieții din Sparta antică.

163) Cea mai înaltă instanță religioasă şi civilă din Ierusalimul antic.

Răului. în „Închisoarea căreia oamenii îi spun Viață". Prieteni! Să nu aveți încredere în inima celui pentru care Hainele Vechi nu sînt demne de venerație. Uitați-vă cu respect și la bărbosul Mare-Preot evreu, care, cu vocea lui spartă, ca a unui Înger al Judecății de Apoi, le cheamă din cele patru vînturi! Ca și Papa, are pe cap trei Pălării, o veritabilă tiară triplă; cele două brațe ale lui, pe care se lasă în zbor Veșmintele invocate, par două aripi; și, în timp ce despică lent aerul, vocea lui răsună cu un profund ton fatidic, ca și cum ar proclama cu ajutorul unei trompete: „Umbre ale Vieții, veniți la Judecată!". Nu vă temeți, Umbre tremurătoare: el vă va purifica în Purgatoriul său cu foc și apă; iar într-o zi veți apărea iar nou-create. Oh, lăsați-l pe cel în care flacăra Devoțiunii este gata să se stingă, pe cel care nu s-a prosternat niciodată și care nu știe la ce să se închine, să bată încolo și încoace, cu cele mai austere gînduri, caldarîmul străzii Monmouth și observați dacă inima și ochii lui rămîn în continuare uscați. Dacă Field Lane, cu lungile sale șiruri de batiste galbene fluturînde, ar fi o Ureche a lui Dionysios[164], unde, într-un vacarm înăbușit și discordant, am auzi Anatema pe care Sărăcia și Viciul o aruncă asupra Bogăției lenește, precum și acuzația că aceasta din urmă le-a lăsat pe cele dintîi pradă Nevoilor, Întunericului și Diavolului, înseamnă că strada Monmouth e un Deal al lui Mirza[165], unde, într-o viziune pestriță, întreaga Paradă a Existenței trece într-un marș îngrozitor prin fața noastră; cu bocetele și strigătele ei de bucurie, cu iubirile nebune și urile ei mistuitoare, cu clopote de biserică și frînghii de spînzurătoare, cu farse, tragedii, fiare și zîne - Bedlam-ul[166] adevărat al creației!"

Pentru majoritatea oamenilor, ca și pentru noi, toate acestea vor părea exagerate. Ne-am plimbat și noi pe strada Monmouth; dar cu un sentiment slab de „Devoțiune", în parte probabil din pricina faptului că procesul contemplării este atît de tragic întrerupt de stirpea cămătarilor care și-au găsit cuib în biserica aceea și

[164]) Tiran al Siracuzei (405-367 î.e.n.).

[165]) Titlu de noblețe plasat la persani după numele unui prinț. Vezi și *Viziunea lui Mirza* a lui Joseph Addison, eseist și poet englez (1672-1719).

[166]) Vezi și nota 88.

inoportunează pe credincioși cu propuneri pur și simplu profane. În timp ce Teufelsdröckh s-ar putea să se fi aflat în acea stare fericită intermediară care nu lasă Negustorului de Haine nici șansa de a vinde, nici pe aceea de a cumpăra ceva, avînd astfel posibilitatea să umble de colo-colo, fără să fie deranjat de nimeni. Am fi dat orice ca să-ți vedem firava siluetă filosofică, cu pălăria ta cît o clopotniță, cu poalele fluturînd și privirile pline de o superbă frenezie, „umblînd de colo-colo cu cele mai austere gînduri" pe Strada aceea absurdă; care era pentru tine un veritabil bulevard Delphic[167] și o Galerie-a-Șoaptelor supranaturală, unde „Umbrele Vieții" îți strecurau în urechi stranii secrete. Oh, tu, Teufelsdröckh, filosof prin excelență, care asculți, în vreme ce alții răcnesc, și care, cu timpanul tău sensibil, auzi iarba cum crește! În același timp, nu e oare straniu că nu se află nimic de felul unui jurnal autentic în legătură cu sejurul lui la Londra; și că din Meditațiile sale printre prăvăliile de articole de Îmbrăcăminte găsim doar cele mai obscure aluzii emblematice? Nici măcar în conversație (căci nu era el omul care să ne piseze cu relatări privind Călătoriile sale) nu-l auzim decît făcînd simple aluzii la subiectul acesta.

În rest, totuși, nu poate fi lipsit de interes faptul că descoperim cît de timpuriu a început să mijească ideea semnificației Hainelor în spiritul atît de distinsului acum Profesor de Filosofie a Veșmintelor. Am putea chiar să ne imaginăm că tocmai pe strada Monmouth, în adîncul englezeștii noastre „mări-de-tuș" a luat ființă acest remarcabil Volum și s-au născut în sufletul său eminentele lui idei, așa cum din Oul lui Eros s-a născut în plin Haos un Univers!

[167]) Cu sensul de ambiguu; vezi Oracolul de la Delphi.

VII. FIRE ORGANICE

Pentru noi, care trăim din întîmplare vremurile cînd Phoenixul Lumii şi-a dat foc şi arde atît de lent încît, conform calculelor lui Teufelsdröckh, am ieşi ieftin dacă totul s-ar termina „în două secole" - totul se reduce la perspectiva cenuşii. Dar Profesorul e de altă părere. „În privinţa subiecţilor vii", spune el, „schimbările se petrec de obicei treptat: astfel, în momentul cînd şarpele îşi leapădă pielea veche, cea nouă este deja formată dedesubt. Puţine lucruri ştii tu despre arderea Păsării Phoenix a Lumii, tu cel care îţi închipui că ea trebuie să ardă complet şi să zacă aidoma unei grămezi de cenuşă; din care cea nouă se formează ca prin minune şi îşi ia zborul spre cer. Lucrurile se petrec cu totul altfel! În acel vîrtej de Foc, Creaţia şi Distrugerea au loc în acelaşi timp: în vreme ce cenuşa Celei Vechi se risipeşte, firele organice ale Celei noi se ţes misterios; iar din mijlocul Elementului turbat şi oscilant al Vîrtejului se înalţă tonurile melodioase ale Cîntecului de Moarte, care nu pier doar ca să se tranforme în tonurile şi mai melodioase ale Cîntecului de Botez. Mai mult, uită-te în Vîrtejul-Focului cu ochii tăi şi vei vedea." Să privim şi noi, deci: pentru sărmanii indivizi care nu pot spera să trăiască două sute de ani, acele fire organice care se ţes misterios, de la sine, vor constitui cea mai spectaculoasă fază a procesului. În primul rînd, deci, să ne ocupăm de aspectele care privesc Omenirea în general:

„Zadarnic încerci să negi acest lucru", spune Profesorul, „tu *eşti* Fratele meu. Chiar în pofida Urii şi a Invidiei, minciunile acelea prosteşti pe care le spui despre mine cînd eşti prost dispus, ce sînt toate acestea decît o Simpatie răsturnată? Dacă aş fi o Maşină cu Aburi, ţi-ai da osteneala să spui minciuni despre mine? În nici un caz! Mi-aş vedea de treabă fără ca nimeni să-mi acorde atenţie, fie că aş face-o bine sau prost.

Sînt într-adevăr minunate legăturile care ne unesc unii cu ceilalţi; fie că este vorba de legătura elastică a Dragostei sau de lanţul

de fier al Necesităţii, alegerea depinde de noi. Mi-am zis mai mult decît o dată, gîndindu-mă la personajele superb de semeţe, care provoacă gînduri fantastice: „Te-ai pomenit, Frăţioare, acoperit dintr-o dată de cel mai mare cu putinţă Clopot de Sticlă, oricare va fi fiind acesta, nu de dragul tău, ci de dragul lumii? Scrisorile tale, mai multe ori mai puţine, din toate cele patru vînturi, izbesc în pereţii tăi de Sticlă, dar se prăbuşesc fără a fi fost citite;şi nici dinăuntru nu vine vreo întrebare şi nici nu soseşte vreun răspuns în vreo Geantă-de-Poştaş; Gîndurile tale nu ajung la nici o ureche şi nu pătrund în nici o inimă prietenoasă. Ceea Ce Produci tu nu ajunge în mîna nici unui cumpărător. Nu mai eşti o Inimă cu circulaţie veno-arterială care, luînd şi dînd, să te facă să călătoreşti prin toate Spaţiile şi în toate Timpurile: s-a făcut o Gaură în incomensurabilul Ţesut universal al Lumii, care trebuie neapărat să fie ţesută!"

O astfel de circulaţie veno-arterială de Scrisori, Mesaje verbale, Documente şi tot felul de Pachete, de la el sau către el, constituie o circulaţie sangvină care poate fi văzută cu ochiul liber; dar circulaţia nervoasă mai fină, prin care toate lucrurile, pînă la cele mai mărunte, îi influenţează intim pe toţi oamenii şi prin care însăşi privirea feţei lui binecuvîntează sau blestemă pe oricine, generează astfel noi şi noi binecuvîntări ori blesteme: toate acestea nu pot fi văzute, ci doar imaginate. Este clar că orice Piele Roşie vînind lîngă Lacul Winnipeg[168], care se ceartă cu femeia[169] lui, face ca întreaga lume să trebuiască să plătească scump pentru asta: nu va creşte astfel preţul blănii de castor? Este un fapt stabilit matematic că dacă arunc o piatră cu mîna, acest gest va schimba centrul de greutate al Universului.

Dacă reprezentanţii generaţiei existente stau umăr la umăr, nu mai puţin indisolubil legate sînt generaţiile între ele. Ai meditat vreodată asupra cuvîntului Tradiţie: nu la felul în care moştenim doar Viaţa, ci la tot ceea ce însoţeşte şi formează Viaţa; la felul în care muncim, vorbim şi chiar gîndim şi simţim, aşa cum făceau şi Părinţii noştri, pe care strămoşii noştri primordiali ni l-au dat? Cine a tipărit.

[168]) Lac din apropierea capitalei omonime a provinciei canadiene Manitoba.

[169]) *Squaw*, în original, denumire dată femeilor indiene nord-americane.

de exemplu, pentru tine, acest modest Volum asupra Filosofiei Veşmintelor? Doar nu cumva Domnii Stillschweigen & Co.[170]; ci Cadmus din Theba[171], Faust din Mentz[172] şi nenumăraţi alţii pe care nu-i cunoşti. Dacă n-ar fi existat Mesogotul Ulfila[173], n-ar fi existat nici englezul Shakespeare sau mai ştiu eu cine. Nătărăule! Tubalcain[174] a fost cel care a făurit primul ac de Croitorie şi ţi-a cusut costumul-de-gală.

Într-adevăr: dacă Natura este unică, un tot viu şi indivizibil, cu atît mai mult este astfel Omenirea, care este Imaginea ce reflectă şi creează Natura, fără de care aceasta nici n-ar exista. Precum izvoare de viaţă palpabile în această splendidă Individualitate care este Omenirea, printre atîtea izvoare-de-viaţă impalpabile, care se varsă în curenţii principali a ceea ce numim Opinie; care este păstrată în Instituţii, în Regimuri Politice, în Biserici şi mai cu seamă în Cărţi. E minunat să înţelegi şi să ştii că nu s-a întîmplat încă niciodată ca un Gînd să piară; că, aşa cum faci tu, Promotorul l-a adunat şi l-a creat din întregul Trecut, astfel ca tu să-l poţi transmite întregului Viitor. În felul acesta inima eroică şi ochiul clarvăzător din primele timpuri simte şi vede şi astăzi prin noi, ultimii veniţi; astfel se face că Înţeleptul este permanent înconjurat şi îmbrăţişat spiritualiceşte de o mulţime de martori şi fraţi; şi că există literalmente o *Comunitate a Sfinţilor*, vie şi la fel de vastă ca şi Lumea însăşi, ca şi Istoria Universală.

Demn de remarcat şi util pentru evoluţia acestei Individualităţi este şi faptul că ea este subîmpărţită în Generaţii. Generaţiile sînt Zilele de trudă ale Omenirii: Moartea şi Naşterea sînt

[170]) Domnii Tăcutu & Co..

[171]) Prinţ fenician care a sădit colţii unui balaur din care a răsărit o armată de războinici, dintre care cinci l-au ajutat să construiască cetatea Thebei.

[172]) Johann Faust, magician şi astrolog german din secolul al XVI-lea, devenit erou al mai multor legende medievale, al celebrei piese a lui Goethe şi al operei omonime compuse de Gounod; prototipul savantului care-şi vinde sufletul diavolului, în schimbul tinereţii şi cunoaşterii.

[173]) Ulfila, Ulfilas sau Wulfila (cca. 311-383 e.n.), episcop arian şi apostol al Goţilor, cel care a tradus Biblia în limba gotă.

[174]) Vezi nota 100.

clopotele de vecernie şi de utrenie, care cheamă Omenirea la somn şi la o nouă trezire pentru un alt pas înainte. Ceea ce a făcut Tatăl poate face şi Fiul, pentru ca să se bucure de ceea ce a făcut; dar are şi el munca ce i-a fost destinată. Astfel este devenirea şi înaintarea tuturor lucrurilor; Artele, Orînduirile Sociale, Opiniile, nimic nu este vreodată complet, ci trebuie mereu completat. Newton[175] a învăţat să vadă ceea ce Kepler[176] a văzut; dar există în Newton şi o forţă venită din cer; el trebuie să se înalţe pe culmi şi mai înalte ale viziunii. Astfel, la momentul cuvenit, Legiuitorul evreu este urmat de un Apostol al ne-evreilor. În opera de Distrugere, întrucît şi aceasta este din cînd în cînd necesară, se manifestă o succesiune şi o perseverenţă asemănătoare: lui Luther[177] îi era destul de cald atunci cînd stătea aproape de flacăra care ardea Bula Papală; Voltaire[178] nu se putea încălzi la slabele scîntei ale cenuşii sale, fapt ce îl îndemna să solicite un cu totul alt fel de combustibil. Din aceleaşi motive văd cu partida Whig-ilor[179] englezi transformîndu-se, la a doua generaţie, în Radicali; care, să sperăm, în a treia generaţie, vor deveni Reconstructorii Angliei. Ia Omenirea aşa cum îţi convine; vei găsi că ea se află într-o continuă mişcare vie, ce evoluează mai repede sau mai lent: Pasărea Phoenix se înalţă pe culmi, se leagănă cu aripile larg deschise, umplînd Pămîntul cu muzica ei; sau, ca acum, cu cîntecul ei de lebădă din înalte sfere, se sacrifică, aruncîndu-se în flăcări, ca să se poată înălţa şi mai sus, iar cîntecul ei să răsune şi mai limpede."

Fie ca prietenii noştri de sorginte socială să pună toate acestea la inimă şi să găsească în ele toată alinarea posibilă, în timpurile acestea dezastruoase. Adăugăm un alt pasaj referitor la Titulaturi:

[175]) Isaac Newton (1642-1727), descoperitorul legii Gravitaţiei.

[176]) Johann Kepler (1571-1630), astronom şi matematician german.

[177]) Martin Luther (1483-1546), lider al Reformei Protestante.

[178]) François Marie Arouet, zis Voltaire (1694-1778), scriitor şi filosof francez, unul dintre partizanii ateismului.

[179]) Partidul liberal, în opoziţie cu Tory-ii, reprezentanţii conservatorilor.

„Remarcaţi, nu fără surpriză", spune Teufelsdröckh, „că toate înaltele Titluri de Nobleţe au fost pînă acum acordate ca urmare a unor războaie. Titlul de *Herzog* (Duce, *Dux*) înseamnă Comandant de Oaste; cel de Earl[180] (Jarl) înseamnă Om Puternic; iar cel de Maestru de Ceremonie înseamnă Potcovar. Dat fiind că un Mileniu - o domnie a Păcii şi Înţelepciunii - a fost de mult timp prezis, şi că el devine din zi în zi tot mai posibil, n-am putea presupune că aceste Titluri obţinute pe Cîmpul de Bătălie vor înceta să fie acceptate şi că va trebui să inventăm altele mai nobile?

Unicul Titlu care sînt convins că va dăinui veşnic este cel de Rege. *König* (Rege), vechiul *Kön-ning*, care înseamnă Ken-ning (Înţelept) sau, cu alte cuvinte, Continuator. Suveranului Omenirii va trebui întotdeauna să i se dea titlul de Rege."

„La fel de adevărat", spune el în altă parte, „este ceea ce au scris Teologii: un Rege domneşte prin dreptul divin. El poartă în el o autoritate dată de la Dumnezeu, altminteri omul nu i-o va acorda niciodată. Pot eu să-mi aleg Regele? Pot să-mi aleg un Rege-Marionetă şi să joc farsa sau tragedia care-mi convine; dar cel care mi se cuvine, căruia îi este dat să fie conducătorul meu, a cărui voinţă e mai presus de a mea, mi-a fost hărăzit de Ceruri. Libertatea nici nu este de conceput fără Supunerea faţă de Alesul-Cerului."

Editorul trebuie să recunoască aici că, printre ţinuturile uimitoare ale lumii spirituale a lui Teufelsdröckh, în nici unul nu păşeşte el cu atîta surprindere, ezitare şi chiar dificultate ca în cel Politic. Mirîndu-se cum, cu patima noastră englezească faţă de Guvern şi Opoziţie şi faţă de conflictul deschis dintre Partide, fiecare spirit înfierbîntîndu-se împotriva celorlalte în duelul reciproc pentru Binele public, prin care duel însăşi nepreţuita noastră Constituţie îşi păstrează căldura şi viaţa; cum ne acomodăm cu această Necropolă fantomatică, sau mai curînd Oraş atît al Morţilor cît şi al Celor Nenăscuţi, unde prezentul pare doar o Peliculă insignifiantă care desparte Trecutul de Viitor? Şi în acele întinderi nedefinite şi întunecate, totul e atît de incomensurabil: sînt atîtea ruine şi fantome: chiar şi luminozitatea şi razele de lumină ce apar ici şi colo au un

[180]) Conte.

caracter supranatural. Şi apoi, el stă cu atîta indiferenţă, cu atîta linişte profetică (inevitabilul fiind pentru el virtual acolo şi lăsîndu-l impasibil, fie că acest inevitabil se află la distanţă de cîteva secole sau numai de cîteva zile); şi trăieşte, s-ar spune, mai curînd în altă epocă decît în vremea lui! Este datoria noastră penibilă să anunţăm sau să repetăm că, privind în acest om, sesizăm un Radicalism profund, tăcut, mocnit şi de nestins, care ne face să ne cutremurăm de admiraţie.

Astfel, el pare să acorde o prea măruntă importanţă însuşi Dreptului Electoral; cel puţin aşa interpretăm noi următorul pasaj: „Mulţumiţi-vă", spune el, „cu experienţa universală şi indubitabilă, aşa cum faceţi acum sau cum veţi face, dacă LIBERTATEA venită din ceruri sau ducînd la ceruri şi care este pentru noi toţi atît de vital indispensabilă, nu poate fi din întîmplare clocită mecanic şi scoasă la lumină în faimoasa voastră Urnă de Scrutin; sau, în cel mai rău caz, în altă Cutie care ar putea fi descoperită şi împărţită în compartimente, într-un Edificiu sau un Mecanism cu Aburi. Ar fi foarte convenabil: şi ar depăşi toate realizările de pînă acum ale industriei." Oare are Teufelsdröckh o idee cît de vagă în ce priveşte Constituţia britanică? El spune, folosind o altă imagine: „Dar, la urma urmei, dacă problema constă, aşa cum este cazul pretutindeni în zilele noastre, în Reconstruirea bătrînei voastre Case pornind de la acoperiş (timp în care sînteţi încă nevoiţi să locuiţi în ea), ce element mai bun, ce altceva decît Maşina voastră Represivă vă poate, la rîndul ei, sluji? Între timp, totuşi, nu vă bateţi joc de mine spunîndu-mi că sînt Liber, „cînd n-aţi făcut decît să-mi împletiţi lanţurile în formă de ghirlande ornamentale"." Sau ce-ar gîndi orice membru al Societăţii pentru Pace despre o asemenea afirmaţie: „Oamenii de rînd din toată lumea sînt în favoarea Războiului. Şi aceasta nu este o atitudine chiar atît de lipsită de înţelepciune; înseamnă că oamenii de rînd doresc să fie împuşcaţi!"

Ieşim, deci, cu bucurie din aceste labirinturi, care induc sufletul în eroare, ale Radicalismului speculativ, ca să pătrundem în zone ceva mai limpezi. Aici, privind în jur, aşa cum este menirea noastră, în căutarea „firelor organice", ne întrebăm dacă acest

tulburător „Cult al Eroilor" nu face parte din ele? Acesta pare să aibă un caracter vesel; dar, totuşi, atît de aparte şi de mistic, încît nu ştii ce sau cît de puţin se află sub el. Cititorii noştri urmează să-şi dea singuri seama:

„Este adevărat că, în zilele noastre, omul poate face aproape orice, dar nu şi să se supună. La fel de adevărat este că oricine nu se poate supune, nu poate fi liber şi cu atît mai puţin nu poate să stabilească reguli; cel care nu este mai prejos de nimic, dar poate fi mai presus de nimic, egal cu nimic. Cu toate acestea, să nu credeţi că omul şi-a pierdut capacitatea de Respect; că dacă dormitează în sine însuşi, înseamnă că a murit. Dureros pentru om este faptul că Această Independenţă rebelă a devenit inevitabilă; el nu se simte în siguranţă decît avînd afecţiune faţă de semenii săi; se simte exaltat doar prosternîndu-se cu respect în faţa Superiorului său.

Dar dacă Trăsătura erei noastre atît de tulbure constă tocmai în aceasta; în faptul că omul s-a eliberat pentru totdeauna de teamă, care este starea cea mai primitivă; dar nu s-a ridicat încă pe culmile Respectului veşnic, care este starea superioară şi cea mai înaltă?

Între timp, remarcaţi cu bucurie că Natura a ordonat totul într-un mod atît de inteligent, încît orice om care se cuvine să se supună, nu poate decît să se supună. El nu a manifestat lipsă de respect nici faţă de cea mai insignifiantă revelaţie a Divinităţii; în cel mai scăzut grad, atunci cînd Divinitatea se revelează în cei făcuţi după chipul şi asemănarea ei. Există astfel o veritabilă loialitate religioasă, veşnic înrădăcinată în inima sa; mai mult, ea se manifestă în toate epocile, chiar şi în vremurile noastre, ca un *Cult al Eroilor* mai mult sau mai puţin ortodox. Ipostază în care Cultul Eroilor există, a existat şi va exista veşnic pe plan universal în rîndul Oamenilor, fapt în care poţi sesiza piatra unghiulară a stîncii vii, pe care se bizuie din cele mai îndepărtate timpuri toate Regimurile Sociale."

Cititorii noştri sesizează oare o asemenea piatră unghiulară sau ceea ce vrea să spună Teufelsdröckh? El exclamă: „Ai uitat de Paris şi de Voltaire? Cum moşneagul „sta ofilit, deşi nimic altceva decît un Sceptic, un Zeflemisitor şi un Poet frivol de Curte, doar

pentru că părea cel mai Înţelept şi cel mai Bun, putea să pună oamenii să împingă la roţile carului său triumfal, pentru ca prinţii să-i cerşească un zîmbet şi ca frumoasele Franţei să facă din părul lor covor pentru picioarele lui! Tot Parisul era un Templu imens al Cultului Eroilor; deşi Divinitatea lor avea mai curînd trăsăturile unei maimuţe.

„Dar dacă asemenea lucruri", continuă el, „s-au făcut în copacul uscat, ce se va face în cel verde? Dacă în anotimpul cel mai secetos din Istoria Omului, în cel mai arid punct al Europei, cînd viaţa pariziană nu era decît cel mult un *Hortus Siccus*, împopoţonat cu cîteva Flori Artificiale italiene, o asemenea virtute se poate manifesta; atunci ce trebuie să căutăm atunci cînd Viaţa e plină de verdeaţă şi flori, iar pentru voi Divinitatea ipostaziată într-un erou nu va mai avea nimic de maimuţă, ci va fi în întregime umană? Se ştie că există în om un Respect practic indestructibil faţă de orice ţine de Cer sau care pare plauzibil să ţină de el. Arată-i celui mai mare nătărău sau celui mai mare neghiob arogant că se află în faţa unui suflet superior lui; chiar dacă genunchii lor ar căpăta înţepeneala bronzului, ei vor trebui să se plece şi să se închine."

Firele organice de cea mai autentică textură, care se ţes singure în mod misterios, vor fi poate descoperite de unii în pasajul de mai jos:

„Nu există Biserică, spui tu? Vocea Profeţilor a amuţit? Este exact ceea ce eu contest: dar, în orice caz, nu faci şi nu facem acum destule Rugăciuni? Un Călugăr Predicator s-a stabilit în fiecare sat; şi înalţă un amvon pe care îl numeşte Ziar. De la înălţimea căruia propovăduieşte doctrina cea mai importantă pe care o simte în el, pentru salvarea omului; iar tu nu asculţi şi nu crezi? Uită-te bine şi vei vedea pretutindeni un nou Cler al Ordinelor Călugărilor Cerşetori[18], unii desculţi, alţii aproape goi, luînd diverse forme şi dăscălind şi propovăduind cu destul zel pentru cîţiva bănuţi de aramă şi întru dragostea de Dumnezeu. Aceştia îi fac praf şi pulbere pe vechii idoli; şi, deşi sînt adesea dezaprobaţi, cum sînt întotdeauna cei

[18]) Ordine alcătuite din călugării franciscani, dominicani, carmeliţi şi augustini.

care distrug idoli, ei marchează locurile unde vor fi ridicate noi Biserici, unde cei cu adevărat hirotonisiţi de Dumnezeu, care vor urma după ei, să se poată adresa oamenilor şi să oficieze. Nu v-am spus deja că „Înainte ca vechea piele să fie lepădată, cea nouă s-a format deja sub ea"?"

Şi poate şi în pasajul următor, la care ne grăbim să coasem mîneca aceasta însăilată:

„Dar nici Religia nu există?", reia Profesorul. „Nebuni ce sînteţi! Există, ascultaţi ce vă spun eu. Te-ai gîndit vreodată, ai meditat asupra tuturor minciunilor din acest ocean înspumat pe care îl numim LITERATURĂ? În el zac fragmentele unei originale Omiletici[182] Ecleziastice, fragmente pe care Timpul le va strînge grămadă; aş putea scoate în evidenţă chiar şi schiţe ale unei *Liturghii*. Şi nu cunoşti nici un Profet adaptat măcar costumaţiei, mediului şi limbajului acestei epoci? Nu cunoşti pe nimeni căruia Divinitatea i s-a revelat, sub toate formele de rînd şi înălţătoare ale Obişnuitului; şi prin care să se fi revelat din nou în mod profetic; pe nimeni, în melodia inspirată a căruia, chiar în aceste vremuri în care atîţia strîng şi ard zdrenţe, Viaţa Omului reîncepe, chiar dacă în mod vag, să fie divină? Nu cunoşti nici un astfel de om? Eu îl cunosc, iar numele lui este Goethe.

Dar tu nu te afli încă în nici un Templu; nu-ţi alături vocea nici unui Psalm de închinăciune; îţi dai oare cu adevărat foarte bine seama că acolo unde nu este nici un Preot care să oficieze, oamenii pier? Nu te pierde cu firea! Nu eşti singur, dacă ai Credinţa în tine. Nu vorbeam noi de o Comunitate de Sfinţi nevăzuţi, dar reali, totuşi, care te însoţesc şi te îmbrăţişează frăţeşte, astfel încît să fii demn de ei? Suferinţele lor eroice se înalţă toate melodios la Ceruri, din toate părţile şi din toate timpurile, ca un *Miserere*[183] sfînt; ca şi Faptele lor eroice, ca un neţărmurit şi veşnic Psalm Triumfal. Şi nu spune că nu ai acum nici un simbol al divinităţii. Nu este oare Universul lui Dumnezeu un Simbol al Divinităţii; nu este Imensitatea un Templu; nu sînt Istoria Omului şi Istoria Omenirii o Evanghelie perpetuă? Ascultă şi vei auzi tot timpul, ca o muzică de orgă, corul Luceferilor."

[182]) Disciplină teologică referitoare la principiile oratoriei bisericeşti.

[183]) Rugăciune de indurare, Doamne miluieşte, Psalmul 51 din Biblie.

VIII. SUPRANATURALISMUL NATURAL

Profesorul devine pentru prima oară Vizionar în stupefiantul său Capitol intitulat *Supranaturalismul Natural*; şi, după un îndelungat efort, la care am fost martori, supune în sfîrşit această refractară Filosofie a Veşmintelor şi pune victorios stăpînire pe ea. A trebuit să lupte cu destule Fantasme; „Ţesături Fine şi Pînze de Păianjen" pentru Mantii Imperiale şi Simboluri Învechite sau mai ştiu şi eu pentru ce; şi a avut, totuşi, curaj să pătrundă taina. Mai mult, mai rău decît orice, două Fantasme universale şi misterioase, TIMPUL şi SPAŢIUL, l-au înconjurat tot timpul, derutîndu-l şi vrăjindu-l; dar şi cu acestea se ia hotărît de piept, şi din încleştarea cu acestea iese victorios şi le împrăştie în cele patru vînturi. Într-un cuvînt, el a scrutat Existenţa pînă cînd învelişurile şi podoabele ei pămînteşti s-au risipit în neant una cîte una; iar acum, partea ascunsă a Sfintei Sfintelor se arată în faţa ochilor săi extaziaţi.

Aici este, deci, punctul în care Filosofia Veşmintelor se înalţă pe culmile Transcendentalismului; Acest ultim salt, cu condiţia să-l putem face, ne va duce în Pămîntul Făgăduinţei, unde *Palingenesia*[184] poate fi considerată, în toate sensurile, drept un început. „Curaj, deci!", poate exclama Diogenes al nostru, cu mai multă îndreptăţire decît a făcut-o Primul Diogene[185]. După îndelungate şi laborioase meditaţii, am ajuns la concluzia că acest capitol stupefiant nu este lipsit de sens; dimpotrivă, devine tot mai limpede, ba chiar răspîndeşte lumină şi clarifică totul. Să-i lăsăm deci cititorului sarcina de a se achita de rolul său, concentrîndu-şi asupra acestor pagini toată forţa speculativă de care dispune intelectul său; aşa cum şi noi, într-un efort de selectare şi de grupare judicioasă, ne vom achita de rolul ce ne revine:

[184]) Regenerare, renaştere.

[185]) Vezi nota 134.

„Semnificația Miracolelor a fost întotdeauna și este și acum profundă", începe profesorul pe un ton calm; „poate mai profundă decît ne putem imagina noi. Deocamdată, însă, întrebarea întrebărilor ar fi următoarea: Ce element aparte există într-un Miracol? Pentru Regele Siamului, o bucată de gheață adusă din Olanda fusese un miracol; oricine ar fi avut asupra lui o pompă pneumatică sau o fiolă de eter înțepător, ar fi putut săvîrși o minune. Și pentru Calul meu, care, din nefericire, este și mai lipsit de spirit științific, nu *săvîrșesc oare un miracol*, nu pronunț un magic *„Sesam, deschide-te!"* ori de cîte ori am chef să plătesc doi bani ca să-i deschid o *Schlagbaum*[186] de netrecut sau să-i închid o Barieră?

„Dar nu este aceasta o adevărată Minune, pur și simplu o violare a Legilor Naturii?", se vor întreba unii. Ce sînt Legile Naturii? Pentru mine, poate că învierea unui mort n-ar constitui o violare a acestor Legi, ci o confirmare a lor; nu ar fi decît o Lege mult mai profundă, aplicată pentru prima dată acum și care, prin Forța ei spirituală, ca și toate celelalte, a ajuns să pună în slujba noastră Forța ei Materială.

Și în această privință, unii s-ar putea întreba, nu fără surprindere: Pe ce bază își poate permite cineva care poate face Fierul să plutească, să vină și să susțină că din cauza aceasta are capacitatea să predea Religia? Desigur că pentru noi, oameni ai Secolului al Nouăsprezecelea, o asemenea pretenție ar suna destul de nelalocul ei; care, pentru strămoșii noștri din Secolul Întîi, era însă plină de înțeles.

„Dar Legea cea mai profundă a Naturii nu afirmă oare că Natura însăși este stabilă?", exclamă oamenii de știință: „Nu este ca mașina Universului, făcută ca să se miște după reguli fixe?" Foarte probabil, bunii mei prieteni: chiar și eu trebuie să cred că Dumnezeu, despre care oamenii inspirați din vechime spuneau că este „invariabil, fără nici o umbră de vicisitudine", nu Se schimbă într-adevăr niciodată; că Natura, că Universul, pe care nimeni nu poate fi împiedicat, dacă așa îi place lui, să le numească Mașină, se

[186]) Barieră vamală.

mișcă într-adevăr conform celor mai stricte reguli. Iar acum vă pun și vouă vechea întrebare: care pot fi aceste reguli stricte care alcătuiesc întreaga Carte-Statut a Naturii?

Ele sînt scrise în Operele noastre Științifice, spuneți voi; în analele acumulate ale Experienței Umane? Dar a asistat oare omul cu Experiența sa la momentul Creației, ca să vadă cum a decurs totul? Au pătruns cei mai profunzi savanți pînă la temeliile Universului și au examinat tot ce se află acolo? I-a admis Creatorul în consiliul Său; ca să-I citească planul general al incomprehensibilului Tot; și să poată spune: Acesta e marcat aici, și nimic altceva! Nicidecum, din păcate! Oamenii aceștia de știință nu au fost nicăieri altundeva decît aici, unde ne aflăm și noi; au văzut cu cîteva palme mai adînc decît vedem noi în Adîncul nesfîrșit, fără fund și fără margini.

Cartea lui Laplace[187] despre Stele, în care arată că anumite Planete, împreună cu Sateliții lor, se învîrt în jurul prețiosului nostru Soare, cu o viteză și pe o orbită pe care el și alții ca el, prin cel mai mare noroc, au reușit să le descopere, este la fel de prețioasă pentru mine ca și pentru oricine altcineva. Dar acesta este ceea ce tu numești „Mecanismul Cerurilor" și „Sistemul Lumii"? Dar crezi tu oare că în felul acesta ai instituit un Sistem al Lumii; în care, cu excepția lui Sirius, a Pleiadelor și a celor Cincisprezece mii de Sori pe minut ai lui Herschel[188], au fost examinate, li s-au dat nume și au fost trecute în Foaia de Drum Zodiacală, claie peste grămadă, o biată mînă de Luni și Globuri inerte; pentru ca să putem noi trăncăni acum despre Localizarea lor; Originea, scopul și Natura lor rămînînd ascunse pentru noi, ca și cum s-ar afla în Vidul inform?

Sistemul Naturii! Pentru cel mai înțelept om, oricît de vastă ar fi viziunea sa, Natura rămîne de o profunzime absolut *infinită*, de o întindere absolut nesfîrșită; și orice experiență din cadrul ei se

[187]) Pierre Simon de Laplace (1749-1827), matematician și astronom francez, autor al teoriei cosmogonice cunoscută sub numele „Kant-Laplace".

[188]) Sir William (Născut Friedrich Wilhelm) (1738-1822) și Sir John Frederick William (1792-1871), familie de astronomi englezi de origine germană. Tatăl a descoperit planeta Uranus și doi dintre sateliții ei, stelele duble, numeroase nebuloase și roiuri stelare. Meritul principal al fiului său a constat în întocmirea unora dintre primele cataloage stelare.

limitează la calcularea cîtorva secole şi la măsurarea cîtorva mile pătrate[189]. Succesiunea fazelor Naturii, pe această bucăţică de Planetă a noastră, ne este doar parţial cunoscută: dar cine ştie de ce succesiuni mai profunde depind acestea; în jurul cărui Ciclu (de cauze) infinit mai mare gravitează micul nostru Epiciclu? Pentru Boiştean, orice crăpătură şi pietricică, orice calitate şi orice accident al Pîrîiaşului său natal se poate să fi devenit familiare: dar înţelege Boişteanul Fluxul şi Refluxul Oceanului şi curenţii periodici, Vînturile alizee, Musonii şi Eclipsele de Lună; toate aceste lucruri care reglează cursul Pîrîiaşului şi care pot din cînd în cînd (destul de *ne*miraculos), să-l tulbure şi să-l schimbe total? Un astfel de Boiştean este şi Omul; Pîrîul lui este Planeta Pămînt; Oceanul lui este incomensurabilul Tot; Musonii şi Curenţii lui periodici sînt reprezentaţi de misteriosul Curs al Providenţei, de-a lungul atîtor Eoni[190].

Vorbim despre Cartea Naturii: şi ea este o veritabilă Carte, al cărei Autor şi Scriitor este Dumnezeu. Scrisă pentru ca să fie citită! Îi ştii tu sau îi ştie măcar vreun om Alfabetul? Nu te vom pune la încercare cu Cuvintele, Propoziţiile şi marile ei Pagini descriptive, poetice şi filosofice, răspîndite în toate Sistemele Solare timp de Mii de Ani. Este o carte scrisă cu hieroglife celeste, cu un scris cu adevărat Sacru şi chiar şi profeţii sînt fericiţi atunci cînd pot descifra ici şi colo cîte un rînd din ea. În ceea ce priveşte Institutele şi Academiile voastre de Ştiinţă, ele se străduiesc cît pot şi, din scrisul hieroglific dens şi imposibil de descîlcit extrag prin combinaţii iscusite cîteva Litere cu Caractere obişnuite, cu care însăilează cutare ori cutare Reţetă economică de mare valoare Practică. Foarte puţini bănuiesc faptul că Natura înseamnă mai mult decît o Carte imensă de astfel de Reţete sau decît o uriaşă şi aproape inepuizabilă Carte de Bucate, al cărei întreg secret se va dezvălui astfel de la sine."

„Obişnuinţa", continuă Profesorul, „face din noi toţi nişte adevăraţi ramoliţi. Judecînd bine, vei descoperi că Obişnuinţa este cel

[189]) 1 mile^2 = 2.590 km^2

[190]) Eră, epocă.

mai mare Ţesător, care ţese un veşmînt aparent pentru toate Spiritele Universului; numai graţie acestuia locuiesc ele cu adevărat şi la vedere alături de noi, drept slujitori credincioşi, în casele şi atelierele noastre; dar pentru cei mai mulţi dintre noi, natura lor spirituală ajunge să fie ascunsă pentru totdeauna. Filosofia deplînge faptul că Obişnuinţa ne-a legat la ochi de la bun început; că facem totul din Obişnuinţă şi chiar Credem, din Obişnuinţă, că înseşi Axiomele noastre, oricît ne-am lăuda că sîntem Liber-Cugetători, sînt cel mai adesea pur şi simplu Credinţe despre care n-am auzit niciodată să fi fost examinate. Mai mult, ce altceva este întreaga Filosofie, decît o luptă continuă cu Obişnuinţa, un efort mereu reînnoit de a *transcende* sfera Obişnuinţei oarbe, pentru ca să devină astfel Transcendentală?

Nenumărate sînt iluziile create de Obişnuinţă şi trucurile ei, dar dintre toate acestea poate că cea mai abilă este capacitatea ei de a ne convinge că prin simplă repetare Miraculosul încetează să mai fie Miraculos. Trebuie să recunoaştem că prin aceasta trăim, căci omul trebuie să muncească, dar să se şi minuneze, iar în această privinţă Obişnuinţa este deocamdată o doică bună, îndrumîndu-l cu adevărat spre binele lui. Dar e o doică proastă de bună sau mai degrabă noi sîntem nişte odrasle vitrege şi nechibzuite, atunci cînd, în momentele noastre de odihnă şi meditaţie, prelungim această minciună. Trebuie oare să contemplu Uluitorul cu o indiferenţă prostească, pentru că l-am văzut de două ori, de două sute de ori sau de două milioane de ori? Nu există nici un motiv în Natură sau în Artă pentru ca să procedez astfel, dacă aş fi într-adevăr o simplă Maşină Automată prentru care darul divin al Gîndirii nu este nimic altceva decît ceea ce darul pămîntesc al Aburului este pentru Maşina cu Aburi – o forţă datorită căreia Bumbacul poate fi tors şi se pot realiza tot felul de valori materiale.

Este destul de demn de remarcat şi că vei găsi, aici sau în altă parte, puterea Numelor, care nu sînt realmente nimic altceva decît un fel de astfel de Veşminte ţesute-din-obişnuinţă şi sub care se ascund minunăţii. Vrăjitoria, tot felul de Spiritisme şi Demonologia sînt astăzi numite nebunie şi boli nervoase. Rareori ne gîndim că ne aflăm în faţa unei noi întrebări: Ce este Nebunia, ce sînt Nervii? Ca şi

înainte. Nebunia rămîne întotdeauna o dare în clocot misterios-terifiantă şi cu totul *infernală* a Haoticului Abis Interior – prin această frumos colorată Viziune a Creaţiei, care pluteşte deasupra lui şi pe care o numim realitate. Felul în care l-a zugrăvit Luther pe Diavol ar fi mai puţin Real, dacă Imaginea lui s-ar fi format în lăuntrul lui sau în afara ochiului său trupesc? În cel mai înţelept Suflet zace o întreagă lume de Nebunie internă, un autentic Imperiu al Diavolului, din care s-a clădit creativ lumea lui de Înţelepciune, iar acum se odihneşte acolo, aşa cum se odihneşte pe temeliile ei întunecate scoarţa înflorită şi ospitalieră a pămîntului.

Dar ce e mai profund dintre toate aparenţele iluzorii menite să ascundă Miracolul, menite, deopotrivă şi multor alte ţeluri, sînt cele două mari Aparenţe ale voastre fundamentale şi omniprezente: SPAŢIUL şi TIMPUL. Acestea, toarse şi ţesute pentru noi chiar înainte de Naştere, ca să ne înveşmînteze EUL ceresc pentru ca acesta să sălăşluiască aici, dar şi ca să ni-l orbească, învăluie totul, aşa cum velniţa universală sau urzeala şi firele de bătătură şi toate Iluziile minore din această Existenţă Himerică se ţes şi se vopsesc singure. Cît sînteţi aici pe Pămînt, vă veţi căzni zadarnic să scăpaţi de ele: puteţi cel mult doar să le îndepărtaţi cîteva clipe şi să priviţi prin ele.

Fortunatus avea o Pălărie fermecată[191] care, cînd şi-o punea pe cap şi dorea să fie într-un Anumit Loc, îl ducea imediat Acolo. Prin acest mijloc a triumfat Fortunatus asupra Spaţiului; astfel a anhilat el Spaţiul: pentru el nu exista nici un Unde – totul era Aici. Dacă un pălărier s-ar stabili în Wahngasse[192] din Weissnichtwo[193] şi ar face pălării moi de acest fel pentru întrega omenire – ce s-ar mai schimba Lumea! Încă şi mai minunat ar fi dacă de cealaltă parte a străzii s-ar stabili un Pălărier şi, în vreme ce colegul lui de breaslă ar fabrica Pălării-care anhilează-Spaţiul, el ar face Pălării-care-anhilează-Timpul! De-ar fi să-mi cheltuiesc ultimul bănuţ şi tot aş cumpăra de la amîndoi, dar mai ales de la acesta din urmă. Să-ţi înfunzi pălăria pe cap şi, dorind pur şi simplu să fii *Oriunde*, să fii

[191]) Vezi nota 94.

[192]) (aici) Strada Iluziilor.

[193]) Vezi nota 2.

imediat dus *Acolo*! Să-ţi înfunzi pe urmă cealaltă pălărie şi, dorind pur şi simplu să fii *Oricînd*, să te trezeşti pe dată *Atunci*! Aceasta ar fi cu siguranţă splendid: să zbori după plac de la Crearea prin Foc a Lumii, la Distrugerea ei prin Foc prezent aici din punct de vedere istoric şi totodată stînd de vorbă, în Secolul Întîi, faţă-n faţă, cu Sfîntul Apostol Pavel[194] şi cu Seneca[195]; sau dimpotrivă, în Secolul Treizeci şi Unu stînd de vorbă profetic cu alţi Paveli şi Seneci, încă ascunşi în abisurile acelui Timp insondabil!

Sau crezi că ar fi imposibil, inimaginabil? Este oare Trecutul anihilat sau numai trecut; este oare Viitorul inexistent sau doar viitor? Acele aptitudini mistice ale tale – Memoria şi Speranţa răspund: deja, pe aceste căi mistice, tu, fiul orb al Pămîntului, evoci simultan Trecutul şi Viitorul şi comunici cu ele, chiar dacă încă în mod obscur şi prin semne mute. Perdelele lui Ieri se coboară, Perdelele lui Mîine se ridică; dar şi Ieri şi Mîine *există* simultan. Străpunge elementul Timp şi priveşte în Veşnicie! Crede în ce găseşti scris în sanctuarul Sufletului Omului, ceea ce toţi Gînditorii tuturor timpurilor au citit acolo cu religiozitate că Timpul şi Spaţiul nu sînt Dumnezeu, ci creaţia lui Dumnezeu, că Dumnezeu este un universal AICI şi totodată un veşnic ACUM!

Vezi oare în aceasta vreo licărire de NEMURIRE? – Oh Ceruri! Oare *Mormîntul alb al Celui Iubit*, care a murit în braţele noastre şi pe care a trebuit să-l lăsăm în urmă, care se înalţă în depărtare ca o Piatră de Hotar, palidă, mohorîtă şi tot mai îndepărtată, pentru ca să marcheze cîte mile am străbătut singuri cu trudă şi plini de tristeţe, nu mai este decît o Iluzie Spectrală ştearsă? Prietenul pierdut se află oare încă în mod misterios Aici, alături de Dumnezeu? Adevărul pe care trebuie să-l cunoşti este că umbrele Timpului au pierit sau vor pieri, că adevărata Fiinţă, orice ar fi fost, ar fi şi va fi *există* acum şi pururea. La care, oricît de trist de nou ţi s-ar părea, poţi medita cît vrei în următorii douăzeci de ani sau în

[194]) Evreu din Tarsus (? - 647? e.n.), al cărui nume originar era Saul, autor al cîtorva Epistole din Noul Testament; sanctificat; ziua lui este 29 iunie.

[195]) Lucius Annaeus Seneca (4? î. e.n.-65 e.n.), filosof, dramaturg şi om de stat roman.

următoarele douăzeci de secole, trebuie să crezi, chiar dacă nu poţi înţelege.

Faptul că formele Gîndirii, Spaţiului şi Timpului, care ne învăluie o dată pentru totdeauna, cînd sîntem trimişi să trăim pe acest pămînt, condiţionează şi determină toate raţionamentele, concepţiile, închipuirile sau plăsmuirile noastre Practice pare complet adecvat, corect şi inevitabil, dar faptul ca toate acestea să şi uzurpe şi să domine pura Meditaţie spirituală şi să ne orbească în aşa măsură încît să nu vedem miracolele care ne înconjoară şi se dezvăluie chiar sub ochii noştri, pare să nu fie deloc aşa. Recunoaşte Spaţiului şi Timpului locul care li se cuvine ca Forme ale Gîndirii, ba mai mult, dacă vrei, locul care nu li se cuvine deloc ca Realităţi; şi judecă în sinea ta cît de mult ne-au ascuns ele splendoarea lui Dumnezeu, cu măştile lor străvezii! Astfel, n-ar fi oare miraculos să pot să-mi întind mîna şi să strîng Soarele în pumn? Totuşi, mă vezi întinzîndu-mi în fiecare zi mîna, strîngînd în ea multe lucruri şi mişcîndu-le încolo şi încoace. Eşti oare un copil mare, ca să-ţi închipui că Miracolul se află la depărtare de mile sau că el cîntăreşte mai multe livre[196] şi să nu vezi că adevăratul şi inexplicabilul Miracol Dezvăluitor de Dumnezeu constă în faptul că nu pot niciodată să-mi întind mîna; că posed forţa liberă de a strînge în ea orice? Multe altele de acest fel sînt decepţii şi stupefacţii care ascund minuni şi pe care Spaţiul le experimentează pe noi.

În privinţa Timpului, lucrurile stau şi mai rău. Marele vostru anti-magician şi tăinuitor universal de minuni este tocmai acest Timp mincinos. Dacă măcar am avea Pălăria-care-anihilează-Timpul, ca să ne-o punem pe cap o singură dată, ne-am pomeni într-o Lume a miracolelor, în care orice Taumaturgie[197] fabuloasă ori autentică şi orice întîmplări Magice ar fi depăşite. Din nefericire, însă, nu dispunem de o astfel de Pălărie şi sărmanul nebun care este omul poate rareori şi într-o mică măsură să se descurce fără ea.

[196]) Măsură de greutate englezească egală cu 453 g.

[197]) Vezi nota 71.

N-ar fi minunat, de pildă, dacă Orfeu sau Amphion[198] ar fi înalţat zidurile Tebei doar cîntînd din Liră? Şi totuşi, spuneţi-mi Cine a înalţat zidurile din Weissnichtwo; făcînd toate pietrele cioplite să danseze, să prindă viaţă, să iasă singure din *Steinbruch*[199] (acum un uriaş Abis Troglodit, plin de bălţi înfricoşătoare acoperite cu mîzgă verde); şi astfel a modelat din ele coloane dorice şi ionice, case pătrate şi străzi frumoase? Nu a fost oare acel Orfeu mai măreţ – cel care în decursul secolelor, graţie divinei Muzici a Înţelepciunii, a reuşit să civilizeze Omul? Cel mai măreţ Orfeu al nostru a intrat în Iudeea acum optsprezece secole: cîntul său ceresc, zburînd în sălbatice acorduri naturale, a pătruns în sufletele răvăşite ale oamenilor şi, fiind un veritabil cînt ceresc, curge şi răsună chiar acum, chiar dacă este însoţit de acompaniamente de mii de ori mai numeroase şi de simfonii bogate – în inimile noastre ale tuturor; modulîndu-le şi călăuzindu-le în chip divin. Este aceasta o minune care se petrece în două ore şi care încetează să mai fie miraculoasă dacă se petrece în două milioane de ore? Nu numai că Teba a fost clădită de muzica unui Orfeu, dar nici un oraş sau cetate nu a fost vreodată înălţată, nici o lucrare cu care omul se mîndreşte nu a fost săvîrşită fără muzica vreunui Orfeu inspirat.

Alungă Iluzia Timpului, uită-te, dacă ai ochi la cele ce se află la lungul parcurs care duce de la cauza apropiată a mişcării, la îndepărtata forţă Motrice. Şocul care s-a transmis printr-o galaxie de globuri elastice a fost oare mai puţin intens decît dacă ultimul glob ar fi fost lovit şi proiectat în văzduh? Oh, de-aş putea (cu ajutorul pălăriei care anihilează Timpul) să te duc direct la Începuturi şi de aici la Sfîrşituri, ca să vezi cum ai făcut ochi şi cum ţi s-a cufundat scînteind inima în marea de lumină a minunăţiei cereşti! Ai vedea atunci că acest superb Univers, pînă şi în cele mai ascunse unghere ale lui, este chiar Cetatea înstelată a lui Dumnezeu, că gloria unui Dumnezeu aflat în mijlocul nostru împrăştie şi acum raze prin orice stea, prin orice fir de iarbă şi, mai ales, prin orice Suflet Viu. Dar

[198]) Fiul lui Zeus şi al Antipei, care a înălţat un zid în jurul Tebei vrăjind pietrele cu o liră.

[199]) Carieră de piatră (în germană în original).

Natura, care este Veşmîntul-în-Timp al lui Dumnezeu şi Îl dezvăluie celor înţelepţi, Îl ascunde de neghiobi.

Pe de altă parte, ar putea exista ceva mai miraculos decît un Spirit practic autentic? Englezul Johnson[200] a tînjit toată viaţa sa să vadă unul; dar n-a văzut, cu toate că s-a dus la Cook Lane, a intrat în criptele bisericii şi a ciocănit în sicrie[201]. Zăpăcitul de Doctor! Nu s-a uitat oare niciodată în jur cu ochii minţii şi ai trupului său, la mareea tumultuoasă a Vieţii umane, pe care o iubea atâta; oare nu s-a ostenit să privească în Sine Însuşi? Dragul nostru Doctor era un spirit pe cît de concret şi autentic şi-o poate dori inima; aproape un milion de spirite îl însoţeau în plimbările lui pe străzi. Repet: înlăturaţi iluzia Timpului; comprimaţi cei treizeci de ani în trei minute – ce altceva era el, ce altceva sîntem noi? Nu sîntem oare spirite modelate în formă de trupuri, pentru a alcătui o Apariţie; şi care se pierd din nou în Văzduh şi în Nevăzut? Nu e nici o metaforă, ci un simplu *fapt* ştiinţific:pornim din Neant, prindem formă şi sîntem Apariţii, în jurul nostru, ca şi în jurul celui mai veritabil spectru, se află Veşnicia, iar minutele sînt pentru Veşnicie ani şi eoni[202]. Nu ajung oare acolo acorduri de dragoste şi Credinţă ca izvorîte din coardele harpelor cereşti sub forma Cîntecului Sufletelor înfrumuseţate? Şi apoi, nu ţipăm şi nu ne tînguim noi (în certurile şi în acuzaţiile noastre stridente ca nişte ţipete de bufniţă) şi nu devenim cobitori neputincioşi şi înfricoşaţi sau răcnim (*poltern*) şi ne desfătăm în nebunescul nostru Dans al Morţii, pînă cînd mireasma aerului dimineţii ne cheamă la liniştitul nostru Cămin, iar Noaptea visătoare se trezeşte şi devine Zi? Unde-i acum Alexandru al Macedoniei: Legiunea de oţel care scotea răcnete fioroase de luptă a rămas în urma lui, la Issus[203] şi Arbela[204], sau s-a risipit complet, aşa cum

[200]) Vezi nota 36.

[201]) Episod relatat de Boswell, biograful lui Samuel Johnson.

[202]) Vezi nota 190.

[203]) Issus este oraşul antic din Cillicia unde Alexandru cel Mare l-a înfrînt în 333 î.e.n. pe regele persan Darius III.

[204]) Cetate antică persană lângă care Alexandru cel Mare l-a înfrânt pe Darius III, în 331 î.e.n..

pier Spectrele surprinse de lumina zilei? Ca şi Napoleon cu Retragerile lui de la Moscova şi Campaniile de la Auterlitz! Toate acestea au fost altceva decît o veritabilă vînătoare de Fantome, care a dispărut acum cu tot cu tumultul ei hăulitor care făcea ca Noaptea să fie hidoasă? Duhuri! Sînt aproape o mie de milioane păşind deschis pe pămînt ziua-n amiaza mare; vreo jumătate de sută au dispărut de pe faţa lui şi alţi vreo jumătate de sută au apărut, în răstimpul unui tic-tac al ceasului tău.

Oh, Ceruri, este misterios şi înfricoşător să considerăm nu numai că în fiecare dintre noi se află o viitoare Stafie, ci că sîntem de fapt Stafii! De unde avem membrele acestea, Faţa aceasta răvăşită, sîngele acesta vital, cu Patimile lui înflăcărate? Sînt toate pulbere şi umbră; un sistem de Umbre strîns în jurul EULUI nostru; în care în cîteva clipe sau în ani Esenţa divină urmează să se dezvăluie prin intermediul Cărnii. Războinicul acela călare pe puternicul său cal de luptă aruncă fulgere din ochi; forţa sălăşluieşte în braţul şi în inima lui, dar atît războinicul, cît şi calul său constituie o viziune – o Forţă dezvăluită – nimic altceva. Ei calcă falnic pe Pămînt ca şi cum ar fi plămădiţi din substanţă fermă – ce prostie! Pămîntul nu-i decît o pojghiţă: crapă în două deodată şi atît călăreţul cît şi calul se cufundă mai jos decît firul cu plumb. Firul cu plumb? Nici fantezia nu-i poate urmări. Cu puţin timp în urmă nu erau; şi iată-i că nu sînt iarăşi – nu s-a ales nici cenuşa de pe urma lor.

Aşa a fost de la început şi aşa va fi pînă la sfîrşit. Generaţie după generaţie ia Forma unui Trup şi APARE, trimisă de Cer în misiune, ţîşnind din Noaptea cimeriană[205]. Fiecare îşi consumă Forţa şi Focul pe care îl are: măcinînd la moara Industriei; căţărîndu-se ca un vînător pe vertiginoasele culmi alpine ale Ştiinţei; aruncîndu-se nebuneşte, ca să se facă bucăţi pe stîncile Concurenţei, în luptă cu semenul său şi apoi Trimisul Cerului e chemat înapoi. Veşmîntul lui pămîntesc cade şi devine curînd o Umbră trecătoare, chiar şi pentru Simţuri. Astfel tună şi fulgeră această misterioasă OMENIRE, într-o mărcţie vastă şi în rapidă succesiune prin necunoscutul ABIS,

[205]) Populaţie mitică al cărei ţinut a fost descris de Homer ca fiind o regiune învăluită veşnic în ceaţă şi întuneric.

precum un convoi fulgerînd şi tunînd sălbatic al Artileriei Cereşti. Astfel apărem noi din Neant, ca o armată de Spirite ce suflă foc şi care a fost creată de Dumnezeu; străbatem furtunos în goană Pămîntul uluit şi ne cufundăm iar în Neant. Munţii Pămîntului se nivelează şi mările lui se umplu la trecerea noastră: ar putea oare Pămîntul, care este mort şi o simplă viziune, să reziste unor Spirite reale şi vii? Unele forme de paşi de-ai noştri s-au imprimat pe faţa celui mai dur diamant; cei din ultimul Şir al armatei pot citi urmele lăsate de ultimul Furgon. Dar de unde venim? Oh, ceruri, încotro ne îndreptăm? Nici Simţurile, nici credinţa n-o ştiu; nu ştiu decît că totul este din Mister în Mister de la Dumnezeu la Dumnezeu.

Plămadă sîntem
Precum cea din care-s făcute Visele, şi scurta Viaţă
Înconjurată ni-e de somn!"[206]

[206]) William Shakespeare, *Furtuna*, actul IV, scena 1; traducere de Leon Leviţchi, in: Shakespeare, *Opere complete*, Bucureşti, Editura Univers, 1990, vol.8, pag. 397.

IX. CIRCUMSPECŢIE

Apare aici, deci, o întrebare extrem de importantă: Au ajuns, practic, Mulţi Cititori Britanici, odată cu noi, în noua Ţară a Făgăduinţei? Li se descoperă în, sfîrşit, Filosofia Veşmintelor? Lungă şi aventuroasă a fost călătoria noastră; de la acele Carcase-de-Lînă vulgare şi palpabile ale Omului; prin minunatele lui Veşminte-din-Carne şi splendidele lui Zorzoane Sociale; pînă la chiar Veşmintele Sufletului Sufletului său, pînă la înseşi Timpul şi Spaţiul! Iar acum Esenţa Spirituală eternă a Omului şi a Omenirii, debarasată de astfel de învelişuri, începe într-o oarecare măsură să se dezvăluie? Pot mai mulţi cititori să discearnă confuz, ca prin sticla unui pahar, în vaste contururi flotante, cîteva rudimente primordiale ale Fiinţei umane – ceea ce e schimbător deosebit de ceea ce este imuabil? Discursul acela al Spiritului Pămîntului din Faust:

Astfel trudesc în asurzitoarea Ţesătorie a timpului,
Şi-i ţes lui Dumnezeu Veşmîntul pe care i-L vezi;

sau celălalt discurs, repetat de mii de ori, al Magicianului Shakespeare:

Şi precum materia fără bază a acestei viziuni,
Turnurile învăluite în nouri, Palatele fastuoase,
Templele solemne, însuşi marele Glob
Şi toată moştenirea lui vor pieri;
Şi precum alaiul acestor umbre imateriale,
Nu vor lăsa după ele nici o urmă;[207]

încep să aibă vreun sens anume pentru noi? Într-un cuvînt, ne aflăm, în sfîrşit în siguranţă în regiunea îndepărtată a Creaţiei Poetice şi a

[207]) William Shakespeare, *Furtuna*, actul IV, scena 1.

Palingeneziei[208], unde Renaşterea-prin-Moarte, după pilda Păsării Phoenix a Societăţii Umane şi a tuturor Lucrurilor Omeneşti, pare posibilă şi este considerată a fi inevitabilă? Peste acest insuficient Pod-fără-precedent, pe care editorul, cu binecuvîntarea lui Dumnezeu, se vede acum îndreptăţit să-l termine, dacă nu să-l consolideze, nu calculele lui cumpătate, ci speranţa lui intimă se referă la împrejurarea că mulţi vor fi călătorit fără accidente. Editorul nu putea construi nici un arc care să se întindă peste Ceea ce este de Netrecut asemenea unui drum pavat; doar, aşa cum am mai spus, o serie de plute în zig-zag, menţinîndu-se tumultuos deasupra abisului. Vai, iar salturile de la o plută la alta puteau adesea să-l facă să-şi rupă gîtul; întunericul, natura elementului, totul era împotriva noastră!

Cu toate acestea, ici şi colo, într-o proporţie de unu la o mie, cîte unul dintre aceştia, înzestrat cu o discursivitate intelectuală rar întîlnită în zilele noastre, nu a deschis, oare, calea, în ciuda tuturor acestora? Puţini sînt cei fericiţi! Grup restrîns de Prieteni! Fiţi bineveniţi, nu vă pierdeţi curajul! Treptat-treptat, ochiul se obişnuieşte cu noul lui mediu, mîna se poate întinde, pentru ca să acţioneze acolo: întru realizarea acestei lucrări măreţe şi cu adevărat superioare a Palingeneziei va trebui să punem umărul fiecare după capacitatea sa. Ni se vor alătura noi truditori, vor fi construite poduri noi; mai mult, propriul nostru Pod-din-frînghii-şi-plute n-ar putea fi oare, în repetatele noastre treceri peste el, reparat în multe locuri, pînă ce va deveni ferm şi va putea fi trecut chiar şi de şchiopi?

Între timp, din nenumărata mulţime care a pornit odată cu noi, voioasă şi plină de speranţă, unde sînt acum acei rămaşi în urmă, pe care nu-i mai vedem alături de noi? Majoritatea au dat înapoi şi se uită de departe, uluiţi şi fără simpatie, la progresele noastre; destul de mulţi, înaintînd cu mai mult curaj, au călcat sau au făcut salturi prea scurte, iar acum înoată orbeşte în torentul Haotic, unii spre malul acesta, alţii spre celălalt. Şi acestora trebuie să li se dea o mînă de ajutor, sau cel puţin să li se spună un cuvînt de încurajare.

[208]) Vezi nota 184.

Sau, ca să vorbim pe şleau, mod de exprimare de care, din nefericire, Teufelsdröckh ne-a cam molipsit. Poate oare să-i fie ascuns Editorului faptul că mulţi Cititori Britanici îşi sparg capul citind aceste pagini şi că sînt mai curînd chinuiţi decît instruiţi de Opera aceasta? Da, încă de multă vreme, ca şi acum, mulţi Cititori Britanici întreabă cu un fel de mîrîit: Încotro duc toate astea sau la ce servesc?

Oh, Cititorule Britanic, în ce priveşte umplerea pungii tale sau ajutorarea capacităţii tale digestive, toate acestea nu duc la nimic şi nu-ţi sînt de nici un folos; mai curînd dimpotrivă, pentru că te costă ceva. Totuşi, dacă prin această nepromiţătoare Poartă-de-Corn, Teufelsdröckh şi noi prin intermediul lui, te-am dus în adevărata Ţară a viselor şi acum priveşti prin Vălul Hainelor ca printr-o magică *Pierre-Pertuis*[209], chiar dacă doar din cînd în cînd, în Ţinutul Minunăţiilor, văzînd şi simţind că viaţa ta de zi cu zi este învăluită în Miracol şi că înseşi păturile şi pantalonii tăi sînt Miracole, atunci înseamnă că ai obţinut mai mult decît valoarea banilor şi că îi datorezi mulţumiri Profesorului nostru, mai mult, poate că la multe Ceaiuri Literare îţi vei deschide gura blajină şi le vei exprima cu voce tare.

În plus, n-ai fost oare şi tu obligat să-ţi dai seama deja că toate Simbolurile sînt practic Veşminte; că toate Formele prin care Spiritul se manifestă în Simţuri, fie în mod exterior, fie prin intermediul Imaginaţiei sînt Veşminte şi că astfel nu numai pergamnetul Magnei Charta[210], pe care un croitor era gata să-ţi taie pe măsură, ci şi Pompa din Autoritatea Legii, sacralitatea Maiestăţii şi toate Adorările (Elitele) inferioare sînt practic Veşminte şi Straie, iar înseşi cele Treizeci-şi-nouă de Articole sînt găteli şi articole de îmbrăcăminte (pentru ideea Religioasă)? În care caz n-ar trebui oare să se admită şi că această Ştiinţă a Veşmintelor este o ştiinţă superioară, şi că printr-un studiu infinit mai profund din partea ta ca ar putea da roade mai bogate, că deţine acelaşi rang ştiinţific ca şi Dreptul, Economia Politică şi Teoria Constituţiei Marii Britanii; ba

[209]) Piatră străpunsă (în franceză în original).

[210]) Prima constituţie din lume, pe care regele John al Angliei a fost silit să o semneze la Runnymede, la 15 iunie 1215, care garanta anumite drepturi civile şi politice.

chiar, din înălţimea ei profetică le priveşte de sus, aşa cum se întîmplă în atît de multe ateliere de ţesut şi torcătorii, unde Veşmintele pe care ea trebuie să le imagineze, să le consacre şi să le distribuie sînt prea adesea ţesute şi toarse mecanic de către meşteşugari traşi la faţă şi flămînzi, care nu văd mai departe de vîrful nasului lor?

Dar lăsînd toate acestea la o parte, mai ales tot ceea ce se referă la Supranaturalismul natural şi orice are legătură cu partea Ulterioară sau Transcendentală a Ştiinţei sau face aluzii la acel volum promis despre *Paligesie der menschlichen Gesellschaft* (Renaşterea Societăţii Umane), sugerăm cu modestie că nici o ramură a Filosofiei Veşmintelor, chiar şi cea mai de jos, nu este lipsită de valoare autentică, din fiecare putînd fi trase nenumărate concluzii de natură practică. Ca să nu mai vorbim despre acele pregnante consideraţii etice, politice şi simbolice care se înghesuie în calea Filosofului Veşmintelor chiar în pragul Ştiinţei sale; ori chiar despre acele „idei arhitecturale" care, aşa cum am văzut, mocnesc în adîncul oricărei Mode şi care, punîndu-se într-o lumină mai bună, vor duce într-o zi la revoluţii importante. Să aruncăm deci o clipă – spre cea mai slabă dintre luminile Filosofiei Veşmintelor – o privire menită să reveleze ceea ce se poate numi Clasa Înveşmîntătoare a semenilor noştri. Şi aici, unde sînt atîtea de privit, să trecem cu vederea peste milioanele de torcători, spălătorese şi filatori care se învîrtese de colo-colo şi se încurcă unii pe alţii în fundăturile lor întunecoase, totul pentru ca să ne facă nouă Haine. Ei mor pentru ca să trăim noi şi să atragem atenţia cititorului doar asupra a două mici diviziuni ale omenirii care, ca şi moliile, pot fi considerate ca fiind alcătuite din Animale-de-Haină, creaturi care trăiesc, se mişcă şi-şi duc existenţa în şi printre Haine: ne referim la Filfizoni[211] şi la Croitori.

În privinţa ambelor categorii se poate afirma fără teamă că sentimentul general faţă de ele, nefiind iluminat de Filosofie, păcătuieşte; ba chiar că sînt încălcate înseşi regulile umanităţii. Fapt care va apărea extrem de clar cititorilor următoarelor două capitole.

[211]) În original, Dandy.

X. CORPORAŢIA FILFIZONILOR

Mai întîi, în privinţa Filfizonilor, să ne gîndim, cu o oarecare strictețe ştiinţifică, la ce are deosebit un Filfizon. Un *Dandy* este un Om-purtător-de-Haine. Orice aptitudine a sufletului, spiritului, pungii şi persoanei sale sînt eroic consacrate acestui unic obiectiv; şi printre haine aşa cum se cuvine şi în mod înţelept; deci, aş cum alţii se îmbracă pentru a trăi, el trăieşte pentru a se îmbrăca. Importanţa preponderentă a Hainelor, pentru demonstrarea căreia un Profesor german de o erudiţie şi de o pertinenţă fără egal îşi scrie enormul Volum, este ceva ce a ţîşnit fără efort din intelectul Filfizonului, ca un instinct generat de geniu; el e inspirat de Haine, e un poet al Stofei. Ceea ce Teufelsdröckh ar numi „Ideea Divină de Haină" s-a născut o dată cu el; şi Ideea aceasta, ca şi altele de acest fel, se exteriorizează de la sine, altfel i-ar sfîşia inima cu angoase de nedescris.

Dar, entuziast generos şi creativ, el îşi pune fără teamă Ideea în Practică; iese în lume într-o ţinută aparte; merge mai departe, martor şi Martir îi viaţă a eternei glorii a Veşmintelor. L-am numit poet: dar nu este trupul lui Pielea-pergament (căptuşită) pe care, în nuanţele fine ale vopselelor de Huddersfield[212] scrie un Sonet închinat sprîncenelor iubitei lui? Sau mai curînd o Epopee şi un *Clotha Virumque cano*[213] închinate lumii întregi, în versuri macaronice[214], pe care doar cei iniţiaţi le pot citi. Mai mult, dacă recunoaşteţi, ceea ce pare posibil, că Filfizonul posedă un Principiu-de-Gîndire şi unele noţiuni de Timp şi Spaţiu care nu rezidă în această Devoţiune-pe-Viaţă faţă de Stofă, în acest sacrificiu voluntar

[212]) Vezi nota 136

[213]) Cîntec pentru haine şi bărbat; traducere aproximativă, „clotha" fiind derivat forţat din cuvintele englezeşti „cloth" (stofă) şi „clothes" (haine).

[214]) Versuri burleşti alcătuite din cuvinte din mai multe limbi, mai ales de origine latină.

al Nemuritorului în fața Perisabilului, ceva (chiar dacă în ordine inversă) nu ne reamintește oare astfel cu putere acel amestec și acea identificare a Veșniciei cu Timpul care, așa cum am văzut, constituie caracterul profetic?

În fond, ce cere Filfizonul în schimbul acestui întreg Martiriu peren, în schimbul poeziei și chiar al Profeției? Am putea spune că nimic altceva decît să-i fie recunoscută existența. Să se recunoască faptul că el este un obiect viu; sau, chiar dacă așa ceva nu este cu putință – că este un obiect ornamental sau un lucru care reflectă razele de lumină. Nu vă cere argint sau aur (dincolo de ceea ce Legea zgîrcită i-a asigurat deja); ci doar să-i aruncați o privire. Înțelegeți-i semnificația mistică, nu i-o înțelegeți deloc sau interpretați-o greșit; priviți-l doar și va fi mulțumit. Putem pe bună dreptate să ne revoltăm împotriva unei lumi nerecunoscătoare, care refuză pînă și această biată favoare; care își irosește capacitatea optică pe Crocodili împăiați și pe Gemeni siamezi; și se uită cu o indiferență grăbită și cu un dispreț abia disimulat la domestica și splendida minune a minunilor care este un Filfizon viu! Nici un Zoolog nu-l include în clasa Mamiferelor, nici un Anatomist nu-l disecă cu grijă: a văzut vreodată cineva un Preparat îmbălsămat de Filfizon în Muzeele noastre; vreun specimen din clasa lui, conservat în spirt? Lordul Herringbone[215] poate să se îmbrace într-un costum de culoarea tutunului, cu cămașă și pantofi de aceeași nuanță: nu șochează pe nimeni; publicul lipsit de discernămînt, ocupat cu nevoile sale mai grosiere, trece indiferent pe partea cealaltă. La drept vorbind, epoca Curiozității, ca și cea a Cavalerilor, a apus de mult. Dar poate că s-a dus doar la culcare, căci iată că apare Filosofia Veșmintelor să le învie, oricît ar fi de ciudat, pe amîndouă! Fie ca vederile sănătoase ale acestei științe să să ajungă să predomine, pentru că natura esențială a Filfizonului britanic și semnificația mistică ce sălășluiește în el nu pot rămîne pe veci ascunse sub forma unei halucinații lamentabile și rizibile. Următorul lung extras din opera Profesorului Teufelsdröckh ar putea lămuri situația, dacă nu în

[215]) Os de Hering (stofele cu dungi în formă de os de hering erau la modă pe vremea lui Thomas Carlyle).

adevărata ei lumină, măcar într-o manieră care să permită un maximum de elucidare. Este totuși regretabil că aici, ca și în alte cazuri, ascuțita perspicacitate filosofică a Profesorului este oarecum tulburată de un anume amestec de miopie, asemănătoare cu cea a bufniței, sau de o oarecare tendință perversă și ineficientă spre ironic; cititorii noștri vor judeca de care dintre ele este vorba:

„În aceste vremuri de zăpăceală", scrie el, „cînd Principiul Religios, izgonit din majoritatea bisericilor, fie că zace ascuns în inimile oamenilor buni, contemplînd, tînjind și trudind în tăcere la pregătirea unei noi Revelații, fie că rătăcește lipsit de adăpost prin lume ca un suflet fără trup, în căutarea Corporației sale terestre – cîte întrupări stranii în diverse forme de Superstiții și Entuziasmul superior al firii omului, nu și-a găsit încă un Exponent; el își urmează totuși drumul indestructibil și neobosit și acționează orbește în marile adîncuri haotice; și astfel, în Sectă după Sectă și în Biserică după Biserică el se întrupează întruna și se dizolvă într-o nouă metamorfoză.

Acest lucru se observă mai ales în Anglia care, fiind cea mai bogată și mai prost educată dintre națiunile Europei, oferă tocmai elementele (cu alte cuvinte, Căldură și Tenebre) în care sînt zămislite în condiții optime anomaliile și monstruozitățile.

Printre sectele mai noi din țara aceasta, una dintre cele mai notabile și care este totodată strîns legată de subiectul de față, este cea a *Filfizonilor*, în legătură cu care puținele informații pe care le-am putut procura s-ar putea să-și afle locul potrivit aici. Ce-i drept, unii Ziariști englezi, în general oameni lipsiți de simțul Principiului Religios sau de judecată față de manifestările acestuia, vorbesc în articolașele lor enigmatice ca și cum ar fi mai curînd vorba de o Sectă Laică și nu de una religioasă; cu toate acestea, caracterul ei devoțional sau chiar sacrificial se revelează destul de clar ochiului care pătrunde dincolo de aparențe. Faptul că aparține clasei celor care se închină la Fetișuri, a celor care au cultul Eroilor, a Politeiștilor sau a oricărei alte clase poate să rămînă neclarificat (*schweben*) în stadiul actual al cunoștințelor noastre. Este destul de clară o anumită tentă de

Maniheism[216], ce-i drept nu sub formă Gnostică; de asemenea (întrucît Eroarea umană e ciclică şi reapare la anumite intervale), o asemănare destul de considerabilă cu Superstiţia aceea a Călugărilor de la muntele Athos, care ţin post negru şi îşi privesc multă vreme şi cu deosebită atenţie buricul, ajungînd să discearnă acolo adevărata Natură a Apocalipsului şi Cerul Dezvăluit. Spre surprinderea mea, se pare că această Sectă n-ar fi decît o altă modificare, adaptată vremurilor noi, a acelei Superstiţii Primordiale numită *Cultul Sinelui*; pe care Zoroastru[217]; Confucius[218], Mohamed şi alţii s-au căznit mai curînd să-l subordoneze şi să-l limiteze decît să-l desfiinţeze şi care a fost respins cu totul doar în formele cele mai pure ale Religiei. Iată de ce, dacă cineva vrea să-i spună Ahrimanism[219] reînviat ori o nouă formă a Adorării Demonilor nu am, după cît pot să-mi dau seama deocamdată, nici o obiecţie.

În rest, oamenii aceştia animaţi de zelul unei noi Secte manifestă curaj şi perseverenţă şi orice altă forţă pe care o posedă firea omului, deşi niciodată n.-a fost el mai înrobit decît în cadrul ei. Ei afişează o mare puritate şi un separatism exclusivist; se disting printr-o costumaţie aparte (despre care s-au făcut cîteva menţiuni în partea de început a acestui Volum); de asemenea, pe cît posibil, printr-un limbaj special (care este evident un fel de *Lingua-franca* denaturată sau *Franglais*), dar se străduiesc mai ales să menţină o veritabilă ţinută Nazariteană şi să se ferească de contactul cu lumea.

Îşi au Templele lor şi, ca şi în cazul Templului din Ierusalim, principalul lor templu se află în metropola lor şi se numeşte *Almak's*[220], un cuvînt a cărui etimologie este nesigură.

[216]) Religie bazată pe dualismul binelui şi răului întemeiată în secolul III e.n. de Mani şi răspOndită înPersia, Asia Centrală, Siria, Mesopotamia, Egipt şi China.

[217]) Zoroastru, predicator religios persan (secolele VI-VII i.e.n.), fondator al religiei care a precedat convertirea la Islamism.

[218]) Confucius (551?- 479? i.e.n.) filosof şi predicator chinez, a cărui doctrină propovăduia respectul faţă de părinţi, familie şi strămoşi şi menţinerea dreptăţii şi păcii.

[219]) De la Ahriman, spiritul răului în religia fondată de Zoroastru.

[220]) Numele clubului aşa-numiţilor Dandy, construit în 1765 de scoţianul Mackall, Almack fiind anagrama numelui său.

Slujbele lor se desfăşoară mai ales noaptea şi îşi au Marii lor Preoţi şi Marile lor Preotese, care însă nu sînt numiţi pe viaţă. Ritualurile, despre care unii presupun că au un caracter menadic – Eleusin sau poate Cabiric[221], sînt strict secrete. Secta nu este lipsită nici de Cărţi Sacre; ei le numesc *Noutăţi Mondene*; totuşi, Canonul nu este definitivat, astfel încît o parte dintre scrieri sînt canonice, iar altele nu. Mi-am procurat şi eu cu destulă cheltuială cîteva exemplare din Cărţile acestea Sfinte; şi în speranţa unei adevărate introspecţii, cu zelul cuvenit unui Cercetător al Hainelor, am început să le interpretez şi să le studiez. Dar totul a fost în zadar: această viguroasă aptitudine de lector, pe care lumea nu mi-o va contesta, a fost pentru prima oară învinsă şi chiar a eşuat cu totul. Degeaba mi-am adunat toate forţele (*mich weidlich anstrengte*) şi m-am străduit din răsputeri, după un scurt moment m-am simţit total copleşit: nu atît de ceea ce aş putea numi un răpăit de tobe în urechi, cît de un fel de nesfîrşit şi insuportabil zăngănit de drîmbă şi de un şuierat piţigăiat, urmat curînd de cel mai înfricoşător fel de somn Magnetic. iar dacă mă străduiam să scap de el fără să reuşesc deloc, urma o senzaţie încă neîncercată, un fel de *Delirium Tremens* şi o cufundare într-o sincopă totală, pînă cînd, în cele din urmă, la ordinul Doctorului, ameninţat de pericolul de a-mi ruina toate capacităţile mele intelectuale şi trupeşti, precum şi de cel al unei degradări generale a constituţiei mele, împotriva voinţei mele, dar cu hotărîre – am renunţat. Mă aflam oare în stăpînirea unei vrăji, precum Globurile acelea de Foc şi acele minuni cereşti şi diavoleşti care, în cazul Misterelor evreilor, i-au înspăimîntat de nenumărate ori pe Neiniţiaţi? Orice-ar fi, un asemenea eşec din partea mea, după cele mai mari eforturi, trebuie să scuze imperfecţiunea acestei schiţe, cu totul incompletă de altfel, chiar dacă este cea mai incompletă pe care am fost în stare să o elaborez despre o Sectă prea aparte ca să fie trecută cu vederea.

Întrucît ţin atît de mult la viaţa şi la simţurile mele, nici o forţă nu mă va determina, ca individ particular, să mai deschid vreun

[221]) Menadă - preoteasă a lui Bachus care celebra bacanalele; Eleusis- oraş antic în Atica, vestit prin serbările (misterele) în cinstea unor zeităţi agricole; Cabirii – divinităţi misterioase de origine feniciană adorate în Asia Mică, Egipt, Grecia etc.

exemplar din *Noutăţi mondene*. Din nefericire, în această dilemă mi se întinde o mînă din nori prin intermediul cărcia mi se oferă, dacă nu victoria, măcar eliberarea. Împreună cu unul dintre acele Pachete de Cărţi pe care *Stillschweigen 'sche Buchhandlung*[222] are obiceiul să le importe din Anglia, au sosit ca de obicei diferite foi tipărite de maculatură (*Maculatur blätter*), folosite drept ambalaj interior: asupra acestora, cu un fel de respect mahomedan chiar faţă de maculatură, unde zac uneori cunoştinţe ciudate, Filosoful Veşmintelor nu consideră drept nedemn de el să-şi arunce privirea. Cititorii îşi pot da seama de uluirea lui atunci cînd pe o asemena foaie decolorată, răzleaţă, probabil vreun exemplar aruncat la gunoi al vreunui Periodic englezesc pe care ei îl numesc *Magazine*[223], apare un fel de Disertaţie care tratează tocmai problema *Noutăţilor Mondene*! Ea se prezintă singură, într-adevăr, mai ales din punct de vedere Laic: nu fără asprime, ia atitudine împotriva unui individ de care n-am mai auzit, numit *Pelham*, care pare să fie un Mistagog[224] – Propovăduitor şi Predicator de frunte al Sectei; astfel încît, ceea ce nu era de altfel de loc de aşteptat de la o asemenea răzleaţă foaie rătăcită, adevăratul secret, fizionomia şi fiziologia Corporaţiei Filfizonilor nu sînt deloc expuse clar. Totuşi apar ici şi colo şi din cînd în cînd lămuriri de care m-am străduit să profit. Ba chiar într-un pasaj ales din Profeţiile sau Teogoniile Mitice sau orice altceva vor fi fiind ele (căci stilul pare foarte amalgamat) ale acestui Mistagog, am dat peste ceea ce pare o Confesiune de Credinţă sau un Crez al Omului, în conformitate cu principiile acestei Secte. Care Confesiune sau Crez deci, provenind dintr-o sursă atît de autentică, o voi prezenta aici, sub forma a Şapte Articole distincte, într-o versiune foarte prescurtată, pentru lumea Cititorilor germani, luîndu-mi astfel rămas bun de la această problemă. Observaţi rogu-vă şi că, pentru a evita orice posibilitate de eroare, în măsura în care am putut, am citat literar din Original:

---

[222]) Librăria Tăcerii.

[223]) Revistă.

[224]) Persoană care interpretează misterele religioase şi îi iniţiază pe alţii în acest domeniu.

Articole despre credinţă

1. Hainele nu trebuie să aibă în ele nimic care să semene cu un triunghi; în acelaşi timp, trebuie evitate cu grijă pliurile în partea din spate.

2. Gulerul constituie un punct foarte important: el trebuie să se afle jos, în partea din spate şi să fie uşor rulat.

3. Nici o licenţă a modei nu poate permite unui om cu gusturi delicate să adopte posteriorul luxuriant al unui hotentot.

4. Siguranţa constă în cozile de rîndunică ale fracului.

5. Bunul simţ al unui *gentleman* nu se afirmă nicăieri mai bine decît în inelele lui.

6. Cu anumite restricţii, omenirii i se poate permite să poarte veste albe.

7. Pantalonii trebuie să fie extrem de strînşi pe şolduri.»

Stipulări pe care eu, deocamdată, mă mulţumesc cu modestie, dar în mod definitiv – să le neg în întregime şi irevocabil.

Într-un straniu contrast cu această Corporaţie a Filfizonilor se află altă Sectă britanică, originară, după cîte ştiu, din Irlanda – unde se află încă sediul ei central; dar ea este cunoscută şi în Insula Principală şi s-a răspîndit cu reală rapiditate în toate părţile. Întrucît Secta aceasta nu are deocamdată Cărţi Canonice, ea rămîne pentru mine acoperită de acelaşi văl de întuneric ca şi cea a Filfizonilor, care a publicat Cărţi pe care aptitudinile umane nu sînt capabile să le citească dacă nu sînt ajutate. Membrii ei par să se distingă printr-o considerabilă varietate de nume, conform diverselor locuri de unde provin: în Anglia ei sînt numiţi în general *Secta Salahorilor*; de asemenea, într-o manieră destul de nefilosofică *Negrii Albi*; – şi, mai ales din dispreţ; de către cei din alte Comunităţi Secta *Cerşetorilor Zdrenţăroşi*. I-am găsit şi în Scoţia, sub numele de *Hallanshakers*[225] sau Secta *Grămezii de Bulendre* (adică Maldăr de Zdrenţe). făcîndu-se fără

---

[225]) Cei care tremură sprijiniţi de ziduri

îndoială aluzie astfel la Costumul profesiunii lor. În timp ce în Irlanda, care, aşa cum am menţionat, constituie marele lor stup originar, ei sînt cunoscuţi sub o multitudine uluitoare de denumiri, cum ar fi *Bogtrotters, Redshanks, Ribbonmen, Cottiers, Peep-of-Day-Boys, Babes of Wood, Rockites, Poor-Slaves*[226] acesta din urmă pare totuşi un nume vechi şi generic; este foarte probabil deci ca toate celelalte să fie specii subsidiare sau simple variante; sau cel mult vlăstare răsărite din tulpina originară, cu ale căror subdiviziuni amănunţite şi nuanţe ar fi o pierdere de timp să ne ocupăm. Este suficient să înţelegem, ceea ce pare indubitabil, că Secta Originară este cea a *Robilor Sărmani*, ale cărei doctrine, practici şi caracteristici fundamentale includ şi animează întreaga Corporaţie, oricum i s-ar spune şi oricît de diversificată ar fi ea cu privire la aspectele exterioare.

Iată care sînt doctrinele speculative precise ale acestei Confrerii: cum îşi imaginează mintea sărmanilor robi irlandezi Universul, Omul şi Viaţa Omului; cu ce sentimente şi opinii privesc ei spre Viitor, la Prezentul care-i înconjoară, precum şi spre Trecut, ar fi extrem de dificil să specificăm. Constituţia lor pare să conţină unele elemente Monastice – aflăm că sînt legaţi de cele Două Jurăminte Monastice: cel de Sărăcie şi cel de Supunere; Jurăminte pe care se spune că le respectă cu mare stricteţe, mai ales pe primul; mai mult, după cum am înţeles, sînt făgăduiţi şi, printr-o hirotonisire Nazariteană, în mod solemn sau nu, sînt meniţi irevocabil acestor Jurăminte, chiar *Înainte* de a se naşte. Nu am nici un temei să presupun că cel de-al treilea Jurămînt Monastic, cel de castitate, le este rigid impus.

În plus, ei par să imite Corporaţia Filfizonilor prin marele principiu al acestora de a purta un Costum specific. Dar nu veţi găsi în Volumul de faţă nici o descriere a Costumului Sărmanilor Robi irlandezi; pentru motivul că acesta pare să nu prea poată fi descris

226) Locuitori ai mlaştinilor, irlandez (în glumă); Ţurloaie roşii; Cei cu funde (literal), numele membrilor unei societăţi agricole catolice fondată în 1808; Argaţii; Băieţii din zori, nume dat insurgenţilor irlandezi din 1784; Copiii pădurii; De la căpitanul Rock, conducătorul insurgenţilor irlandezi din 1822; Robi sărmani.

prin intermediul imperfectului organ al Limbii. Veşmîntul lor este alcătuit din nenumărate pulpane, falduri şi pliuri neregulate, din tot felul de stofe de toate culorile, prin urzelile labirintice ale cărora trupurile lor sînt introduse graţie unui proces necunoscut. Acest veşmînt este încheiat cu ajutorul unei combinaţii multiple de nasturi, ace mari şi ciucuri; la care se adaugă frecvent o centură de piele, din cînepă sau chiar împletită din paie - aşezată în jurul şalelor. De altfel par să aibă oarecare predilecţie pentru paiele împletite şi le poartă adesea drept sandale. În privinţa a ceea ce poartă pe cap, ei afectează o anumită libertate: pălării cu boruri răsfrînte, fără calotă sau doar cu o calotă detaşabilă, pusă pe balamale sau cu supapă; în primul caz îşi pun pălăria invers şi o poartă cu borul în sus, ca o tocă Academică, obicei a cărui semnificaţie este necunoscută.

Numele de Sărmani Robi sau Sclavi pare să indice o origine slavă, poloneză sau rusească; dar, pe de altă parte, esenţa intimă şi spiritul Superstiţiilor lor manifestă mai curînd un caracter Teutonic sau Druidic. Ar putea fi consideraţi drept adoratori ai Herthei sau ai Pămîntului[227] : pentru că ei îi sapă şi-i lucrează tot timpul cu dragoste sînul; sau, închişi în Oratoriile lor particulare, meditează asupra Pămîntului şi manipulează substanţele extrase din el, ararcori privind în sus spre Candelele Cereşti şi chiar şi atunci cu o relativă indiferenţă. Pe de altă parte, ca şi Druizii, ei trăiesc în locuinţe întunecoase; adesea chiar spărgîndu-şi geamurile de sticlă, acolo unde dau peste aşa ceva, şi astupînd ferestrele cu fişii de stofă sau alte materiale opace, pînă cînd obscuritatea este repusă în drepturi. În sfîrşit, ca toţi partizanii Adorării Naturii, sînt capabili de explozii de entuziasm frizează ferocitatea; şi adeseori ard oameni de vii, dacă nu îngrămădindu-i sub idoli împletiţi din nuiele, atunci în colibe clădite din brazde de iarbă.

În ce priveşte alimentaţia, ei îşi au de asemena regulile lor. Toţi Robii sărmani sînt Rizofagi (sau Mîncători-de-Rădăcini); cîţiva sînt Ihtiofagi şi mănîncă Heringi Săraci: se abţin de la orice altă hrană de natură animală; cu excepţia, poate datorită vreunei ciudate rămăşiţe inversate de simţămînt Brahman, - animalelor care mor de

227) În limba engleză, *Earth*.

moarte naturală. Hrana lor universală o constituie rădăcina numită Cartof, dar numai coaptă la flacără; şi, în general, fără nici un fel de condimente sau de mirodenii, cu excepţia unui condiment necunoscut numit *Limbă*, al cărui sens am încercat zadarnic să-l descîlcesc; deoarece alimentul *Cartofi-cu-Limbă*[228] nu apare, cel puţin, cu o descriere specifică şi exactă, în nici o Carte de Bucate europeană. În privinţa băuturilor, ei folosesc, ca o contrabalansare aproape epigramatică a gustului, Laptele, care este cea mai inofensivă dintre băuturi, şi *Whisky-ul irlandez*, care este cel mai agresiv. Am gustat din acesta din urmă, ca şi din *Ginul* englezesc şi din *Whisky*-ul scoţian, licori analoage folosite de Sectă în ţinuturile acelea: conţine evident alcool, în cel mai înalt grad de concentraţie, chiar dacă mascat de uleiuri aromatice picante; sînt, în general, cea mai corosivă substanţă pe care am cunoscut-o vreodată, o veritabilă şi perfectă armă de foc. Se spune că Whisky-ul irlandez constituie o rechiziţă indispensabilă şi este consumat în mari cantităţi în toate Ceremoniile lor Religioase.

Un Călător irlandez, probabil de o veridicitate normală, care se prezintă sub numele, lipsit de sens pentru mine, de *Defunctul John Bernard*, ne oferă următoarea imagine a unei locuinţe ai cărei locatari, deşi acest lucru nu este precizat în mod expres, par să aparţină acestei Credinţe. Astfel că cititorii mei germani pot contempla un Sărman Rob irlandez ca şi cum l-ar vedea cu proprii lor ochi; ba chiar să se uite la el în timp ce acesta stă la masă. Mai mult, în atît-de-preţioasa foaie de maculatură menţionată mai sus am găsit o schiţă corespunzătoare unei Gospodării de Filfizon pictată de acelaşi Mistagog Filfizonic sau Teogonist: lumea trebuie să o privească atent şi pe aceasta, ca element de contrabalansare şi contrast.

În primul rînd, deci, în privinţa Sărmanului Sclav, care pare să fi fost un fel de Hangiu, citez din original:

[228]) Aluzie la faptul că pe vremea aceea sarea era foarte scumpă, aşa că se recomanda muierea cartofului în sare şi nu presărarea sării pe el.

Gospodăria sărmanului sclav

„Mobilierul acestui Caravanserai constă dintr-o Oală mare de fier, două Mese de stejar, două Bănci, două Scaune şi un Ulcior cu Whisky irlandez. Deasupra se afla o Mansardă (la care se ajungea cu o scară), unde dormeau locatarii; iar spaţiul de dedesubt era împărţit de un gard de nuiele în două Apartamente; unul pentru vacă şi pentru porc, celălalt pentru ei şi pentru musafiri. Intrînd în casă, îi vedem pe membrii familiei, unsprezece la număr, luînd cina: tatăl stă în capul mesei, mama în partea opusă, iar copiii pe laturile unei mari scînduri de stejar, scobită în mijloc ca o troacă, ca recipient al conţinutului Oalei lor de Cartofi. La distanţe egale sînt nişte scobituri mici pentru Sare; pe masă se mai află un castron cu Lapte: carne, pîine, cuţite şi farfurii, de toate aceste obiecte de lux ei nu au nevoie". Ne mai spune Călătorul că Sărmanul Sclav era lat în spate, avea sprîncene negre, era înzestrat cu o mare forţă fizică, iar gura îi era pînă la urechi. Soţia lui era o femeie arsă de soare, dar cu trăsături frumoase; iar micuţii, goi şi dolofani, înfulecau ca nişte lupi. Nici o aluzie sau observaţie cu privire la doctrinele sau preceptele lor Filosofice sau Religioase.

Iar acum, în al doilea rînd, despre Gospodăria Filfizonului; în care locuieşte însuşi Mistagogul şi inspiratul Slujitor al Penei atît de des menţionat:

Gospodăria filfizonului

„Un Cabinet-de-Toaletă splendid mobilat; draperii violete, scaune şi divanuri în aceeaşi nuanţă. Două Oglinzi înalte plasate de o parte şi de cealaltă a unei mese, pe care se află obiectele luxoase necesare Toaletei. Cîteva Sticluţe de Parfum, aranjate într-un fel anume, pe o masă mai mică de sidef; în partea opusă se află recipientele destinate Abluţiunilor cu încrustaţii bogate din argint

mat. Un şifonier Buhl[229] în partea stîngă; ale cărui uşi întredeschise etalează o mare diversitate de Haine; Pantofi de o măsură deosebit de mică monopolizează rafturile de jos. În faţa şifonierului, o uşă pe jumătate deschisă lasă să se întrevadă o Sală de Baie. Uşi batante în fundal".

Intră Autorul - Teogonistul nostru în persoană - „servil precedat de un Valet franţuz în Jachetă de mătase albă şi Şorţ de batist".

Astfel sînt cele două Secte care, în momentul de faţă, împart cea mai instabilă parte a Poporului britanic; şi agită această veşnic tulburată ţară. Pentru ochiul Observatorului politic, relaţiile lor reciproce, pline de elemente de discordie şi ostilitate, sînt departe de a fi liniştitoare. Aceste două categorii fundamentale ale Adorării Filfizonice a Eului sau Adorării Demonilor şi cea a Sărmanilor Sclavi sau Adorării Salahorice a Pămîntului, sau orice altceva va fi fiind Salahorismul „sta, se manifestă într-adevăr prin forme izolate şi neglijabile: cu toate acestea, prin rădăcinile şi ramificaţiile lor subterane, ele se extind în întreaga structură a Societăţii şi acţionează neobosit în adîncurile secrete ale Existenţei naţionale engleze; străduindu-se să o despartă şi să o izoleze în două mase contradictorii şi care să nu comunice între ele.

Ca număr şi chiar ca forţă individuală, se pare că Sărmanii Robi sau Salahorii cresc din oră-n oră. Dimpotrivă, Secta Filfizonilor este prin natura sa menită să-şi facă prozeliţi; dar se laudă cu marile ei resurse ereditare şi domină prin unitate; în timp ce Salahorii, dezbinaţi în numeroase categorii şi partide, nu au încă un punct comun; sau cel mult cooperează doar prin intermediul unor afilieri în parte secrete. Dacă ar fi să se adune într-o *Comunitate a Salahorilor*, aşa cum există deja o Comunitate a Sfinţilor, cele mai stranii efecte ar decurge din acest fapt! Filfizonismul se preface deocamdată că dispreţuieşte Salahorismul; dar poate că momentul crucial, cînd se va vedea practic care din ele se cuvine să fie distreţuit şi care admirat, nu este atît de departe.

[229]) De la numele lui Charles André Boulle (1642-1732), care a lansat moda mobilelor incrustate cu motive din baga, argint, alamă etc.

Mie mi se pare probabil ca ambele Secte să-şi împartă într-o zi Anglia între ele, fiecare recrutîndu-şi membrii din categoriile intermediare, pînă cînd nu va mai rămîne nimeni care să se alăture fie uneia dintre tabere, fie celeilalte. Aceşti Maniheişti Filfizonici, cu armata lor de Creştini filfizonanţi vor forma cîndva o corporaţie: Salahorii, adunînd în jurul lor pe oricine este Salahorist, indiferent că este Creştin sau Păgîn Necredincios; înghesuind în masa lor generală şi tot soiul de Utilitarişti, Radicali, Proprietari de Vatră[230] refractari şi aşa mai departe, vor forma o altă corporaţie. Aş putea asemui Dandismul şi Salahorismul cu două vîrtejuri clocotitoare, fără fund care au ţîşnit la suprafaţă în puncte opuse ale pămîntului ferm: deocamdată par doar puţuri fără astîmpăr, bolborosind tumultuos, pe care arta omului ar putea să le acopere; dar observaţi-le cu atenţie, diametrul lor se măreşte pe zi ce trece: sînt ca nişte Conuri scobite care urcă clocotind din Adîncul nesfîrşit, peste care pămîntul vostru ferm nu este decît o crustă sau o pojghiţă subţire! Astfel încît pămîntul intermediar se fărîmă în fiecare zi, în fiecare zi se extinde imperiul celor două Buchan-Buller[231] ; astfel încît acum nu le mai separă decît un picior[232], o biată peliculă de Pămînt; care va fi în curînd şi ea străpunsă; şi atunci vom avea parte de un veritabil Infern al Apelor, mai mare ca Potopul lui Noe!

Sau aş putea mai bine să le numesc două Maşini Electrice nelimitate şi cu adevărat unice (puse în funcţiune de „Maşinăria Societăţii"), cu baterii încărcate cu energie electrică de valoare opusă; Salahorismul este Negativul, iar Filfizonismul este Pozitivul: unul atrage permanent spre el şi îşi însuşeşte toată Electricitatea Pozitivă a naţiunii (adică Banii) celălalt este la fel de ocupat cu Electricitatea Negativă (adică Foamea), care este la fel de puternică. Pînă acum nu aţi văzut decît cîteva scîntei, nu aţi auzit decît cîteva trosnete parţiale şi trecătoare: dar aşteptaţi un pic, pînă cînd întreaga naţiune va fi saturată cu electricitate; pînă cînd întreaga voastră Electricitate vitală, pînă acum inofensiv Neutră, va fi tăiată în două părţi izolate,

[230]) *Potwalloper*, persoană considerată proprietar in virtutea faptului că posedă o vatră şi avînd deci drept de vot.

[231]) Vîrtejuri celebre situate în apropiere de oraşul scoţian Aberdeen.

[232]) *Foot*, unitate de măsură egală cu 30,48 cm.

una Pozitivă, alta Negativă (de Bani şi de Foame); şi va fi îmbuteliată în două Baterii Universale! Mişcarea degetului unui copil le pune în contact; şi atunci... atunci Ce? Atunci Pămîntul se va transforma pur şi simplu în fum impalpabil sub lovitura acestui Trăsnet de Judecată de Apoi; Soarele scapă una din Planetele sale în Spaţiu, şi drept urmare nu vor mai fi eclipse de Lună. Sau, şi mai bine, aş putea să le compar cu..."

Gata! Ajunge cu atîtea asemănări şi similitudini; la drept vorbind este greu de stabilit dacă Teufelsdröckh sau noi înşine păcătuim mai mult prin acest exces.

L-am învinuit de multe ori pentru obiceiul lui de a alambica şi supra-rafina totul; ne-am familiarizat de mult cu tendinţa lui spre Misticism şi Religiozitate, care îl face încă să simtă în toate mirosul de tămîie al Religiei; dar poate că niciodată pînă acum nu i-au înceţoşat şi distorsionat aceste sulemeneli-dătătoare-de-orbire viziunea - de altfel deosebit de penetrantă - atît de mult ca în acest capitol despre *Corporaţia Filfizonilor!* Dar poate că e o satiră intenţionată; poate că Profesorul şi Vizionarul nu este chiar atît de miop pe cît se preface! În cazul unui muritor de rînd am fi dat un hotărît răspuns afirmativ; dar la Teufelsdröckh pluteşte întotdeauna o umbră de îndoială. Oricum, dacă satira a fost realmente intenţionată, cazul se prezintă ceva mai bine. Căci nu vor lipsi cei care vor aclama: Profesorul vostru ne ia drept neghiobi? Ironia lui s-a întrecut pe ea însăşi; putem vedea prin ea, ba chiar şi prin el.

XI. CROITORI

Am insistat, totuşi, suficient asupra primei noastre Deducţii Practice din Filosofia Veşmintelor, cea referitoare la Filfizoni; şi am ajuns acum la cea de a doua, cea referitoare la Croitori. În privinţa acestora din urmă părerea noastră, din fericire, coincide destul de mult cu cea a lui Teufelsdröckh însuşi, aşa cum este ea exprimată în pagina finală a Volumului său, căreia îi facem deci cu plăcere loc aici. Să-l lăsăm să-şi spună în felul lui ultimele cuvinte:

„Mai mult de un secol", spune el, „trebuie să treacă, iar sîngeroasa luptă a Libertăţii trebuie dusă încă, cei mai nobili pierind în avangardă, tronurile fiind răsturnate deasupra altarelor precum Pelion pe Ossa[233], Molohul Nedreptăţii va face încă victime, iar Mihail al Dreptăţii va face încă martiri înainte ca adevăratele lor prerogative umane să le fie recunoscute Croitorilor, şi această ultimă rană a suferinţei Umanităţii să se închidă.

Dacă ceva din istoria orbirii lumii ar putea să ne surprindă, aici am putea într-adevăr să ne oprim şi să ne minunăm. O anumită idee a trecut graniţa şi s-a fixat într-o eroare cu rădăcini foarte vast ramificate, potrivit căreia Croitorii constituie o specie Fiziologică distinctă, că ei nu sînt Oameni, ci Părţi fracţionare de Om. A-i spune cuiva că e un *Schneider* (Tăietor de Stofă, Croitor) nu înseamnă, în Societatea noastră dislocată, legată la ochi şi cu adevărat într-o situaţie delirantă, totuna cu a provoca în el o teribilă şi implacabilă duşmănie? Epitetul *schneider-mässig* (croitor ce eşti) marchează un grad de laşitate pe care nici un alt epitet nu-l exprimă; folosim în Cărţile noastre de Medicină termenul de *Melancolie Croitorească*

[233]) Munţi din Thesallia (Nord-Estul Greciei); conform mitologiei greceşti, Titanii i-au pus unul peste altul şi amîndoi peste Olymp, încercînd să-i atace pe zeii din ceruri.

cu un sens mai jignitor decît orice formă de Lepră; şi fabulăm nu ştiu pe ce temei că ea se datorează consumului excesiv de Varză. La ce bun să vorbesc despre Hans Sachs[234] (el însuşi Pantofar, adică un fel de Croitor-în-Piele), cu a lui *Schneider mit dem Panier?*[235] Sau despre Shakespeare, cu a sa *Îmblînzire a Scorpiei* sau alte piese? Nu a înregistrat oare istoria scena cînd Regina Elisabeta a Angliei, primind o delegaţie formată din Optsprezece Croitori, li s-a adresat cu un „Bună dimineaţa, spun ambilor gentilomi!"?[236]. Nu se lăuda aceeaşi zgripţuroaică cu faptul că are un Regiment de Cavalerie, în care nici calul, nici omul nu pot fi atinşi - adică de Croitori Călare pe Iepe?[237] Aşa că falsitatea este luată pretutindeni drept lucru garantat şi se acţionează pe baza ei, ca şi cum ar fi un fapt indisputabil.

Cu toate acestea, este oare nevoie să mă adresez vreunui Filolog ca să aflu dacă faptul acesta este disputabil sau nu? Nu pare cel puţin probabil că, sub Haine, Croitorul are oase şi viscere, precum şi alţi muşchi în afara muşchiului croitor?[238] Ce funcţie a bărbăţiei se presupune că nu exercită Croitorul? Nu poate el să fie arestat pentru neplata datoriilor? Nu este el un animal plătitor-de-impozite în majoritatea ţărilor?

Nici unul din cititorii acestui Volum nu se poate îndoi asupra convingerii mele. Mai mult, dacă fructul acestor lungi perioade de veghe şi al unor Cercetări aproape supranaturale va să nu se piardă cu totul, lumea se va fi apropiat de un Adevăr superior; iar doctrina pe care Swift, cu un ascuţit simţ al previziunii a anticipat-o confuz va fi pusă în plină lumină: aceea conform căreia Croitorul nu numai că este Om, dar are şi ceva de Creator sau Divinitate. S-a spus despre Franklin că „a smuls Cerului Fulgerul şi Regilor Sceptrul", dar aş întreba care este mai mare, cel care smulge sau cel care împrumută altora? Căci, lăsînd la o parte cazurile individuale şi

[234]) Maestru cîntăreţ (1494-1576); vezi opera lui Wagner.

[235]) *Croitorul cu paner*, o operă mai puţin cunoscută a lui Hans Sachs.

[236]) Conform unei vechi zicale englezeşti, e nevoie de 9 croitori ca să faci un om.

[237]) Joc de cuvinte bazat pe faptul că *mare* (iapă) are şi sensul de „potenţă" („*the two-legged mare*" - iapa cu două picioare).

[238]) Muşchi care străbate oblic coapsa de la şold la genunchi

văzînd cum un Om este recreat de către Croitor, transformat într-un Nobil şi înveşmîntat nu numai în Lînă, ci şi în Demnitate şi într-o Autoritate Mistică, nu este însăşi ţesătura frumoasă a Societăţii, cu toate mantiile regale şi etolele ei pontificale, prin care, de la stadiul de goliciune şi dispersare, sîntem organizaţi în Forme de Guvernămînt, naţiuni şi într-o întreagă Omenire cooperantă - creaţia Croitorului şi numai a lui, aşa cum cu argumente incontestabile s-a evidenţiat aici atît de des? Ce altceva sînt şi toţi Poeţii şi Profesorii de morală decît un fel de Croitori Metaforici? În legătură cu care ilustră Corporaţie, cel mai mare Membru în viaţă al ei[239] ne-a întrebat triumfător: „Luaţi-o cum vreţi, dar cine altul decît Poetul a plămădit Zei pentru oameni; şi i-a adus printre noi; şi ne-a înălţat pînă la ei?"

Şi el este cel pe care, în timp ce stă abătut pe Tejgheaua lui dură, lumea îl tratează în mod insolent ca fiind a noua parte dintr-un om! Sus capul, tu, cel atît de jignit, priveşte sus cu ochiul radiind de speranţă şi de presentimentul profetic al venirii unor vremuri nobile şi mai bune. Prea multă vreme ai stat acolo, cu picioarele încrucişate, anchilozîndu-ţi gleznele, ca un Anahoret sfînt sau un Fachir Catolic, făcînd penitenţe, atrăgînd asupra ta cele mai alese binecuvîntări ale Cerului, pentru o lume care se îndoapă pe spinarea ta. Nu-ţi pierde speranţa! Şuviţe de albastru se iţesc deja printre norii noştri, umbra groasă a Ignoranţei se risipeşte şi se luminează curînd de Zi. Omenirea îşi va plăti cu dobîndă lung-acumulata ei datorie: Anahoretul pe spinarea căruia s-a îndopat ea va fi adorat; Fracţia nu numai că va deveni Număr Întreg, ci Pătratul şi Cubul acestuia. Lumea va recunoaşte cu uimire că nimeni altcineva decît Croitorul este Hierofantul[240] şi Ierarhul, ba chiar Dumnezeul ei.

În timp ce mă aflam în Geamia Sfînta Sofia şi mă uitam le cei Douăzeci-şi-Patru de Croitori cosînd şi brodînd Stofa aceea bogată pe care Sultanul o trimite anual la Kaaba de la Mecca[241], m-am gîndit în sinea mea: Cîte alte lucruri Contrare Sfinţeniei nu au fost

[239]) Probabil referire la Goethe.

[240]) În Grecia Antică, persoană care explică misterele sacre, mai ales pe cele Eleuziene.

[241]) Clădire cubică din Mecca în care este păstrată cu sfinţenie piatra neagră presupusă a fi fost dată lui Abraham de îngerul Gabriel.

transformate de către Arta ta înveşmîntătoare sfinte, pe lîngă această Bucată Arabă de Bazalt Negru!

Şi mai emoţionant a fost atunci cînd, dînd colţul unei străzi din Oraşul scoţian Edinburgh, am dat peste un Afiş pe care era scris că un cutărică a fost „Furnizorul de Pantaloni Scurţi al Majestăţii Sale"; lîngă Afiş era pictată Efigia unei Perechi de Pantaloni Scurţi de Piele, cu aceste memorabile cuvinte între genunchi: SIC ITUR AD ASTRA[242]. Nu era oare aceasta expresia martiriului unui Croitor întemniţat literalmente şi legat în lanţuri, suspinînd şi tînjind la eliberare şi invocînd o zi mai bună? O zi a dreptăţii, cînd valoarea Pantalonilor Scurţi va fi dezvăluită omului, iar Foarfecii vor deveni pe veci obiect de veneraţie.

Şi poate, dacă-mi permiteţi s-o spun, apelul lui nu a fost cu totul zadarnic. Tocmai în acest moment înălţător, cînd sufletul, sfîşiat cum era şi zburînd singuratic este deschis influenţei inspiratoare, am conceput pentru prima oară această Carte despre Haine: cea mai mare lucrare pe care sper s-o scriu vreodată; care, după îndelungi întîrzieri, mi-a ocupat deja şi-mi va ocupa încă o parte atît de mare din Viaţă; şi a cărei Primă şi mai simplă Parte îşi poate găsi aici concluziile".

[242]) Aşa se ajunge la stele.

XII. RĂMAS BUN

Ne-am străduit deci să alegem cele mai extra Prune din Enorma şi amorfa Budincă de Prune, semănînd mai mult cu un Drob scoţian, pe care Herr Teufeldsröckh a plămădit-o pentru semenii lui muritori şi să le prezentăm una cîte una pe o tavă specială. O iniţiativă laborioasă pentru care nu ni se va mulţumi poate niciodată; în care ceva aducînd a speranţă ne-a înveselit din cînd în cînd, totuşi, şi de care putem acum să ne spălăm pe mîini nu fără o oarecare satisfacţie. Dacă prin asta, cu toate că într-o manieră grosieră, cîteva înghiţituri de hrană spirituală s-au adăugat la raţia sărăcăcioasă a iubitei noastre lumi britanice - ce recompensă mai nobilă şi-ar putea dori Editorul? Dacă însă se dovedeşte a fi invers, de ce-ar protesta? În fond, nu a fost oare o Sarcină pe care Destinul i-o menise oricum; şi din moment ce acum şi-a îndeplinit-o, nu-şi vede el, în general, Ziua-de-Lucru mai uşoară şi mai scurtă?

Pare imposibil să ne despărţim de Profesorul Teufelsdröckh fără un sentiment amalgamat de uimire, recunoştinţă şi dezaprobare. Cine nu ar regreta că talente ca ale lui, care l-ar fi putut duce în sferele cele mai înalte ale Filosofiei şi chiar ale Artei, au fost consacrate în aşa măsură scotocirii prin camere pline de vechituri; mai mult, prea adesecori consacrate scormănirii prin rigole şi avînd drept unic rezultat găsirea unor inele sau a unor coliere de diamante pierdute? Regretul este inevitabil; totuşi, la ce bun să ne pierdem timpul cu critica? Încercarea Criticii britanice de a-l vindeca de vehementele lui stări de spirit ar fi sortită eşecului: i-ar fi suficient, dacă ar fi în stare, cu spirit de vigilenţă, să împiedice răspîndirea unei asemenea tendinţe printre noi. La ce s-ar ajunge dacă acest stil amalgamat, încîlcit şi hiper-metaforic, ca să nu mai vorbim de maniera sa de a gîndi, s-ar generaliza printre Oamenii de Litere! Ceea ce s-ar putea totuşi foarte bine să se întîmple. Nu şi-a pierdut

oare însuşi Editorul ceva din puritatea exprimării şi gîndirii în limba engleză cît timp a studiat şi a interpretat germana lui Teufelsdröckh? Exact cum vîrtejul mai mic este absorbit de unul mai mare şi obligat să-i urmeze cursul, tot astfel mintea mai slabă, în cazul de faţă, este forţată să devină parte a uneia mai puternice şi, ca şi aceasta din urmă, să vadă totul din unghiul figurat - obicei a cărui eradicare necesită timp şi eforturi susţinute.

Totuşi, oricît de năbădăios ar părea Profesorul nostru, există oare vreun cititor care să se despartă de el declarîndu-i deschis război? Să mărturisim că există în acest om dezlănţuit, care a suferit atîta şi a fost atît de rănit ceva care ne ataşează de el. Să sperăm şi să credem că atitudinea sa este aceea a unui om care i-a spus Ispitei: Pici! Iar Diletantismului: Nu ai ce căuta aici! Şi Adevărului: Să-mi fii tot şi toate! Un om care l-a sfidat bărbăteşte şi în faţă pe „Prinţul-Timpului" sau pe Diavol; şi poate încă şi mai mult, precum Hannibal, s-a dedicat acestei lupte chiar de la naştere, iar acum e decis să o ducă mai departe, cu ghearele şi cu dinţii, în orice loc sau timp. Un soldat dedicat unei asemenea cauze, chiar dacă ar fi un voluntar polonez înarmat doar cu o Coasă, este întotdeauna binevenit.

Şi, totuşi, ne obsedează aceeaşi întrebare: Cum se face că un om înzestrat cu o capacitate de introspecţie atît de penetrantă, nelipsit de un simţ ascuţit al proprietăţii, care avea de comunicat Idei atît de mărcţe, să se decidă să o facă într-o manieră frizînd atît de mult absurdul? Întrebarea la care Profesorul ar fi mult mai indicat decît Editorul să dea un răspuns satisfăcător. Presupunem că a fost uneori vorba de Necesitate sau de Alegere. Pare de neconceput ca într-o Viaţă ca aceea a Profesorului nostru, în care atîtea haruri Naturale n-au fost folosite şi s-au irosit în Practică, cel Literar să nu fi fost pus aşa cum se cuvine la treabă; ca, străduindu-se cu vehemenţa lui caracteristică să zugrăvească cutare sau cutare Imagine, fără să reuşească vreodată, să-şi fi aruncat disperat multicolora cîrpă de şters pensonul pe pînză, încercînd să picteze trecătoarea Spumă! În ciuda calmului său aparent, Teufelsdröckh era, poate, destul de exasperat ca să facă asta.

Ne hazardăm, chiar dacă certitudinea este mult mai mică, să expunem o a doua presupunere. Aceea că Teufelsdröckh cunoştea o

nuanţă a sentimentului universal, a dorinţei de a-şi face prozeliţi. Ne-am oprit de atîtea ori, nesiguri dacă la baza unei firi atît de enigmatice se află într-adevăr Stoicismul şi Disperarea sau Dragostea şi Speranţa pur şi simplu nu reuşeau să se întrupeze în cele dintîi! În plus, sînt remarcabile aceste cuvinte ale lui: „Este oare Prietenia realizabilă? Doar în devoţiunea reciprocă faţă de Dumnezeu şi Adevăr: altfel este imposibilă; cu excepţia situaţiei de Neutralitate Armată sau de Ligă Comercială perfidă. Veşnică slavă Cerului, un om îşi este suficient lui însuşi; dar zece oameni, legaţi prin Dragoste, ar putea face ceea ce zece mii de oameni n-ar reuşi. Nesfîrşită este capacitatea omului de a-l ajuta pe semenul său". În legătură cu care cuvinte meditaţi asupra celor de mai jos: „Ne aflăm în plină Noapte a Lumii şi mai este pînă să se lumineze de Zi: rătăcim prin pîlpîirea ruinelor fumegînde, iar Soarele şi Stelele Cerului par eclipsate pentru cine ştie cîtă vreme; şi două Fantome imense, IPOCRIZIA şi ATEISMUL, şi Ciuma care este SENZUALITATEA, străbat Pămîntul şi pretind că sînt stăpînii lui: Adormiţii pentru care Existenţa este un Vis uşor se simt la largul lor".

Dar ce ne facem cu Cei ce Veghează şi care descoperă îngroziţi că aceasta este Realitatea? N-ar trebui oare aceştia să se unească; din moment ce chiar un Spectru autentic nu poate fi văzut de Doi dintre ei în acelaşi timp? În care caz, acest enorm Tratat despre Veşminte ar fi un uriaş Cazan cu Smoală sub care Teufelsdröckh a aprins focul din turnul său de veghe pentru ca flăcările să străbată Noaptea în lung şi-n lat şi pentru ca multe spirite neconsolate şi rătăcitoare să fie călăuzite de ele către sînul primitor al unui Frate! Aşa cum am mai spus-o, în ciuda Indiferenţei lui nocive, cine ştie ce Speranţe nebuneşti sălăşuiau în omul acesta?

Există totuşi un fapt care trebuie să fie afirmat aici, care contravine presupunerii noastre; căci, într-adevăr, dacă Teufelsdröckh ar fi la fel ca şi ceilalţi oameni, ar putea să o răstoarne. Cu alte cuvinte, în timp ce Farul strălucea cu putere maximă, Paznicul lui a dat bir cu fugiţii; astfel încît nici un pelerin nu-l poate întreba: Hei, Paznicule, ce-i cu Noaptea asta? Trebuie să vă aducem la cunoştinţă că Profesorul Teufelsdröckh nu se mai arată pe uliţele Weissnichtwo-ului, că se pare să se fi pierdut iar în spaţiu! Cu puţin

timp în urmă, Consilierul Aulic Heuschrecke ne-a blagoslovit cu încă o epistolă: în care se vorbeşte mult despre „Institutul Populaţiei"; sînt repetate laudele la adresa Documentelor din Pungile de Hîrtie, de natura hieroglifică a cărora Consilierul nostru Aulic pare nici acum să nu-şi dea seama; şi în care, în sfîrşit, ni se comunică pentru prima oară un lucru extrem de straniu, în următorul paragraf:

„*Ew. Wohlgeboren*[243] va fi aflat din Tipăriturile publice cu cîtă nelinişte afectuoasă şi deocamdată lipsită de rezultate priveşte întregul Weissnichtwo dispariţia Înţeleptului său. Fie ca vocea unită a Germaniei să-l determine să se întoarcă; mai mult, poate că am putea clarifica măcar faţă de noi înşine cauza misterioasă a plecării sale! Dar, vai, bătrîna Lieschen este sau se preface că este complet surdă şi nu ştie sau se preface că nu ştie absolut nimic în această privinţă: în Weingasse totul zace în aşteptare, în tăcere şi recluziune; însuşi Consiliul Privat nu ştie deocamdată ce răspuns să dea la această întrebare.

S-a remarcat că, în timp ce ştirea alarmantă privind cele Trei Zile Pariziene zbura din gură-n gură, asurzind toate urechile din Weissnichtwo, nimeni nu putea afirma să-l fi auzit pe Herr Teufelsdröckh, la *Gans*[244] sau în orice altă parte, rostind, timp de o săptămînă, vreo silabă, cu excepţia acestora trei: *Es geht an* (Începe). Puţin timp după aceasta, aşa cum *Ew. Wohlgeboren* ştie, liniştea publică de aici, ca şi de la Berlin, a fost ameninţată de o Răscoală a Croitorilor. N-au lipsit nici Rău-intenţionaţii sau pur şi simplu Alarmiştii disperaţi, care au afirmat că ultimul Capitol din Cartea despre Veşminte este condamnabil. În această criză teribilă, seninătatea Profesorului nostru a fost de nedescris; mai mult, poate că graţie unui umil individ, ceva din aceasta ar putea să se transmită chiar *Rath*-ului (Consiliului) şi să contribuie la eliberarea ţării. În momentul de faţă, Croitorii nu s-au potolit încă.

Nu pot atribui impasul nostru nici unuia dintre aceste incidente: transpare totuşi ceva ca o umbră de suspiciune în privinţa Parisului şi a Politicii sale. De pildă, cînd *Societatea Saint-Simoniană*

[243]) Excelenţa Voastră.

[244]) Giscă.

şi-a trimis aici Propunerile şi cînd toată lumea de la *Gans* a izbucnit într-un hohot de rîs homeric, Înţeleptul nostru n-a scos o vorbă; abia la sfîrşitul celei de a treia seri a catadicsit să spună următoarele: „Şi aici există oameni care au descoperit, nu fără uimire, că Omul este tot Om; şi îi vedeţi deja aplicînd în mod fals acest Adevăr măreţ şi de multă vreme uitat". De atunci, aşa cum a afirmat Directorul Poştei, după ce a făcut cercetări, au existat cel puţin o Scrisoare şi un Răspuns la ea între Domnii Bazard-Enfantin[245] şi însuşi Profesorul nostru; al căror conţinut poate fi doar presupus. În a cincea noapte care s-a scurs după aceasta a fost văzut pentru ultima oară!

A fost oare acest om nepreţuit, atît de urît de majoritatea Sectelor ostile ce zguduie Era noastră, răpit de cîţiva din emisarii acestora; sau s-a dus de bunăvoie la cartierul lor general ca să discute cu ei şi să-i înfrunte? Avem motive, cel puţin de natură negativă, să credem că Dispărutul este încă în viaţă; inimile noastre văduvite ne şoptesc şi că ne va da el însuşi un semn de viaţă nu peste multă vreme. Altminteri va trebui ca arhivele lui să fie neapărat deschise într-o zi de către Autorităţi; unde se crede că multe se vor găsi, poate chiar şi *Palingenezia* ".[246]

Atît în privinţa Consilierului Aulic; care, conform obiceiului său, dispare şi el ca un Ignis Fatuus[247], făcînd ca întunericul să fie şi mai întunecat.

Istoria publică a lui Teufelsdröckh nu s-a terminat, deci, sau se rezumă doar la un text plat, deloc romantic; mai mult, poate că cea mai bună parte a ei abia începe? Ne aflăm pe tărîmul unor presupuneri, unde substanţa se topeşte în umbră şi nu le poţi distinge una de alta. Fie ca Timpul, care rezolvă sau suprimă toate problemele, să arunce o lumină veselă şi asupra acestui aspect! Părerea noastră personală, care este acum aproape certitudine, este că, la adăpostul celui mai liniştit incognito, dar nu cu scopul de a rămîne inactiv, Teufelsdröckh se află de fapt la Londra!

[245]) Bazarder - a vinde de urgenţă şi ieftin (fr.)

[246]) Vezi nota 184.

[247]) Fulger smintit (lat.)

Editorul actual poate, totuşi, cu o bucurie divină a celui suprasolicitat şi care pică de somn, să-şi lase pana jos. El ştie prea bine, dacă este dat ca mărturia unui om să aibă o oarecare greutate, că şi pentru nenumăraţii cititori britanici acesta este un final satisfăcător; că nenumăraţii cititori britanici n-au văzut în el, în răstimpul ultimelor luni[248] decît un intrus incomod care le-a perturbat felul de a gîndi şi digestia; şi au arătat acest lucru nu fără o oarecare iritare, ba chiar şi prin invective rostite în gura mare. Pentru care, ca şi pentru alte semne de bunăvoinţă, oare n-ar trebui ca Editorul să le mulţumească Puterilor Divine? Fiecăruia şi tuturora, oh, cititori iritaţi, el, cu braţele întinse şi inima deschisă, vă adresează un călduros rămas bun. Ca şi ţie, miraculoasă Entitate, care-ţi spui YORKE şi OLIVER şi care, cu vivacitatea şi genialitatea ta, cu nebunia şi compasiunea ta atît de irlandeze şi cu mireasmă învăluitoare de *punch*, faci lucruri atît de ciudate; cît timp vei putea, ai *grijă* de tine! În decursul Eternităţii, nu am petrecut cîteva luni din Călătoria Vieţii noastre, văzîndu-ne din vreme-n vreme unul pe celălalt; n-am avut o existenţă comună, chiar dacă ne-am certat mereu?

[248]) *Sartor Resartus*, refuzată de editori, a apărut mai întîi în *Fraser's Magazine*, în 1833 şi 1834.

MĂRTURIILE AUTORILOR

Această controversată Cărticică a fost fără îndoială scrisă în singurătatea munţilor, în anul 1831; dar, datorită unor piedici naturale şi accidentale, nu a putut, timp de şapte ani, să apară în Anglia sub formă de Volum; şi a trebuit în cele din urmă să se desfacă în bucăţi şi să se mulţumească să continuie lupta, fragment după fragment, într-o *Revistă* curajoasă care s-a oferit să o publice. Drept pentru care, acum, le pun anumitor cititori amatori de lecturi uşoare şi mi-o pun şi mie, deşi am întors-o pe toate părţile, această lipsită de importanţă, dar iritantă în timp întrebare: Care este adevărata istorie şi care este adevărata cronologie a acestei cărţi, dacă nu fără soluţie, cel puţin învăluită într-o ceaţă foarte deasă?

În fruntea primei Ediţii englezeşti din anul 1838, căreia una sau două Ediţii americane îi deschiseseră calea, au fost plasate cu un oarecare dispreţ, sub titlul *Mărturii ale autorilor*, cîteva fragmente de documente reale, care, revăzute acum, par să pună problema într-o lumină clară şi într-o succesiune logică; şi pe care le retipăresc aici aşa cum se prezintă ele, ca să-l scutesc pe cititor de piedici şi de presupuneri hazardate (Nota Autorului - 1868).

I. OAMENII DISTINŞI, RECENZENŢII LIBRARULUI

Recenzentul către Librar : „Autorul lui *Teufelsdröckh* este un om de talent; opera lui etalează ici şi colo o oarecare bogăţie de gîndire şi exprimare, precum şi o fantezie şi cunoştinţe considerabile. Ca *jeu d'esprit* de acest fel, este prea lungă; ar fi fost mai potrivită

sub forma unui eseu sau a unui articol decît sub formă de volum. Autorul nu prea are tact; spiritele lui sînt adesea greoaie; şi ne amintesc de Baronul acela neamţ care avea obiceiul să sară pe mese, iar cînd era întrebat de ce face asta, răspundea că învaţă să aibă haz. *Este* lucrarea aceasta o traducere?"

Librarul către Editor : „Permiteţi-mi să vă spun că un astfel de scriitor nu are nevoie decît de ceva mai mult tact ca să scrie o operă care să fie atît populară cît şi bună la ceva. De îndată ce ne-aţi dat permisiunea, am trimis *MS.* dumneavoastră unui domn din înalta clasă a oamenilor de litere, care este şi un savant eminent în ce priveşte limba germană; vă trimitem alăturat opinia sa, care, puteţi fi sigur, este corectă; şi avem o prea bună părere despre gusturile dumneavoastră alese pentru a..." *&c. &c. - MS. (penes nos)*[249], *Londra, 17 septembrie 1831* .

II. CRITICA SOARELUI

„Fraser's Magazine este ca de obicei excelentă şi..." &c. *„Sartor Resartus*" este ceea ce bătrînul Dennis[250] considera a fi „o grămadă de nonsensuri făcute cocoloş", amestecate, totuşi, ici şi colo, cu pasaje remarcabile de gîndire şi vigoare poetică surprinzătoare. Dar ce vrea să spună scriitorul prin „botez de foc Bafometic"? De ce nu-şi poate lăsa la o parte pedanteria şi să scrie în aşa manieră încît să se facă înţeles de toată lumea? Citām sub formă de curiozitate o propoziţie din *Sartor Resartus* ; care poate fi citită fie de la coadă la cap, fie de la cap la coadă, pentru că este la fel de inteligibilă în ambele cazuri. De fapt, începînd de la coadă şi înaintînd înapoi spre cap credem noi că cititorul ar avea cea mai mare şansă să-i pătrundă sensul: „Acest suflet pe care focul tocmai l-a botezat, atît de multă vreme răvăşit şi sfîşiat de trăsnete, îşi simte aici propria-i libertate; sentiment care este Botezul său Bafometic; a cucerit astfel prin luptă citadela întregului său regat şi o va menţine inexpugnabilă; în afara

[249]) Scris de mîna noastră (lat.)

[250]) Denis Diderot (1713-1784), enciclopedist şi filosof francez iluminist

cărcia domeniile rămase vor fi fără îndoială, treptat, cucerite şi pacificate, nu fără lupte grele". Iată o..." - *Sun Newspaper*,[251] *1 aprilie 1834*

III. RECENZORI NORD-AMERICANI

...„După o atentă examinare a întregii cărţi, credinţa noastră este că nici o persoană ca Profesorul Teufelsdröckh sau Consilierul Aulic Heuschrecke nu a existat vreodată; că cele şase Pungi-de-Hîrtie cu inscripţiile lor în cerneală chinezească şi conţinut extrem de divers sînt o pură imaginaţie a minţii; că Editorul propriu-zis este singura persoană care a scris vreodată o Filosofie a Veşmintelor; şi că *Sartor Resartus* este singurul tratat apărut pînă acum asupra acestui subiect; pe scurt, că întreaga poveste a originii lucrării din faţa noastră, pe care presupusul Editor ne-o relatează cu atîta gravitate, şi asupra căreia am făcut un scurt rezumat, este, pe şleau spus, o *minciună gogonată*.

Fără să-i plictisim prea mult pe cititorii noştri cu motivele pentru care avem aceste suspiciuni, putem remarca un fapt, anume că absenţa oricăror alte informaţii asupra subiectului, cu excepţia celor incluse în carte, are în sine însăşi un caracter deosebit de semnificativ. Întreaga presă germană, ca şi editura unde se presupune că a fost tipărită lucrarea lui Teufelsdröckh se află sub controlul bizarei Stillschweigen and Co. - Tăcerea şi Compania. Dacă Filosofia Veşmintelor şi autorul ei produc tot atîta senzaţie în întreaga Germanie pe cît se pretinde, cum se face că unicele informaţii pe care le avem asupra acestui fapt pot fi găsite doar în cîteva numere ale unei Reviste lunare publicate la Londra? Cum se face că nici o ştire despre acest subiect nu ne-a parvenit din sursă directă? Noi ne mîndrim aici în Noua Anglie cu faptul că ştim cel puţin la fel de mult despre ceea ce se petrece din punct de vedere literar în bătrînul *Vaterland* german ca şi confraţii noştri din *fast-anchored Isle*[252] ; dar

[251]) Ziarul Soarelui (engl.)

[252]) Nume dat în glumă Marii Britanii (solid ancorata insulă)

nu ştim deocamdată absolut nimic despre „vastul tom, la fel de compact din punct de vedere tipografic cît şi din cel al gîndirii", care formează subiectul acestui pretins comentariu. Apoi, l-am întreba cu respect pe „Editorul propriu-zis" în ce parte a hărţii Germaniei trebuie să căutăm oraşul *Weissnichtwo* - „*Nu-ştiu-unde*" -, unde se presupune că a fost tipărită lucrarea şi că a locuit Autorul ei. A fost norocul nostru că am vizitat cîteva regiuni ale teritoriului german şi am examinat destul de atent, în diferite perioade şi cu diverse scopuri, hărţi ale întregii ţări, dar nu ne amintim deloc de o asemenea localitate. Bănuim că oraşul *Nu-ştiu-unde* ar putea fi numit, cel puţin cu tot atîta îndreptăţire, *Nimeni-nu-ştie-unde* şi că se află în regatul de *Nicăieri*. Ca şi satul *Entepfuhl*[253] - „*Balta-cu-Raţe*" - în care se spune că presupusul Autor al lucrării şi-a petrecut tinereţea, şi *Hinterschlag* - ul[254] unde şi-a făcut studiile, toate acestea sînt în egală măsură străine de geografia noastră. Fără îndoială că există destule Bălţi-cu-Raţe aproape în orice sat din Germania, aşa cum ştie prea bine din proprie experienţă oricine călătoreşte în ţara aceasta; dar un sat anume numit Balta-cu-Raţe este pentru noi o totală *terra incognita* . Numele personajelor sînt la fel de ciudate ca şi cele ale locurilor. Cine se poate stăpîni să nu zîmbească auzind o asemenea alăturare de apelative ca Diogenes Teufelsdröckh? Presupusul purtător al acestei titulaturi stranii este pus să recunoască, în pretinsa lui autobiografie, că „cercetase zadarnic toate cărţile de Heraldică dinăuntrul şi dinafara imperiului german şi tot felul de liste de Subscripţie, fişiere ale Miliţiilor şi alte Cataloage de Nume", dar nu putuse găsi nicăieri „numele Teufelsdröckh, decît desemnîndu-i propria persoană". Sîntem gata să credem acest lucru şi ne îndoim foarte mult că orice părinte Creştin s-ar putea gîndi să-şi condamne fiul să poarte toată viaţa povara unei atît de neplăcute titulaturi. Cel al Consilierului Aulic Heuschrecke[255] - „*Lăcustă*" -, deşi nu este ofensator, are mai curînd aspect de fantezie decît de „tranzacţie echitabilă de afaceri". Acelaşi lucru se poate spune şi despre *Blumine*

[253]) Vezi nota 51

[254]) Idem, nota 67

[255]) Ibidem, nota 4.

- „*Zeiţa Florilor*" -, eroina poveştii de dragoste; ca şi despre toate celelalte personaje.

Pe scurt, părerea noastră personală este, aşa cum am menţionat, că toată povestea corespondenţei cu Germania, a unei Universităţi din *Nimeni-nu-ştie-unde*, a Profesorului de Lucruri Generale, a Consilierului Lăcustă, a Bluminei ca Zeiţă a Florilor şi aşa mai departe are tot atîta temei adevărat ca şi captivanta relatare a descoperirilor făcute pe Lună de răposatul Sir John Herschel. Ficţiunile de acest fel sînt totuşi neobişnuite şi poate n-ar trebui să fie condamnate cu prea multă severitate; dar nu sîntem siguri că putem da dovadă de aceeaşi indulgenţă în ce priveşte încercarea, care pare menită să inducă în eroare publicul cititor, de a prezenta substanţa cărţii din faţa noastră ca fiind bazată pe un pretins original german. Ambele se referă, aşa cum am văzut, la Haine sau la modă. *Hainele, Originea şi Influenţa lor* este titlul presupusului tratat al Profesorului Teufelsdröckh, iar destul de ciudatul său titlu, *Sartor Resartus* - *Croitorul Peticit* -, pe care actualul Editor l-a ales pentru pretinsul lui comentariu, pare să se ocupe de acelaşi aspect. Dar, deşi există în întreaga carte foarte multe observaţii asupra veşmintelor, într-un stil pe jumătate serios, pe jumătate comic, ca pare a fi de fapt un tratat asupra marii ştiinţe a Lucrurilor în General, pe care Teufelsdröckh se presupune că ar fi predat-o la Universitatea din Nimeni-nu-ştie-unde. Fără să intenţionăm să adoptăm un standard moral prea rigid, este de datoria noastră să ne cam îndoim asupra oportunităţii oferirii publicului cititor a unui tratat despre Lucruri în General sub titlul şi forma unui Eseu despre Veşminte. În ceea ce ne priveşte, fiind din nefericire trecuţi de jumătatea călătoriei vieţii noastre, mult după perioada cînd îmbrăcămintea constituia practic o chestiune de interes, nu avem nici o ezitare în a spune că subiectul real al cărţii ni se pare mai atrăgător decît cel mărturisit. Dar poate că această afirmaţie nu se aplică în cazul masei de cititori. Pentru membrii mai tineri ai comunităţii, care alcătuiesc pretutindeni marea majoritate, îmbrăcămintea este un subiect de o vie şi covîrşitoare importanţă. Un autor care tratează acest subiect se adresează, ca şi poetul, tinerilor şi tinerelor - *virginibus puerisque* - şi îi determină prin toate mijloacele care acţionează de obicei cel mai puternic asupra sentimentelor lor, să-i cumpere cartea. Atunci cînd, după ce şi-au deschis pungile în acest scop, aduc triumfători cartea acasă, aşteptîndu-se să găsească în

ea niscaiva îndrumări speciale asupra facerii nodului la cravată sau asupra croielii corsetelor, şi nu dau peste nimic altceva decît de o dsertaţie asupra Lucrurilor în General, nu vor fi - ca să folosim cel mai blînd termen - deloc încîntaţi. Dacă ultimele îmbunătăţiri aduse legislaţiei în ţara noastră ar fi aplicate şi în Anglia, credem că autorul ei ar avea toate şansele să fie *Linşat*. Că scopul acestei *supercherie*[256] este pur şi simplu profitul bănesc pentru el sau dacă găseşte o plăcere maliţioasă în a-i persifla pe Filfizoni, nu sîntem în postura de a ne pronunţa în privinţa aceasta. În ultima parte a cărţii, autorul consacră un capitol separat acestei clase, din conţinutul căruia am fi dispuşi să conchidem că el ar fi în stare să recurgă la orice ca să-i priveze de caracteristicile lor distinctive, ceea ce ar fi acelaşi lucru cu a-i priva pe egipteni de momîile lor.

Sigurul lucru din cartea aceasta care intenţionează să dovedească faptul că este ceea ce afirmă a fi, adică un comentariu asupra unui tratat german cu reală existenţă, este stilul, care este un fel de dialect gen Turnul Babel, ce-i drept nu lipsit de bogăţie, vigoare şi conţinînd uneori un soi de uşurinţă aparte în exprimare, dar purtînd de la început pînă la sfîrşit puternica amprentă a unui anume idiom al limbii germane. Această calitate a stilului poate totuşi fi simplul rezultat al unei intime cunoaşteri a literaturii germane şi deci nu putem privi acest aspect drept hotărîtor în sine şi cu atît mai puţin nu putem considera că el este în măsură să anihileze evidenţa contrarie" - *North-American Review, No. 89, octombrie 1835.*

IV. EDITORI DIN NOUA ANGLIE

„Editorii au fost determinaţi, la dorinţa expresă a numeroase persoane, să extragă fragmentele următoare din cîteva pamflete efemere[257] în care ele au apărut pentru prima dată, cu convingerea că ele conţin garanţia unei durate mai lungi.

Editorii nu se aşteaptă deloc ca această Cărticică să se bucure de o bruscă şi generală popularitate. Ei nu au de gînd,

[256]) Escrocherie, înşelătorie (franc.)

[257]) *Fraser's* (Londra) *Magazine*, 1833-1834

deoarece nici nu este nevoie, să justifice hainele vesele în care îi place Autorului să-şi înveşmînteze gîndurile, ori idiomul german cu care şi-a presărat glumeţ paginile. Umorul său este cel care avansează cele mai grave speculaţii asupra celor mai grave probleme într-un stil poznaş şi burlesc. Dacă mascarada lui îi ofensează pe unii dintre cititori în asemenea măsură încît nu vor să asculte ce are el de spus, s-ar putea să-i atragă pe alţii dispuşi să acorde atenţie înţelepciunii lui; la urma urmei, ce operă izvorîtă din imaginaţie poate spera să placă tuturor? Dar ne vom aventura să remarcăm că neplăcerea provocată de aceste caracteristici la unii cititori este deosebit de mare la început, ca să fie însă curînd dată uitării; şi că veşmîntul şi aspectul străin al Cărţii sînt doar superficiale şi ascund o veritabilă inimă saxonă. Credem că de mulţi ani n-a mai fost publicată o carte scrisă într-un stil mai sincer, stil al englezei idiomatice sau care să vădească mînuirea cu atîta măiestrie a tuturor bogăţiilor limbii. Autorul aduce ample îmbunătăţiri excentricităţii ocazionale a geniului său nu numai prin explozii de adevărată splendoare, dar şi prin spiritualitatea şi raţiunea care îl caracterizează.

Dar ceea ce impune în primul rînd Cartea cititorului cu spirit de discernămînt este scopul ei manifest, care este o Critică a Spiritului Epocii - ba chiar a orei, am putea spune - pe care o trăim; punînd în cea mai justă şi mai nouă lumină aspectele actuale ale Religiei, Politicii, Literaturii, Artei şi Vieţii Sociale. Sub toată această veselie, Scriitorul manifestă cele mai sincere intenţii şi ne aduce în faţa ochilor o intimă analiză a diverselor nevoi şi tendinţe ale firii umane, ceea ce se întîlneşte foarte rar la autorii care se bucură de popularitate. Filantropia şi puritatea sentimentului moral, care străbat întreaga carte, îşi vor găsi drum spre inima oricărui iubitor al virtuţii" - *Prefaţă la Sartor Resartus, Boston, 1836, 1837.*

SUNT, FUERUNT VEL FUERE[258]

LONDRA, 30 iunie 1838.

[258]) Sînt, au fost sau vor fi (lat.)

TABLA DE MATERII

CARTEA III

Mărturii ale autorilor

În colecția
ESEURI DE IERI ȘI DE AZI
au mai apărut:

1. Luca Pițu, *Sentimentul românesc al urii de sine*
2. Vladimir Soloviov, *Povestire despre antihrist*
3. Vasile Lovinescu, *Monarhul ascuns*
4. Henri Bergson, *Teoria rîsului*
5. Henri Bergson, *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței*
6. Nikolai Berdiaev, *Filosofia lui Dostoievski*
7. Ștefan Afloroaei, *Întîmplare și destin*
8. Léon Bloy, *Salvarea prin evrei*
9. Vasile Lovinescu, *Incantația sîngelui*
10. Miguel de Unamuno, *Agonia creștinismului*
11. Marcel Mauss, *Eseu despre dar*
12. Henri Bergson, *Cele două surse ale moralei și religiei*
13. Lev Șestov, *Revelațiile morții*
14. Emile Durkheim, *Despre sinucidere*
15. Vasile Lovinescu, *Mitul sfîșiat*
16. Marian Papahagi, *Fața și reversul*
17. Jules de Gaultier, *Bovarismul*